

Тарас Шевченко

КОБЗАР

Вибрані твори

Видання-білінгва

Переклад їдишем
Давида Гофштейна

Київ

Тарас Шевченко

КОБЗАР

Вибрані твори
Видання-білінгва

Переклад їдишем
Давида Гофштейна

ДУХ | ЛІТЕРА

טאַראַס שעווטשענקאַ

קאַבזאַר

געקליבענע ווערק
בילינגוואַ-אויפֿלגע

איבערזעצונג אויף ידיש פון
דוד האָפֿשטיין

דוך-י-ליטערא

УДК 821.161.2

Ш379

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЄВРЕЙСТВА

Ш379 **Шевченко Тарас**. Кобзар. Вибрані твори: видання-білінгва / пер. їдишем Давида Гофштейна. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. – 424 с., (8+8) с. іл.

ISBN 978-966-378-643-8

Ця книга є виданням-білінгвою вибраних творів з «Кобзаря» Тараса Шевченка. Усі вміщені тут переклади їдишем були зроблені впродовж 1920–1930-х років відомим єврейським поетом Давидом Гофштейном (1889–1952). Книга проілюстрована малюнками «бойчукіста» Василя Седляра (1899–1937), якими було оформлено унікальне видання «Кобзаря» 1931 р.

Ілюстрації Василя Седляра

Видавці: *Костянтин Сігов, Леонід Фінберг*

Редактор: *Оксана Пашко*

Консультант з мови їдиш: *Оксана Щерба*

Верстка: *Світлана Невдащенко*

Дизайн обкладинки: *Світлана Невдащенко та
Олександр Ходченко*

Відповідальна за випуск: *Анастасія Негруцька*

УКРО Видання підготовлено за підтримки Українського культурного фонду.
Позиція Українського культурного фонду може не співпадати з думкою автора.

На обкладинці використано роботу Василя Седляра.



ISBN 978-966-378-643-8

© Оксана Пашко, вступна стаття, 2018

© ДУХ І ЛІТЕРА, 2018



Тарас Шевченко в інтерпретації єврейських письменників

(деякі спостереження)

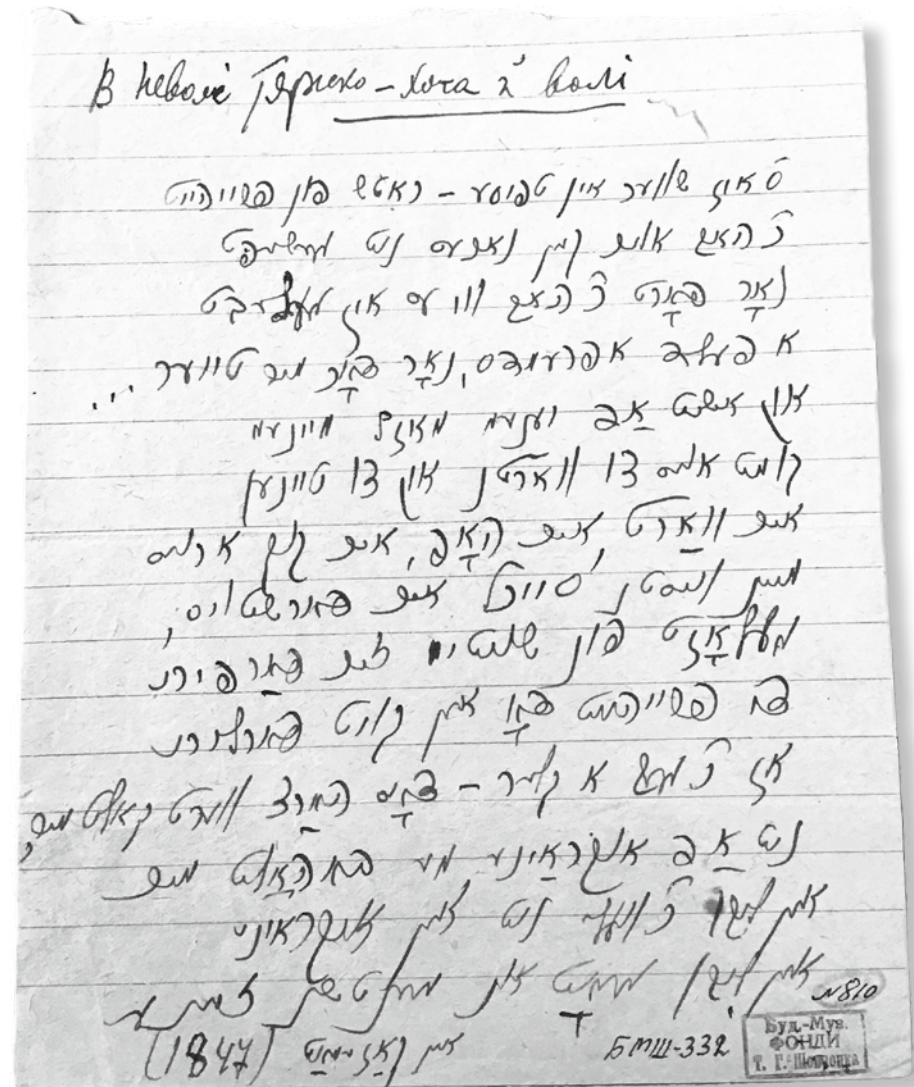
2019 року ми відзначатимемо 205-літній ювілей з дня народження Тараса Шевченка. Саме з нагоди цієї знаменної дати видавництво «Дух і Літера» задумало випустити досить амбітний проект – перевидати «Кобзар» Тараса Шевченка в перекладі їдишем, зроблений в 1920–1930-ті роки Давидом Гофштейном. Також було вирішено проілюструвати це видання малюнками «бойчуківця» – Василя Седляра, якими було оформлено «Кобзар» 1931 р. Наш проект можна назвати подвійним прочитанням «Кобзаря» – через текст візуальний та через текст словесний, тобто крізь призму іншої багатой та своєрідної єврейської літератури. Уже давно переклади в літературознавстві розглядаються як важливий елемент міжкультурного діалогу, а інтерпретація «Кобзаря» їдишем являє собою унікальне тлумачення поезії Шевченка письменниками, які отримали традиційну єврейську освіту, були виховані на біблійній культурі. З одного боку, українська мова та їдиш – дуже різні за граматику

та синтаксисом, з другого, Шевченко – це поет, який так само мав релігійну освіту, якого М. Драгоманов називав «біблійцем», чия творчість сповнена алюзій та ремінісценцій на біблійні тексти, і для якого Біблія все життя була найважливішою книгою.

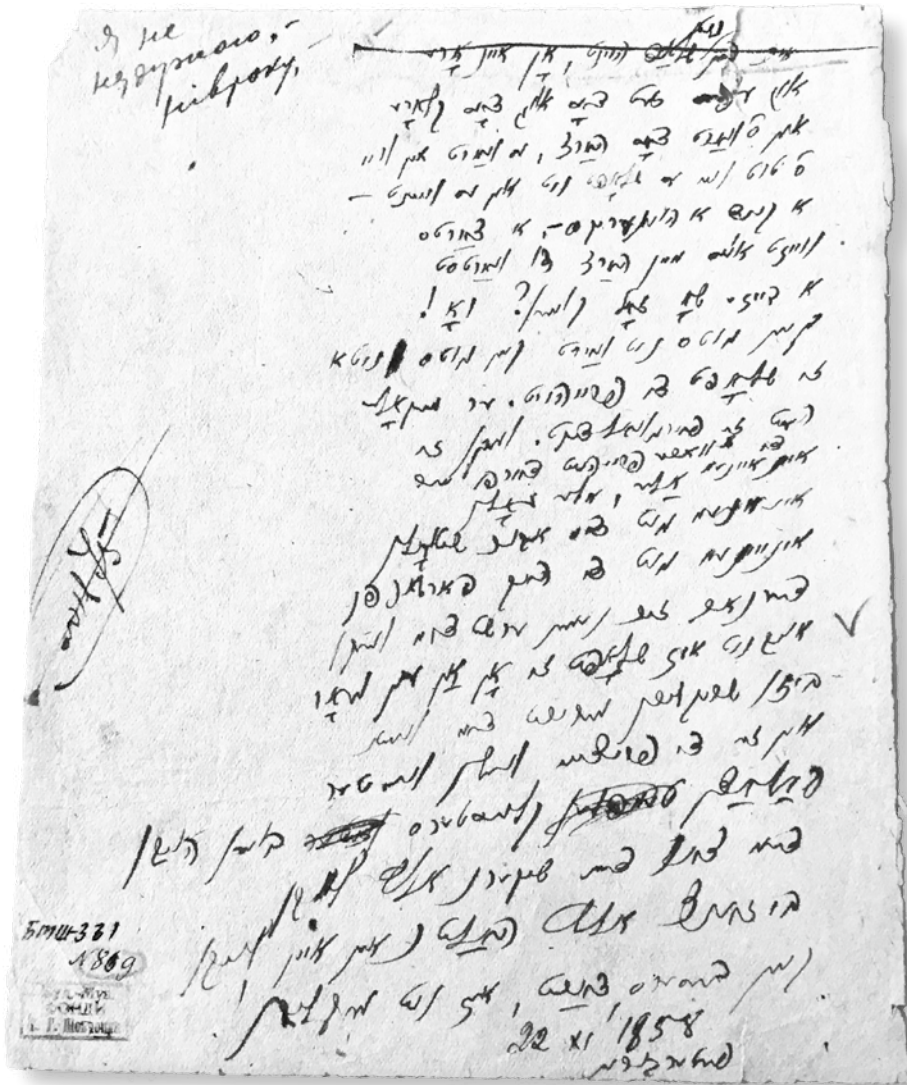
Знаменно, що 2019 р. ми також святкуватимемо 80 років з дати реалізації наймасштабніших проектів перекладів Шевченка їдишем. 1939 року нарешті вийшли друком окремими виданнями переклади Гофштейна – вибірка з «Кобзаря» для дітей (видано в Одесі) та «Вибрані твори» для дорослої аудиторії; також була видана повість «Прогулка с удовольствием и не без морали».

Відомий дослідник архівної єврейської спадщини в Україні Юхим Меламед нараховує три спроби видати книгу перекладів «Кобзаря» їдишем у Радянській Україні. 1929 р., 1934 р. і нарешті 1937–1939 рр.¹ Про книгу 1929 року важко щось з певністю сказати, крім того, що вона анонсується в пресі та про неї натяками згадують самі перекладачі. Наприклад, маємо оголошення в газеті «Комуніст» від 10 березня 1929 р.: «Група єврейських поетів (Квітко, Маркіш, Гофштейн, Різник і Фінінберг) на замовлення Державного видавництва України готує до друку “Кобзар” Т. Г. Шевченка єврейською мовою. Частина перекладу (біля 6000 рядків) уже подано. “Кобзар” має вийти цього року» [1]. 12 березня 1929 р. харківська їдишська газета «Штерн» «сповіщала про заплановане повне видання поезій Шевченка їдишем» [26]. Наші архівні пошуки свідчать про те, що цей проект було реалізовано. На слід «Кобзаря» їдишем натрапляємо в листуванні Канівського заповідника Т. Шевченка з Державним видавництвом України (ДВУ). У квітні 1931 р. Музей-заповідник зробив запит до ДВУ з

¹ Можливо, частина їдишомовного «Кобзаря» була надрукована в журналі «Советіше літератур» (1939) [27].



Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «В неволі тяжко – хоча й волі» // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.



Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «Я не нездужаю, нівроку» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

проханням надіслати книжки про Шевченка в музейну книгарню. 19 квітня 1931 р. голова ДВУ Сергій Пилипенко відправив перелік книжок, які вже було видано, а також які знаходяться в редакційному портфелі видавництва – це «Кобзар» євр^ейською мовою та «Життя й творчість Шевченка (євр^ейською мовою)» [2]. Імовірно, тут ідеться про біографію Шевченка, написану Е. Фінінбергом.

Тривалий час перекладений ідишем «Кобзар» лежав у видавництвах і з різних причин, насамперед цензурних, не міг бути оприлюдненим. За цей час змінилися не тільки відповідальні редактори проектів, підходи до відбору текстів, но і долі деяких авторів статей. Зокрема, керівник Інституту Шевченка Євген Шабліовський був зарештований [20].

Над перекладами поезій Тараса Шевченка Давид Гофштейн працював понад двадцять років, і «Вибрані твори» 1939 р. – це лише вершечок великого айсберга. Про це свідчать рукописи текстів, які зберігаються у відділі рукописних фондів та текстології Інституту літератури НАН України і які ми відтворюємо в цій книзі. Реконструвати етапи творчої праці Гофштейна можна, тільки спираючись на окремі згадки автора в статтях 1930-х років. «В 1920 році я почав перекладати ліричні вірші Т. Шевченка, які вже увійшли в підручники для єврейських шкіл. Протягом 18 років багато віршів поета у моїх перекладах були надруковані в єврейській радянській пресі», – пише Д. Гофштейн у статті «Шевченко єврейською мовою» (1938) [5]. У нарисі «Його поезія близька всім трудящим» (1939) [8] він згадує, що в 1920 р. «надрукував дві статті про Шевченка в спеціальному виданні до річниці поета» (про які саме статті згадує Д. Гофштейн, нам не відомо)².

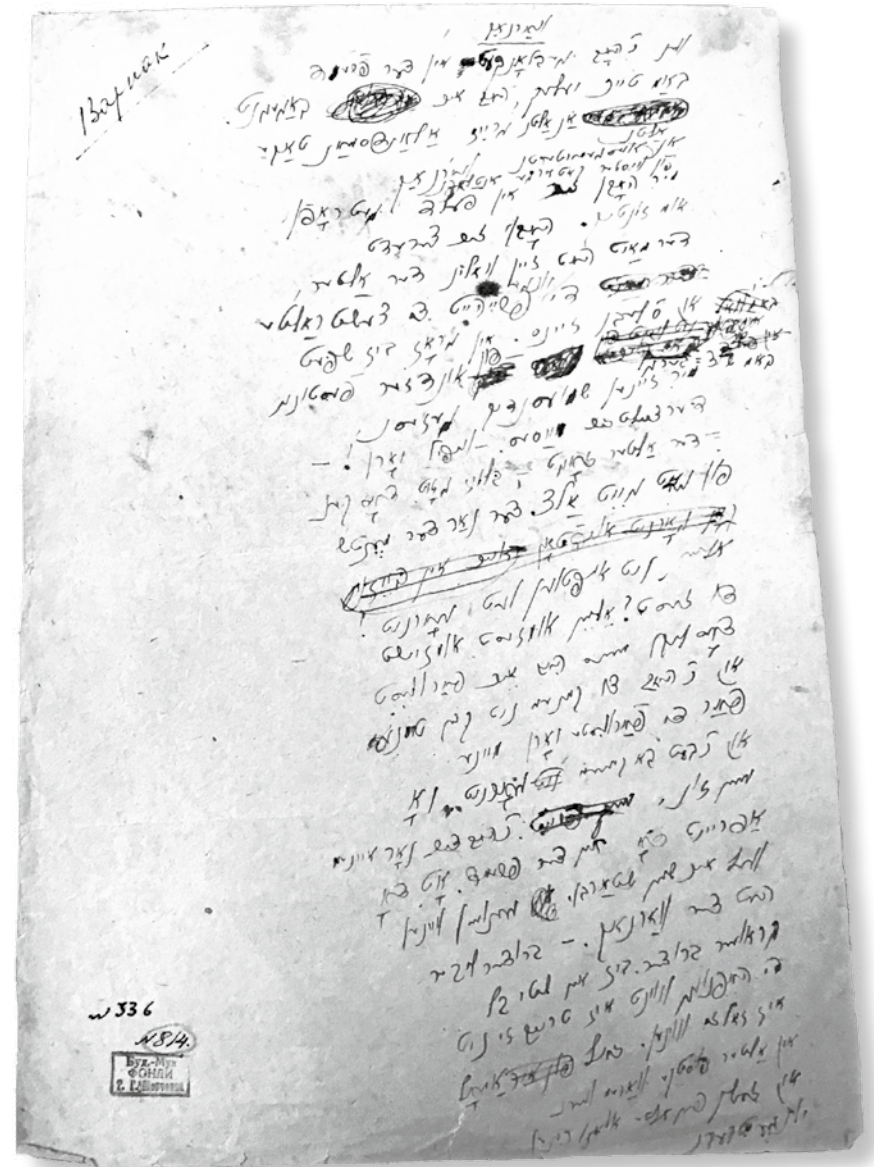
² Див. також: «В 1920 році я почав перекладати ліричні поезії Шевченка і тоді ж надрукував кілька статей про геніального сина українського народу. Протягом вісімнадцяти років багато віршів великого поета в моїх

Проте такий глобальний перекладацький проект, як знайомство їдишомовного читача зі всією творчістю Шевченка, не міг виникнути без багаторічних напрацювань, літературних спроб, пошуків перекладацьких стратегій, знахідок та поразок. Їдишомовні письменники зверталися до осмислення творчості Шевченка давно, ще наприкінці XIX ст. Згадаємо про велику зацікавленість «Кобзарем» з боку Шолом-Алейхема, який називав цю книгу «Піснею над Піснями». З дореволюційних надбань варто згадати вірш Шимона Шмуеля Фруга «Пам'яті Т. Г. Шевченка» (1891). Одним з перших перекладав Шевченка Ошер Шварцман, у творчості якого також можна знайти мотиви українських народних пісень («Річка човен понесла (на український мотив)», пер. П. Тичини)). П. Рихло вказує на спорідненість творчості Шевченка та Аврома Рейзена і Марка Варшавського («Пісня про хліб») та Моріса Вінчевського (кн. «Арфа свободи») [26].

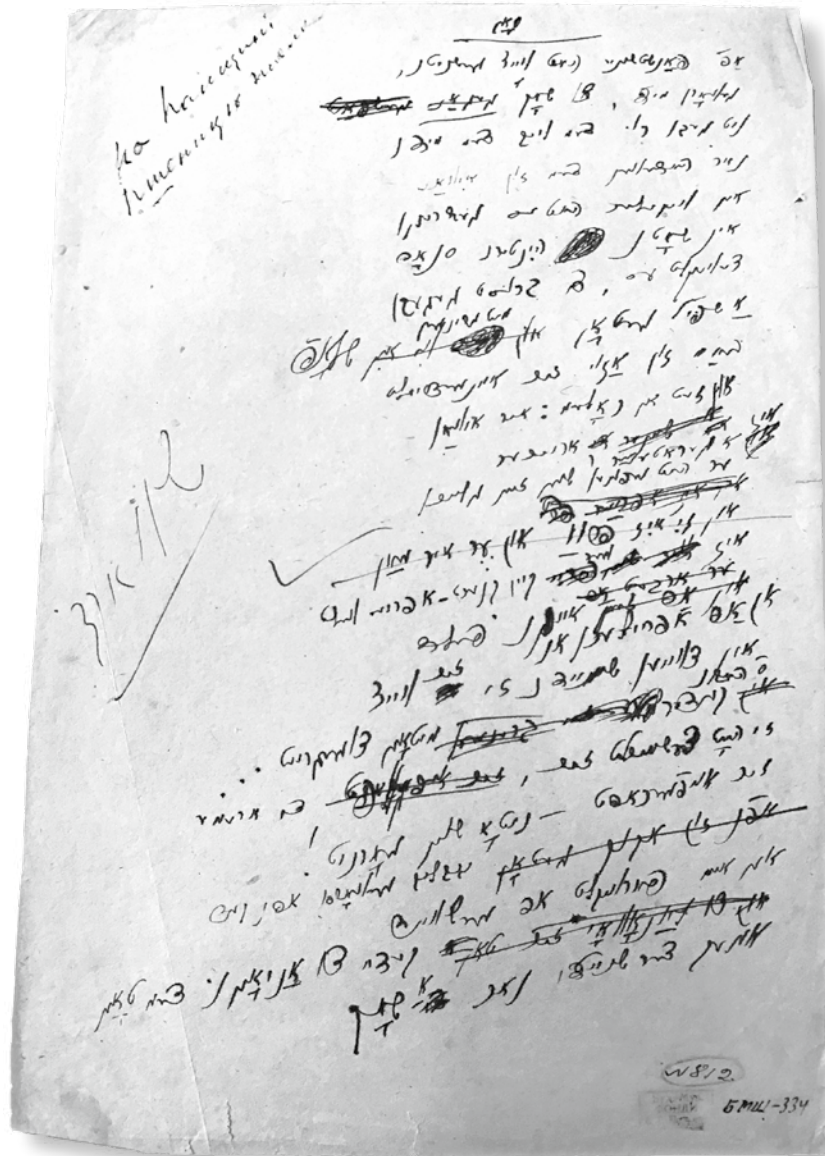
У ґрунтовній статті «Тарас Шевченко і єврейська література» (1940) Ірма Друкер говорив про спорідненість між творчістю Шевченка та Переца Маркіша; а в творчості Давида Гофштейна він вбачав «сувору витриманість і гармонійність шевченківського слова і шевченкового образу, філософську сформульованість і афористичність висловів» [4, с. 190]; творчість Іцика Фефера, на його думку, характеризують «співучість, захоплююча розповідність шевченківського вірша» [4, с. 187]. Дослідження алюзій та ремінісценцій з Шевченка у Д. Гофштейна – це одне з привабливих тем для літературознавців-компаративістів майбутнього.

Крім уже згаданих перекладачів Шевченка – Давида Гофштейна, Лейба Квітко, Переца Маркіша, Ліпи Резніка, Езри Фінінберга, Іцика Фефера, Мойсея Хащеватського –

перекладах було надруковано в єврейській радянській пресі, а деякі з них уже увійшли в підручники для єврейських шкіл» (1939) [6].



Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «Варнак» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.



Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «На панщині пшеницю жала» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

треба назвати і перекладачів із Західної України: Гореліка Шмар'є, Бера Горовіца, Шимона Мельцера. В одній зі своїх статей Давид Гофштейн анонсує вихід у московському видавництві «Емес» збірки перекладів з Шевченка за редакцією поета Самуїла Галкіна [8].

Процес взаємодії між українською літературою та літературою на їдиш був двостороннім, українські письменники 1920–1930-х рр. активно перекладали нову єврейську літературу. 1920 року була надрукована маленька книжечка Іцхока Переца в перекладі Миколи Зерова та Олександра Гера (псевдонім відомого видавця та мистецтвознавця Володимира Наумовича Вайсבלата). Вона мала назву «Народні оповідання» та включала сім невеличких новел. Ще один проект, про який варто згадати, це «Антологія нової єврейської поезії» (1923) за редакцією Василя Атаманюка. Хоча ця збірка мала лише 36 сторінок, вона представляла групу молодих єврейських письменників як цілісну та оригінальну течію в літературі.

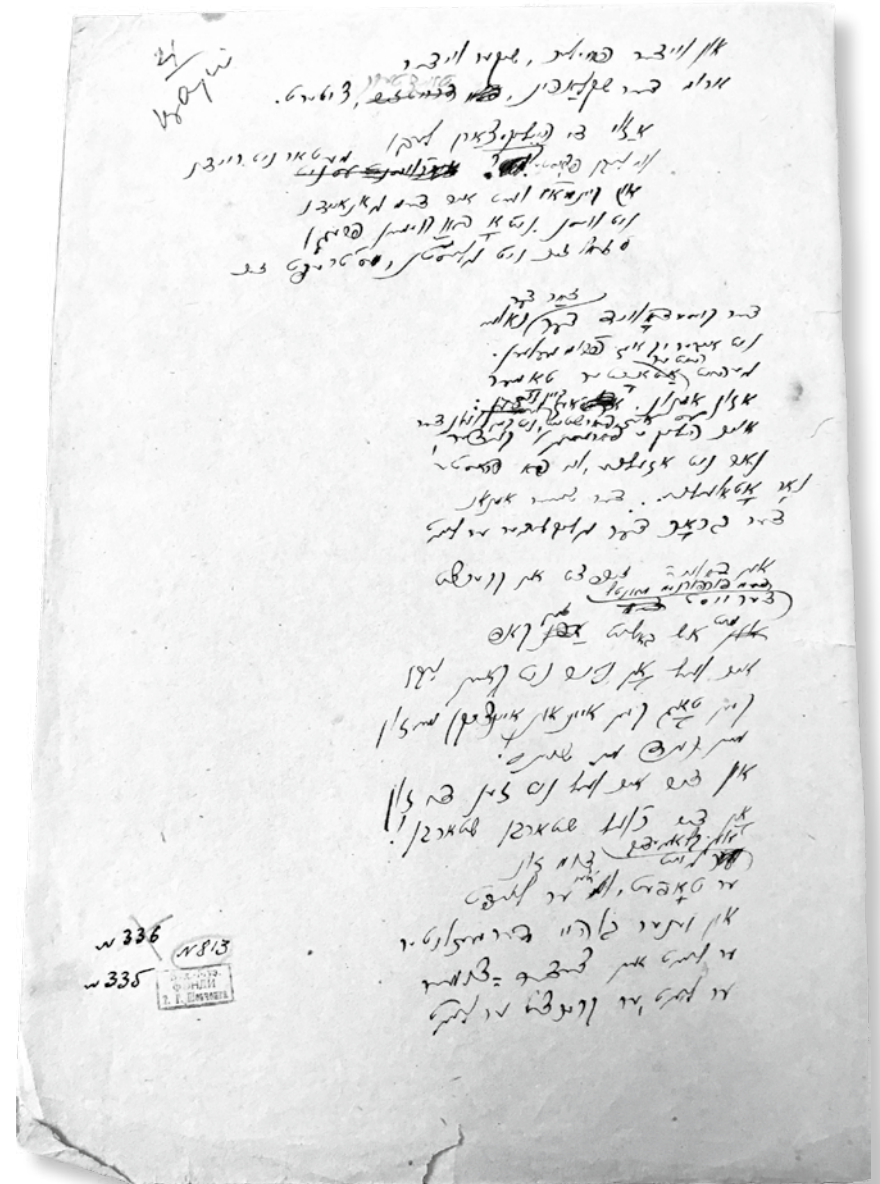
Можна нарахувати ще сотні видань книг єврейських письменників українською протягом 1920–1930-х рр. — охочі можуть ознайомитися з переліком у книзі Л. В. Коломієць «Український художній переклад та перекладачі 1920–30-х років» (К., 2013), я тут згадаю тільки деякі. Активно перекладали українською поезії самого Давида Гофштейна. Цього єврейського поета пов'язувала давня дружба з Максимом Рильським. М. Рильський був редактором «Вибраних» перекладів з Гофштейна (1938, 1939), він написав передмову до російського (1958) та українського (1965) видань — перших книг Д. Гофштейна після років забуття. У 1930-ті українською вийшла низка перекладів Шолом-Алейхема: 1932 р. підготовлено 2-томник, а 1938 та 1939 рр. з'являються однотомні «Вибрані твори» у перекладі Єфраїма Райцина. Тоді ж, 1938 р., було надруковано «Поезії» Ошера Шварцмана (14 перекладів

у цій збірці належать Павлу Тичині). 1937 року підготовлено українською вибрані поезії Іцика Фефера («Скарб») у перекладі Миколи Бажана, Леоніда Первомайського, Максима Рильського, Володимира Сосюри, Павла Тичини. Після багатьох років забуття найповніше видання єврейської поезії для українського читача здійснено вже у наш час — «Антологія єврейської поезії. Українські переклади з ідишу (укл. та ред.: В. Чернін, В. Богуславська)» (К.: Дух і Літера, 2007).

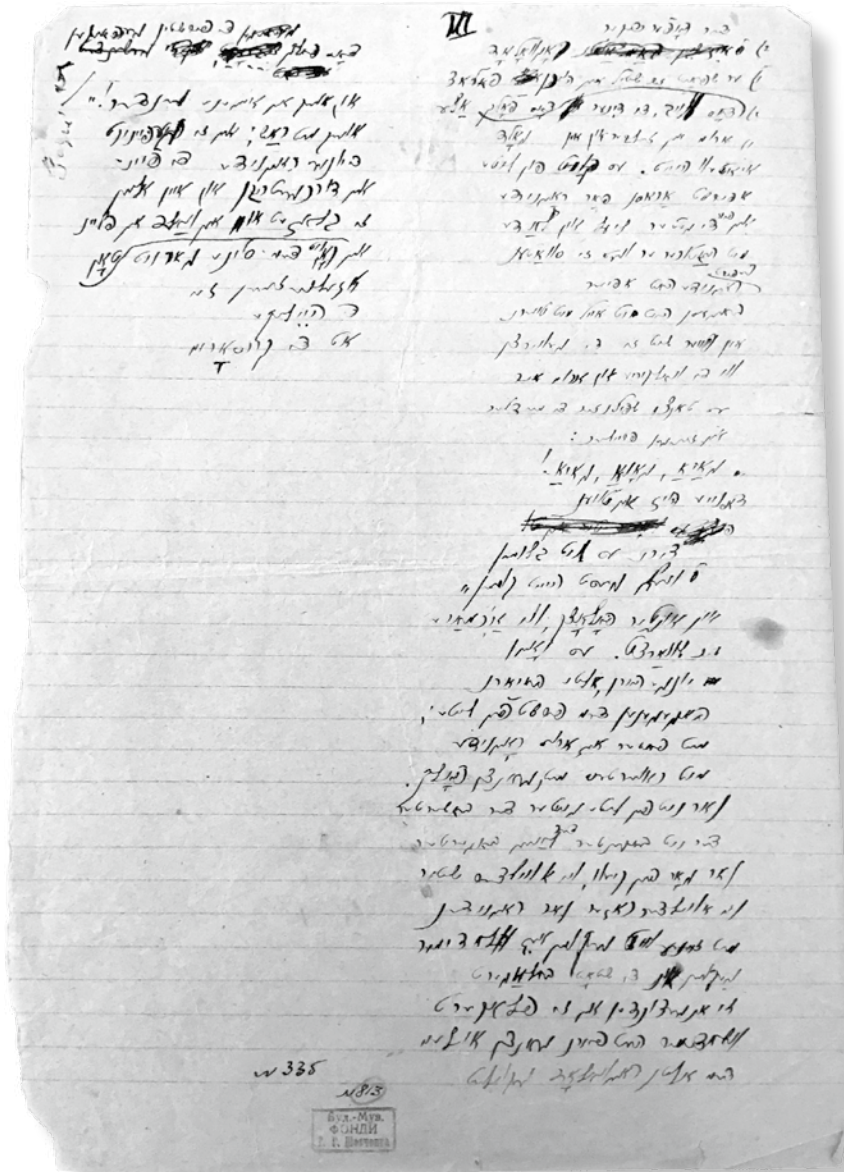
Так склалося, що найповніше видання перекладів «Кобзаря» ідишем з'явилося напередодні нової світової війни, у період масових репресій та посилення «русоцентристських» тенденцій у культурному житті СРСР. Чи закономірно, що саме на цей час — 1939 р. — припадає один із найгучніших ювілеїв Тараса Шевченка в СРСР — святкування 125-ти років з дня народження? Подібні святкування у державах, заснованих на насильстві та агресії, не були випадковостями. У 1930-ті рр. заходи з ушанування письменника передбачали не тільки (і не стільки) літературну подію, а й актуалізацію так званої «перформативної культури» (Джеффри Брукс, Дж. Б. Платт)³. Святкування ювілеїв письменників були по-справжньому масовими: випускаються ювілейні видання; відбувається ритуалізація подій через перейменування вулиць, установ (згадаймо, що саме з 1939 р. Київському університету та Київському театру опери та балету було присвоєно ім'я Тараса Шевченка) та через встановлення монументів (пам'ятник Т. Шевченку в Києві у тодішньому парку Воронського).

Ми можемо по-різному інтерпретувати шевченківські ювілейні заходи 1939 р., які проходили на тлі агресивної військової істерії та публічних закликів покарати

³ «Ушанування народного поета перетворюється на велике культурне свято» — писав автор біографії Шевченка на їдиш, Петро Альтман [2, с. 62].



Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «Царі» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.



Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «Царі» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

ворогів народу. По-перше, такі процеси комеморації демонструють присвоєння радянською культурою символічного статусу національного українського поета: згадаємо, як агресивно в періодиці виступали проти так званих націоналістів, котрі «хибно» тлумачать творчість Шевченка; рефреном зі всіх трибун звучала теза про те, що Шевченко не був націоналістом. По-друге, ювілей, безумовно, формував канон «радянського» Шевченка (великий, народний поет, син українського народу, співець українського народу, Кобзар, поет-страждалець, революціонер, великий демократ, бойовий соратник російських революційно-демократичних письменників [7, с. 354]). Ці перифрази стали з того часу штампами в підручниках радянської доби. Але пам'ятні ювілеї, ймовірно, для радянської людини 1930-х років були і спробою витіснити травматичний досвід репресованого суспільства. Законірно запитує професор Пітсбургського університету Дж. Б. Платт, дослідник письменницьких культур у сталінську епоху: «Чи не було це динамічне напруження між класикою та істерикою простим наслідком травм, які було нанесено народу, та спробою ці травми витіснити?» [22, с. 10].

Не претендуючи на вичерпність, спробуємо реконструювати деякі особливості рецепції постаті та творчості Шевченка у художніх творах та публіцистичних статтях ідишомовних письменників 1930-х років. У нарисі «Муза Шевченка» (1939) Іцик Фефер говорить про «чудову музикальність, ритмічність, ясність думки, слова, високу ідейність» українського поета; Тарас Шевченко – це насамперед художник, який захоплює «своїм міцним, простим словом, своєю народною мовою, високою майстерністю». На жаль, цікава теза про те, що у віршах Давида Гофштейна відчувається «справжній творчій вплив» Шевченка, І. Фефером не була розвинута [29].

Давид Гофштейн у статті «Його поезія близька всім трудящим» (1939) розмірковує над особливостями поезики та тематики Шевченка: «багатючі джерела народної образності», «яскраві соціальні мотиви», «мотиви визвольної боротьби» – така характеристика Шевченка досить традиційна для публіцистів 1930-х рр., проте як перекладач Д. Гофштейн формулює своє завдання таким чином: «зберегти народність поезії Шевченка, її лаконічність» [8]. Також у цій статті Д. Гофштейн згадує про власні переклади поем «Марина», «Княжна» (ці тексти не увійшли у видання 1939 р.).

Аналізуючи працю Петра Альтмана, одну із перших біографій Тараса Шевченка їдишем, треба пам'ятати про те, що вона орієнтована насамперед на дитячу аудиторію. Автор створює символічну біографію поета-борця, який «віддав життя за щастя народу». Значимість поета підкреслюється як його зовнішнім виглядом, так і рисами характеру: «Середнього зросту, широкоплечий, він привертав увагу своїм відкритим, чесним обличчям і ясними очима. По своїй вдачі поет був дуже добрий, товариський, скромний, любив бесіди з простими людьми – не любив усяких пустих “чемних” розмов з попами», «Шевченко охоче допомагав чим тільки міг бідним людям незалежно від їх національності» [2, с. 29]. Подібні характеристики органічно вписувалися в соцреалістичну риторіку, тому автори не відчували деякої кітчевості та комічності описів. Традиційно П. Альтман звертає увагу на інтернаціональні мотиви в творчості Шевченка, а також на його дружбу з російськими демократичними письменниками – це рефрен 1930-х років. З особливостей поезики П. Альтман наголошує на присутності у творчості Шевченка мотивів українських народних пісень, теми матері та дитини.

Принципово можна погодитися з письменником

та перекладачем Шимоном Мельцером у тому, що для єврейських письменників Радянської України важливі були, насамперед, «антицарські» та «антирелігійні» тенденції, Кобзаря вважали «за виразника страждань і бунту своєї селянської класи, відсуваючи на дальший план його етичний і національний світогляд» [21, с. 439]. Але варто усвідомлювати, що спектр оцінок творчості та постаті Шевченка в «червоній» Україні 1930-х рр., як ми показали, був різноманітнішим, перекладачів та критиків також цікавили питання поезики.

Єврейські письменники по той бік радянського кордону наголошували насамперед на національному підґрунті творчості українського поета: на думку Шимона Мельцера (1938), для «нечисленних перекладчиків із Східної Галичини» Шевченко – це «поет передовсім національний і понадкласовий» [21, с. 438], причому, на його думку, найважливіша спорідненість Шевченка та єврейських письменників полягає у важливості для них «етичного націоналізму», питань національної свідомості та пошуків правди. Подібне тлумачення постаті Шевченка та оцінка значимості його поезії дзеркально відображають тези Володимира Жаботинського, викладені ним у статті 1911 р. «Урок ювілею Шевченка». На думку В. Жаботинського, Шевченко є насамперед «національний поет»: «можна викинути всі демократичні нотки з його творів... – і Шевченко залишиться тим, ким створила його природа: сліпучим прецедентом, який не дозволяє українству відхилитися з дороги національного відродження» [14].

1930-ті роки позначені не тільки роботою їдишомовних письменників над перекладами з Шевченка, у цей час також створюються поетичні тексти, присвячені українському поету. Зокрема 1939 р. Давид Гофштейн пише вірш «Тарасові Шевченкові» (переклад М. Зісмана)

та тетраптих «На могилі Шевченка» (переклад М. Рильського). Обидва тексти створені як оспівування нових меморіальних комплексів на пошану Шевченка – відкриття пам'ятників поету в Києві та Каневі (1939). Проте ми маємо справу не стільки з виконанням соціального замовлення до ювілею, скільки з творами на мотиви Горациєвого «*exegi monumentum*», які зберігають усю «пам'ять жанру».

Проаналізуємо ці твори детальніше. Вірш «Тарасові Шевченкові» (1939) Д. Гофштейна [10] має 12 рядків і побудований як діалог двох поетів. Дистанція поваги та шани підкріплюється звертанням до Шевченка на «Ви» («до вас звернути мій сердечний спів»). Ліричний герой пересувається з нічного простору «вночі, оддалеки від гуркоту і шуму» до джерела світла – пам'ятника Шевченку, який є «образом в сяйві слави». Можливо, Гофштейн та перекладач навмисно підкреслюють релігійні підтексти, адже традиційно вислів «сяйво слави» використовується у молитовних текстах. Слова Шевченка вводяться через епіграф: «І день іде, і ніч іде. / І голову схопивши в руки, / Дивуєшся, чому не йде / Апостол правди і науки!». У публікації в журналі «Основа» 1861 р. цей вірш має назву «Передсмертні пісні», цей контекст – спів старого самотнього поета – актуалізується у вірші-присвяті Д. Гофштейна як діалог між старим самотнім та мудрим Шевченком та самотнім мандрівником, який звертається до поета як до «провісника радості, і правди, і науки». Характерно, що шевченкова двочленна формула «правди і науки» змінюється у Гофштейна на тричленну «радості, і правди, і науки»: також підкреслюється, що тематика поезії Шевченка не вичерпується інвективами, мотивами «гніву правого» (пророчого), шевченкове слово виступає як уособлення тричленної формули: «любов» «радість», «ніжність». Ми бачимо, що вимальовується образ Шев-

ченка, відмінний від офіційно сконструйованого штампа «поета-революціонера».

Тетраптих Д. Гофштейна «На могилі Шевченка» (1939) [11] складається з 4-х різних за ритмікою та образністю поетичних текстів. Перший вірш – сходження самотнього поета до Шевченка (як і у поезії «Тарасові Шевченкові» виникає образ ліричного героя – самотнього мандрівника): «Самотньо на могилу я зійшов, / Що в першому промінні височіє» (характерно, що тут знов реалізується опозиція темрява – світло, образ Шевченка супроводжується описами ранкового саява). У другому вірші змальовуються образи молоді («милої дівчорі») та подані міркування про історичні зв'язки між українським та єврейським народами. Опозицію часову – ніч/ранок – посилює опозиція старе/нове: «нові накази», «нові надії»; створюється проекція майбутнього, коли золото «проміння» змінюється на електричні дроти доби індустріалізації: «гарячі шнури золоті / Нові шляхи усім нам одміряють». Третій вірш – це «різкі» двостопні ямби, з рубаними чоловічими римами: знать/взять/даль/ждать/сталь/стрілять; кожний рядок – це заклики до бою. Завершує поетичний цикл катрен-медитація, написаний у формі внутрішнього монологу, притлумлюючи та нейтралізуючи попередню бойову агітку: «Чому саме тут, недесь отам / Я віддаюсь оцим думкам? / І сам не можу я вгадать / Та знаю: це пора сказать».

Можна згадати й інші тексти тогочасних єврейських письменників, присвячені Шевченку. Наприклад, сонетний диптих Мойсея Хашеватського «Пам'ятник Тарасу Шевченку в Харкові» та «Балада про палаючу хату» Іцика Фефера, сюжет якої ґрунтується на реальному епізоді з життя Т. Шевченка.

Проте найцікавіші та найпитоміші органічні зв'язки між поезією Шевченка та єврейських письменників,

імовірно, треба шукати в Біблії: біблійній образності, мотивах, переспівах, у сприйнятті Слова та Книги як Божественної сутності, як одкровення; у складній символіці чисел та літер. І от про це через ідеологічні причини в 1930-ті роки заборонено було говорити. Але герменевтичне коло для подібного сприйняття Шевченка вже було сформовано, продовжуються ці пошуки сучасними дослідниками: Михайло Драгоманов називає Шевченка «біблійцем» та підкреслює «пророчу домінанту в його творчості», Леонід Білецький знаходить у Шевченка «біблійний комплекс», Григорій Грабович виявляє «символічне проектування себе в ролі Христа», Людмила Кісельова реконструює богородичний мотивно-тематичний комплекс поезій Шевченка; Станіслав Росовецький детально досліджує тему «Біблія і Шевченко» – перелік цими іменами не вичерпується.

Але навіть у поетичних посвятах Шевченку 1930-х років можна реконструювати біблійні підтексти, наприклад, у вірші Д. Гофштейна «На могилі Шевченка» прочитується мотив слова поета-пророка, яке поєдналося зі всесвітом: «Твої слова в повітрі цім живуть / Твої картини в цім живуть просторі». Імовірно, тему слова як прокляття також варто інтерпретувати в біблійному контексті: «Ні, не мене і не мого сина / Ти проклинав: не та була мета!» [11, с. 313]; цей мотив проявлений в іншому варіанті перекладу, де йдеться про «жовч прокляття»: «Ні, не в мене й не в дітей моїх / Направляв ти жовч проклять своїх»).

Можливо, біблійний контекст дозволить знайти глибинні смисли і в мемуарних згадках єврейських письменників про пошук книги Шевченка, підкреслю – Книги, в чому вбачаємо органічне вписування рецепції шевченкового Слова саме в біблійну традицію. Цей сюжет спрощено подається у вірші радянського письменника Айзика Губер-

мана «Напис на книзі» (переклад Григорія Плоткіна, 1940) про книгу, яка «пробудила дитинство», книгу, за якою треба вирушити у паломництво: «Моє дитинство книга пробудила / (Книжок у нашій хаті не було!) / В селі далекім книга ця бродила, / За нею я пішов у те село» [13, с. 60].

Описані у цій статті культурно-історичні контексти важливі для розуміння стильових особливостей перекладів Гофштейна. Маємо з цього приводу надзвичайно цінні спостереження Мойсея Майданського «Шевченкова поезія в єврейських перекладах» (1944), сучасника описаних подій, одного із співробітників Кабінету по вивченню єврейської мови, літератури та фольклору НАН України. У статті філолог аналізує лексико-синтаксичні особливості перекладів Шевченка їдишем, зосереджуючи увагу саме на роботі Давида Гофштейна.

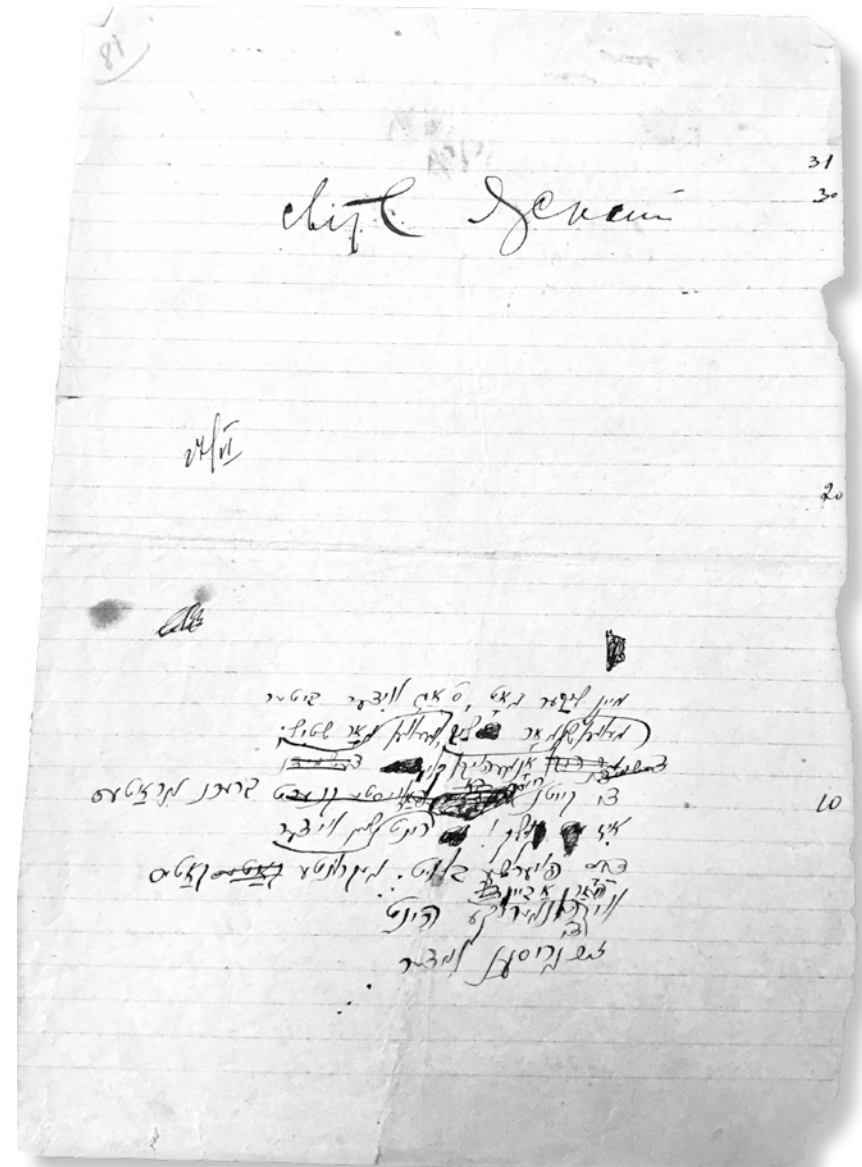
Якою ж вимальовується перекладацька манера Гофштейна? За спостереженнями М. Майданського, на лексичному рівні поет подекуди звертається до неологізмів заради посилення звукового інструментування тексту; для відтворення органічно закоріненої у фольклорній традиції мови оригіналів перекладач застосовує ідіоматичні вирази. Наявні в шевченківському оригіналі старослов'янськи Д. Гофштейн відтворює за допомогою «застарілих єврейських лексичних елементів або архаїчних слів іншомовного походження» [19, с. 96]. Часто вживаються в перекладах українськи як для створення етнографічного колориту, так і для точнішого відтворення реалій (слова: совес, сичес, цаплес, соловей, зозоле, клен тощо). Деякі українські слова принципово залишаються не перекладеними, наприклад, подекуди слово «батько». Хоча трапляються, на думку М. Майданського, у Д. Гофштейна і лексичні помилки.

Аналізуючи синтаксис перекладу, М. Майданський зазначає, що перед їдишомовними письменниками сто-

яло завдання гармонійно поєднати різні синтаксичні інтенції мов: «приплив» складів, що створюються в єврейському перекладі аналітичністю синтаксису, не покривається автоматично «відпливом», спричинюваним малоскладовістю слів єврейської мови. Рівновага тут не виникає сама собою» [19, с. 100]. Тобто аналітичність єврейського синтаксису робить переклади з української – «розтягнутими, багатоскладовими», а слова на їдиші з меншою кількістю складів скорочують рядок – і тут треба було проявити перекладацьку майстерність, щоби зберегти також і ритмо-метричний малюнок оригіналу.

Одна з найцікавіших проблем аналізу перекладів – яким чином перекладач змінює оригінал і чим саме обумовлені ці зміни. З'ясувалося, що Гофштейн подекуди не тільки додавав індивідуальної образності, але й «дописував» Шевченка цілими строфами. Іноді в кінці рядка з'являться епітет, відсутній в оригіналі, проте уможливлений контекстом: «А щось такеє бачить око» (ясно) («Я не нездужаю, нівроку»), «Співають ідучи дівчата» (любі) («Садок вишневий коло хати»), «І сигле попіл на главу» (стару) (поема «Царі») – наводить приклади М. Майданський. Подекуди Д. Гофштейном змінюється образність оригінала: «Чи то так сонечко сіяло, / Чи так мені чогось було» («Чи сонцем-сяйвом полонений, чи так від дійсності ясної»); «Ще треті півні не співали, / Ніде ніщо не гомонить» (додано: «Земля повна синього спокою»).

Однією з упорядниць нашої книги-білінгви та перекладачкою з їдишу – Оксаною Щербою – було виявлено випадки, коли Д. Гофштейн додавав власний текст до поезій Шевченка, таким чином розставляючи необхідні акценти. Ці «вставки» подано нами в примітках, тут я спробую проінтерпретувати деякі з «осучаснень». У вірш «А. О. Козачковському» Гофштейн додає 5 рядків: «Минає день, минає тиждень, / і може бути, друже мій, / що



Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «Світе ясний! Світе тихий!» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

так же сплинуть мої останні літа... / Покарали мене за правду, / Я несу свій хрест (букв. – свою долю), долю я не проклинаю» (пер. Оксани Щерби). Зауважимо, що вірш Шевченка «А. О. Козачковському» – це тривожний ліричний монолог, сумніви, проєкції майбутнього, найуживаніша синтаксична конструкція у ньому – риторичні запитання. Рядки Гофштейна, навпаки, унаочнюють важливий для перекладача та його читацькою аудиторії образ поета-мученика, який постраждав за правду, перед нами своєрідна інтерпретація вірша, це відповідь на ті риторичні запитання, якими сповнений оригінал.

У поемі «Царі» Оксаною Щербою також було виявлено кілька вставок перекладача, які посилюють соціальні мотиви поеми, підкреслюють тему бідних та знедолених: «Отак живуть вельможні царі. / А як живуть прості люди? Не вільно говорити» (переклад О. Щерби).

Знайдено десять «гофштейнових» рядків і в поемі «Марія». Вони, з одного боку, підкреслюють антирелігійні мотиви (Марію розіп'яли монахи), а з іншого – розвивають апокрифічний мотив розп'яття Божої Матері: «І монахи після цього, / Вбрали тебе у багрянець, коронували / Як царя... І розіп'яли, / Як його, твого сина. І оплювали тебе, / О пречиста мати милосердна, / І осквернили тебе – скажені кати! / Наче золото, що плавиться в печі, / У душі людській наново / Восстала ти в душі слабого».

У контексті такого авторського втручання в шевченківський оригінал постає питання щодо екстраполяції біографії перекладача на образ ліричного героя, тобто яким чином той факт, що Гофштейн підкреслював у поезії Шевченка мотиви страждання, мучеництва заради Слова, покараності за правду – є голосом самого Гофштейна, і чи не осмислював він своє буття художником в СРСР як шлях страждальця, самотнього мандрівника. На це питання зможемо дати відповідь у ході подальшого уваж-

ного прочитання текстів. Щодо відтворення Гофштейном особливостей віршування Тараса Шевченка, то пошлемося на Шимона Мельцера, який вважав, що єврейський письменник «уживає білого вірша там, де Шевченко захоплюється асонансами».

Насамкінець хочу подякувати за фахові консультації, які стали неоціненними для мене у світі їдишомовних перекладів Шевченка: видавцю та ініціатору проекту Леоніду Кушелевичу Фінбергу, Оксані Щербі – знавчині їдишу, яка, на відміну від мене, відчуває «смак» перекладів Шевченка, Світлані Невдащенко – прекрасній дизайнерці, чий сумлінний підхід до макетування текстів дозволив знайти багато цікавинок; Тетяні Батановій, яка допомогла ознайомитися з рідкісними їдишськими виданнями 1939 р.; Національному музею Тараса Шевченка – за можливість працювати з унікальними архівними матеріалами; працівникам Інституту архівознавства Центральної бібліотеки ім. В. Вернадського, котрі допомогли розшифрувати деякі імена; колективам відділу рукописних фондів та текстології Інституту літератури НАН України та Центрального державного архіву вищих органів влади України за затишну та дружню атмосферу в читальному залі та цінні консультації.

Оксана Пашко

Архівні матеріали

1. Гофштейн Д. Переклади, чернетки. 1. Мені тринадцятий минало... 2. Я не нездужаю нівроку. 3. В неволі тяжко... 4. Росли у купочці – зросли... 5. На панщині пшеницю жала... 6. Світе ясний! 7. Царі. 8. Варнак; Гофштейн Д. На могилі Шевченка (поезія, присвячена Шевченкові), машинопис; Гофштейн Д. Великий інтернаціоналіст (стаття про Шевченка), автограф // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.
2. Пилипенко Сергій. Лист від ДВУ [19.04.1931] // Центральний державний архів вищих органів влади України. Ф. 166. Оп. 9. Спр. 1443. Протоколи засідань Шевченківського комітету при Наркомосі УРСР та матеріали до них.

Література

1. [б. а.]. Шевченко в перекладах. «Кобзар» єврейською мовою // Комуніст. 1929. 10 березня. С. 3.
2. Альтман Петро. Т. Г. Шевченко. К.: Держ. літературне-видавництво, 1939. 64 с.
3. Богуславська Валерія. Тарас Шевченко і єврейська література // Молодий буковинець. 2010. 12–13 березня. С. 2.
4. Друкер І. Тарас Шевченко і єврейська література / [з євр. переклав Й. Квітко] // Альманах Шевченкові / [відп.-ред. М. Г. Круліковський]. Одеса: Видання Одеської обл. філії спілки рад. письменників України, 1940. С. 184–192.
5. Гофштейн Д. Шевченко єврейською мовою // Літературна газета. 1938. 15 березня. С. 4.
6. Гофштейн Д. Наша робота над перекладами творів Т. Г. Шевченка // Літературна критика. 1939. № 4. С. 114–115.
7. Гофштейн Д. Тарасові Шевченку / [авториз. переклад з євр. М. Зісмана] // Соціалістична Харківщина. Х., 1939. 9 марта. № 55 (5385). С. 3.
8. Гофштейн Д. Його поезія близька всім трудящим // Вісті. Х., 1939. 29 вересня. № 225 (5415). С. 3.
9. Гофштейн Д. Пророк братерства народів // Радянська Україна. 1944. 10 березня. С. 2.
10. Гофштейн Д. Тарасові Шевченку [перекл. М. Зісмана] [вірш] // Гофштейн Д. О білий світе мій... Вибрані поезії. К.: Дух і Літера, 2012. С. 311–312.
11. Гофштейн Д. На могилі Шевченка (I-IV) [перекл. М. Рильського] [вірш] // Гофштейн Д. О білий світе мій... Вибрані поезії. К.: Дух і Літера, 2012. С. 312–315.
12. Гофштейн Д. Шевченкові / [перекл. М. Терещенка] [вірш] // Гофштейн Д. О білий світе мій... Вибрані поезії. К.: Дух і Літера, 2012. С. 356.
13. Губерман Айзік. Напис на книзі [перекл. з євр. Григорій Плоткін] // Альманах Шевченкові / [відп.-ред. М. Г. Круліковський]. Одеса: Видання Одеської обл. філії спілки рад. письменників України, 1940. С. 60.
14. Жаботинский Владимир. Урок юбилея Шевченко (1911). URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2012/03/9/76087/>
15. Квітко Й. Великий атеїст // Молода гвардія. Одеса. 1938. 16 листопада. С. 3.
16. Квитко Т. Поэт и народ // Большевицское знамя. Одесса. 1939. 9 марта. С. 3.
17. Короленко Б. А. 125-літній ювілей Тараса Шевченка: ко-меморації 1939 року // Національна та історична пам'ять: зб. наук. праць. Вип. 2. К.: пріоритети, 2012. С. 348–367.
18. Костенко В. 125-літній ювілей від дня народження Шевченка // Шевченківська енциклопедія: в 6 т. Т. 5 / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; редкол.: М. Г. Жулинський (гол.) [та ін.]. К., 2015. С. 975–976.
19. Майданський М. Н. Шевченкова поезія в єврейських перекладах // Пам'яті Т. Г. Шевченка. Збірник доповідей, читаних на ювілейній Шевченківській сесії Академії Наук УРСР. 9 і 10 березня 1943 р.: редкол.: Б. І. Ченишев, П. Г. Тичина, Л. М. Славін. Вид-во АН УРСР, 1944. С. 93–102.
20. Меламад Е. Вторая попытка. К истории изданий Тараса Шевченко на идише // Народ Книги в мире книг. Еврейское книжное обозрение. 2018. Вип. 132. Февраль.
21. Мельцер Шимон. Шевченко в жидівській мові // Шевченко Тарас. Повне видання творів Тараса Шевченка. Т. XV. Шевченко в чужих мовах / за ред. Р. Смаль-Стоцького. Варшава-Львів: Український науковий інститут, 1938. С. 437–439.

22. Платт Дж. Б. Здравствуй, Пушкин!: сталинская политика и русский национальный поэт: [пер. с англ. Якова Подольного]. СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2017. 352 с. (Эстетика и политика. Вып. 4).
23. Полянкер Г. І. Єврейська література і Т. Г. Шевченко // Шевченківський словник: в 2 т. К., 1976. Т. 1.
24. Радущкий Віктор. «Псалми Давидові» Тараса Шевченка очима перекладача // Сучасність. 1994. № 3. С. 148–157.
25. Резнік Ліпа. Україна. Пам'яті Тараса Шевченка [вірш] // Антологія єврейської поезії. Українські переклади з ідишу / укр. та ред.: В. Чернін, В. Богуславська. К.: Дух і Літера, 2007. С. 284.
26. Рихло П. Єврейська література і Шевченко // Шевченківська енциклопедія: в 6 т. Т. 2: Г-З / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; редкол.: М. Г. Жулинський (гол.) [та ін.]. К., 2012. С. 554–556.
27. Советіше літератур. 1939. № 2.
28. Фефер І. Балада про пожежу [переклад з євр. А. Кацнельсон] // Чорноморська комуна. 1939. 28 січня. С. 3.
29. Фефер І. Муза Шевченка // Соціалістична Харківщина. Х., 1939. 9 березня. № 55 (5385). С. 1.
30. Фінкель Мойсей. З любов'ю до співця свободи (єврейські письменники про Т. Г. Шевченка) // Дніпро. 1963. № 5. С. 149–151.
31. Хащеватский М. Шевченко и еврейские поэты // Красное знамя. Х. 1939. 9 мая. № 55 (348). С. 2.
32. Хащеватський. Партизан Тарас, Пам'ятник Тарасу Шевченку в Харкові (Сонет 1, 2) [вірш] // Антологія єврейської поезії. Українські переклади з ідишу / укр. та ред.: В. Чернін, В. Богуславська. К.: Дух і Літера, 2007. С. 418–420.
33. Шевченко Тарас. Кобзар / післямова та біографіч. довідки Артур Рудзицький, прим. Євгена Нахліка, за ред. Ст. Захаркіна. 2 вид. К.: Дух і Літера, 2016. 552 с.
34. Glaser A. Jewish Alienation through a Ukrainian Looking Glass: David Hofshyteyn's translations of Taras Shevchenko // Prooftexts. 2017. V. 36. #1–2. P. 83–110.



ПРИЧИННА

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
І блідний місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі
То виринав, то потопав.
Ще треті півні не співали,
Ніхто нігде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.

В таку добу під горою,
Біля того гаю,
Що чорніє над водою,
Щось біле блукає.
Може, вийшла русалонька
Матері шукати,
А може, жде козаченька,
Щоб залоскотати.
Не русалонька блукає:

די פארקישעפטע

ער ברומט, ער קרעכצט, דער דניעפער דער פרייטער,
א ווילדער ווינט הוילט ביז אונ שארפ,
די הויכע ווערפעס בייגט אונ דרייט ער,
ווי פערג, די כוואליעס הייבט אונ ווארפט.
די לעוואָנע, בלאַס, פון צייט צו צייט נאָר
פון הינטער וואָלקנס כאַפט אַ בליק,
גלייכ ווי אַ שיפּ אינ יאָמ אינ ווייטנ,
אַט שווימט אַרום, אַט זינקט צוריק.
דער דריטער האָנ האָט ניט געקרייט נאָכ,
קיינ רויש ניט שטערט די נאכט, דעם שלאָפ,
אינ וואַלד נאָר רופט אַ סיטש דעם צווייטנ,
דער יאסענ סקריפעט אָנ אַ סאָפּ.

דאָרט הינטער באַרג, אינ אזא וועטער,
באָמ דניעפער אפּ דער לאָנקע,
באָמ שוואַרצנ וואַלד, באָמ סאַמע וואַסער
אינ ווייסנ עמעצ בלאָנקעט.
צי ס'ארויס אַ וואַסער-מיידל,
זי זוכט איר מוטער איצטער,
מעגלעכ, אפּ אַ קאָזאַק וואַרט זי,
אימ ביז טויט פאַרקיצלענ.
ס'בלאָנקעט דאָרט ניט קיינ רוסאַלקע,

То дівчина ходить,
 Й сама не зна (бо причинна),
 Що таке робить.
 Так ворожка поробила,
 Щоб менше скучала,
 Щоб, бач, ходя опівночі,
 Спала й виглядала
 Козаченька молодого,
 Що торік покинув.
 Обіщався вернутися,
 Та, мабуть, і згинув!
 Не китайкою покрились
 Козацькїї очі,
 Не вимили біле личко
 Слізоньки дівочі:
 Орел вийняв карі очі
 На чужому полі,
 Біле тіло вовки з'їли —
 Така його доля.
 Дарма щоніч дівчинонька
 Його виглядає.
 Не вернеться чорнобривий
 Та й не привітає,
 Не розплете довгу косу,
 Хустку не зав'яже,
 Не на ліжку, в домовину
 Сиротою ляже!

Така її доля... О Боже мій милий!
 За що ж ти караєш її, молоду?
 За те, що так щиро вона полюбила
 Козацькїї очі?.. Прости сироту!
 Кого ж їй любити? Ні батька, ні неньки,

ס'פלאַנדזשעט אומ א מיידל,
 ווייסט אליין ניט (ס'איז א דולע),
 ווו זי גייט אונ שטייט דאָ.
 ס'האָט א טרעפערן געטאָן דאָס,
 זי זאָל מער ניט דארן,
 זי זאָל יעדע נאכט דאָ קומען,
 שלאָפנדיק דאָרט ווארטן
 אפן קאָזאק אפן יונגן.
 צוגעזאָגט צו קומען,
 פאראיאָרן זי פארלאָזט נאָכ,
 ווייזט אויס, אומגעקומען!
 ניט פאשערט מיט רויטן דעקטוכ
 אימ באדעקט צו ווערן,
 דאָס געזיכט ניט אויסגעוואשן
 האָבן מיידל'ס טרערן.
 ס'פיקט אן אָדלער זיינע אויגן
 אפ די פרעמדע פעלדער,
 ס'פרעסן וועלפ זיינ ווייסן קערפער,
 ס'איז אזוי פאשערט אימ.
 נאָר אומזיסט שוין ווארט דאָס מיידל,
 יעדע האלבנאכט ווארט זי...
 ס'וועט דער קאָזאק זיכ ניט קערן,
 ניט באגריסן צארט זי,
 אירע האָר וועט ער ניט פלעכטן,
 דאָס טיכל איר ניט גלעטן;
 ניט אינ בעט — אינ טרונע ליגן
 די יעסוימע וועט שוין.

אזוי איז פאשערט. אָ, גאָט מיין ליבער,
 פארוואָס זי פאשטראָפסטו? ז'איז יונג אונ זי לעבט.
 דערפאר, וואָס זי קאָן אזוי אופריכטיק ליבן
 קאָזאקישע אויגן?.. דער יעסוימע פארגיב!
 נו, וועמענ'זשע ליבן? קיין טאטע, קיין מאמע,

Одна, як та пташка в далекім краю.
 Пошли ж ти їй долю — вона молоденька,
 Бо люде чужії їй засміють.
 Чи винна ж голубка, що голуба любить?
 Чи винен той голуб, що сокіл убив?
 Сумує, воркує, білим світом нудить,
 Літає, шукає, дума — заблудив.
 Щаслива голубка: високо літає,
 Полине до Бога — милого питать.
 Кого ж сиротина, кого запитає,
 І хто їй розкаже, і хто тее знає,
 Де милий ночує: чи в темному гаю,
 Чи в бистрім Дунаю коня напова,
 Чи, може, з другою, другу кохає,
 Її, чорнобриву, уже забува?
 Якби-то далися орлині крила,
 За синім би морем милого знайшла;
 Живого б любила, другу б задушила,
 А до неживого у яму б лягла.
 Не так серце любить, щоб з ким поділитися,
 Не так воно хоче, як Бог нам дає:
 Воно жить не хоче, не хоче журиться.
 «Журись», — каже думка, жалю завдає.
 О Боже мій милий! така твоя воля,
 Таке її щастя, така її доля!

Вона все ходить, з уст ні пари.
 Широкий Дніпр не гомонить:
 Розбивши вітер чорні хмари
 Ліг біля моря одпочить.
 А з неба місяць так і сяє;
 І над водою, і над гаєм,
 Кругом, як в усі, все мовчить.

זי איז, ווי א פויגל אינ ווילד־פרעמדן קאנט.
 איז שיקזשע איר גליק שוין — א יוגנט אזא מינ, —
 עס וועלן זי פרעמדע דאך מאכנ צו שאנד.
 איז שולדיק א טויב, אינ איר ער א פארליבטע?
 איז שולדיק דער ער, וואס דער פאלק אימ דערשלאגט?
 זי טרויערט, זי מורמלט, זי פליט א באטריפטע,
 זי מיינט, אז פארבלאנדזשעט האט ער, אונ זי קלאגט.
 דאס טיבל איז גליקלעך, עס פליט אינ די הייכנ,
 קאן פליענ צומ הימל, א פרעג טונ בא גאט.
 ווער גיט דער יעסוימע א ריכטיקן צייכנ,
 אונ ווער וועט איר זאגן, אן ענטפער ווער האט:
 צי נעכטיקט איר ליבער אינ וועלדל אינ שווארצנ,
 אינ גיכנ דונץ גיט ער טרינקענ זיין פערד,
 צי עפשער א צווייטע ער דריקט גאר צומ הארצנ,
 פונ איר, דער שווארצברעמיקער, טראכט ער ניט מער?
 די פליגל פונ אדלער, ווען זי זאל זיי האבן,
 וואלט אפ יענער זייט יאמ אימ צו זיכ אומגעקערט,
 אונ לעפט ער — געליבט אימ, באגראבן די צווייטע,
 אונ אויב ער איז טויט — איז מיט אימ אינ דער ערד.
 ניט אזוי ליבט דאס הארצ, עס זאל יענעם פארטרויענ,
 עס וויל ניט אזוי, ווי ס'האט גאט דעם פארזאגט,
 עס וויל ניט דאס לעבן, עס וויל ניט דעם טרויער,
 נאר ס'זאגט דער געדאנק: „דו טרויער אונ זארג!“
 א, גאט מיינער ליבער! אזוי איז דיין ווילן!
 אזוי איז איר גוירל באשטימט דארט אינ הימל.

זי גייט אלץ אומ, קיין הויכ פונ ליפן!
 דער ברייטער דניעפר ניט טוט קיין רויש,
 דער ווינט די כמארעס האט צעטריבן,
 אונ נעבן יאמ ער רוט זיכ אויס.
 די לעוואנע־שיין זיכ גיסט פונ הימל,
 אפ וואלד, אפ וואסער — שטיל, קיין טומל,
 ווי ניאנ אויער. אלץ שוין שווינגט.

Аж гульк — з Дніпра повиринали
Малії діти, сміючись.
«Ходімо гріться! — закричали. —
Зійшло вже сонце!» (Голі скрізь;
З осоки коси, бо дівчата).

.....
«Чи всі ви тут?» — кличе мати. —
Ходім шукати вечерять.

Пограємось, погуляймо
Та пісеньку заспіваймо:
Ух! Ух!

Солом'яний дух, дух!
Мене мати породила,
Нехрещену положила.
Місяченьку!
Наш голубоньку!

Ходи до нас вечеряти:
У нас козак в очереті,
В очереті, в осоці,
Срібний перстень на руці;
Молоденький, чорнобровий,
Знайшли вчора у діброві.
Світи довше в чистім полі,
Щоб нагулятись доволі.
Поки відьми ще літають,
Поки півні не співають,
Посвіти нам... Он щось ходить!
Он під дубом щось там робить.

Ух! Ух!

Солом'яний дух, дух!
Мене мати породила,
Нехрещену положила».

Зареготались нехрещені...
Гай обіззався; галас, зик.

נאָר אָט — און פֿון דעם דניעפער שטיגט
א הייפל לאכנדיקע קינדער.
— „היי, קומט זיך ווארמען! — הילכנ רופן. —
די זונ גייט אופ!» (נאקעט, הויל,
פֿון זומפגראָז צעפ — אלע מיידלעך).
— „איר זייט דאָ אלע? — רופט די מוטער: —
קומט זוכנ אָוונט־עסן, קומט
א שפיל צו טון, א שפרינג צו טון,
א לידעלע א זינג צו טון:

„אוכ! אוכ!

דו שטרויענער גערוכ!

ס'האָט די מאמע מיכ געבוירן,
ניט געטויפטערהייט פארלוירן.

לעוואָנע פיינע,

הייב אָן שיינען!

דו קומ צו אונדז אפ וועטשערע,
עס ליגט א קאָזאק אין אָטשערעט דאָ.
אין אָטשערעט, אין גראָז — א יונג,
אפ דער האנט א זילבערנער רינג.
ליגט א קאָזאק, שווארצע ברעמען,
נעכטן ערשט אין וואלד דערזען אימ.
שיין אין פרייען פעלד, לעוואָנע,
אז מיר זאָלן הוליען קאָנען,
ביז עס פליען די מאכשייפעס,
ביז עס קרייען ניט די האָנען,
שיין־זשע, שיין. אָט גייט דאָרט עפעס,
זיך באמ פרייטן דעמפ פארטשעפעט.
אוכ, אוכ!

דו שטרויענער גערוכ!

ס'האָט די מוטער מיכ געבוירן
ניט געטויפטערהייט פארלוירן».

רוסאלקעס הוליען... דער געפילדער
הילכט אָפ אין וועלדל. א קוראש —

Орда мов ріже. Мов скажені,
Летять до дуба... Нічирк...
Схаменулись нехрещені,
Дивляться — мелькає,
Щось лізе вверх по стовбуру
До самого краю.
Ото ж тая дівчинонька,
Що сонна блудила:
Отаку-то їй причину
Ворожка зробила!
На самий верх на гіллячці
Стала... В серце коле!
Подивилась на всі боки
Та й лізе додолу.
Кругом дуба русалоньки
Мовчки дожидали;
Взяли її, сердешную,
Та й залоскотали.
Довго, довго дивовались
На її уроду...
Треті півні: кукуріку! —
Шелеснули в воду.

Защербетав жайворонок,
Угору летючи;
Закувала зозуленька,
На дубу сидячи;
Защербетав соловейко —
Пішла луна гаєм;
Червоніє за горою;
Плугатир співає.
Чорніє гай над водою,
Де ляхи ходили;

אונ אָט, זיי לאָזן זיך, ווי ווילדע,
צום דעמב זיי לויפן. שטיל... שא...
זיי שטעלן אָפּ זיך אונ זיי זעען,
עפעס שווינדלעך דאָרטן,
אפ א שטאמ נעמט שטייגן
ביז די העכסטע צווייגן.
ס'איז דאָס מיידל, וואָס האָט אַקאָרשט
דאָ אין שלאָפּ געוואנדערט.
ס'האָט די טרעפערן איר עפעס
אַפגעטאָן, ניט אנדערש.
אפן העכסטן צווייג געשטעלט זיך...
ס'טוט אין הארץ א שניט איר.
קוקט זיך אומ אפ אלע זייטן
און אראָפּצו נידערט.
ארום דעמב זיינען געשטאנען
די רוסאלקעס אלע;
און גענומען און פארקיצלט
האָבן זיי די קאלע.
לאנג געקוקט אפ יונגער שיינהייט,
אפ איר לייב דעם בלאסן...
די דריטע האָנען: קוק-רע-קו! —
פלייב! אריין אין וואסער.

האָט צעזונגען זיך א לערכל,
פלייב אלץ העכער, העכער;
אפן דעמב האָט זיך צעקוקעט
די זאָויליע — די קוקאווקע.
ס'האָט א נאכטיגאל צעשפילט זיך,
דער וואלד אימ ענטפערט ווידער,
מיזרעך רויטלט זיך. באמ אקער
זינגט א פויער לידער.
שווארצט דאָס וועלדל זיך באמ וואסער,
ווי ס'האָט דער לייב געלוייערט,

Засиніли понад Дніпром
 Високі могили;
 Пішов шелест по діброві;
 Шепчуть густі лози.
 А дівчина спить під дубом
 При битій дорозі.
 Знать, добре спить, що не чує,
 Як кує зозуля,
 Що не лічить, чи довго жить...
 Знать, добре заснула.

А тим часом із діброви
 Козак виїзжає;
 Під ним коник вороненький
 Насилу ступає.
 «Ізнемігся, товаришу!
 Сьогодні спочинем:
 Близько хата, де дівчина
 Ворота одчинить.
 А може, вже одчинила —
 Не мені, другому...
 Швидче, коню, швидче, коню,
 Поспішай додому!»
 Утомився вороненький,
 Іде, спотикнеться, —
 Коло серця козацького
 Як гадина в'ється.
 «Ось і дуб той кучерявий...
 Вона! Боже милий!
 Бач, заснула, виглядавши,
 Моя сизокрила!»
 Кинув коня та до неї:
 «Боже ти мій, Боже!»

די קורגאנען פא דעם דניעפער
 הייבן אָן צו בלויען.
 לויפט א שאַרעכ דורכ דעם וועלדל,
 פליסטערן די גראָזן,
 און באַם דעמב עס שלאָפט דאָס מיידל,
 לעבן שליאַכ פארלעָזן.
 שלאָפט, אפּאַנעם, פעסט און פילט ניט,
 ווי קוקאווקעס רופן,
 אויב זי ציילט ניט מער די יאָרן...
 גוט, ווייזט אויס, אנשלאָפּן.

און דערוויילע קומט א קאָזאַק
 פונעם וואַלד צו רייטן;
 אונטער אימ דאָס שוואַרצע פערדל
 פאַכט שווער מיט די זייטן.
 „אויסגעמאַטערט האָסט זיך, כאַווער!
 מירן היינט רוען פיידע:
 ס'איז באַלד די שטוב, וווּ דעם טויער
 עפ'נען וועט דאָס מיידל.
 עפשער האָט זי שוין געעפנט,
 נאָר ניט מיר — א צווייטן...
 גיכער, פערדל, ניט געזאַמט זיך,
 גיכער פרוּוו א גיי טונ!"
 אויסגעמאַטערט איז דאָס פערדל,
 גייט און זיך ספּאַטיקעט, —
 באַם קאָזאַק — א שלאַנג א ביזע
 ארום האַרצ זיך וויקלט.
 „אַט איז אויך דער דעמב דער ברייטער...
 זי! אָ, גאָט מיינ ליבער!
 איינגעשלאָפּן איז מיינ טיבל
 און אינ וואַלד פארבליבן!"
 לאָזט ער אָפּ דאָס פערד און — נענטער:
 „גאָט, א בראַך צו מיינע יאָרן!"

Кличе її та цілує...
 Ні, вже не pomoже!
 «За що ж вони розлучили
 Мене із тобою?»
 Зареготавсь, розігнався —
 Та в дуб головою!

Ідуть дівчата в поле жати
 Та, знай, співають ідучи,
 Як провожала сина мати,
 Як бивсь татарин уночі.
 Ідуть — під дубом зелененьким
 Кінь замордований стоїть,
 А біля його молоденький
 Козак та дівчина лежить.
 Цікаві (нігде правди діти)
 Підкralися, щоб ізлякати;
 Коли подивляться, що вбитий, —
 З переполоху ну втікати!

Збиралися подруженьки,
 Слізеньки втирають;
 Збиралися товариші
 Та ями копають;
 Прийшли попи з корогвами,
 Задзвонили дзвони.
 Поховали громадою
 Як слід, по закону.
 Насипали край дороги
 Дві могили в житі.
 Нема кому запитати,
 За що їх убито.
 Посадили над козаком

אונ ער רופט זי, אונ ער קושט זי...
 נאָר עס העלפט שוין גאָרניט.
 „אוי, פארוואָס האָט זי צעשיידט אונדז,
 אָט די בייזע כאַפטע?”
 א געשריי גיט, א צעלויפ זיכ,
 קאַפּ אָנ דעמב צעקלאַפט ער.

אינ פעלד שוין גייענ מיידלעך שניידן,
 מע זינגט, מע גייט; מע גייט, מע זינגט,
 ווי א מוטער איר זון האָט באַגלייט,
 ווען ס'האַבנ טאַטערס געשטרײט.
 אונ אונטער דעמב דערזענ: פארלאָזן
 שטייט אן אויסגעמאַרעט פערד,
 אונ נעפן אימ — א יונגער קאָזאק
 ליגט מיט א מיידל אפ דער ערד.
 מ'איז נײַגעריק (ס'איז עמעס, ליידער),
 די פאָר זיי ווילן טונ א שרעק,
 דערזענ, אז טויט זיי זינענ ביידע, —
 אונ פאר שרעק — אנו אוועק!

געקומענ זינענ כאווערטעס,
 אונ געוויינט זיי האָבנ,
 געקומענ די כאוויירימלעך
 אונ גריבער געגראָבנ.
 גאלאַכימ גייענ, גלעקער קלינגענ,
 מע האָט די גרוב פארשאַטנ,
 די געמיינדע האָט פאהאלטן,
 ווי ס'האַט גאָט געפאַטנ.
 בא דעם ראנד פונ וועג צוויי פערגלעך,
 קוואַרימ צוויי אינ קאַרנ,
 ס'איז ניטאָ נאָר, ווער ס'זאָל פּרעגנ,
 פארוואָס פארקירצט די יאָרנ.
 אונ פארפלאַנצט מ'האַט יונגע ביימלעך

Явір та ялину,
 А в головах у дівчини
 Червону калину.
 Прилітає зозуленька
 Над ними кувати;
 Прилітає соловейко
 Щоніч щебетати;
 Виспіває та щебече,
 Поки місяць зійде,
 Поки тії русалоньки
 З Дніпра грітись вийдуть.

<Санкт-Петербург, 1837>

אינ אָנדענק פֿונ פֿיידן,
 א יאווערל דעם קאָזאק,
 א קאלינע דעם מיידל.
 קומט צו פליען די קוקאווקע,
 קוקעט איבער יונגע,
 און א נאכטיגאל אהערצו
 אלע נאכט קומט זינגען.
 זינגט און צוויטשערט, ביז ס'פֿאווימזט זיכ
 אפן הימל די לעוואָנע,
 ביז רוסאלקעס פֿונעם דניעפער
 ווארעמען זיכ קומען.

[ס.פֿעטערבורג 1838]

ДУМКА

Тече вода в синє море,
 Та не витікає,
 Шука козак свою долю,
 А долі немає.
 Пішов козак світ за очі;
 Грає синє море,
 Грає серце козацькеє,
 А думка говорить:
 «Куди ти йдеш, не спитавшись?»
 На кого покинув
 Батька, неньку старенькую,
 Молоду дівчину?
 На чужині не ті люде —
 Тяжко з ними жити!
 Ні з ким буде поплакати,
 Ні поговорити».
 Сидить козак на тім боці,
 Грає синє море.
 Думає, доля зустрінеться —
 Спіткалося горе.

דומקא

דאָס וואסער שטראַמט אין יאמ אין פלויען —
 און צוריק שוין רינט ניט;
 זוכט א קאָזאק און זוכט זײַן מאַזל —
 דאָס מאַזל געפֿינט ניט.
 איז ער אוועק אין גאַרער וועלט;
 שפּילט דער יאמ דער פלויער,
 שפּילט דאָס הארץ בא דעם קאָזאק,
 דער געדאַנק באדויערט:
 „וווהיין דו שפּאַנסט און פּרעגסט ניט קײנעם;
 אפ וועמען לאָזטו איבער
 דעם טאַטן און די אלטע מאמע,
 דאָס מיידל דינס, דיין ליבע?
 דאָרט אין דער פּרעמד מיט יענע מענטשן,
 ס'איז שווער מיט זיי צו ווײנען;
 וועסט ניט האָבן, מיט וועמען ריידן
 און מיט וועמען ווײנען.“
 זיצט דער קאָזאק אפ יענער זײַט,
 שפּילט דער יאמ דער פלויער.
 געגאַן באגעגענען דאָס מאַזל —
 געטראָפּן האָט ער טרויער.

А журавлі летять собі
 Додому ключами.
 Плаче козак — шляхи биті
 Заросли тернами.

<Санкт-Петербург, 1838>

אונ בושעלעס אין שליסלען פליען,
 אהיים, אהיים זיך קערן.
 וויינט דער קאזאק — דער ברייטער שליאכ
 פארוואקסן איז מיט דערנער...

[ס. די. בעטערבורג 1838]

ДУМКА

Нащо мені чорні брови,
 Нащо карі очі,
 Нащо літа молодії,
 Веселі, дівочі?
 Літа мої молодії
 Марно пропадають,
 Очі плачуть, чорні брови
 Од вітру линяють.
 Серце в'яне, нудить світом,
 Як пташка без волі.
 Нащо ж мені краса моя,
 Коли нема долі?
 Тяжко мені сиротою
 На сім світі жити;
 Свої люде — як чужії,
 Ні з ким говорити;
 Нема кому розпитати,
 Чого плачуть очі;
 Нема кому розказати,
 Чого серце хоче,
 Чого серце, як голубка,

דומקא

אוי, וואָס דארפ איך שוואַרצע ברעמען
 און די קאַרע אויגן,
 יונגע פריידן, מיידל־יאָרן —
 מיר אפ וואָס זיי טויגן?
 מינע יונגע מיידל־יאָרן
 פוסט אזוי פארגייען,
 אויגן וויינען, שוואַרצע ברעמען
 פון ווינט זיך צעזייען.
 ס'וועלעקט דאָס האַרץ און ווערט פאַרומערט —
 א פייגעלע איך שטייגל,
 און צו וואָס מיין שיינקייט טויג —
 מיין מאַזל ווייט פאַרקייקט!
 שווער צו לעבן אפ דער וועלט
 א יעסוימע אן עלנטע,
 ס'איז ניטאָ מיט וועמען ריידן —
 די אייגענע ווי פרעמדע.
 ס'איז ניטאָ פא וועמען פרעגן,
 פארוואָס די אויגן וויינען,
 פארוואָס דאָס האַרץ טוט נאָגן,
 ניטאָ איז זאָגן קיינעם.
 און פארוואָס, גלייך ווי א טייבל,

День і ніч воркує;
 Ніхто його не питає,
 Не знає, не чує.
 Чужі люде не спитають —
 Та й нащо питати?
 Нехай плаче сиротина,
 Нехай літа тратить!
 Плач же, серце, плачте, очі,
 Поки не заснули,
 Голосніше, жалібніше,
 Щоб вітри почули,
 Щоб понесли буйнесенькі
 За синєє море
 Чорнявому зрадливому
 На лютеє горе!

<Санкт-Петербург, 1838>

ברומט דאָס האַרצ דאָס הייסע,
 קיינער וועט בא דעם ניט פרעגן,
 קיינער הערט ניט, ווייסט ניט.
 פרעמדע מענטשן וועלן ניט פרעגן, —
 צוליב וואָס דאָס פרעגן?
 זאָל זי וויינען, די יעסוימע —
 יעסוימימ לייַדן מעגן.
 וויינ־זשע, האַרצ, און וויינט איר, אויגן,
 ביז אנשלאָפן ווערן,
 העכער וויינט און ביטערער —
 ווינטן זאָלן הערן.
 זאָלן טראָגן עס די ווילדע
 איבער יאָם דעם בלויען,
 דעם שוואַרצ־כייניקן פארפירער
 פארשאפן פֿיין און טרויער.

[ס.פֿעטערבורג 1839]

* * *

Думи мої, думи мої,
 Лихо мені з вами!
 Нащо стали на папері
 Сумними рядами?..
 Чом вас вітер не розвіяв
 В степу, як пилину?
 Чом вас лихо не приспало,
 Як свою дитину?..

Бо вас лихо на світ на сміх породило,
 Поливали сльози... Чом не затопили,
 Не винесли в море, не розмили в полі?
 Не питали б люди, що в мене болить,
 Не питали б, за що проклинаю долю,
 Чого нуду світом? «Нічого робить», —
 Не сказали б на сміх...

Квіти мої, діти!
 Нащо вас кохав я, нащо доглядав?
 Чи заплаче серце одно на всім світі,
 Як я з вами плакав?.. Може, і вгадав...
 Може, знайдеться дівоче
 Серце, карі очі,
 Що заплачуть на сі думи —

* * *

לידער מ'נע, דומעס מ'נע,
 וויי איז אונדז אינצווייען!
 וואָס האָט איר זיך אויסגעשטעלט
 אין אומעטיקע רייען?
 וואָס האָט ווינט אײַך ניט צעווייעט
 אין סטעפּ, ווי שטויב פון וועגן?
 ניט דערשטיקט האָט אײַך דער אומגליק,
 ווי א קינד און אייגנס?

מײַן אומגליק האָט אײַך אפּ געלעכטער געבאַרן,
 פּאָגאַסן האָפּן טרערן... וואָס זײַנט איר ניט פּאַרפּלייצט געוואָרן,
 ניט אוועק אין יאָמ, ניט צעשווומען אפּ פּעלדער?
 וואָלטן לײַט, וואָס טוט מיר וויי, מיך ניט געפּרעגט,
 ניט געפּרעגט, פּאַרוואָס, פּאַרוואָס מײַן גוירל שעלט איך?
 וואָס פּלאָג איך זיך? „צופיל פּוסטע טעג!“ —
 וואָלט מען ניט געשפּעט...

קינדער מ'נע, קווייטן!
 צו וואָס געכאוועט אײַך, געהאט מיט אײַך צו טון?
 צי וועט אין גאַרער וועלט נאָך א האַרצ א וויינטון,
 ווי איך האָב מיט אײַך געוויינט?.. עפּשער טאַקע יאָ...
 ס'וועט זיך געפינען א מיידלש
 האַרצ און אויגן קאַרע,
 וואָס וועלן מיך לײַענען, זיך צעוויינען —

Я більше не хочу...
 Одну сльозу з очей карих —
 І... пан над панами!..
 Думи мої, думи мої!
 Лихо мені з вами!

За карії оченята,
 За чорнії брови
 Серце рвалося, сміялось,
 Виливало мову,
 Виливало, як уміло,
 За темнії ночі,
 За вишневий сад зелений,
 За ласки дівочі...
 За степи та за могили,
 Що на Україні,
 Серце мліло, не хотіло
 Співать на чужині...
 Не хотілось в снігу, в лісі,
 Козацьку громаду
 З булавами, з бунчугами
 Збирать на пораду...
 Нехай душі козацькїї
 В Україні витають —
 Там широко, там весело
 Од краю до краю...
 Як та воля, що минулась,
 Дніпр широкий — море,
 Степ і степ, ревуть пороги,
 І могили — гори.
 Там родилась, гарцювала
 Козацькая воля;
 Там шляхтою, татарами

איך וויל ניט מער און דארפ ניט...
 נאָר איין טרער פון קארע אויגן,
 איך בין א האר און קאָן זיך פרייען!
 לידער מינע, דומעס מינע,
 וויי איז אונדז אינצווייען!

צוליב א פאָר קארע אויגן,
 צוליב ברעמען שווארצע
 כ'האָפּ געפייניקט זיך, געווייטעקט,
 געגאָסן רייד פון הארצן,
 רייד געגאָסן, ווי געקאָנט נאָר.
 אָ, די נעכט די שווארצע,
 מיידלעך מינע צארטע...
 יענע סטעפעס, די קורגאנעס
 פון מיין לאנד אוקריינע,
 ס'וויל מיין הארצ דאָ אינ דער פרעמד
 ניט זינגען לידער דינע...
 ניט געוואָלט אינ וועלדער טיפע
 די קאָזאקישע געמיינדע
 מיט פולאוועס, מיט פונטשוקעס
 אפ אן אייזע רופן...
 זאָלן קאָזאקישע נעשאַמעס
 אינ אוקריינע שוועפן:
 ס'איז אזוי פרייט און אזוי פריילעך,
 אומעטומ א לעפן...
 ווי די פרייהייט, וואָס איז פארשווומען,
 ווי א יאמ — דער דניעפער,
 קוואַרימ — בערג, די „שוועלן“ ברומען,
 און ווייטער — סטעפ און סטעפעס...
 ס'איז די פרייהייט דאָרט געפאָרן,
 דאָרט געטאנצט, געקוועלט דאָרט,
 מיט דער שליאכטע, מיט די טאָטערס

Засівала поле,
 Засівала трупом поле,
 Поки не остило...
 Лягла спочить... А тим часом
 Виросла могила,
 А над нею орел чорний
 Сторожем літає,
 І про неї добрим людям
 Кобзарі співають,
 Все співають, як діялось,
 Сліпі небораки,
 Бо дотепні... А я... А я
 Тільки вмю плакати,
 Тільки сльози за Україну...
 А слова — немає...
 А за лихо... Та щур йому!
 Хто його не знає!..
 А надто той, що дивиться
 На людей душою —
 Пекло йому на сім світі,
 А на тім...

Журбою

Не накличу собі долі,
 Коли так не маю.
 Нехай злидні живуть три дні —
 Я їх заховаю,
 Заховаю змію люту
 Коло свого серця,
 Щоб вороги не бачили,
 Як лихо сміється...
 Нехай думка, як той ворон,
 Літає та кряче,

האָט פּאַרזייט די פּעלדער,
 האָט פּאַרזייט דאָס פּעלד מיט טויטע,
 ביז ס'איז נימעס שוין געוואָרן...
 געלייגט זיך רוען... א באַרג דערווייַל
 איז אויסגעוואַקסן דאָרטן,
 איבערן קייִווער דער שוואַרצער אָדלער
 פלייט אַרומ, טוט וואַכן,
 און פאַר לייטן וועגן קייִווער
 זינגען די קאַפּזאַרן,
 מענטשן, נעפּעך, פלינדע, —
 באַזינגען אלץ, וואָס איז געשען,
 ווייל זיי ווייסן... און איך? איך וויין,
 געוויין נאָר קאָן איך געבן,
 כ'האַב נאָר טרערן פאַר אוקרײַנע,
 קייִן ווערטער ניט פאַראַנען...
 און פאַרן אומגליק... צו אלדי רוכעס!
 ס'איז יעדערן פאַקאַנט שוין!
 באַזונדערס דעם, וואָס קוקט די וועלט אָן
 און מיטלייד האָט אפּ מענטשן,
 ער האָט אפּ דער וועלט שוין דעם גענעם,
 און אפּ יענער...

איך קאָן שוין
 מײַן מאַזל פּעסער דאָ ניט מאַכן,
 באַשערט אזא צו האַבן...
 זאָלן לייַדן לעבן אייַפיק, —
 איך וועל זיי באַגראָפּן,
 באַגראָפּן כ'וועל די שלאַנג די בייזע
 לעבן האַרצן נאָענט,
 סאָנימ זאָלן ניט דערזעען,
 אז מײַן אומגליק האָט האַנאָע.
 דער געדאַנק זאָל, ווי א קראָ,
 קראַקען און זיך יאָגן,

А серденько соловейком
 Щебече та плаче
 Нишком — люди не побачуть,
 То й не засміються...
 Не втирайте ж мої сльози,
 Нехай собі ллються,
 Чуже поле поливають
 Щодня і щоночі,
 Поки, поки... не засиплють
 Чужим піском очі...
 Отаке-то... А що робить?
 Журба не допоможе.
 Хто ж сироті завидує —
 Карай того, Боже!

Думи мої, думи мої,
 Квіти мої, діти!
 Вирослав вас, доглядав вас —
 Де ж мені вас діти?..
 В Україну ідіть, діти!
 В нашу Україну,
 Попідтинню, сиротами,
 А я тут загину.
 Там знайдете щире серце
 І слово ласкаве,
 Там знайдете щирю правду,
 А ще, може, й славу...

Привітай же, моя ненько!
 Моя Україно!
 Моїх діток нерозумних,
 Як свою дитину.

<Санкт-Петербург, січень—початок березня 1840 року>

ווי א סאָלאָוויי, דאָס האַרצ זאָל
 אינ באַהעל־טעניש קלאַגן,
 זאָלן לייטן דאָ ניט לאַכנ,
 ניט זעענ אונ ניט וויסנ...
 ווישט ניט אָפּ נאָר מײַנע טרערן, —
 זאָלן זיי זיכ גיסן,
 זאָלן גיסן טאָג ווי נאכט,
 זאָל דאָס פּרעמדע פּעלד זיי זויגן,
 ביז דער גאלעכ וועט מיט פּרעמדן זאמד
 פאַרשיטן מיר די אויגן...
 אָט אזוי!.. וואָס קאָן מען טונ?
 טרויער העלפֿט מיט גאַרניט.
 ווער דעם יאַסעם איז מעקאנע, —
 זאָל אימ גאָט באַוואַרענע!

לידער מײַנע, דומעס מײַנע,
 קוויטן מײַנע, קינדער!
 אייך געכאַוועט, אופגעצויגן, —
 וווּ אייך איצט אהינטונ?
 אפּ אוקרײַנע גייט איצט, קינדער,
 אפּ אוקרײַנע גייט איצט זינגען
 אונטער פֿלויט דאָרט, ווי יעסוימי,
 אונ איכ — איכ וועל שוין דאָ פאַרזינקען...
 דאָרט געפינט איר מילדע הערצער,
 ווערטער שטילע, צארטע —
 עפשער, רומ; דער ריינער עמעס
 טוט אפּ אייך דאָרט ווארטן...

איז באַגריס זיי, מאמע ליבע,
 אוקראינע מײַנ שיינע,
 מײַנע קינדער, מײַנע טריבע,
 ווי א קינד אַן אייגנס!

НА НЕЗАБУДЬ ШТЕРНБЕРГОВІ

Поїдеш далеко,
 Побачиш багато;
 Задивишся, зажуришся, —
 Згадай мене, брате!

<Санкт-Петербург,
 травень—червень 1840 року>

אפ ניט פארגעסן

וו. אי. שטערנבערג

ווייט־ווייט וועסטו פֿאַרן,
 וואָס זענ איז פאראן דאָרט.
 פארקוקסטו זיך, פארזאָרגסטו זיך, —
 מיך, פרודער, דערמאן דאָרט!

ס. פֿעטערבורג
 [1840]

סוּח

קוּמַדְיָה

Духъ истины, его же мiръ не можетъ прiяти,
яко не видитъ его, ниже знаетъ его.
Иоанна, глава 14, стих 17

У всякого своя доля
І свiй шлях широкий,
Той муруе, той руйнуе,
Той неситим оком
За край свiта зазирае,
Чи нема краiни,
Щоб загарбать і з собою
Взять у домовину.
Той тузами обирае
Свата в його хатi,
А той нишком у куточку
Гострить нiж на брата.
А той, тихий та тверезий,
Богобоязливий,
Як кiшечка пiдкрадеться,
Вижде нещасливий
У тебе час та й запустить

א כּאָלַעַמ

(קאָמַעדיע)

„דער גיטסט פון עמעס, וואָס די וועלט וויל אים נישט אָנעמען,
ווּוּל זי זעט אים נישט און זי ווייסט אים נישט.“
יאָהאָנ, קאפּ. XIV, פּערז 17.

יעדער האָט זײַן אייגן מאַזל
און זײַן שליאַכ זײַן ברייטן:
יענער מויערט, יענער בויערט,
דער האָט אויגן גרויסע,
אינ עק וועלט מיט גיר פארקוקט זיכ,
ווי א לאנד, בא וועמען
צו פארזשעפרען און אין קיווער
מיט זיכ עס פארנעמען;
דער באנעמט זײַן פריינט אין קאַרטן
בא דעם פריינט אין הייזל;
אפ זײַן פרודער, זעט נאָר, דאָרטן
איינער שארפט אן אייזן;
דער — א ניקטערער, א שטילער,
פרום צו אלדי רוכעס,
ווי א קאצ זיכ גאנוועט נעבן,
ווען די צײַט גייט אונטער,
מיט די נעגל דיר אין לעפער, —

Пазурі в печінки, —
 І не благай: не вимолять
 Ні діти, ні жінка.
 А той, щедрий та розкошний,
 Все храми мурує;
 Та отечество так любить,
 Так за ним бідкує,
 Так із його, сердешного,
 Кров, як воду, точить!..
 А братія мовчить собі,
 Витріщивши очі!
 Як ягнята. «Нехай, — каже, —
 Може, так і треба».

Так і треба! бо немає
 Господа на небі!
 А ви в ярмі падаєте
 Та якогось Раю
 На тім світі благаєте?
 Немає! немає!
 Шкода й праці, схаменіться.
 Усі на сім світі —
 І царята, і старчата —
 Адамові діти.
 І той... і той... А що ж то я?
 Ось що, добрі люди:
 Я гуляю, бенкетую
 В неділю і в будень.
 А вам нудно! жалкуєте!
 Єй-богу, не чую.
 І не кричіть! Я свою п'ю,
 А не кров людськую!

שריי ניט: ס'וועט ניט העלפן
 דאָס געוויינ פון ווייב און קינדער;
 יענער דאָרט איז גאָר א מילדער,
 הויכע קלויסטערס מויערט
 און דאָס פאָטערלאנד פארגעטערט,
 ליידיט דערפאר און טרויערט,
 מוז פון פאָטערלאנד דעם זעלבן
 בלוט, ווי וואסער, זויגן!..
 און דער אוילעם קוקט און שטומט,
 אויסגעגלאָצט די אויגן,
 ווי די שאַפ:
 „נו, זאָל ער, מיילע,
 און עפשער אזוי דארפ מען“.

אזוי דארפ מען! ווייל ניטאָ קיין גאָט,
 ניטאָ אינ הימל קיינער!
 און איר, אינ יאָכ געשפאנט, אלץ קריכט איר,
 און עפעס א גאניידן דאָרט,
 אפ יענער וועלט אלץ זוכט איר.
 ניטאָ! ניטאָ דאָרט גאַרניט!
 א שאָד די מי! נו, גיט א טראכט נאָר,
 זעט די וועלט אצינדער:
 — אי דער קייסער, אי דער בעטלער
 זיינען אָדעמס קינדער!
 אי דער... אי יענער... און איכ וואָס טו?
 אָט וואָס, מענטשן ווילע:
 איכ אומ זונטיק, אינדערוואָכן
 פריי איכ זיכ און הוילע,
 און אייכ איז נודנע! ס'טוט אייכ באַנק!
 כ'לעבן, אז איכ הער ניט!
 איר שרייט ניט! — איכ טרינק מיין אייגן בלוט,
 קיין מענטשן-בלוט איכ צער ניט!
 אזוי באַם פלויט זיכ דורכגעקליבן

Отак, ідучи попідтинню
 З бенкету п'яний уночі,
 Я міркував собі йдучи,
 Поки доплентавсь до хатини.
 А в мене діти не кричать
 І жінка не лає,
 Тихо, як у Раї,
 Усюди Божа благодать —
 І в серці, і в хаті.
 Отож я ліг спати.
 А вже підпилий як засне,
 То хоч коти гармати —
 І усом не моргне.

Та й сон же, сон, напричуд дивний,
 Мені приснився —
 Найтверезіший би упився,
 Скупий жидюга дав би гривню,
 Щоб позирнуть на ті дива.
 Та чорта з два!
 Дивлюся: так буцім сова
 Летить лугами, берегами, та нетрями,
 Та глибокими ярами,
 Та широкими степами,
 Та байраками.
 А я за нею та за нею,
 Лечу й прощаюся з землею.

Прощай, світе, прощай, земле,
 Неприязний краю,
 Мої муки, мої люті
 В хмарі заховаю.
 А ти, моя Україно,

פונ א הוליאנקע, שיקער, שוינ פאנאכט,
 האָב איך זיך גייענדיק געטראכט,
 ביז כ'האָב דערשלעפט זיך צו מיין שטיבל.
 קיין קינדער שרייען ניט פא מיר,
 קיין ווייב, קיין רייד ניט —
 שטיל, ווי אין גאניידן,
 גאָטס גענאָד אין ווינקלען פיר:
 אין הארצן און אין כאטע.
 כ'האָב שלאָפן זיך פאשטאטן;
 און אז א שיקער פאלט אין שלאָפ,
 מעגן דונערן הארמאטן —
 ער שלאָפט שוינ, און א סאָפ.

און א כאָלעם, אוי, א כאָלעם, גאָר אפ ווונדער,
 האָט זיך מיר געכאָלעמט:
 ס'וואָלט דער ניכטערסטער זיך אָנגעשיקערט,
 א גוויר א קארגעניוק א גריוונע וואָלט געגעבן,
 אפי א קוק טונ אפ די ווונדער;
 נאָר ווייס איך וואָס!
 קיינעם וועט עס ניט געלינגען.
 איך קוק: אָט ווי א סאָווע א פלינקע
 וועבט זיך איבער שטעגן, איבער פּרעגן,
 איבער טיפן, איבער יארן,
 איבער פעלדער, איבער סטעפעס,
 איבער וועלדער.
 און איך נאָך איר, נאָך איר זיך קער,
 איך פלי און געזעגן זיך מיט דר'ערד.

„זיי געזונט, וועלט! זיי געזונט, ערד!
 קאנט ניט-מידער, קאלטער!
 מינע פיינען, מינע ווילדע
 אין די כמארעס פאהאלט איך.
 און דו, אָ, מיין אוקריינע,

Безталанна вдово,
 Я до тебе літатиму
 З хмари на розмову.
 На розмову тихо-сумну,
 На раду з тобою;
 Опівночі падатиму
 Рясною росою.
 Порадимось, посумуєм,
 Поки сонце встане,
 Поки твої малі діти
 На ворога стануть.
 Прощай же ти, моя нене,
 Удово-небого,
 Годуй діток; жива правда
 У Господа Бога!

Летим. Дивлюся, аж світає,
 Край неба палає,
 Соловейко в темнім гаї
 Сонце зустрічає.
 Тихесенько вітер віє,
 Степи, лани мріють,
 Меж ярами над ставами
 Вербі зеленіють.
 Сади рясні похилились,
 Тополі по волі
 Стоять собі, мов сторожа,
 Розмовляють з полем.
 І все-то те, вся країна
 Повита красою,
 Зеленіє, вмивається
 Дрібною росою,
 Споконвіку вмивається,

אלמאָנע מיניע וויסטע!
 צו דיר וועל איך פון וואָלקן פליען,
 מיט דיר א שמועס פירן;
 שמועסן שטייל און טרוייריק
 און אן אייצע האלטן;
 און אינ האלבער נאכט מיט טויען
 מיט געדיכטע פאלן.
 אן אייצע טון, א טרויער טון,
 ביז די זון וועט זיך צעהעלן,
 ביז עס וועלן דייע קינדער
 קעגן פיינט זיך שטעלן.

איז זיי געזונט, מיין מאמע, אָרעמע אלמאָנע!
 שפייז די קינדער: עס לעבט דער עמעס
 דאָרט פא גאָט, אפאָנעמ!"

מיר פליען... כ'קוק — עס טאָגט שוין,
 מיר אנטקעגן פלאמט דער ברעג פון הימל;
 דער סאָלאָווי די זון פאגעגנט
 מיט זינגענדיקן טומל;
 דאָס פעלד אינ נעפל איז פארצויגן,
 עס ציט א ווינטל פון פאגינען;
 איבער טייכן, שטייל געפויגן,
 ווערפעס צארטע גרינען;
 אונטער לאסט פון פרוכטן
 סעדער טיפ זיך נויגן,
 און טאָפאָליעס-היטערס
 אינ דעם טאָל זיך סוידען.
 און דאָס אלץ... ס'שיינט די געגנט,
 היימלאנד מייןס, אוקריינע,
 גלאנצט אינ טוי, אינ רעגן,
 גרינט אינ פראכט, אינ שיינען,
 פוצט זיך אויס, די זון פאגעגנט

Сонце зострічає...
 І нема тому почину,
 І краю немає!
 Ніхто його не додбає
 І не розруйнує...
 І все-то те... Душе моя,
 Чого ти сумуєш?
 Душе моя убогая,
 Чого марне плачеш,
 Чого тобі шкода? Хіба ти не бачиш,
 Хіба ти не чуєш людського плачу?
 То глянь, подивися; а я полечу
 Високо, високо за синії хмари;
 Немає там власті, немає там кари,
 Там сміху людського і плачу не чуть.
 Он глянь, у тім раї, що ти покидаєш,
 Латану свитину з каліки знімають,
 З шкурою знімають, бо нічим обути
 Княжат недорослих; а он розпинають
 Вдову за подушне, а сина кують,
 Єдиного сина, єдину дитину,
 Єдину надію! в військко оддають!
 Бо його, бач, трохи! А онде під тином
 Опухла дитина, голоднее мре,
 А мати пшеницю на панцині жне.
 А он бачиш? Очі! Очі!
 Нащо ви здалися,
 Чом ви змалку не висохли,
 Слізьми не злилися?
 То покритка попідтинню
 З байстрам шкандибає,
 Батько й мати одцурались
 Й чужі не приймають!
 Старці навіть цураються!!

מיט פריצען טוי, מיט ריינעם...
 און דאָס האָט קיין אָנהייב ניט,
 און קיין סאָפּ קומט קיינמאָל!
 קיינער האָט אפּ דעם צו שאפּן,
 קיינער קאָג צעשטערן...
 און דאָס אלץ... נעשאַמע מיינע!
 וואָס-זשע גיסטו טרערן?
 אַרעמע נעשאַמע מיינע!
 וואָס קלאַגסטו גאַר אומזיסט דאָ?
 זאָג, וואָס טוט דיר באַנק דאָ?
 דו זעסט ניט און הערסט ניט דאָס מענטשלעכע קלאַגן?
 איז גיב־זשע אַ קוק! און איך וועל זיך טראַגן
 נאָך העכער און העכער פון כמארעס פון בלויע;
 ניטאָ דאָרט קיין מאַכט, און ניטאָ דאָרט קיין שטראַפּן,
 מע הערט קיין געלעכטער, מע הערט קיין געוויינ ניט.
 אָט זע דאָרטן אונטן, איך יענעם גאניידן
 מע שלעפט פון אַ קאליקע אַ סוויטע איך לאַטעס,
 מע רייסט מיט דער הויט — די פירשטלעכע באַקליידן.
 פאַר צינש און אַלמאָנע פאַרפּיניקט דאָרט, קאַטעס!
 דעם זון דעם בעניאָכיד פאַרקאוועט איך קייטן, —
 די איינציקע האַפענונג פאַרשיקט איך סאָלדאַטן.
 ווייזט אויס, ס'איז נאָך ווינציק... און דאָרט אונטער פלויסטן,
 פון הונגער געשוואַלן, אַ קינד האַלט באַם שטאַרפּן, —
 די מוטער אפּ פאַנשטשינע בינדט ווייצענע גאַרפּן.
 און דאָרטן — זעסטו? אויגן! אויגן!
 וואָס דאָ קאָנט איר טויגן?
 פאַרוואָס זיינט איר פון קינדווייז ניט אויסגעטריקנט,
 פון טרערן אויסגעזויגן?
 מיט דעם קינד דעם מאַמוזער
 לעבן פלויסט דאָרט די פאַרפירטע —
 עס פאַרטרייבן טאַטע-מאַמע,
 פּרעמדע שליסן טירן...
 בעטלערס מייַדן אויך זי אויס!

А панич не знає,
 З двадцятую, недоліток,
 Душі пропиває!
 Чи Бог бачить із-за хмари
 Наші сльози, горе?
 Може, й бачить, та помага,
 Як і оті гори
 Предковічні, що політі
 Кровію людською!..
 Душе моя убогая!
 Лишенько з тобою.
 Уп'ємося отрутою,
 В кризі ляжем спати,
 Пошлем думу аж до Бога,
 Його розпитати,
 Чи довго ще на сім світі
 Катам панувати?..
 Лети ж, моя думо, моя люта муко,
 Забери з собою всі лиха, всі зла,
 Своє товариство — ти з ними росла,
 Ти з ними кохалась, їх тяжкіі руки
 Тебе повивали. Бери ж їх, лети
 Та по всьому небу орду розпусти.
 Нехай чорніє, червоніє,
 Полум'ям повіє,
 Нехай знову рига змії,
 Трупом землю криє.
 А без тебе я де-небудь
 Серце заховаю
 Та тим часом пошукаю
 На край світа раю.

דער פאניטש — וואָס הערט ער :
 שוין דער צוואנציקסטער דאָס לעבן
 פאטערט ער, דער מערדער!
 זעט כאָטש גאָט פון הינטער כמארעם
 אונדזערע טרערן, ווייען?
 עפשער זעט ער, — העלפן וועט ער,
 ווי די בערגגרייען,
 פון דויר-דוירעס שוין פאגאָסן
 מיט דעם מענטשנס פלוט און טרערן!..
 אָרעמע נעשאַמע מייען,
 ווהיין מיט דיר זיך קערן?
 לאָמיר זיך מיט סאם באטריןקען,
 אפן אייז זיך שלאָפן לייגן,
 דעם געדאנק צו גאָט דאָרט שיקן,
 זיך בא אימ דערפרעגן :
 וועלן לאנג נאָך קאטעס הערשן
 איבער אלע וועגן?
 איז פלי, מיין געדאנק, דו מיין פיטערער גוירל,
 נעם מיט אלע צאָרעס, דאָס ביז און דעם וויי,
 דייע שטענדיקע פריינט! ביסט געוואקסן מיט זיי,
 מיט זיי זיך געקאָכעט, דו ביסט פון געבוירן
 געכאָוועט דורכ זיי. פארנעם זיי און פלייט,
 און איבער דעם הימל צעלאָז זיי, צעשייט!
 זאָלן זיך שווארצלען, זאָלן זיך רויטלען,
 ווי פייער צעווייט און צעהוידעט,
 זאָל ווידער די שלאנג זיך צעפרומען,
 טויט אפ דער ערד זאָל קומען.
 איך וועל אָן דיר אינ א ווינקעלע
 מיט מיין הארץ זיך אויך צעשיידן.
 כ'וועל זיך לאָזן אינ עק'וועלט
 זוכן א גאניידן.
 און העכער ערד שוין פלי איך ווידער,

І знов лечу понад землею,
 І знов прощаюся я з нею.
 Тяжко матір покидати
 У безверхій хаті,
 А ще гірше дивитися
 На сльози та лати.
 Лечу, лечу, а вітер віє,
 Передо мною сніг біліє,
 Кругом бори та болотá,
 Туман, туман і пустота.
 Людей не чуть, не знать і сліду
 Людської страшної ноги.
 І вороги й невороги,
 Прощайте, в гості не приїду!
 Упивайтесь, бенкетуйте —
 Я вже не почую,
 Один собі навік-віки
 В снігу заночую.
 І поки ви дознаєтесь,
 Що ще є країна,
 Не полита сльозьми, кров'ю,
 То я одпочину...
 Одпочину... Аж слухаю —
 Загули кайдани
 Під землею... Подивлюся...
 О люде поганій!
 Де ти взявся? Що ти робиш?
 Чого ти шукаєш
 Під землею? Ні, вже, мабуть,
 Я не заховаюсь
 І на небі!.. За що ж кара,
 За що мені муки?
 Кому я що заподіяв?

כ'געזעגן זיך מיט בארג און נידער.
 ס'איז שווער א מאמע צו פארלאָזן
 אינ א שטוב, וואָס אָן א דאך איז,
 אפ טרערן קוקן און אפ לאטעס
 איז נאָך א קלענערער נאכעס.
 איך פלי, איך פלי, און ווינט ווייען,
 פאר מיין פליק זיך ווייסן שנייען;
 ארומ-ארומ — נאָר וואַלד און זומפן,
 און וויסטעניש, און נעפלען שטומע,
 קיין מענטשנס אָטעם, — גיט קיין סימען
 פון שרעקלעכע פון מענטשנס וועג...

„סײַ פײַנט, סײַ פּרײַנט, איך פלי אוועק,
 צוגאסט צו אייך וועל איך גיט קומען!
 פרייט זיך! הוליעט! שיקערט! הוליעט!
 איך וועל שוין גיט הערן —
 אליין, אליין איך וועל אפ אייביק
 אין שניי פארגליווערט ווערן.
 און ביז עס וועט צו אייך דערגיין,
 אז ס'איז נאָך א לאנד פאראנען,
 וואָס ווייסט גיט פון קיין פלוט, פון ווייען,
 רו איך אָפּ ביז דאן...“
 איך רו זיך אָפּ...
 און פלוצעם הער איך —
 קייטן קלינגען הער איך...
 אָ, דו מענטש, דו מי'עסער!
 קומסט פונוואנען? דאָ וואָס טוסטו?
 און וואָס זוכסטו, נישטערסט
 אונטער דר'ערד? ניין! וויזט אויס,
 כ'וועל גיט ראטעווען זיך איצטער
 אויך אין הימל! איז פארוואָס-זשע
 קומען מיר די ליידן?
 וואָס האָב איך געטאָן אזוינס?

Чийі тяжкі руки
 В тілі душу закували,
 Серце запалили
 І галичі силу
 Думи розпустили??
 За що, не знаю, а караюсь,
 І тяжко караюсь!
 І коли я спокутую,
 Коли діжду краю,
 Не бачу й не знаю!!

Заворушилася пустиня.
 Мов із тісної домовини
 На той остатній Страшний суд
 Мертвці за правдою встають.
 То не вмерлі, не убиті,
 Не суда просити!
 Ні, то люди, живі люди,
 В кайдани залиті.
 Із нор золото виносять,
 Щоб пельку залити
 Неситому!.. То катаржні.
 А за що? Те знає...
 Вседержитель... А може, ще
 И Він не добачає.
 Онде злодій штемпований
 Кайдани волочить;
 Он розбойник катований
 Зубами скрегоче,
 Недобитка товариша
 Зарізати хоче!
 А меж ними, запеклими,
 В кайдани убраний

וועמעס אָרעמס שווערע
 האָבן די זעל אינ גופ פארקאָוועט,
 ס'הארצ מיר אָנגעצונדן,
 די געדאנקען, טשאטעס ראָבן,
 אינ דער הייכ צעשווינדלעט?
 פארוואָס, איכ ווייס ניט, כיווער באשטראַפּט,
 אונ ווי שווער מע שטראַפּט מיכ!
 אונ ווען שוין, ווען מיין זינד דערלייז איכ,
 ווען קומט דערצו א סאָפּ שוין?
 איכ זע ניט, אונ איכ ווייס ניט!

ווי פון קוואַרימ ענגע
 שטייען מייסימ אופ אינ מענגעס,
 גלייכ צום גרויזאמען געריכט,
 אונ די וויסטעניש זיכ רירט.
 ניט קיין טויטע שטייען אופעט,
 ניט קיין מייסימ צו דעם שויפעט,
 ניין, ס'איז מענטשן דאָרט זיכ פּלאָגן,
 הייסע ליבער קייטן טראָגן,
 קאטאָרושאַנעס גאָלד אלץ שלעפּן —
 אימ דעם גאָרגל צו פארשטעקן,
 אימ, דעם גיריקן אונ פייזן!..
 אונ פארוואָס? אינ הייכ
 ווייסט דער אייבערשטער... אונ עפשער
 ער אליין זעט אויכ ניט!
 אָט א גאנעו א געשמעמפלעטער
 שלעפּט דאָרט קייטן שווערע;
 קריצט מיט ציין פון ווילדן צאָרן
 א געקאטעוועטער מערדער, —
 אונ א גויסעס, זינעמ א כאווער,
 וויל ער דאפקע שעכטן!
 אונ צווישן זיי, די ווילדע,
 צו קייטן שוין געווינטע,

Цар всесвітній! Цар волі, цар,
Штемпом увінчаний!
В муці, в катарзі не просить,
Не плаче, не стогне!
Раз добром нагріте серце
Вік не прохолоне!

А де ж твої думи, рожеві квіти,
Доглядані, смілі, викохані діти,
Кому ти їх, друже, кому передав?
Чи, може, навіки в серці поховав?
О не ховай, брате! Розсип їх, розкидай,
Зійдуть, і ростимуть, і у люди вийдуть!

Чи ще митарство? чи вже буде?
Буде, буде, бо холодно,
Мороз розум будить.

І знов лечу. Земля чорніє.
Дрімає розум, серце мліє.
Дивлюся: хати над шляхами
Та городі з стома церквами,
А в городах, мов журавлі,
Замоштрували москалі;
Нагодовані, обути
І кайданами окуті,
Моштруються... Далі гляну:
У долині, мов у ямі,
На багнищі город мріє;
Над ним хмарою чорніє
Туман тяжкий... Долітаю —
То город безкрай.
Чи то турецький,
Чи то німецький,

שפאנט דער האר פון וועלט, פון פרייהייט,
מיט פיינצייכנס באקרוינט!
אינ לייד, אינ קאטאָרגע ער בעט ניט,
קיינ קרעכצ פון אימ ניט הערנ...
א הארצ, וואָס איז פארפילט מיט גוטסקייט —
וועט קיינמאָל קאלט ניט ווערנ!

און ווו זיינענ די טרוימענ דינע, קווייטנ רויטע, שיינע?
קינדער געכאָוועטע, דרייסטע אזוינע?
צי האָסטו, גוטער פריינט, זיי וועמענ געשענקט,
צי אפ אייביק אינ הארצנ זיי טיפ פארגעדענקט?
ניט באהאלט זיי, פרודער! צעזיי זיי אינ ווייט!
זיי וועלן אופגיינ, וואקסנ און ווערנ לייט!
צי ווארטנ אפ ליידנ, צי ס'וועט שוין קלעקנ?
גענוג, גענוג, ווייל קאלט איז, —
דער פראָסט דעם סייכל נעמט שוין וועקנ.

און כ'פלי באנייס. די ערד צעשווארצט זיכ.
דער מויעכ דרעמלט, ס'פארגייט דאָס הארצ זיכ.
איכ קוק: היזער ווייזנ זיכ בא וועגנ —
א שטאָט מיט קלויסטערס הונדערטער מיר שווימט אנטקעגנ.
אינ שטאָט, ווי בושלעס, זיכ מושטרירנ
סאָלדאטנ זאטע און באקליידטע,
און אַנגעטאָנ אינ קייטנ —
זיי שפאנענ און מארשירנ...
כיגיב א קוק דאָרט אונטנ —
אינ א טאָל, אינ פרייטע זומפנ
ליגט א גרויסע שטאָט צעשליידערט.
ניט צו זענ איז גאָר קיינ ענדע,
ס'ליגט א נעפל א געדיכטער...
איכ פלי צו — אינ יעדער ריכטונג
א שטאָט אָן ענדע שפרייט זיכ.
אוואָסער שטאָט? א טערקישע?

А може, те, що й московський.

Церкви, та палати,

Та пани пузаті,

І ні однісінької хати.

Смеркалося... огонь огнем

Кругом запалало,

Аж злякався я... «Ура! ура!

Ура!» — закричали.

«Цу-цу, дурні! схаменіться!

Чого се ви раді!

Що горите?» — «Экой хохол!

Не знает параду.

У нас парад! Сам изволит

Сегодня гуляти!»

«Та де ж вона, тая цяця?»

«Вон видишь — палаты».

Штовхаюсь я; аж землячок,

Спасибі, признався,

З циновими гудзиками:

«Де ты здесь узялся?»

«З України». — «Так як же ти

И говорит не вмієш

По-здешнему?» — «Ба ні, — кажу, —

Говорить умію,

Та не хочу». — «Экой чудак!

Я всі входи знаю,

Я тут служу, коли хочеш,

В дворец попытаюсь

Ввесты тебе. Только, знаєш,

Мы, брат, просвищенны, —

Не поскупись полтинкою...»

Цур тобі, мерзенний

Каламарю... І зробився

און עפשער גאָר א דײַטשישע?

נאָר גיכער גאָר א מאַסקאָווישע!

קלױסטערס און פּאלאַצן,

דיקע פּריצימ — אָט זיי פּלאַצן,

און קיין כאַטקעלע קיין איינציקס!

שפּעט, עס ווערט שוין טונקל.

פּײַערס, פּלאַמען פינקלען!

הורא! הורא! הורא! געשרײַען —

כײַהאַב זיכ אזש דערשראָקן...

„שאַט, איר שוויטמ, ווערט פּאַרשוויגן!

וואָס פּאַר א פּרייד היינט גראַדע?

וואָס, איר ברענט?“ — „אָט א כאַכאָל!

ער ווייסט ניט, וואָס א פּאַראַד איז!

א פּאַראַד באַ אונדז, ער אליין

באווייליקט היינט שפּאַצירן!“

„איז ווײַזשע איז זי, אָט די ציאַציע?“

„זעסטו דאָרטן די פּאַלאַצן?“

איכ שטופּ זיכ; אָט אַ לאַנדסמאַנדל

דאָרטן גראַדע טרעפּ איכ,

ער גריסט זיכ: „ווי קומסטו אהער?“ —

פּרעגן פּלײַערנע קנעפּלעכ.

„פּונ אוקרײַנע!“ — „ווייזשע, מענטש,

אפּ היגער שפּראַכ דו קאַנסט ניט ריידן?“

ענטפּער איכ: „איכ קאָן, נאָר כּווייל ניט.“

„אָט א פּאַרשוין! דו פּאַלג מיכ בעסער,

איכ ווייס די דורכגענג אלע;

איכ דינ אָט דאָ; און אויב דו ווילסט,

באווייז איכ דיר דעם פּאַלאַצ.

מיר זײַנען דאָ געפּילדעטע,

דאָס דאַרפּסטו, ברודער, וויסן,

א האַלבן קאַרפּ נאָר — נו, זײַ אַ מילדער!“

„אוועק, דו טינטלער מייעסער!

וואָן פּונדאַנען!“

Я знову незримий
 Та й пропхався у палати.
 Боже мій єдиний!!
 Так от де рай! Уже нащо
 Золотом облиті
 Блюдолизи; аж ось і сам,
 Високий, сердитий,
 Виступає; обок його
 Цариця-небога,
 Мов опеньок засушений,
 Тонка, довгонога,
 Та ще, на лихо, сердешне
 Хита головою.
 Так оце-то та богиня!
 Лишенько з тобою.
 А я, дурний, не бачивши
 Тебе, цяце, й разу,
 Та й повірив тупорилим
 Твоїм віршемазам.
 Ото дурний! а ще й битий,
 На квиток повірив
 Москалеві; от і читай,
 І йми ти їм віри!
 За богами — панства, панства
 В сребрі та златі,
 Мов кабани годовані,
 Пикаті, пузаті!..
 Аж потіють, та товпляться,
 Щоб то ближче стати
 Коло самих: може, вдарять
 Або дулю дати
 Благоволять; хоч маленьку,
 Хоч півдулі, аби тільки

און ווידער זעט מיכ קיינער,
 כ'שטופ זיכ דורכ אינ פאלאצ.
 גאָטעניו דו איינער!
 דער גאניידן — אָט דאָס־אָ איז ער.
 ס'גייענ אינ גאָלד די טעלער־לעקערס!
 ער אליינ האָט זיכ באוויזן —
 אָט ער שפאנט בארויגעז שרעקלעכ,
 לעפּנ אימ זינ ווייפל אויכעט,
 נעפעכ, קוימ זי רוקט זיכ,
 א לאנגפיטיקע, א הויכע —
 א שוועמל א פארטריקנטס,
 און הוידעט מיטן קעפל.
 „אָט דאָס איז זי, די שיינע געטן?!"
 א בראַכ צו דייענע יאָרן!
 וואָלט מיר פעסער דיין פאָרטרעט שוין
 ניט באקאנט געוואָרן.
 וואָלט איכ פעסער ניט געגלייבט
 דייענע כאזערשע פאָעטן!
 אָט א נאר! וויזט אויס, נאָכ ווייניק
 האָב איכ קלעפּ געכאפט דאָ,
 גיי און גלייב אָט די מעכאפרימ,
 גיי און גלייב און לייענ זיי!
 און ארום אלץ הויפללייט, פריצימ,
 גאָלד און זילבער אפ די פאנעס —
 אלע שטופּנ זיכ און שוויצן,
 אלע גראָפע, ווי קאפאנעס!
 אלע ווילן נאָענט שטיין,
 אלץ צו זיי מע וויל דערקומען —
 עפשער וועט א וואָרט דערגיין,
 כאָטש א פינג פון זיי באקומען.
 ניט קיינ פינג — איז כאָטש א שטיקל,
 אפי אינ סאמע פּיסקל.
 און אָן לאָשן, שטומע נעפּנ

Під самую пику.
 І всі уряд поставали
 Ніби без'язики —
 Анітелень. Цар цвенькає;
 А диво-цариця,
 Мов та чапля меж птахами,
 Скаче, бадьориться.
 Довгенько вдвох похажали,
 Мов сичі надуті.
 Та щось нишком розмовляли —
 Здалека не чути —
 О отечестві, здається,
 Та нових петлицях,
 Та о муштрах ще новіших!..
 А потім цариця
 Сіла мовчки на дзиглику.
 Дивлюсь, цар підходить
 До найстаршого... та в пику
 Його як затопить!..
 Облизався неборака;
 Та меншого в пузо —
 Аж загуло!.. А той собі
 Ще меншого туза
 Межи плечі; той меншого,
 А менший малого,
 А той дрібних, а дрібнота
 Уже за порогом
 Як кинеться по улицах,
 Та й давай місити
 Недобитків православних,
 А ті голосити;
 Та верещать; та як ревнуть:
 «Гуля наш батюшка, гуля!»

אָט אזוי אינ רייען שטייט מען.
 ער, דער קייסער, בעפעט,
 און זי, די שיינע קייסעריניע,
 ווי א צאפליע, דאר און גרינ,
 דרייט זיכ אלצ און פרייט זיכ,
 און, ווי סאָוועס אָנגעבלאָזן,
 ביידע לאַנג שפּאַצירן,
 עפעס פירן שטיל א שמועס —
 פונווייטן ניט צו הערן —
 וועגן „פאָטערלאַנד“, מיר דאכט זיכ,
 וועגן שליפעס, בענדלעך,
 וועגן נייע מושטרעס, וואכטעס!..
 אפ א פענקעלע א קליינינקס
 צוגעזעצט האָט זי זיכ ענדלעך,
 און ער, איכ זע, מיט שפּאַן מיט ברייטע
 גייט ער צו צום סאַמע עלטסטן...
 און אינ פּיסק פאַרפאַרט אימ!
 האָט באַלד באַלעקט זיכ יענער
 און קנאַקט דעם צווייטן אינ דעם פּוּז —
 ס'האָט אזש א הילכ געטאָן!.. און יענער,
 פון זיין זייט, קנאַקט אַן אַנדער טוּז;
 ס'דערגייעט צו דריבנע, צו די לעצטע,
 ער, דער לעצטער, יאָגט זיכ ווייטער,
 יענער גרילצט דאָרט, יענער שרייט דאָרט,
 איבער גאַסן זיי געטריבן,
 אלעמען באַפּאַלן,
 ער, דער לעצטער, קלייבט ניט איבער,
 און ער פּויקערט אלע.
 א געוויינ, א ראש א גרויסער,
 א געפילדער, א הויהא:
 „היי, עס הויליעט אונדזער קייסער! —
 הורא! הורא! הורא!“
 איכ האָב צעקייכט זיכ, א געלעכטער,

Ура!.. ура!.. ура! а-а-а...»
 Зареготався я, та й годі;
 А й мене давнули
 Таки добре. Перед світом
 Усе те заснуло,
 Тільки де-де православні
 По углах стогнали
 Та, стогнучи, за батюшку
 Господа благали.
 Сміх і сльози! От пішов я
 Город озирати.
 Там ніч, як день. Дивлюся:
 Палати, палати
 Понад тихою рікою;
 А берег ушитий
 Увесь каменем. Дивуюсь,
 Мов несамовитий!
 Як-то воно зробилося
 З калюжі такої
 Таке диво?... Отут крові
 Пролито людської —
 І без ножа. По тім боці
 Твердиня й дзвіниця,
 Мов та швайка загострена,
 Аж чудно дивиться.
 І дзиґарі теленькають.
 От я повертаюсь —
 Аж кінь летить, копитами
 Скелю розбиває!
 А на коні сидить охляп,
 У світі — не світі,
 І без шапки. Якимсь листом
 Голова повита.

מע האָט מיר אויכעט אָנגעריבן
 גאַנצ גוט די זייטן. און פארטאָג ערשט
 איז אלץ שוין שטייל געבליבן.
 נאָר ערגעצווו די פראוואַסלאוונע,
 צענעריקט, אָנגעליטן,
 האָבן מיט קרעכצן פארן „פאטיושקע“
 דעם גרויסן גאָט געפעטן.
 לאַכנ? וויינענ?.. אוועקגעגאַנגענ
 איך בין די שטאָט פאטראַכטן.
 די נאַכט — ווי טאָג. איך הייב די אויגן:
 פאלאַצן אלץ גרויסארטיק
 שטייען פא דעם טייך דעם שטיילן,
 דער גאַנצער ברעג מיט שטיינער
 אויסגעפלאַסטערט. ווי א דולער,
 קוק איך און פארשטיי ניט:
 פון א קאליוזשע — א ווונדער
 ווי האָט מען געשאפן?
 וויפל פלוט האָט מען פארגאַסן,
 פלוט פון מענטשן-שקלאַפן —
 אַן א מעסער! און אנטקעגן
 א פעסטונג און א טורעם,
 ווי אַן אַל א דינ-פארשפיצטע,
 ס'גלייבט זיך ניט — ס'א טורעם.
 און די זייגערס קלינגען, קלינגען,
 איז גיב איך זיך א קערווע, —
 כ'זע, א פערד פליט, מיט די טלאָען
 שלאָנט א פעלדז א שווערן!
 אפן פערד זיצט א פארשוין,
 אָנגעטאָן ווי אינ א סוויטע,
 און פארוויקלט איז דער קאַפּ, —
 א פלאַט אָנשטאָט א היטל.
 שפילט דער פערד, אַט-אַט דעם טייך
 וועט אריבערשפרינגען.

Кінь басуе — от-от річку,
 От... от... перескочить.
 А він руку простягає,
 Мов світ увесь хоче
 Загарбати. Хто ж це такий?
 От собі й читаю,
 Що на скелі наковано:
 Первому — вторая
 Таке диво наставила.
 Тепер же я знаю:
 Це той первий, що розпинав
 Нашу Україну,
 А вторая доканала
 Вдову сиротину.
 Кати! кати! людоїди!
 Наїлись обое,
 Накралися; а що взяли
 На той світ з собою?
 Тяжко-тяжко мені стало,
 Так, мов я читаю
 Історію України.
 Стою, замираю...
 А тим часом тихо, тихо
 Та сумно співає
 Щось таке невидіме:
 «Із города із Глухова
 Полки виступали
 З заступами на лінію,
 А мене послали
 На столицю з козаками
 Наказним гетьманом!
 О Боже наш милосердий!
 О царю поганий,

— און ער די האנט האלט אויסגעשטרעקט,
 ער וויל די וועלט פארשלינגען,
 די גאנצע וועלט! איז ווער איז ער?
 לייען איך, וואס עס שטייט דאָרט
 אָנגעשמידט אפּ יענעם פעלדז:
 „דעם ערשטן די צווייטע“
 אָט דעם ווונדער האָט געשטעלט.
 איצטער ווייס איך און פארשטיי שוין:
 אָט דער ערשטער האָט געקרייציקט
 אוקראינע, אונדזער היימלאַנד.
 און דערשלאָנג האָט די צווייטע
 אונדזערע יעסוימיים.
 קאטעס, קאטעס, מענטשנפרעסער!
 זיך אָנגעפרעסן ביידע,
 אָנגעגאזלט. וואָס האָט איר
 מיטגענומען אין גאנידן?
 שווער, אָ, שווער איז מיר געוואָרן,
 און באנייס איך לייען דאָרט
 די געשיכטע פון אוקריינע!
 איך שטיי און ווער פארשטיינערט...
 א געזאנג פארגייט דערווילע,
 שטיל און טרויעריק עס זינגט דאָרט
 עפעס א פארהוילנס:
 „פון דער שטאָט פון גלֹוכאָוו
 גייען גרויע פאָלקן
 צו דער ליניע מיט גראָפֿיזנס,
 און מיר האָט מען געמאָלדן
 אז איך פאָר אין קרוינשטאָט
 מיט די קאָזאַקן, ווי א העטמאַן!
 אָ, גאָט מיינער דערפארעמדיקער!
 אָ, שענדלעכער קייסער,
 פארשאַלטענער און גיריקער,
 פאלשער טיוול אײנער!

Царю проклятий, лукавий,
 Аспиде неситий!
 Що ти зробив з козаками?
 Болота засипав
 Благородними костями;
 Поставив столицю
 На їх трупах катованих!
 І в темній темниці
 Мене, вольного гетьмана,
 Голодом замучив
 У кайданах. Царю! царю!
 І Бог не розлучить
 Нас з тобою. Кайданами
 Скований зо мною
 Навік-віки. Тяжко мені
 Витать над Невою.
 України далекої,
 Може, вже немає.
 Полетів би, подивився,
 Так Бог не пускає.
 Може, Москва випалила
 І Дніпро спустила
 В синє море, розкопала
 Високі могили —
 Нашу славу. Боже милий,
 Зжалься, Боже милий».
 Та й замовкло; дивлюся я:
 Біла хмара криє
 Сіре небо. А в тій хмарі
 Мов звір в гаї виє.
 То не хмара — біла пташка
 Хмарою спустилась
 Над царем тим мусянджовим
 І заголосила:

וואָס'טו געטאָגן מיט די קאָזאַקן!
 זומפּן האָסט פּאַרשאַטן
 מיט די ווײַסע אײדלע בײנער!
 אויסגעבוײט א שטאַט זיך
 אפּ זײערע טױטע קערפּערס,
 און אײנ פינצטערער טפּיסע
 מיך, דעם העטמאַן דעם פּרײען,
 מיט הונגער מיך פּאַרפּײניקט
 און מיט קײטן! קײסער! קײסער!
 אויך גאַט וועט נײט צעשײדן
 מיך מיט דיר: אײן פענטעס
 פּאַרשמײדט מיט מיר אפּ שטענדיק.
 אָ, שווער אײז מיר צו שטרײטן
 און אײבער דער נעווא צו שוועפּן!
 אָ, מײן אוקרײנע מײן ווײטע,
 צײ האָסט נאָך עפּעס לעפּן?..
 אײך וואָלט געפּלױגן, א קוק געגעפּן —
 וועט גאַט מיר נישט דערלױפּן,
 ס'האַט עפּשער מאָסקױע אויסגעברענט דײך,
 אראָפּגעלאָזט דעם דניעפּער
 אײן פּלױען יאַמ? צעגראָפּן
 דײ הױכע קוואַרימ אלע,
 אונדזער רומ! אָ, גרויסער שעפּער,
 אָ, לײבער גאַט, דערבאַרעם זיך!"

און אנשווינגן. כ'גיב א קוק:
 א ווײסע כמאַרע דעקט דעם הימל;
 און פון דעם הימל פון דעם גרויען —
 ווי א ווילדע כײע ווױעט.
 נײט קײן כמאַרע — ווײסע פּױגלען,
 פּאַרוואַגלטע נעשאַמעס
 אײבערן קופּערנעם קײסער
 האָפּן זיך צעיאָמערט:

«І ми сковані з тобою,
 Людоїде, змію!
 На Страшному на с'удищі
 Ми Бога закриєм
 Од очей твоїх неситих.
 Ти нас з України
 Загнав, голих і голодних,
 У сніг на чужину
 Та й порізав; а з шкур наших
 Собі багряницю
 Пошив жилами твердими
 І заклав столицю
 В новій рясі. Подивися:
 Церкви та палати!
 Веселися, лютий кате,
 Проклятий! проклятий!»

Розлетілись, розсипались,
 Сонечко вставало,
 А я стояв, дивувався,
 Та аж страшно стало.
 Уже вбогі ворушились,
 На труд поспішали,
 І москалі на розпуттях
 Уже моштрувались.
 Покрай улиць поспішали
 Заспані дівчата,
 Та не з дому, а додому!
 Посилала мати
 На цілу ніч працювати,
 На хліб заробляти.
 А я стою, похилившись,
 Думаю, гадаю,

„מענטשנפרעסער, שלאנג דו!
 מיט דיר מיר זיינען פעסט פארקאוועט.
 אפ דעם גרויזאמען געריכט
 פארשטעלן וועלן מיר גאָטס געזיכט
 פון דינע פלוטזויגערישע אויגן.
 פון אוקריינע האָסטו אונדז געטריבן
 הונגעריקע, הוילע
 אפ די פרעמדע שנייען,
 און די הויט פון אונדז געשניטן,
 און אינ פורפור זיכ געפרינדעט,
 און אפ אונדזערע געבליטן
 א קרוינשטאָט זיכ געגרינדעט.
 גיב א קוק נאָר פאר זיכ:
 קלויסטערס־פאלאצן אינ גאָלדן!
 פריי זיכ, פיזער אכזער!
 אייביק זיי פארשאַלטן!“

זיכ צעפלויגן, זיכ צעשאַטן.
 די זון איז אופגעגאנגען;
 פיז שרעק געכידעשט האָב איכ זיכ,
 און דאָך געשטאנען לאנג נאָכ.
 אָרעמע צו מי צו שווערער
 האָבן שוין גערירט זיכ,
 אפ די שיידוועגן סאָלדאטן
 האָבן שוין מושטרירט זיכ.
 פאם זוימ פון גאסן האָבן מיידלעך
 פארשלאָפענע באוועגט זיכ,
 ניט פון דר'היימ, געפילט אהיימ שוין:
 די מאמע האָט געשיקט זיי
 נאכט־ארבעט געפינען,
 א שטיקל פרויט פארדינען.
 און איכ, איכ שטיי דאָ אינגעבויגן,
 און ס'דריקט מיר אלץ דעם זינען:

Як то тяжко той насущний
Люди заробляють.

От і братія сипнула
У сенат писати,
Та підписувать, та драти
І з батька і брата.
А меж ними і землячки
Де-де проглядають.
По-московській так і ріжуть,
Сміються та лають
Батьків своїх, що змалечку
Цвенькать не навчили
По-німецькій — а то тепер
І кисни в чорнилах!
П'явки! п'явки! Може, батько
Остатню корову
Жидам продав, поки вивчив
Московської мови.
Україно! Україно!
Оце твої діти,
Твої квіти молодії,
Чорнилом політі.
Московською блекотою
В німецьких теплицях
Заглушені!.. Плач, Україно!
Бездітна вдовице!

Піти лишень подивиться
До царя в палати,
Що там робиться. Приходжу,
Старшина пузата
Стоїть рядом; сопе, хропе,
Та понадувалось,

„אכ, ווי שווער דאָס שטיקל ברויט
אַט די לײַט פארדינענ!“

אַט יאָגט זיכ אויכ שוין א געזינדל
צומ סענאט געשווינדער,
שרײַבנ, כאסמענענ — די הויט
פונ טויט אונ לעבעדיק צו שינדנ.
צווישנ זיי אויכ לאנדסלײַט זע איכ:
זיי לאכנ אונ זיי קוועלנ,
אפ מאַסקווער לאַשנ קנאקט מענ,
זיי זידלענ אונ זיי שעלטנ
די עלטערנ, פארוואָס מ'האַט קינדווייז
קיינ דײַטש זיי ניט געלערנט,
אונ זיי מוזנ, נעפעכ, איצטער
פארוועלעקט פא טינטערס ווערנ...
פיאווקעס! עפשער האָט דער טאטע
פארקויפט זײַנ לעצט פארמעגנ,
די קו ארויסגעפירט אינ מארק
פונ אײַער רוסיש וועגנ...!
אוקרײַנע! אוקרײַנע!
ווי זײַנענ קינדער דײַנע?
דײַנע קווייטנ, דײַנע קנאַספנ
מיט טינט אַט דאָ פאגאַסנ,
מיט מײַקעניש מיט מאַסקווער,
אינ דײַטשע לאצעלעכ געפרינדעט!..
וויינ־זשע, וויינ, אוקרײַנע,
אלמאַנע דו אָנ קינדער!

מע דארפ נאָכ גײַנ א קוק נאָר געפנ
אינעם קײסערס פאלאצ:
וואָס טוט זיכ דאָרט? איכ קומ אהינ:
פוזאטע עלטסטע אלע
אינ רײַענ שטייענ,
מע סאָפעט, כראָפעט, אלע אָנגעבלאַזנ,

Як індіки, і на двері
 Косо поглядало.
 Аж ось вони й одчинились.
 Неначе з берлоги
 Медвідь виліз, ледве-ледве
 Переносить ноги.
 Та одутий, аж посинів,
 Похмілля прокляте
 Його мучило. Як крикне
 На саміх пузатих —
 Всі пузаті до одного
 В землю провалились!
 Він вилупив баньки з лоба —
 І все затрусилось,
 Що осталось; мов скажений,
 На менших гукає —
 І ті в землю; він до дрібних —
 І ті пропадають!
 Він до челяді — і челядь,
 І челядь пропала;
 До москалів — москалики,
 Тільки застогнало,
 Пішли в землю; диво дивне
 Сталось на світі.
 Дивлюся я, що дальш буде,
 Що буде робити
 Мій медведик! Стоїть собі,
 Голову понурив,
 Сіромаха. Де ж ділася
 Медвежа натура?
 Мов кошеня, такий чудний.
 Я аж засміявся.

ווי די אינדיקעס, צו די טירן
 קאטע בליקן פירן.
 אָט גיבן טירן זיך אן עפן, —
 ווי פון א בערלאַגע,
 קריכט א בער ארויס, און קוימ
 ער קאָן די פיס דערטראַגן,
 א געדראָלענער, א בלאָער:
 די שיקרעס די פארפלוכטע
 האָט אימ געמאטערט. א געשריי
 ער גיט אפ די פוזאטע, —
 און אלע, אלע גראָבע
 אינ דר'ערד ווערן פארזונקען.
 פון שטערן קריכן אימ די אויגן,
 די ציינ בא אלע ציטערן און קלינגען,
 גיט ער א קוק זיך, ווי א דולער,
 אפ די לייט, וואָס קלענער, —
 פליען זיי אויך אינ דר'ערד;
 ווארפט ער זיך צו גאָר די קליינע, —
 און זיי אויך פארשוונדן ווערן;
 לאָזט ער זיך שוין צו די דינער, —
 די דינער אויך פארפאלן,
 צו סאָלדאטן — און סאָלדאטעלעך
 הייבן אָן קרעכצן אלע
 און קריכן אינ דר'ערד! ווונדער, ווונדער
 אפ דער ערד געשעען!
 קוק איך, וואָס וועט ווייטער טרעפן,
 וואָס וועט טון דער כאַסערדייע,
 מיין בערעלע? ער שטייט אזוי
 דאָס קעפל אָנגעפויגן,
 א נעבעכל; די בערנאטור,
 ווהינ איז זי אוועקגעפלוויגן?
 ווי א קעצל — אזא מילדינקס!...
 און איך, אז איך צעלאך זיך!

Він і почув, та як зикне —
 Я перелякався
 Та й прокинувсь... Отаке-то
 Приснилося диво.
 Чудне якесь!.. таке тільки
 Сниться юродивим
 Та п'яницям. Не здивуйте,
 Брати любі, милі,
 Що не своє розказав вам,
 А те, що приснилось.

8 іюля 1844. С.-Петербург

האָט ער דערהערט אונ גיט א ברומ,
 דערציטער איך פון פאכעד,
 זיך אופגעכאפט...
 ס'ארא ווונדערלעכער כאַלעם!
 מאָדנע אלץ! אזעלכעס קומט
 צו כאַלעם נאָר צו דולע
 און שיקורימ. כידעשט זיך ניט,
 ברידער מינע ליבע,
 ניט קיין אייגנס כ'האָב דערציילט אייך,
 ס'איז פון כאַלעם מיר געפליבן!

ס-פעטערבורג 8 יול 1844

НАЙМИЧКА

Пролог

У неділю вранці-рано
 Поле крилося туманом;
 У тумані, на могилі,
 Як тополя, похилилась
 Молодиця молодая.
 Щось до лона пригортає
 Та з туманом розмовляє:

«Ой тумане, тумане —
 Мій латаний талане!
 Чому мене не сховаєш
 Отут серед лану?
 Чому мене не задавиш,
 У землю не вдавиш?
 Чому мені злої доли,
 Чом віку не збавиш?
 Ні, не дави, туманочку!
 Сховай тільки в полі,
 Щоб ніхто не знав, не бачив
 Моєї недолі!..

די דינסט

פאָעמע

זונטיק אינדערפרי פאגינען
 נעפלען ברייט דאָס פעלד באשפינען.
 אפן פערגל אינעם נעפל,
 אינגעבויגן, ווי א טאָפּאַל,
 שטייט א ווייבעלע א יונגינקס,
 עפעס טויליעט צו די ברוסטן,
 מיט דעם נעפל ביטער שמועסט זי:
 „אוי, דו נעפל, נעפל,
 ס'איז שווער דעם אָל צו שלעפּן,
 פארוואָס קאָן איך ניט פארזינקען
 אָט דאָ צווישן סטעפעס?
 פארוואָס, נעפל, דערשטיקסט מיך ניט,
 איך דער ערד פארדריקסט מיך ניט?
 פארוואָס קירצסטו ניט מיין אומגליק,
 מייןע יאָרן ניט פארקירצסטו?
 ניין, ניט ווארג מיך, נעפל גרויער!
 באהאלט איך פעלד איך ברייטן,
 זאָל זיך קיינער ניט דערוויסן,
 ניט דערזען מיין ווייטעק!
 כ'פּינ ניט אליין — עס איז פאראנען
 א פאָטער און א מוטער...

Я не одна, єсть у мене
 І батько, і мати...
 Єсть у мене... туманочку,
 Туманочку, брате!..
 Дитя моє! мій синочку,
 Нехрещений сину!
 Не я тебе хреститиму
 На лиху годину.
 Чужі люде хреститимуть,
 Я не буду знати,
 Як і зовуть... Дитя моє!
 Я була багата...
 Не лай мене; молитимусь,
 Із самого неба
 Долю виплачу сльозами
 І пошлю до тебе».
 Пішла полем, ридаючи,
 В тумані ховалась
 Та крізь сльози тихесенько
 Про вдову співала,
 Як удова в Дунаєві
 Синів поховала:

«Ой у полі могила;
 Там удова ходила,
 Там ходила-гуляла,
 Трути-зілля шукала.
 Трути-зілля не найшла,
 Та синів двох привела,
 В китаєчку повила
 І на Дунай однесла:

נאָכ איך האָב... אַ, נעפֿל גרויער,
 אַ, נעפֿל, גרויער פרודער!..
 קינד, מיין טייער זונעניו!
 אפֿ לייך ביסטו געפֿאַרן,
 ניט איך, ניט איך וועל טויפֿן דיך,
 און אפֿ וויסטע יאָרן;
 פרעמדע לייט וועלן טויפֿן דיך,
 איך וועל דאָך ניט וויסן,
 ווי מע רופֿט דיך! קינד מייןס!

רייך פֿינ איך געווען...
 ניט שעלט מיך! כּוועל אינ הימל גליק דיר,
 זינן, אויסוויינען מיט טרערן
 און צו דיר עס שיקן!"

און קלאַנגדיק מיטן פעלד זי גייט,
 אינ נעפֿל איז פֿאַרזונקען,
 און דורכ טרערן שטילערהייט
 וועגן דער אלמאָנע געזונגען,
 ווי די אלמאָנע האָט אינ דונן
 די זינ אירע דערטרונקען:

„אוי, א קורגאן אינ פעלד דאָרט שטייט;
 אן אלמאָנע דאָרטן גייט,
 זי גייט אומ, זי פֿלאַנקעט סטאָמ,
 זוכט זיך גראָזן, זוכט זיך סאָמ.
 יענע גראָזן ניט געפינט,
 נאָר געווינען האָט צוויי זינ,
 אינ קיטייקע אינגעהילט
 און צום דונן טראָגט זיי שטייל:
 „שטילער דונן, הער א ווייל,
 מייןע קינדער דו פֿאַרווייל,
 און דו, קלאַרער, געלער זאָמד,

“Тихий, тихий Дунай!
 Моїх діток забавляй.
 Ти, жовтенький пісок,
 Нагодуй моїх діток;
 І скупай, і сповий,
 І собою укрій!”»

I

Був собі дід та баба.
 З давнього-давня, у гаї над ставом,
 Удвох собі на хуторі жили.
 Як діточок двоє,
 Усюди обоє.
 Ще змалечку удвох ягнята пасли.
 А потім побралися,
 Худоби діждалися,
 Придбали хутір, став і млин,
 Садок у гаї розвели
 І пасіку чималу —
 Всього надбали.
 Та діточок у їх бігма,
 А смерть з косою за плечима.

Хто ж їх старість привітає,
 За дитину стане?
 Хто заплаче, поховає?
 Хто душу спом'яне?
 Хто поживе добро чесно
 В добрую годину
 І згадає, дякуючи,
 Як своя дитина?..

מינע קינדערלעך מאכ זאט,
 גיב זיי נערונג, גיב זיי רו
 און מיט זיך דו דעק זיי צו!”

געלעפט האָבן א זיידע מיט א באפע
 פון לאנג, פון אמאָל, באמ טייכל אין טאָל,
 אין כוטער געלעפט, איינס אין צווייטן געקלעפט,
 ווי קינדערלעך ביידע,
 די באפע און דער זיידע.
 געפאסעט שאָפ פון קינדווייז נאָכ,
 און זיך גענומען דערנאָכ;
 זיך דערווארט אפ כוואָפע,
 א סטאו, א מיל, א כוטערל א גאנצס,
 לעמ וואלד א סעדל פארפלאנצט,
 אויך בינען דערינען —
 אלץ זיך דעראָבערט.
 נאָר זיי האָבן ניט געהאט קיין קינדער,
 און דער טויט מיט דער קאָסע שוין גאנוועט זיך אונטער
 ווער וועט זייער עלטער שוינען,
 דערקוויקן קאָנען,
 ווער וועט זיי באהאלטן, באוויינען?
 ווער וועט זיי דערמאנען,
 ווער וועט יארשענען נאָכ זיי
 זייער הויז און שאָפ און רינד,
 און דערמאנען מיט א דאנק,
 ווי אן אייגן קינד?..

שווער איז אויסהאָדעווען קינדער
 אין א שטוב אָן א דעכל,
 נאָכ ערגער איז זיך עלטערן
 אין פאלאצן הויכע,
 זיך עלטערן — און עלנט שטארבן

Тяжко дітей годувати
 У безверхій хаті,
 А ще гірше старітисся
 У білих палатах,
 Старітисся, умирати,
 Добро покидати
 Чужим людям, чужим дітям
 На сміх, на розтрату!

II

I дід, і баба у неділю
 На призьбі вдвох собі сиділи
 Гарненько, в білих сорочках.
 Сіяло сонце, в небесах
 Ані хмариночки, та тихо,
 Та любо, як у раї.
 Сховалося у серці лихо,
 Як звір у темнім гаї.

В такім раї, чого б, бачся,
 Старим сумувати?
 Чи то давнє яке лихо
 Прокинулось в хаті?
 Чи вчорашнє, задавлене
 Знов поворушилось?
 Чи ще тільки заклюнулось —
 I раї запалило?

Не знаю, що і після чого
 Старі сумують. Може, вже
 Оце збираються до Бога,
 Та хто в далеку дорогу
 Їм добре коней запряже?

און לאָזן ס'גוטס אפ שטענדיק
 פרעמדע מענטשן, פרעמדע קינדער
 אפ שפּאַט, אפ פארשווענדונג!

איז אמאָל אין א זונטיק אין א שיינעם
 דער זיידע מיט דער פאבע געזעסן אינינעם,
 אין ווייסע העמדער, ציכטיק, פיינ.
 אפן הויכע הימל האָט די זון געשיינט;
 קיין וואַלקנדל, ווי אין גאניידן,
 איז שטייל און וויל, און אַלדאָס ביזע
 האָט זיך אין הארצן טיפ פארקליבן,
 ווי אין וואַלד א כײַע, זיך פאהאלטן.
 צו וואָס זאָלן אין אָט דעם טאָג דעם קלאָרן
 די אַלטע זײַן פארומערט?
 צי האָבן אופגעוואכט אין שטיבל
 לאנגאַנעדיקע צאַרעס?
 צי נעכטיקע, די שוינ דערשטיקטע,
 זיי רודערן זיך ווידער,
 און דעם גאניידן צינדן אונטער,
 און דאָס לעבן מאכן ביטער?

איך ווייס ניט, וואָס זאָל דאָס באטייטן,
 וואָס איז די אַלטע אזוי שווער,
 צי דען זיי קלייבן זיך באצייטנס
 צו גאָט? און ווער אין וועג אין ווייטן
 וועט גוט זיי איינשפאנען די פערד?

— „איז ווער וועט, נאסטיע, אונדז באהאלטן,
 אז מירן שטארבן?“ — „כ'ווייס ניט, אַלטער,
 כ'האָב טאקע ערשט דערפון געקלערט,
 איז מיר געוואָרן שווער:
 אין עלנט זיך געעלטערט...“

«А хто нас, Насте, поховае,
 Як помремо?» — «Сама не знаю!
 Я все оце міркувала,
 Та аж сумно стало:
 Одинокі зостарілись...
 Кому понадбали
 Добра цього?..» — «Стривай лишень!
 Чи чуєш? щось плаче
 За ворітьми... мов дитина!
 Побіжім лиш!.. Бачиш?
 Я вгадував, що щось буде!»

І разом схопились
 Та до воріт... Прибігають —
 Мовчки зупинились.
 Перед самим перелазом
 Дитина сповита —
 Та й не туго, й новенькою
 Свитиною вкрита;
 Бо то мати сповивала —
 І літом укрила
 Останньою свитиною!..
 Дивились, молились
 Старі мої. А сердешне
 Неначе благає:
 Випручало рученята
 Й до їх простягає
 Манюсінькі... і замовкло,
 Неначе не плаче,
 Тільки пхика. — «А що, Насте?
 Я й казав! От бачиш!
 От і талан, от і доля,
 І не одинокі!

דאָס גאַנצע גוטס דאָ צו ליב וועמען?..
 — „דו גיי, מיר דאכט, עס וויינט דאָרט ווער
 הינטערן טויער... ווי א קינד.
 קומ! ס'וועט עפעס געשען, הערסט?..
 כ'האַב דאָך געפילט. איך האָב געטראַפּן!
 זיי האָבן זיך א כאפּ געטאַן
 און גיך צום טויער צוגעלאָפּן...
 און שווינגנדיק געפליבן שטיינ!
 באַם פּלויט, באַם דורכגאַנג סאַמע,
 א קינד, אַן אויפּפּלע א קליינס —
 איינגעדעקט מיט א נייער סוויטע;
 ווייל ס'האַט געוויקלט עס די מוטער,
 צוגעדעקט אומ זומער
 מיט דער סוויטע מיט דער לעצטער!..
 פאַרגאַפּט די אַלטע שטייען, שטומע,
 עס דאכט, דאָס קינד צו זיי איצט ווענדט זיך,
 עס פעט, צו זיי ס'האַט אויסגעשטרעקט
 די קליינינקע, די דינע הענטלעך;
 און פּלוצעם איז עס שטיל געפליבן,
 ווי אופּגעהערט גאָר וויינען,
 עס פּכיקעט נאָר.
 — „נו, זעסטו, נאַסטיע,
 איך האָב געזאָגט! דו נאַר, דו איינער!
 אָט איז דאָס מאַזל, אָט איז דאָס גליק,
 אויס עלנטע געוואָרן,
 דאָס קינד נעם באַלד און וויקל עס,
 דו נעם עס נאָר, קיינאַרע!
 נו, טראָג איך שטוב, כ'וועל רייטנדיק
 א פּאָר טונ באַלד נאָך קומעס
 קיין האַראַדישטש...“
 א מאַדנע זאַך
 אָפּט באַ אונדז באַקומט זיך!
 איינער דאָרט זיינ זונ פאַרשעלט,

Бери ж лишень та сповивай...
 Ач яке, нівроку!
 Неси ж в хату, а я верхи
 Кинусь за кумами
 В Городище...»
 Чудно ялось
 Діється між нами!
 Один сина проклинає,
 З хати виганяє,
 Другий свічечку, сердешний,
 Потом заробляє
 Та, ридаючи, становить
 Перед образами —
 Нема дітей!.. Чудно ялось
 Діється між нами!

III

Аж три пари на radoщах
 Кумів назбирали
 Та ввечері й охрестили
 І Марком назвали.
 Росте Марко. Старі мої
 Не знають, де діти,
 Де посадить, де положить
 І що з ним робити.
 Минає рік. Росте Марко —
 І дійна корова
 У розкоші купається.
 Аж ось чорноброва
 Та молода, білолиця
 Прийшла молодиця
 На той хутір благодатний

פונ דער שטוב פאריאָגט אימ,
 אַן אנדערער מיט שווייס פארדינט
 א ליכטל, און ער טראָגט עס,
 שטעלט עס ציטריק מיט געוויינ
 פאר בילדער הייליקע פאר שטומע:
 ניטאָ קיינ קינד! — א מאָדנע זאכ
 בא אונדז מענטשן אָפט באקומט זיכ!

אזש דריי פֿאַר האָט מען פאר סימכע
 קומעס אָנגעקליפּן,
 דעם קינד אינאָוונט האָט מען „מארקאָ“
 א נאָמען געגעבן.
 עס וואקסט מארקאָ. די אלטע לייט
 זיכ האלטן אין איין שפיגלען,
 טאָג און נאכט מע האלט אין טראכטן
 און זאָרגן וועגן יונגל.
 א יאָר איז דורכ, ער וואקסט, מארקאָ.
 ווי א מעלקעדדיקע בעהיימע,
 ער באַדט זיכ אלץ אין גוטס, אין ווילטאָג.
 און אָט באוויזט זיכ איינמאָל
 אין דעם כוטער דעם באגליקטן
 א שיינ, א ציכטיק ווייבל,
 א ווייס געזיכט מיט שווארצע ברעמען,
 א טיכטיקע, א יונגע,
 זי איז געקומען זיכ פארדינגען,
 זי וויל א דינסט דאָ בלויבן.
 — „נו, נאסטיע, זאָגט ער, מירן זי נעמען“.
 — „טראַכים, מירן נעמען, מיינ איכ,
 מיר זיינען אלט, ניטאָ קיינ קויעכ,
 און דאָס קינד דאָס קליינע,
 כאַטש ס'אפיסל אויסגעוואקסן,

У найми проситься.
 «А що ж, — каже, — возьмім, Насте».
 «Возьмімо, Трохиме,
 Бо ми старі, нездужаєм,
 Та таки й дитина,
 Хоча воно вже й підросло,
 Та все ж таки треба
 Коло його піклуватись».
 «Та воно-то треба.
 Бо й я свою вже часточку
 Прожив, слава Богу, —
 Підтоптався. Так що ж тепер,
 Що візьмеш, небого?»
 «За рік, чи як?» — «А що дасте».
 «Е, ні! треба знати,
 Треба, дочко, лічить плату,
 Зароблену плату,
 Бо сказано: хто не лічить,
 То той і не має.
 Так отак хіба, небого?»
 Ні ти нас не знаєш,
 Ні ми тебе. А поживеш,
 Роздивишся в хаті,
 Та й ми тебе побачимо —
 Отоді й за плату,
 Чи так, дочко?» — «Добре, дядьку!».
 «Просимо ж у хату!».

Поєднались. Молодиця
 Рада та весела,
 Ніби з паном повінчалась,
 Закупила села.
 І у хаті, і надворі,

מע דארפ נאכ אכטונג געבן
 אפ דעם און ארום דעם ארומגיין".
 — „ס'איז טאקע נייטיק, כ'לעבן,
 כ'האָב אָפּגעלעבט שוין אפ דער וועלט
 מײַן כײַלעק, גאָט צו דאנקען,
 שוין אָפּגעשוואכט. איז וויפל, ווייפל,
 וועסטו פונ אונדז פארלאנגען?
 פארן יאָר, צי ווי? — „וואָס איר'ט געבן...“
 — „אָ, נײַן, דארפסט, טאָכטער, זאָגן,
 געצאָלטסט באדארפ מען ציילן ריכטיק,
 וועסטו עפעס פארמאָגן.
 דאָס ווערטל זאָגט: ווער ס'ציילט ניט גוט,
 דער האָט טאקע גאָרניט.
 מירן עפשער אזוי טוב, מײַן טאָכטער,
 דו קענסט דאָך אונדז ניט — קלאָר דאָך, —
 מיר קענען דיכ ניט; פלײַב, די שטוב
 וועט גיכ באקענט דיר ווערן,
 מירן קענען דיכ א ביסל, — דעמלט
 וועגן סכירעס מירן קלערן.
 אזוי, טאָכטער? — „גוט, פעטער!“
 — „איז קומ אינ שטוב אריין!“

זי איז געפליבן. איז דאָס ווייפל
 פריילעך, שטענדיק יאָנטעוו,
 ווי זי וואָלט א גוויר גענומען,
 אינגעקויפט מאיאָנטקעס.
 סײַ אינ שטוב און סײַ אינ הויפּ,
 סײַ בא שאָפ און רינד —
 אי אינאָוונט, אי באגינען;
 און באמ קליינעם קינד
 זונטיק, אינדעררוואָכן,
 ווי א מאמע זיצט מיט ליבע,
 וואשט דאָס קעפל, קעמט עס,

І коло скотини,
 Увечері і вдосвіта;
 А коло дитини
 Так і пада, ніби мати;
 В будень і в неділю
 Головоньку йому змиє
 Й сорочечку білу
 Що день Божий надіває.
 Грається, співає,
 Робить возики, а в свято —
 То й з рук не спускає.
 Дивуються старі мої
 Та моляться Богу.
 А наймичка невсипуца
 Щовечір, небога,
 Свою долю проклинає,
 Тяжко-важко плаче;
 І ніхто того не чує,
 Не знає й не бачить,
 Опріч Марка маленького.
 Так воно не знає,
 Чого наймичка сльозами
 Його умиває.
 Не зна Марко, чого вона
 Так його цілує —
 Сама не з'їсть і не доп'є,
 Його нагодує.
 Не зна Марко, як в колиці
 Часом серед ночі
 Прокинеться, ворухнеться —
 То вона вже скочить,
 І укриє, й перехрестить,
 Тихо заколише;

אונ א וויסינק העמדל
 יעדן טאג דעם טוט זי איבער.
 זי זינגט, פארוויילט אימ אן פארדראָסן,
 מאכט אימ וועגעלעך; אומ יאַנטעוו
 וויל אימ פון די הענט ניט לאָזן.
 ווונדערן זיכ מיינע אלטע,
 דאנקען גאָט — א לעבן!
 און די געטרײע דינסט, די גוטע
 אלע אָוונט, נעבעך,
 שעלט איר גוירל, ס'וויסטע מאזל,
 וויינט מיט טרערן הייסע.
 קיינער הערט ניט, קיינער,
 קיינער זעט ניט, ווייסט ניט,
 כּוּצ דעם קלייניקן מארקאָ,
 נאָר פארשטייט ער קאָן ניט,
 פארוואָס די דינסט מיט הייסע טרערן
 אימ פאנעצט דעם פאָנעם.
 עס ווייסט מארקאָ ניט, אימ קושט די דינסט
 אזוי, און הארציק גלעט זי,
 אליין זי עסט ניט און זי טרינקט ניט,
 און ער זאָל זאָט זײַן, זעט זי.
 עס ווייסט מארקאָ ניט,
 כאפט זיכ אופ אינ נאכט אינ שפעטער,
 גיט נאָר א ריר זיכ — פאלד שפרינגט אופ
 אויב זי, לויפט און ציטערט
 און דעקט אימ צו און ציילעמט אימ,
 און שטיל זײַן בעטל וויגט זי:
 פונעם צווייטן אלקער הערט זי,
 ווי ס'אָטעמט דאָס יינגל.
 גאנצפרי מארקאָ שטרעקט אויס די הענטלעך —
 זי איז שטענדיק דאָ פאראנען.
 און „מאמע" רופט ער אָן די דינסט,
 די דינסט, די גוטע האנע.

Вона чує з тії хати,
 Як дитина дише.
 Вранці Марко до наймички
 Ручки простягає
 І мамою невсипуцу
 Ганну величає...
 Не зна Марко, росте собі,
 Росте, виростає.

IV

Чимало літ перевернулось,
 Води чимало утекло;
 І в хутір лихо завернуло,
 І сліз чимало принесло.
 Бабусю Настю поховали
 І ледве-ледве одволали
 Трохима-діда. Прогуло
 Прокляте лихо та й заснуло.
 На хутір знову благодать
 З-за гаю темного вернулась
 До діда в хату спочивать.

Уже Марко чумакує
 І восени не ночує
 Ні під хатою, ні в хаті...
 Кого-небудь треба сватать!

«Кого ж би тут?» — старий дума
 І просить поради
 У наймички. А наймичка
 До царівни б рада
 Слать старости: «Треба Марка
 Самого спитати».

מאַרקאָ ווייסט איינס: ער וואקסט און וואקסט
 און גאַרנישט ניט פארשטאנען.

פיל יאָרן זײַנען שוין פארשוונדן,
 אנטרונען וואסערן אסאך.
 געקומען איז א פיזער ווונדער,
 דעם כוטער טרערן פיל געבראכט.
 די באפע נאסטיע מ'האַט צום צווינטער
 אוועקגעפירט. מ'האַט קוים דערמונטערט
 טראַכים דעם זיידן. ס'איז דורכגעפלוגן
 דער פיזער ווונדער — און צוריק
 האָט צו דעם כוטער רו און גליק
 זיך אומגעקערט און איז פארבליבן
 זיך אַפּרוען אין זיידנס שטיבל.

מאַרקאָ איז שוין א טשומאק געוואָרן,
 אין נעכט אין הארפסטיקע אין קלאָרע
 ער ווערט שוין פונדערהיים פארפאלן —
 מע דארף אים צוזוכן א קאלע!
 „איז וועמען נעמט מען?“ — טראכט דער אלטער,
 ער פרוווט זיך אויך אן אייצע האלטן
 מיט דער דינסט. די דינסט וואָלט גרייט זײַן
 צו א באסמאלקע שעליכים שיקן.
 — „מע דארף מארקאָען בעסער פרעגן.“
 — „נו, גוט, מײַן טאַכטער, מירן פרעגן
 און טאקע באַלד שעליכים שיקן.“
 מ'האַט זיך צעפרעגט, מ'האַט זיך פאראַטן,
 און באַלד טאקע נאָך שלליכים
 מארקאָ ז'אוועק. מיט האנטעכער
 זײַנען זיי געקומען גאָר אינגיכט,
 מיט הייליק פרויט מיט אויסגעפיטנס.

«Добре, дочко, спитаємо,
 Та й будемо сватать».
 Розпитали, порадились,
 Та й за старостами
 Пішов Марко. Вернулися
 Люде з рушниками,
 З святым хлібом обміненим.
 Панну у жупані,
 Таку кралю висватали,
 Що хоч за гетьмана,
 То не сором. Отаке-то
 Диво запопали!

«Спасибі вам! — старий каже.
 Тепер, щоб ви знали,
 Треба краю доводити,
 Коли й де вінчати,
 Та й весілля. Та ще ось що:
 Хто в нас буде мати?
 Не дожила моя Настя!...»
 Та й заливсь сльозами.
 А наймичка у порогу
 Вхопилась руками
 За одвірок та й зомліла.
 Тихо стало в хаті;
 Тільки наймичка шептала:
 «Мати... мати... мати!»

V

Через тиждень молодиці
 Коровай місили
 На хуторі. Старий батько
 З усієї сили

א קאלע—נאָר א פארגעניגן,
 אזא מינ מיידל אויסגעשאדכנט,
 פאר א העטמאן אויך קיין שאנד ניט,
 אָט אזא מינ ווונדער־שיינהייט
 האָבן זיי געקריגן!

— „א דאנק אייך, אלע! — זאָגט דער אלטער: —
 זײַט וויסן, איצט מיר וועלן
 באַלד צום סאָפּ די זאך דערפירן,
 ווען און וווּ א כופע שטעלן
 אינ א שאַ א גוטער!
 נאָר אָט, איין זאך מיך קימערט,
 ווער וועט זײַן די מוטער?
 ניט דערלעבט האָט זי, מײַן נאסטיע וײַ
 ס׳האָט זיך צעוויינט דער אלטער;
 און די דינסט שטייט בא דער שוועל,
 באַמ בײַשטידל קוימ האַלט זיך,
 אזוי איז זי פארכאלעשט.
 אינ שטיבל איז שטייל געוואָרן;
 נאָר די דינסט אלץ שעפטשעט: „מוטער...
 מוטער... ווי צו מײַנע יאָרן וײַ“

ס׳איז דורכ א וואַך, אינ כוטער
 יונגע ווייבער דעם קוילעטש קנעטן.
 דער אלטער טאטע סטארעט זיך:
 טאנצט נאָך די יונגע ווייבער,
 אינ הויפ אלץ ראַמט ער, גלעט ער,
 און אלע גייערס און די פאָרערס
 אינ זײַן הויפ פארבעט ער.
 בראָנפן שטעלט ער, אפ דעם יאָנטעוו
 לאַדט זיי איין דער אלטער —
 שפרינגט אזש אונטער, אימ אליין
 קוימ די פיס שוין האַלטן.

ז'י מוּלדיצן טאַנצן
 טא דער ווייב;
 טא פרוי, פרוי, פרוי
 У дівр закликае,
 טא варену частуе,
 На весілля просить.
 Знай, бігае, а самого
 Ледве ноги носять.
 Скрізь гармидер та реготня,
 В хаті і надворі.
 І жолоби викотили
 З нової комори.
 Скрізь порання: печуть, варять,
 Вимітають, миють...
 Та все чужі. Де ж наймичка?

На прощу у Київ
 Пішла Ганна. Блавав старий,
 А Марко аж плакав,
 Щоб була вона за матір.
 «Ні, Марку, ніяко
 Мені матір'ю сидіти:
 То багаті люде,
 А я наймичка... ще й з тебе
 Сміятися будуть.
 Нехай Бог вам помагае!
 Піду помолюся
 Усім святим у Києві,
 Та й знову вернуся
 В вашу хату, як приймете.
 Поки маю сили,
 Трудитимусь...» Чистим серцем
 Поблагословила

אומעטום איז א הארמידער
 פון רייניקן, פון ראמען;
 מ'האט ארויסגעשלאפט די מולטערס
 פון דער נייער קאמער.
 אומעטום עס טומלט זיך,
 מע קאכט, מע באקט, עס מ'ען זיך —
 אלץ פרעמדע. ווו איז די דינסט?
 אינ דער לאוורע קיין קיעו
 אוועק. געפעטן האט דער אלטער,
 מארקא האט אזש געוויינט,
 זי זאל פלייבן, זיין די מוטער.
 „ניין, מארקא, כ'וועל גיין,
 איך זאל זיין די מוטער — כ'קאן ניט,
 איר זייט דאך מענטשן רייכע,
 מע וועט נאך לאכען: כ'פינ א דינסט,
 און ניט אייער גלייכע.
 זאל דער אייבערשטער איך העלפן!
 כ'וועל אוועקגיין בעטן
 בא די הייליקע אינ. קיעו,
 און אויב וועלן וועט איר,
 כ'קער זיך אום אינ אייער הויז,
 ביז איך האב נאך קויכעס קליינע,
 וועל איך הארעווען...
 זי האט געבענטשט
 מיט הארץ מיט ריינעם
 איר מארקאען... האט צעוויינט זיך
 און ארויס אינדרויסן.

ס'האט זיך צעהוליעט די כאסענע,
 אן ארבעט א גרויסע
 פאר קלעזמער, פאר אפצאסן,
 בראַנפן — גאנצע טייכן...

Свого Марка... заплакала
 И пішла за ворота.
 Розвернулося весілля.
 Музикам робота
 І підковам. Вареною
 Столи й лави миють.
 А наймичка шкандибає,
 Поспішає в Київ.
 Прийшла в Київ — не спочила,
 У міщанки стала,
 Найнялася носить воду,
 Бо грошей не стало
 На молебствіє Варварі.
 Носила-носила,
 Кіп із вісім заробила
 И Маркові купила
 Святу шапочку в печерах
 У Івана святого,
 Щоб голова не боліла
 В Марка молодого;
 І перстеник у Варвари
 Невістці достала,
 І, всім святым поклонившись,
 Додому верталась.

Вернулася. Катерина
 І Марко зостріли
 За ворітьми, ввели в хату
 И за стіл посадили;
 Наповали й годували,
 Про Київ питали,
 І в кімнаті Катерина
 Одпочить послала.

און די דינסט זיכ איילט קיין קיעוו,
 שלעפט זיכ איבער שליאכנ.
 אָנגעקומען, ניט גערוט דאָרט,
 בא א באַלעפאָסטע שטעלט זיכ,
 זיכ פארדונגען טראָגן וואסער,
 אויסגעפעלט האָט געלט איר
 אפ אן „אקאפיסט“ בא ווארווארען, —
 האָט זי געטראָגן, געטראָגן
 און א רופל דריי פארדינט,
 און געקויפט מארקאען
 אינ הייל פון הייליקן איוואנען
 א היטעלע א קליינינקס,
 ס'זאָל דעם יונגן איר מארקאען
 דער קאָפּ ניט וויי טונ קיינמאָל;
 און א פינגערל בא ווארווארען
 פאר דער שנור געקריגן.
 בא אלע הייליקע געבעטן —
 און געלאָזט צוריק זיכ.

זיכ אומגעקערט. האָט קאטערינע
 מיט מארקאען זי באגעגנט
 לעמ טויער, — זי געפירט אין שטוב,
 דעם גאסט, וואָס קומט פון וועג;
 דערלאנגט איר עסן, דערלאנגט איר טרינקען,
 וועגן קיעוו געפרעגט זי,
 און אין א צימער האָט קאטערינע
 שלאָפן באַלייגט זי.

— „פארוואָס צו מיר אזא מינ ליבע,
 א קאָוועד אזא גרויסער ?
 א, דו גאָטעניו, דערבארעמדיקער !
 עפשער אלץ זיי ווייסן ?
 עפשער זיכ שויגן אָנגעשטויסן ?

«За що вони мене люблять?
 За що поважають?
 О Боже мій милосердний!
 Може, вони знають...
 Може, вони догадались...
 Ні, не догадались;
 Вони добрі...» І наймичка
 Тяжко заридала.

VI

Тричі крига замерзала,
 Тричі розтавала,
 Тричі наймичку у Київ
 Катря провозжала,
 Так, як матір; і в четвертий
 Провела небогу
 Аж у поле, до могили,
 І молила Бога,
 Щоб швиденько верталася,
 Бо без неї в хаті
 Якось сумно, ніби мати
 Покинула хату.

Після Пречистої в неділю,
 Та після Першої Трохим
 Старий сидів в сорочці білій,
 В брилі, на призьбі. Перед ним
 З собакою унучок грався,
 А внучка в юпку одяглась
 У Катрину і ніби йшла
 До діда в гості. Засміявсь
 Старий і внучку привітав,
 Неначе справді молодицю:

ניינ, ניט אָנגעשטויסן,
 זיי זיינען גוטע... — און די דינסט
 האָט צעוויינט זיכ ביטער.

דריי מאָל איז דאָס אייז פארפרוירן,
 דריי מאָל אויכ צערונען,
 די דינסט דריי מאָל קיינ קיעוו
 באגלייט האָט קאטערינע,
 ווי א מוטער. ס'פערטע מאָל
 איז זי געגאנגן באגלייטן
 אזש אין פעלד ביז דעם בערגל
 און האָט גאָט געבעטן,
 האנע זאָל גיכער קומען,
 ווייל אָן איר אין שטיבל
 איז אומעטיק, ווי ס'וואָלט דאָס הויז
 אָן א מוטער געפליבן.

זונטיק איז א מיט-טאָג איינמאָל
 ייצט טראַכטימ דער אלטער
 לעמ דער שטוב אין העמד אין ווייסן,
 און מיטן הונט האָט נעבן אים
 דאָס קליינע יינגעלע געשפילט זיכ.
 און ס'מיידעלע דער מאמעס קליידל
 האָט אָנגעטאָן, צום זיידן גייט,
 קלוימערשט צוגאסט. צעלאכט האָט זיכ
 דער אלטיטשקער און טאקע באלד
 זי אופגענומען, ווי א גרויסע:
 „ווי-זשע איז דאָס קיכעלע?
 האָט ווער אין וואָלד עס אָפגענומען?
 פארגעסן מיטנעמען, מיסטאמע?
 צי גאָר ניט אָפגעבאקן? אוי,
 אוי, ס'ארא שאנד! אויכ מיר א מאמע!“
 און אָט עס קומט אריין אין הויפ

«А де ж ти діла паляницю?
 Чи, може, в лісі хто одняв?
 Чи попросту забула взяти?..
 Чи, може, ще й не напекла?
 Е, сором, сором, лепська мати!»
 Аж зирк — і наймичка ввійшла
 На двір. Побіг стрічати
 З онуками своєю Ганну.
 «А Марко в дорозі?» —
 Ганна діда питалася.
 «В дорозі ще й досі».
 «А я ледве додибала
 До вашої хати,
 Не хотілось на чужині
 Одній умирати!
 Коли б Марка діждатися...
 Так щось тяжко стало!»
 І внучатам із клуночка
 Гостинці виймала:
 Іхристики, й дукачики,
 Й намиста разочок
 Яриночці, і червоний
 З фольги образочок,
 А Карпові соловейка
 Та коників пару,
 І четвертий уже перстень
 Святої Варвари
 Катерині, а дідові
 Із воску святого
 Три свічечки; а Маркові
 І собі нічого
 Не принесла: не купила,
 Бо грошей не стало,
 А заробить нездужала.

די דינסט. מע לויפט פאגעגענע האנען,
 ס'לויפט מיט די אייניקלעך דער אלטער.
 — „מארקא איז נאך ניטאָ אינדערהיים?” —
 גיט האנע גלייך א פרעג אימ.
 — „ער איז אלץ אינ וועג נאָכ!”
 — „און איך האָב קוים דערשלעפט זיך,
 צו אייך אינ שטוב געקומען.
 ניט געוואָלט כ'האָב אינ דער פרעמד
 אומקומען אינ אומעט!
 זאָל מארקא שוין גיכער קומען!
 שווער איז היינט מיר עפעס...”
 און זי נעמט ארויס פונ קלומעק
 צייִלעמלעך, דוקאטלעך —
 די אייניקלעך, די יאטלעך
 יעדערנ מאטאַנעס:
 יארינעלען — קארעלן
 און א קליינינקע, א רויטע,
 פון פאלש-גאַלד א איקאַנע;
 און קארפּאַען א סאָלאָווי
 מיט א פאַר פערדלעך;
 א פערט פינגערל ווארווארעס
 געפראכט האָט זי ערלעך
 קאטערינען; ליכט דריי הייליקע
 האָט זי געפראכט דעם זיידן;
 נאָר זיך און נאָר מארקאַען —
 גאַרניט פאר ביידן
 ניט געפראכט; ניט געקויפט,
 ווייל ס'געלט איז אויסגעגאנגען,
 ניט געהאט קיין קויעך פארדינען.
 „אַט איז פאראנען נאָך
 א האלפינק בייגעלע, די קינדער
 די קליינע זאָלן נאשן.

«А ось ще осталось
Півбубличка!»
И по шматочку
Дітям розділила.

VII

Ввійшла в хату. Катерина
Її ноги умила
И полудновать посадила.
Не пила й не їла
Стара Ганна.

«Катерино!
Коли в нас неділя?»
«Післязавтра».
«Треба буде

Акафіст наняти
Миколаєві святому
И на часточку дати;
Бо щось Марко забарився...
Може, де в дорозі
Занедужав, сохрани Боже!»
И покапали сльози
З старих очей замучених.
Ледве-ледве встала
Із-за стола.

«Катерино!
Не та вже я стала:
Зледащіла, нездужаю
І на ноги встати.
Тяжко, Катре, умирати
В чужій теплій хаті!»

Занедужала небога.
Уже й причащали,

אריינ אינ שטוב. קאטערינע
האָט איר די פיס געוואשן,
מיטיק עסן איר דערלאנגט.
נאָר ניט זי עסט, ניט זי טרינקט,
די אלטע האנע.
— „קאטערינע!

ווען איז זונטיק?”
— „איבערמאָרגן!” — „וועט מען דארפן
פאשטעלן אן אקאפיסט
פאר ניקאָלייען פאר דעם הייליקן,
דעם גאלעכ געבן דארפ מען,
ווייל עפעס האָט מארקאָ פארזאמט זיכ...
עפּשער קראנק געוואָרן,
גאָט פאהיט, אינ וועג!”
אונ עס טריפן טרערן
פון די אויגן די פארמאטערטע...
קוימ־קוימ אופגעשטאנען
פון טיש.

„אוי, קאטערינע!
ס'גייען מיר שויגן אויס די קויכעס,
עפעס שוואכ געוואָרן,
שווער אינ שטוב אינ פרעמדער ווארמער
ענדיקן די יאָרן.”

קראנק ז'געפליבן ליגן האנע,
געבראכט האָט מען דעם גאלעכ,
נאָר ס'איז גאָרניט ניט געוואָרן
פון הייליקייטן אלע!
דער אלטיטשקער טראַכים אינ הויפ
גייט ארום געפויגן.
קאטערינע פון דער קראנקער
ווענדט ניט אָפ די אויגן;
נעבן בעטל פא דער קראנקער

Й маслосвятіє служили —
 Ні, не помагало.
 Старий Трохим по надвір'ю,
 Мов убитий, ходить.
 Катерина ж з болящої
 І очей не зводить;
 Катерина коло неї
 І днює й ночує.
 А тим часом сичі вночі
 Недобре віщують
 На коморі. Болящая
 Що день, що година,
 Ледве чути, питається:
 «Доню Катерино!
 Чи ще Марко не приїхав?
 Ох, якби я знала,
 Що діждуся, що побачу,
 То ще б подождала!»

VIII

Іде Марко з чумаками.
 Ідучи, співає,
 Не поспіша до господи —
 Воли попасає.
 Везе Марко Катерині
 Сукна дорогого,
 А батькові шитий пояс
 Шовку червоного,
 А наймичці на очіпок
 Парчі золотої
 І червону добру хустку
 З білою габою.
 А діточкам черевички,
 Фіг та винограду,

וואכט זי טאָג ווי נאכט;
 ווי נײַטגוטע, אומגליק רופן
 די „סיטשעס“ אפן דאכ.
 און די דיגסט... די קראנקע האנע
 אלע שאַ פּרעגט נאָכ זיכ,
 קוימ מע הערט איר שטימ די שוואכע:
 „קאטערינע, טאָכטער!
 איז מארקא נאָכ נײַט געקומענ?
 אָ, ווען איך זאָל וויסן,
 כװעל דערלעבן אימ נאָכ זען,
 כװאָלט געווארט א ביסל!“

ס'גייט מארקא מיט די טשומאקעס,
 גייט און זינגט געלאסן —
 און ער איילט זיך גאָר אהיים נײַט,
 און די אַקסן פאסעט.
 ס'פירט מארקא פאר קאטערינע
 טײַערע געוואנטן,
 און פון זײַד א רויטן גארטל
 דעם טאטן דעם אלטן.
 און דער דינסט נאָכ אפ א טשיפיקל
 פארטשא פון גאָלד פון לױטערס,
 און א שאַל מיט ווייסע קאנטן,
 א שאַל א צונטער־רויטע.
 וויינטרויבן און פײַגן פירט ער,
 שיך פאר קינדער קליינע,
 און רויטן ווייב פון שטאַט צארגראד
 פאר אלע אינינעם.
 רויג געזאלצענעם פון דאָן —
 אלעס רויק פירט ער,
 אלעס פירט ער, נאָר ער ווייסט נײַט,
 וואָס אין דר'היים פאסירט האָט.

А всім вкупі — червоного
 Вина з Цареграду
 Відер з троє у барилі,
 І кав'яру з Дону —
 Всього везе, та не знає,
 Що діється дома!
 Іде Марко, не журиться.
 Прийшов — слава Богу!
 І ворота одчиняє,
 І молиться Богу.
 «Чи чуєш ти, Катерино?
 Біжи зустрічати!
 Уже прийшов! Біжи швидче!
 Швидче веди в хату!..
 Слава тобі Христе-Боже!
 Насилу діждала!»
 І «Отче наш» тихо-тихо,
 Мов крізь сон, читала.
 Старий воли випрягає,
 Занози ховає
 Мережані, а Катруся
 Марка оглядає.
 «А де ж Ганна, Катерино?
 Я пак і байдуже!
 Чи не вмерла?» — «Ні, не вмерла,
 А дуже нездужа.
 Ходім лишень в малу хату,
 Поки випрягає
 Воли батько: вона тебе,
 Марку, дожидає».

 Ввійшов Марко в малу хату
 І став у порогу...

גייט מארקא און זאָרגט זיך ניט,
 קומט פֿון וועג פֿון לאַנגן,
 און ער עפֿנט אופ דעם טויער,
 און גאָט באַדאנקט ער.
 — „הערסטו גאָר ניט, קאטערינע?
 דער מאַן געקומען דינער!
 לויפֿזשע גיכער אימ אנטקעגן!
 פיר אינ שטוב אריין אימ!
 א דאנק דיר, גאָטעניו מיין ליבער,
 כ'האָב זיך קוים דערווארט שוין!“
 און „אַטשענאַש“ זי שעפטשעט שטיף
 מיט א שטימ א צארטער.

 דער אַלטער שפּאַנט די אָקסן אויס,
 באַהאַלט אויך די יאַרמאָעס
 די געשניצטע. קאטערינע
 קוקט אפ איר מארקאָען.
 — „און וווּ איז האַנע, קאטערינע?...
 כ'האָב שיר גאָר ניט פארגעסן.
 ז'איז געשטאָרבן?..“ — „ניט געשטאָרבן,
 קראַנק שוין פיל מעסלעסן.
 קומ באַד אריין אינ קליינעם צימער,
 ביז סע וועט דער טאַטע
 אויסשפּאַנען די אָקסן; האַנע
 האָט קוים אפ דיר דערווארט זיך.“

 ז'אַריין מאַרקאָ, אפ שוועל געפֿליבן
 אינ צימער פֿון דער קראַנקער —
 שטייט דערשראָקן... האַנע שעפטשעט:
 — „גאָט... גאָט צו דאַנקען!..
 שרעק זיך ניט, קומ צו!... דו, קאַטרע,
 פאַרלאָז אונדז אפ א רעגע,
 איך דאַרפ אימ עפּעס דערציילן,
 עפּעס באַ אימ פֿרעגן.“

Аж злякався. Ганна шепче:
 «Слава... слава Богу!
 Ходи сюди, не лякайся...
 Вийди, Катре, з хати:
 Я щось маю розпитати,
 Децю розказати».
 Вийшла з хати Катерина,
 А Марко схилився
 До наймички у гóлови.
 «Марку! подивися,
 Подивися ти на мене:
 Бач, як я змарніла?
 Я не Ганна, не наймичка,
 Я...» Та й онімiла.
 Марко плакав, дивувався.
 Знов очі відкрила,
 Пильно, пильно подивилась —
 Сльози покотились.
 «Прости мене! Я каралась
 Весь вік в чужій хаті...
 Прости мене, мій синочку!
 Я... я твоя мати».
 Та й замовкла... Зомлів Марко,
 Й земля задрожала.
 Прокинувся... до матері —
 А мати вже спала!

13 ноября 1845, в Переяславі

ארויס איז קארע פונעם צימער,
 ס'האט מארקא פארפוקט זיך
 פאם צוקאפנס פונ דער דינסט.
 — „מארקא! דו גיב א קוק נאָר,
 גיב א קוק אפ מיר, דו זעסט?
 איך בין א טעל געוואָרן...
 איך בין ניט האנע, ניט קיין דינסט...
 איך...“
 און די שטימ פארלאָרן.
 מארקא ט'געוויינט, געוונדערט זיך...
 זי עפנט אופ די אויגן,
 אפ אימ א שארפן קוק געטאָגן,
 און טרערן האָפן זיי פארצויגן.
 „פארגיב מיר! כ'האָפ מײַן שטראַפ באקומען,
 אין פרעמד פא מענטשן גוטע...
 פארגיב מיר, קינד מײַנס, זונעניו!
 איך... איך בין דיין מוטער!...“
 און שטיל געבליבן...
 מארקא, ער כאלעשט,
 די ערד האָט אופגעציטערט...
 ער האָט אופגעוואכט... איז צו דער מוטער צו,
 געשלאָפן שוין די מוטער.

בערעיאסלעך 13 נאָיאבער 1845

КАВКАЗ

Искреннему моему Якову де Бальмену

Кто дастъ главѣ мойѣ воду,
и очесѣмъ моимъ источникъ слѣзъ,
и плачуся и день и ночь о побѣдннхъ...

Иеремии. Глава 9, стих 1

За горами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію політі.

Споконвіку Прометея

Там орел карає,

Що день божий добрі ребра

И серце розбиває.

Розбиває, та не вип'є

Живущої крові —

Воно знову оживає

І сміється знову.

Не вмирає душа наша,

Не вмирає воля.

І неситий не виоре

На дні моря поле.

Не скує душі живої

І слова живого.

קאווקאז

מינינ אופריכטיקן יאקאָוו דע־באלמען

אכ, ווען מיין קאָפּ זאָל גענוג וואסער האָבן
און מינע אויגן זאָלן זיין א קוואל פון טרערן,
וואָס איך טאָג ווי נאכט באוויינט
די טויט־דערשלאָגענע פון מיין פאָלק...

יִרְמְעִיָאָהוּ, קאפ. 9, פערז 1.

בערג נאָך בערג דאָרט גייען, אינ וואָלקנס איינגעפלאָסן,
אלץ פארזייט מיט ווייען און מיט בלוט פארגאָסן;

דער אָדלער שטראָפּט

פון אייביק אָן דאָרט פראָמעטייען;

יעדן טאָג דאָרט אויבן

דויבעט ער די ריפּן

און צערייסט זיין האַרץ,

רייסט און קאָן ניט אויסטרינקען

זיין בלוט זיין הייס, —

דאָס האַרץ לעבט אום

און שמייכלט ווידער.

עס שטארבט ניט אונדזער עמעס,

עס שטארבט ניט אונדזער פרייהייט;

דער גיריקער, ער קאָן ניט אקערן

דעם פּאָדן אינ דער טיפּ פון יאמ,

און די לעבעדיקע זעל,

Не понесе слави Бога,
 Великого Бога.
 Не нам на прою з Тобою стати!
 Не нам діла Твої судить!
 Нам тільки плакати, плакати, плакати
 І хліб насущний замісить
 Кривавим потом і сльозами.
 Кати згнуццаються над нами,
 А правда наша п'яна спить.
 Коли вона прокинеться?
 Коли одпочити
 Ляжеш, Боже, утомлений?
 І нам даси жити!
 Ми віруєм Твоїй силі
 І духу живому.
 Встане правда! встане воля!
 І Тобі одному
 Помоляться всі язики
 Вовіки і віки.
 А поки що течуть ріки,
 Кривавії ріки!..

За горами гори, хмарою повіті,
 Засіяні горем, кровію політі.
 Отам-то милостивії ми
 Ненагодовану і голу
 Застукали сердешну волю
 Та й цькуємо. Лягло костьми
 Людей муштрованих чимало.
 А сльоз, а крові? Напоїть
 Всіх імператорів би стало
 З дітьми і внуками, втопить
 В сльозах удов'їх. А дівочих,

דאָס לעבעדיקע וואָרט
 וועט ער ניט שמידן,
 ער וועט גאָטס רום ניט רויבן,
 דעם רום פון גאָט דעם גרויסן.
 מיר קאָנען זיך ניט קעגנשטעלן!
 מיר קאָנען זיי ניט מישפעטן, די טאטן דייע!
 מיר קאָנען וויינען, וויינען, וויינען,
 דאָס ברויט דאָס טעגלעכע פארקנעטן
 מיט שווייס מיט בלוטיקן, מיט טרערן.
 די קאטעס מאטערן און טוען פון אונדז שפעטן.
 און אונדזער עמעס ליגט פארשמאכט — פארשיקערט!
 ווען וועט ער אופשטיין שוין?
 ווען וועסטו, גאָט, שוין מיד ווערן און גיין צו רו
 און אונדז דאָ לאָזן לעבן?
 מיר גלייבן אין דיין קויעכ
 און אין דיין לעבעדיקן וואָרט;
 אופשטיין וועט דער עמעס!
 אופשטיין וועט די פרייהייט!
 און דיר אליין זיך וועלן בוקן,
 און דיר אליין זיי וועלן דינען,
 אלע פעלקער — אלע שפראכן,
 אפ אייביק און אפ אייביק. גוט!
 און דערווייל זיי רינען, די טייכן בלוט!..
 בערג נאָך בערג דאָרט גייען, אין וואַלקנס אינגעפלאָסן,
 אלץ פארזייט מיט ווייען און מיט בלוט פארגאָסן;
 אזוי מיר לייטזעליקע האָפן דאָרטן זי געפאקט,
 די מידע פרייהייט, א הונגעריקע און א הוילע,
 און זי גענומען פייניקן... אסאך, אסאך
 געמושטרעוועטע לייט געפאלן דאָרט.
 און וויפל טרערן? בלוט? דערטרינקען
 אלע קייסאָרימ וואָלט סטייען,
 מיט קינדער, מיט אייניקלעך דערטרינקען
 אין געוויינ פון אלמאָנעס... און מיידלשע טרערן,

Пролитих тайно серед ночі!
 А матерних гарячих сльоз!
 А батькових старих, кровавих,
 Не ріки — море розлилось,
 Огнённе море! Слава! Слава!
 Хортам, і гончим, і псарям,
 І нашим батюшкам-царям
 Слава.

І вам слава, сині гори,
 Кривою окуті.
 І вам, лицарі великі,
 Богом не забуті.
 Борітеся — поборете,
 Вам Бог помагає!
 За вас правда, за вас слава
 І воля святая!

Чурек і сакля — все твоє, —
 Воно не прошене, не дане, —
 Ніхто й не возьме за своє,
 Не поведе тебе в кайданах.
 А в нас!.. На те письменні ми,
 Читаєм Божії глаголи!..
 І од глибокої тюрми
 Та до високого престола —
 Усі ми в золоті і голі.
 До нас в науку! Ми навчим,
 Почому хліб і сіль почім!
 Ми християне; храми, школи,
 Усе добро, сам Бог у нас!
 Нам тільки сакля очі коле:
 Чого вона стоїть у вас,

וואָס אינ שטיקקייט פון נאכט זיך פארטייען?
 און זודיקע טרערן פון מאמעס,
 פון טאטעס די בלוטיקע טרערן?
 ניט קיין טייכן — א יאמ קאָן ווערן,
 א צעגאַסענער יאמ, פול מיט פייער!..
 לויב די כאָרטן, די געיעג-הינט און די יעגערס,
 און די צארן, און די קרוינע-טרעגערס!
 לויב!

לויב אויך אייך, איר בלויע בערג,
 מיט אייז פאדעקטע,
 און אייך, איר גרויסע ריטער!
 גאָט געדענקט אייך אויך!
 קעמפט, איר וועט פאזיגן!..
 גאָט גייט אייך צו הילף!
 אפ אייער זיט איז פרייהייט
 און דער הייליקער עמעס אויך!

און דער טשורעק, די סאקליע — אלץ איז דייןס,
 ניט אויסגעפעטן, ניט געשענקט פון קיינעם,
 און קיינער וועט ניט זאָגן, אז ס'איז זייןס,
 און וועט ניט פירן דיך אין קייטן.
 און בא אונדז!.. מיר זינען דאָך געבילדעט,
 מיר לייענען גאָטס געבאָטן!
 און פון דער טיפער טורמע ביז דעם הויכן טראָג
 מיר גייען אלע אין גאָלד — און זינען הויל.
 צו אונדז אין לערע! מיר וועלן ווייזן,
 ווי טייער זיברויט, פון זאלץ די פרייזן.
 ס'איז אונדזערס אלץ — מיר קריסטן עכטע —
 די טעמפלען, גאָט און אלדאָס גוטס.
 נאָר אייער סאקליע די אויגן שטעכט אונדז:
 וואָס שטייט זי דאָרט? בא אייך וואָס טוט זי?
 און נאָך ניט אונדזערע? און מיר פארלאנגען

Не нами дана; чом ми вам
 Чурек же ваш та вам не кинем,
 Як тій собаці! Чом ви нам
 Платить за сонце не повинні!
 Та й тільки ж то! Ми не погане,
 Ми настоящі християне,
 Ми малим ситі!.. А зате!
 Якби ви з нами подружили,
 Багато б дечому навчились!
 У нас же й світа, як на те —
 Одна Сибір неісходима,
 А тюрм! а люду!.. Що й лічить!
 Од молдованина до фіна
 На всіх язиках все мовчить,
 Бо благоденствує! У нас
 Святую Біблію читає
 Святий чернець і навчає,
Що цар якийсь-то свині пас
 Та дружню жінку взяв до себе,
 А друга вбив. Тепер на небі.
 От бачите, які у нас
 Сидять на небі! Ви ще темні,
 Святим хрестом не просвіщенні,
 У нас навчіться!.. В нас дери,
 Дери та дай,
 І просто в Рай,
 Хоч і рідню всю заברי!
 У нас! чого то ми не вмієм?
 І зорі лічим, гречку сієм,
 Французів лаєм. Продаєм
 Або у карти програєм
 Людей... не негрів... а таких,
 Таки хрещених... но простих.

אייך ווארפן אייער פרויט, ווי הינט, —
 פארוואס זאלט איר אונדז ניט באדאנקען,
 ניט צאלן פאר דער זון קיין צינש?
 איין קלייניקייט, מיר זיינען ניט קיין היידן וויסטע,
 מיר זיינען עכטע-עכטע קריסטן —
 מיר דארפן ווייניק! — נאָר דערפאר
 ווערט פריינט מיט אונדז אונ גייט פאנאנד,
 אסאך זיך אָפּלערנען פון אונדז פאראן!
 מיר האָפּן דאָך א וועלט!.. ס'איז אלץ פאראנען:
 סיפיר אליין — ניט אויסצושפאנען,
 אונ וויפל טורמעס דאָ ארום!
 אונ פון דעם פינ פיזן מאָלדאוואן —
 אפּ אלץ שפראכנ אלץ דאָ שטומט,
 וויזט אויס, פון ווילטאָג!..
 בא אונדז אינ ביפל שטייט געשריפּן,
 די הייליקע מאָנאכנ זאָגן —
 פון פאסטעכער א קייסער איז ארויס,
 ער איז פאגאנגען א פעלער בלוז,
 פאם פריינט דאָס ווייב זיך צוגענומען
 אונ אימ געהארגעט. ער איז דאָך איצטער אפּן הימל!
 אָט זעט, ווער ס'זיצט בא אונדז דאָרט הויכ...
 איר זיינט נאָך ווילדע, אונ דורכ עמונע ניט געבילדעט.
 בא אונדז זיך לערנט! בא אונדז: פארייס,
 פארייס, נאָר שענק אסאך, —
 אונ אינ גאניידן גלייך,
 כאָטש נעם די קרויווימ מיט מיט זיך!
 וואָס קענען מיר ניט? מיר ציילן שטערן,
 מיר זייען גריקע, פראנצויזן זידלען מיר,
 פארקויפן מענטשן, אָדער גאָר
 פארשפילן זיי אינ קאָרטן,
 אונ ניט קיין נעגעрс... דאפקע קריסטן...
 נאָר פאָשעטע פארשויען.
 מיר זיינען ניט קיין רויבער פרעמדע,

Ми не гішпани; крий нас, Боже,
 Щоб крадене перекупать,
 Як ті жиди. Ми по закону!..

По закону апостола
 Ви любите брата!
 Суєслови, лицеміри,
 Господом прокляті.
 Ви любите на братові
 Шкуру, а не душу!
 Та й лупите по закону
 Дочці на кожушок,
 Байстрюкові на придане,
 Жінці на патинки.
 Собі ж на те, що не знають
 Ні діти, ні жінка!

За кого ж Ти розіп'явся,
 Христе, Сине Божий?
 За нас, добрих, чи за слово
 Істини... чи, може,
 Щоб ми з Тебе насміялись?
 Воно ж так і сталось.

Храми, каплиці, і ікони,
 І ставники, і мирри дим,
 І перед образом Твоїм
 Неутомленніє поклони.
 За кражу, за войну, за кров,
 Щоб братню кров пролити, просять
 І потім в дар Тобі приносять
 З пожару вкрадений покров!!
 Просвітились!.. Та ще й хочем
 Других просвітити,

מיר זינען ניט ווי יענע הענדלער,
 וואָס גנייוועס איבערקויפן!!
 מיר קומען לויטן געזעצ און קויפן!..

לויטן געזעצ איר ליבט דעם פרודער,
 ווי גאָטט שעליעכ האָט געמאָלדן?
 פאלשע רעדנערס און צוואקעס,
 גאָט האָט אייך פארשאַלטן!
 איר האָט ליב דעם פרודערס פעל—
 זי דארפט איר האָבן, ניט זיין זעל,
 נאָר די פעל צו שינדן: אפ נערן די מאמזירימ,
 און דעם ווייב אפ שיק,
 און פאר זיכ עפעס אצינדער,
 וואָס וועגן דעם ניט ווייסן
 ניט דאָס ווייב און ניט די קינדער
 פאר וועמענ'זשע ביסטו געקרייצט געוואָרן,
 קריסטוס, פאר וועמען?
 צי פאר אונדז, די גוטע, צי פארן וואָרט
 פון עמעס? עפשער גאָר,
 מיר זאָלן אָפלאכנ פון דיר?
 אזוי טאקע האָט עס פאסירט!
 איקאָנעס, קרויסטערס, טעמפלען,
 און ווירעכ־רויכ, און רייען ליכט,—
 מיר בוקן זיכ פאר דיין געזיכט,
 מיט שטערנס טריי דעם דיל מיר שטעמפלען,
 דיין הילפ מיר בעטן אפ גענייווע,
 אפ פלוט־פארגיסונג און אפ שלאכט—
 א קלייד, געגאנוועט פון א סרייפע,
 דערנאָכ דיר פרענגען א געשאנק!..
 מיר זינען שוין געפילדעט!..
 מיר ווילן אנדערע שוין פילדן,
 און די שיינ פון עמעס ווייזן

Сонце правди показати
 Сліпим, бачиш, дітям!..
 Все покажем! тільки дайте
 Себе в руки взяти.
 Як і тюрми муровати,
 Кайдани кувати,
 Як і носить!.. і як плести
 Кнути узловаті —
 Всьому навчим; тільки дайте
 Свої сині гори
 Остатнії... бо вже взяли
 І поле і море!

І тебе загнали, мій друже єдиний,
 Мій Якове добрий! Не за Україну,
 А за її ката довелось пролїть
 Кров добру, не чорну. Довелось запить
 З московської чаші московську отруту!
 О, друже мій добрий! друже незабутий!
 Живою душею в Україні витаї,
 Літай з козаками понад берегами,
 Розкриті могили в степу назираї.
 Заплач з козаками дрібними сльозами
 І мене з неволі в степу виглядай.
 А поки що мої думи,
 Моє люте горе
 Сїятиму — нехай ростуть
 Та з вітром говорять.
 Вітер тихий з України
 Понесе з росою
 Мої думи аж до тебе!..
 Братньою сльозою
 Ти їх, друже, привітаєш,

קינדער פלינדע, ווילדע!
 מירנ אייך ווייזן, ווי צו לעבן,
 מירנ אייך לערנען טורמעס בויען,
 און פון אייזן קייטן קאווען,
 און די קייטן ווי צו טראַגן!..
 און ווי פליטשן פלעכטן
 און זיי פעסט פארקניפן,
 מירנ אייך געבן עכטע לערע!
 איר נאָר דארפט פארטרויען, און ניט שטערן
 אייערע בלויע בערג פארנעמען!..
 פעלד און יאמ איז שוין פארנומען!

און דיכ, מיין פריינט, מיין שטילער יאקאו,
 מע האָט גענומען און געפאנגען!
 אויסגעקומען בלוט פארגיסן, ווארעם בלוט צעשווענקען
 ניט פאר אוקראינע, נאָר פאר אירע הענקערס,
 און פון מאַסקווער בעכער מאַסקווער סאם פארזוכן!
 פריינט מיין טיערער, פריינט מיין ניט-פארגעסענער!
 פלי איבער אוקריינע, פלי מיט די קאָזאקן,
 גריס די ווייטע ברעגן,
 די צעגראָבענע קוואַרימ באטראכט,
 צעוויי זיכ מיט פיטערע טרערן,
 אויכ מיכ פון דער טפיסע אינ סטעפ דערווארט!
 און דערווייַל — מינע טרוימען,
 מינע שווערע, מינע פיטערע יעסורימ,
 כוועל זיי זייען! זאָלן זיי וואקסן,
 מיטן ווינט געשפרעכט פירן...
 מיטן ווינט, וואָס פון אוקריינע
 וועט א וויי טון, און מיט טויען,
 מיט א ברידערלעכער טרער,
 מינע דומעס ביז צו דיר דערטראַגן!..
 וועסטו שטיל זיי לייענען,

Тихо прочитаеш...
І могили, степи, море,
І мене згадаеш.

18 ноябрь 1845, в Переяславі

זיי באגריסן און באוויינען...
די קורגאנעס, און די סטעפעס, און דעם יאם,
און אויך מיך דערמאנען.

פערעיאסדעו 18 נאָיאבער 1845

**І МЕРТВІМ, І ЖИВИМ,
І НЕНАРОЖДЕННИМ ЗЕМЛЯКАМ МОЇМ
В УКРАЇНІ І НЕ В УКРАЇНІ
МОЄ ДРУЖНЕЄ ПОСЛАНІЄ**

Аще кто речеть, яко люблю Бога,
а брата своего ненавидить, ложь есть.

*Соборное послание Иоанна.
Глава 4, с. 20*

І смеркає, і світає,
День божий минає,
І знову люд потомлений,
І все спочиває.
Тільки я, мов окаянный,
І день і ніч плачу
На розпутьях велелюдних,
І ніхто не бачить,
І не бачить, і не знає —
Оглухли, не чують;
Кайданами міняються,
Правдою торгують.
І Г'оспода зневажають,

**צו טױטע, צו לעבעדיקע
און צו נאָכ ניט־געבוירענע לאַנדסלייט מײַנע,
װאָס זײַנען אײַן אױקראַינע און ניט אײַן אױקראַינע,
מײַן פּרײַנטלעכע זענדונג.**

„און דער, װאָס זאָגט, אײַך האָב לײב גאָט,
און דעם ברודער זײַנעם פּאַרהאַטט ער,
אײַז דאָס אַ לײגנ...“
זענדונג פֿון אפֿאָטאָל יאָהאַנ,
קאפּ. 4, פּערז 29.

ס'פאלט די נאכט, און ס'טאָגט שוין ווידער,
גאָטס אַ טאָג האָט שוין גענידערט,
מענטשן מידע
רוען ווידער.
װאָס מיר נאכט, און װאָס מיר טאָג!
װי פּאַרשאַלטן, כּװײַן און קלאָג
אַפּ די שײדװעגן, אפּ די מאַרקן, —
קײנער מערקט ניט, קײנעם אַרט ניט,
קײנער װײל עס ניט פּאַרנעמען,
און מע בײַט זײַך מיט די קײטן,
און זײ האַנדלען מיטן עמעס,
זײ בּאַלײדיקן גאָטס נאַמען, —

Людей запрягають
 В тяжкі ярма. Орють лихо,
 Лихом засівають,
 А що вродить? побачите,
 Які будуть жніва!
 Схаменіться, недолуди,
 Діти юродиві!
 Подивіться на рай тихий,
 На свою країну,
 Полюбіте щирим серцем
 Велику руїну,
 Розкуйтеся, братайтеся,
 У чужому краю
 Не шукайте, не питайте
 Того, що немає
 І на небі, а не тільки
 На чужому полі.
 В своїй хаті своя й правда,
 І сила, і воля.

Нема на світі України,
 Немає другого Дніпра,
 А ви претесь на чужину
 Шукати доброго добра,
 Добра святого. Волі! волі!
 Братерства братнього! Найшли,
 Несли, несли з чужого поля
 І в Україну принесли
 Великих слов велику силу,
 Та й більш нічого. Кричите,
 Що Бог создав вас не на те,
 Щоб ви неправді поклонились!..
 І хилитесь, як і хилились!

אינ יארמא זיי שפאנען מענטשן.
 זיי צעאקערן דאָס פּיזע,
 און דאָס פּיזע זיי פּאַרזייען...
 וואָס־זשע וועט געראָטן?
 וועט איר זען שוין,
 ס'ארא שניט ס'וועט קומען!
 איר באדענקט זיך, קלוימערשט־מענטשן,
 קינדער טאמעוואטע!
 טוט א קוק אפ דעם גאניידן,
 אונדזער אוקראינע;
 קריגט זי ליב פון טיפן הארץ,
 אָט די טייערע רוינע!
 איר צעשמידט זיך, ווערט פארפרידערט!
 און אינ פרעמדע קאנטן
 פרעגט ניט און ניט זוכט דאָרט
 דאָס, וואָס ניט פאראן איז אויך אינ הימל,
 ניט נאָר אינ א פרעמדן שטייער...
 זוכט בא זיך אינ כאטע — אייער
 עמעס, קראפט און פרייהייט!

ניטאָ אינערגעצ קיין אוקראינע,
 ניטאָ קיין צווייטער דניעפ;
 און איר, איר קריכט גאָר אינ דער פרעמד
 צו זוכן אלדאָס גוטס,
 אלדאָס גוטס און פרייהייט, פרייהייט
 און ברודערשאפט. געפונען עס,
 געטראָגן און געטראָגן פון דעם פרעמדן פעלד,
 און קיין אוקראינע געפראכט
 א מענגע הויכע ווערטער, גאָר א פראכט,
 און גאָרניט מער... איר שרייט,
 אז גאָט האָט אייך באשאפן,
 ניט קעדיי איר זאָלט פארן אומרעכט קניען,
 און פייגן פייגט איר זיך, ווי פרייער,

I знову шкуру дерете
 З братів незрящих, гречкосіів,
 I сонця-правди дозрівать
 В німецькі землі, не чужії,
 Претесея знову!.. Якби взять
 I всю мізерію з собою,
 Дідами крадене добро,
 Тойді оставсь би сиротою
 З святими горами Дніпро!

Ох, якби те сталось, щоб ви не вертались,
 Щоб там і здихали, де ви поросли!
 Не плакали б діти, мати б не ридала,
 Не чули б у Бога вашої хули.
 I сонце не гріло б смердячого гною
 На чистій, широкій, на вольній землі.
 I люди б не знали, що ви за орли,
 I не покивали б на вас головою.

Схаменіться! будьте люди,
 Бо лихо вам буде.
 Розкуються незабаром
 Заковані люде,
 Настане суд, заговорять
 I Дніпро, і гори!
 I потече сторіками
 Кров у синє море
 Дітей ваших... і не буде
 Кому помагати.
 Одцурається брат брата
 I дитини мати.
 I дим хмарою заступить
 Сонце перед вами,

און שינדט די הויט שוין ווידער
 פון פרידער פלינדע, גריקע-זייער,
 און זי, די זון פון עמעס,
 איר זוכט אין פרעמדע דייטשלאנדס קאנטן.
 איר זאלט דאס גאנצע אָרעמקייט,
 וואָס זיידעס האָבן אָנגעגאנוועט,
 אהינ מיט זיכ געווען פארשלעפן, —
 ווי וואָלט ער דאן פאריאָסעמט פלייבן
 מיט פערג מיט הייליקע דער דניעפער!
 ווי וואָלט עס געשען, איר זאלט זיכ ניט קערן, —
 ווו ר'זינגט דאָרט געוואקסן, ר'זאלט פייגערן דאָרטן!
 פון מוטער, פון קינדער וואָלט קיין קלאָג זיכ ניט הערן,
 ניט געהערט דאָרט בא גאָט אייער אומווירדיק וואָרט;
 און די זון וואָלט ניט ווארעמען דעם געשטאנק און דעם אייטער
 אפ דער פרייער, און פרייער, און ציכטיקער ערד;
 ס'וואָלטן לייטן ניט וויסן, וואָס פאר אַדלערס איר ווערט,
 און מיט שאַקל פון קאַפּ וואָלט מען אייכ ניט פאגלייטן...
 איר באדענקט זיכ! צו לייטן זייט גלייכ,
 אויב ניט—איז וויי וועט זיינן צו אייכ!
 עס וועלן אינגיכען צעשמידן די קייטן
 די פארקאוועטע מענטשן.
 דער מישפעט גייט, עס וועלן ריידן
 די פערג, דער דניעפ!
 מיט הונדערטער שטראַמען
 זיכ גיסן פון די יאמען
 וועט דאָס פלוט פון אייערע קינדער...
 און קיינער וועט צו הילפ ניט קומען:
 א ברודער וועט דעם ברודער ניט דערקענען,
 און א קינד די מאמע זיינע;
 און רויכ וועט ווי א וואָלקן
 פארשטעלן אייכ די זון,
 ס'וועלן אייכ אייערע זין
 אפ אייביק, אפ אייביק פארשעלטן!

І навіки прокленетесь
 Своїми синами!
 Умийтеся! образ Божий
 Багном не скверніте.
 Не дуріте дітей ваших,
 Що вони на світі
 На те тільки, щоб панувать...
 Бо невчене око
 Загляне їм в саму душу
 Глибоко! глибоко!
 Дознаються небожата,
 Чия на вас шкура,
 Та й засядуть, і премудрих
 Немудрі одурять!

Якби ви вчилися так, як треба,
 То й мудрость би була своя.
 А то залізете на небо:
 «І ми не ми, і я не я,
 І все те бачив, і все знаю,
 Нема ні пекла, ані Раю.
 Немає й Бога, тільки я!
 Та куций німець узловатий,
 А більш нікого!..» — «Добре, брате,
 Що ж ти такеє?»
 «Нехай скаже
 Німець. Ми не знаєм».

Отак-то ви навчаєтесь
 У чужому краю!
 Німець скаже: «Ви моголи».
 «Моголи! моголи!»
 Золотого Тамерлана

וואשט זיך אָפּ! גאַטס אָפּפילד
 זעט איך זומפּן ניט פּאַרשוועכנ!
 נאַרט ניט אָפּ אַייערע קינדער,
 אז זיי לעבן צוליב פּרעכהייט,
 נאָר קעדיי צו קאַנען הערשן,
 ס'וועט אב אויג ניט קיין געלערנטס
 א קוק טון זיי אין דער נעשאַמע
 ביזן גרונט מיט בייזן ערנסט...
 זאָגן וועלן זיי, נעבעכ, מוזן,
 וועמעס פעל אפּ אייך טוט ליגן,
 און פּאַרמישפעטן, — און די פּראָסטע
 וועלן אייך, קלוגע, איפּערקליגן.
 וואָרט איר זיך לערנען, ווי ס'ע דאַרפּ זײַן,
 וואָרט איר כּאַכמע געהאַט אויך פאַר זיך;
 אזוי פּאַרקריכט איר אפּן הימל:
 „און מיר — ניט מיר, און איך — ניט איך!
 כּיהאַב אלץ געזען און אלץ פּאַנומען:
 ניטאָ קיין גענעם, קיין גאַניידן,
 ניטאָ קיין גאַט, נאָר איך אליין!
 און דער סייכלדיקער דייטש, דער רוכ,
 און גאַרניט מיינ...”
 „גוט, פּרודער! און וואָס פּיסטו אזוינס?”
 „מיר ווייסן ניט —
 זאָל דער דייטש דאָס זאָגן!”

אַט אזוי איר לערנט זיך
 אין דעם פּרעמדן קאַנט!
 דער דייטש וועט זאָגן: „איר זײַנט מאָנגאַלן.”
 „מאָנגאַלן! מאָנגאַלן!
 טאַמערלאַן דעם גאַלדענעם
 אוריניקלעך הוילע!”
 דער דייטש וועט זאָגן: „איר זײַנט סלאַוויאַנער.”
 „סלאַוויאַנער! סלאַוויאַנער!”

Онучата голі.
 Німець скаже: «Ви слав'яне».
 «Слав'яне! слав'яне!»
 Славних прадідів великих
 Правнуки погані!
 І Коллара читаєте
 З усієї сили,
 І Шафарика, і Ганка,
 І в слав'янофіли
 Так і претесь... І всі мови
 Слав'янського люду —
 Всі знаєте. А своєї
 Дастьбі... Колись будем
 І по-своєму глаголать,
 Як німець покаже
 Та до того й історію
 Нашу нам розкаже, —
 Отойді ми заходимось!..

Добре заходились
 По німецькому показу
 І заговорили
 Так, що й німець не второпа,
 Учитель великий,
 А не те, щоб прості люде.
 А гвалту! а крику!
 «І гармонія, і сила,
 Музика та й годі.
 А історія!.. поема
 Вольного народа!
 Що ті римляне убогі!
 Чортзна-що — не Брути!
 У нас Брути! і Коклеси!

פון די גרויסע עלטערזיידעס
 אייניקלעך פאָהאנע זיי!
 איר לייענט קאָליארנ
 מיטן גאנצן קויעכ,
 און שאפאריקן און האנקענ,
 אינ סלאוויאנאָפילן
 שטופט איר זיכ, און אלע שפראכנ
 פון סלאוויאנער
 ווייסט איר. נו, און אייערע?
 ס'וועט אמאָל גאָט העלפן!
 — „אפ אונדזער שפראכ מיר וועלן פלאפלען,
 ווי דער דייטש וועט אונדז באווייזן,
 און דערצו נאָכ
 וועט ער אונדז געשיכטע אונדזערע דערציילן,
 און דעמלט ערשט מיר וועלן זיכ צעשפרייזן זיי!
 גוט צעשפרייזט זיכ
 לויט דער דייטשישער לערע
 און צערעדט זיכ,
 אז אויכ דער דייטש פארשטייט ניט מערער,
 אָט דער גרויסער לערער,
 ניט נאָר פראָסטע מענטשן.
 וויפל גוואלדן! און געשרייען!
 „אי הארמאָניע, אי קויעכ,
 נאָר מוזיק און ווילקלאנג נייערט!
 די געשיכטע? א פאָעמע
 פון א פאָלק א פרייען...
 ווי קומען זיי, די רוימער נעפעכ!
 אויכ מיר פרוטן — ווייס איכ וואָס!
 אונדזערע קאָקלעסן, פרוטן,
 יעדער רימט זיי, ווייסט זיי!
 ס'איז די פרייהייט אויסגעוואקסן,
 געוואשן זיכ מיטן דניעפער,
 בערג געלייגט צוקאָפנס,

Славні, незабуті!
 У нас воля виростала,
 Дніпром умивалась,
 У голови гори слала,
 Степом укривалась!»
 Кров'ю вона умивалась,
 А спала на купях,
 На козацьких вольних трупах,
 Окрадених трупах!

Подивіться лишень добре,
 Прочитайте знову
 Ту ю славу. Та читайте
 Од слова до слова,
 Не минайте ані титли,
 Ніже тії коми,
 Все розберіть... та й спитайте
 Тойді себе: що ми?..
 Чиї сини? яких батьків?
 Ким? за що закуті?..
 То й побачите, що ось що
 Ваші славні Брути:
 Раби, подножки, грязь Москви,
 Варшавське сміття — ваші пани
 Ясновельможнії гетьмани.
 Чого ж ви чванитесь, ви!
 Сини сердешної України!
 Що добре ходите в ярмі,
 Що краще, як батьки ходили.
 Не чваньтесь, з вас деруть ремінь,
 А з їх, бувало, й лій топили.

Може, чванитесь, що братство
 Віру заступило?

זיך צוגעדעקט מיט סטעפעס".
 ריינ מיט בלוט זיך אויסגעוואשן,
 אפ קופעס — האלדזאונ-נאקן,
 אפ קערפערס פון פרייע קאזאקן,
 קערפערס שוינ באגאנוועטע.

טוט-זשע גוט א קוק אצינדער,
 לייענט איבער ווייטער
 יענע קלאנגען, לייענט ווידער
 ווארט נאך ווארט. צעקייט זיי.
 לאזט ניט דורכ קיין קאמע,
 שטריכנ — גוט פארשטאנען!
 אלעס קלייבט פאנאנדער, פרעגט זיך
 נאכדעם: וואס מיר זיינען?
 וועמעס קינדער, וואס פאר שטאמען,
 ווער, פארוואס פארקאוועט?..
 וועט איר זעען, ווער זיי זיינען,
 ברוטנ-איייערע אוועס:
 בלויז כניפע, קנעכט און שמוץ פון מאסקווע,
 בלויז מיסט פון ווארשע — אייערע פאנעס
 און אייערע פארנעמע העטמאנעס!
 וואס גרויסט איר זיך, וואס זיינט איר פרעכ?
 איר, זיך פון ארעמער אוקריינע,
 איר גרויסט זיך ניט: איר גייט אינ יאך,
 מע שינדט פון אייך די הויט אפ פעלצן,
 איר שפאנט נאך בעסער פון די זיידעס,
 פון זיי מע פלעג נאך כיליעוו שמעלצן!
 און מיט וואס איר גרויסט זיך נאך,
 וואס ברודערשאפט פארטראטן האט דאס גלויבן?
 בא סינאפ און טראפעזונד
 האט מען האלעשקעס געקאכט?
 איר זיינט גערעכט: מע האט געפרעסן,
 און אייך פארשאט עס איצט.

Що Синопом, Трапезондом
 Галушки варило?
 Правда!.. правда, наїдались.
 А вам тепер вадить.
 І на Січі мудрий німець
 Картопельку садить,
 А ви її купуєте,
 Істе на здоров'я
 Та славите Запорожжя.
 А чиею кров'ю
 Ота земля напоєна,
 Що картопля родить, —
 Вам байдуже. Аби добра
 Була для горбоду!
 А чванитесь, що ми Польщу
 Колись завалили!..
 Правда ваша: Польща впала,
 Та й вас роздавила!

Так от як кров свою лили
 Батьки за Москву і Варшаву,
 І вам, синам, передали
 Свої кайдани, свою славу!
 Доборолась Україна
 До самого краю.
 Гірше ляха свої діти
 Її розпинають.
 Замість пива праведную
 Кров із ребер точать.
 Просвітити, кажуть, хочуть
 Материні очі
 Современними огнями.
 Повести за віком,
 За німцями, недоріку,

אונ דער קלוגער דייטש,
 קארטאפליעס אפ דער סיטש ער זעצט,
 און איר, איר קויפט זיי,
 איר עסט געזונטערהייט
 און לויפט די זאפאראזשיע.
 און וועמעס פלוט אינאיינגעווייד
 האָט אינגעזאפט די ערד,
 וואָס קארטאפליעס דאָרט געראָטנ?
 דאָס ארט איינכ ניט. — אבי ס'איז גוט
 און ס'טויג איינכ פארב גאָרטנ!
 און איר בארימט זיכ: אמאָל מיר האָבנ
 פוילן אינגעוואלגערט!..
 איר זיינט גערעכט: געפאלן פוילן
 און האָט איינכ פארוואלגערט!
 איז אָט פאר מאַסקווע און פאר ווארשע
 האָבנ טאטעס פלוט געגאָסנ,
 און אונדז די קייטנ זייערע, דעם רומ,
 יערושע אונדז געלאָזנ!

האָט דערקעמפט זיכ אוקראינע
 ביז דער סאמע ענדע:
 ערגער פון דעם ליאכ די קינדער
 אירע זי איצט שענדנ;
 הייליק פלוט זיכ צאפט פון ליפן,
 פלוט פאר ביר זיי זויגנ, —
 זאָגנ, אז זיי ווילן ליכטיק
 מאכנ מוטערס אויגנ,
 מיט מאָדערנע העלע שיינענ
 צו נייער צייט זי בינדנ,
 קעדיי זי נאָכ די דייטשנ פירנ,
 די קאליקע די פלינדע.
 גוט! איז פירט זי און באווייזט איר!
 און זאָל די אלטע מוטער

Сліплюю каліку.
 Добре, ведіть, показуйте,
 Нехай стара мати
 Навчається, як дітей тих
 Нових доглядати.
 Показуйте!.. за науку,
 Не турбуйтеся, буде
 Материна добра плата.
 Розпадеться лўда
 На очах ваших неситих,
 Побачите славу,
 Живу славу дідів своїх
 І батьків лукавих.
 Не дуріте самі себе,
 Учітесь, читайте,
 І чужому научайтесь,
 Й свого не цурайтесь.
 Бо хто матір забуває,
 Того Бог карає,
 Того діти цураються,
 В хату не пускають.
 Чужі люди проганяють,
 І немає злomu
 На всій землі безконечній
 Веселого дому.
 Я ридаю, як згадаю
 Діла забути
 Дідів наших. Тяжкі діла!
 Якби їх забути,
 Я оддав би веселого
 Віку половину.
 Отака-то наша слава,
 Слава України.

זיך לערנען, ווי די נייע קינדער
 דערציען, אכטונג געבן!
 באווייזט! און פאר דער לערע
 דינגט זיך נישט — דער לויג
 דער מוטערשער וועט זיין א גוטער:
 די בעלמעס וועלן פאלן שוין
 פון אויגן אייערע ניט-זאטע,
 איר וועט דעם רומ דערזען,
 דעם לעבעדיקן רומ פון זיידעס,
 פון טאטעס — קלוג געווען...
 איר לערנט זיך, לערנט זיך, ברידער מיינע!
 לייענט, טראכט און לערנט,
 פארשט און לערנט אויס דאָס פרעמדע —
 נאָר מיט אייגנס, זעט, ניט שעמט זיך:
 געדענקט, אָט דער, וואָס פארגעסט אינ זיין מאמען,
 אפ דעם וועט גאָטס שטראָפ ניט פארזאמען.
 פרעמדע מענטשן שטויסן אָפ אים,
 אפ דער שוועל ניט לאָזן,
 קינדער אייגענע — ווי פרעמדע,
 אפ דער וועלט דער גאָרער
 ניט פאראן איז פאר דעם שלעכטן
 קיין פריילעך ווינקעלע קיין קלאָרס.
 איך באווייג זיך, ווען כ'דערמאן זיך
 אין די בייזע מייסימ
 פון די זיידעס: מייסימ שווערע!
 וואָלטן זיי פארגעסן ווערן!
 איך וואָלט אָפגעגעבן גערן
 האלב פון לעבן מיינעם...
 אָט אזא איז אונדזער ערע,
 די ערע פון אוקרײַנע!...
 אָט אזוי איר לייענט איבער,
 ס'זאָל צו כאַלעם קומען

Отак і ви прочитайте,
 Щоб не сонним снілись
 Всі неправди, щоб розкрились
 Високі могили
 Перед вашими очима,
 Щоб ви розпитали
 Мучеників, кого, коли,
 За що розпинали!
 Обніміте ж, брати мої,
 Найменшого брата —
 Нехай мати усміхнеться,
 Заплакана мати.
 Благословить дітей своїх
 Твердими руками
 І діточок поцілує
 Вольними устами.
 І забудеться срамотня
 Давня година,
 І оживе добра слава,
 Слава України,
 І світ ясний, невечерній
 Тихо засіяє...
 Обніміться ж, брати мої.
 Молю вас, благаю!

14 декабря 1845, В'юница

אויב די וואכע יענער קומער,
 אלדער אומרעכט זאל א שוועב טון,
 הויכע קוואַרימ זיכ אן עפּן געבן,
 די מארטירערס מײנע
 זאלט איר זען, איר זאלט זיי פּרעגן:
 ווען, פארוואָס האָט מען געפּײניקט ?
 אויב דאָס ברודערל דאָס קלענסטע
 נעמט ארום, איר ברידער גוטע! —
 ס'זאל א שמייכל טון די מאמע,
 די פארוויינטע מוטער,
 זאל זי בענטשן אירע קליינע
 קינדערלעך מיט הענט געטרייע,
 און די קינדערלעך זאל קושן
 מיט ליפּן שויב פּרייע?
 און זי וועט פארגעסן ווערן,
 די צייט פון שאנד און פּײנען.
 און ס'וועט אופלעבן די ערע,
 די ערע פון אוקריינע.
 ניט קיין אַוונט־שיינ — פאגינען
 אופגיין וועט, וועט שײנען...
 נעמט ארום זיכ, פריד זאל רינען,
 כ'פעט אייך, ברידער מײנע!

וויונישטשע 14 דעקאבער 1845

ТРИ ЛІТА

І день не день, і йде не йде,
 А літа стрілою
 Пролітають, забирають
 Все добре з собою.
 Окрадають добрі думи,
 О холодний камень
 Розбивають серце наше
 І співають а́мінь,
 А́мінь всьому веселому
 Однині довіка,
 І кидають на розпутті
 Сліпого каліку.
 Невеликіі три літа
 Марно пролетіли...
 А багато в моїй хаті
 Лиха наробили.
 Опустошили убоге
 Моє серце тихе,
 Погасили усе добре,
 Запалили лихо,
 Висушили чадом-димом

דְרִי יאָר

דער טאָג — ז'קיינ טאָג,
 ער גייט גאָר ניט,
 און די יאָרן יאָגן,
 פּלִיען דורכ און נעמען צו,
 אַלדאָס גוטס פארטראָגן.
 זיי באגאנווענען די טרוימען,
 אינ דעם שטיין דעם שטומען
 זיי צעקלאפן אונדזער הארץ
 און זיי זאָגן אָמיינ, —
 א סאָפּ צו אַלדעם פרייעכע
 איצטער און אפ אייביק,
 און די בלינדע קאליקע
 זיי ווארפן אפן שיידוועג.
 ניט קיינ גרויסע יאָרן דריי
 זינען ערשט פאָריבער...
 צאָרעס האָפּן זיי אסאך
 מיר געבראכט אינ שטיבל:
 זיי האָפּן א טעל געמאכט
 פון שטילן הארץ, פון בלינדן,
 זיי האָפּן פארלאָשן אלץ,
 און דאָס בייז צעצונדן,

Тії добрі сльози,
 Що лилися з Катрусею
 В московській дорозі,
 Що молились з козаками
 В турецькій неволі,
 І Оксану, мою зорю,
 Мою добру долю,
 Що день божий умивали...
 Поки не підкрались
 Злії літа; та все тее
 Зразом украли.
 Жаль і батька, жаль і матір,
 І вірну дружину,
 Молодую, веселую,
 Класти в домовину,
 Жаль великий, брати мої;
 Тяжко годувати
 Малих діток неумитих
 В нетопленій хаті,
 Тяжке лихо, та не таке,
 Як тому дурному,
 Що полюбить, побереться,
 А вона другому
 За три шаги продається
 Та з його й сміється.
 От де лихо! От де серце
 Разом розірветься!

Отаке-то злеє лихо
 Й зо мною спіткалось:
 Серце люди полюбило
 І в людях кохалось,
 І вони його вітали,

און מיט טשאד און רויכ געטרקנט
 יענע גוטע טרערן,
 וואָס געגאַסן מיט קאַטרוסיען
 אפּ די מאַסקווער וועגן,
 יענע טרערן מיט קאַזאַקן
 א ין געפאַנג באַ טערקן,
 וואָס אַקסאַנען, זי, דעם שטערן
 מינעם, מיין באַשערטע,
 האָבן טאַג נאָכ טאַג געוואָשן...
 ביז עס זיינען אָנגעקומען
 יענע בייזע יאָרן, וועלכע
 האָבן אלץ פאַרנומען.
 ס'איז אַ ווייטעק טאַטע־מאַמע,
 אַ געטרייניק ווייבל,
 נאָכ אַ פריילעכע, א יונגע,
 אינ קיינער צו פאַרטרייבן. —
 אַ, ווי שווער איז, פרודער,
 כאָווען, אונטערהאַלטן
 קליינע קינדערלעך פאַרלאָזטע
 אינ כאַטע אינ דער קאַלטער!
 שווערע דייגעס! נאָר דאָס שווערסטע
 טוט אַט דעם באַגלייטן,
 וואָס פאַרליפט זיך, נעמט אַ ווייב זיך,
 זי אָבער אַ צווייטן
 גיט זיך אָפּ פאַר קליינע גראַשנס,
 לאַכט פונ זיינע ליידן,
 אַט וווּ שלעכט איז! אַט ווען ס'האַרצ
 הערט ניט אופּ צו וויי טונ!

אַט אזא מינ גרויסער אומגליק
 האָט מיט מיר געטראָפּן:
 ס'האַרצ האָט מענטשן ליב געקראָגן,
 אינ מענטשן זיך געקאַכעט,

Грالیся, хвалили...
 А літа тихенько крالیсь
 І сльози сушили,
 Сльози щирої любові;
 І я прозрівати
 Став потроху... Доглядаюсь —
 Бодай не казати,
 Кругом мене, де не гляну,
 Не люди, а змії...
 І засохли мої сльози,
 Сльози молодії.
 І тепер я розбитее
 Серце ядом гою,
 І не плачу, й не співаю,
 А вию совою.
 Отаке-то, що хочете,
 То те і робіте:
 Чи голосно зневажайте,
 Чи нишком хваліте
 Мої думи; однаково
 Не вернуться знову
 Літа мої молодії,
 Веселеє слово.
 Не вернеться... І я серцем
 До вас не вернуся.
 І не знаю, де дінуся,
 Де я пригорнуся,
 І з ким буду розмовляти,
 Кого розважати,
 І перед ким мої думи
 Буду сповідати?
 Думи мої! літа мої,
 Тяжкії три літа,

זיי האָבן דאָס האַרצ פּאָגעגנט
 מיט גרוסן, גוטע פּליקן...
 יאָרן האָבן זיך געגאָנוועט,
 די טרערן אויסגעטריקנט,
 טרערן פון דער הייסער ליבע...
 כיווער זעענדיק א ביסל...
 שוין דערזען אזעלכס, אז בעסער
 איז דאָס מויל פארשליסן!
 ארום מיר, וווּ כזאָל ניט קערן,
 ניט קיין מענטשן — שלאָנגען...
 און פארטריקנט מינע טרערן —
 טרערן יונגע מינע.
 און איצטער דאָס צעשלאָגן האַרצ —
 מיט גיפט, מיט סאָמ איך הייל עס,
 און ניט איך וויין, און ניט איך זינג,
 נאָר איך וווינע, ווי א סאָווע.
 אָט אזוי זי'דאָס, ווי איר ווילט זיך,
 אָט אזוי פאָגייט זיך —
 אָדער הויך פאררטיילט זיי,
 אָדער שטיל פאָגלייט זיי,
 מינע טרוימען, — סייווי וועלן
 ווידער זיך ניט קערן
 יענע יונגע יאָרן מינע,
 סוועט זיך מער ניט הערן
 מיין מונטער וואָרט, און סוועט מער
 מיין האַרצ פאָ אייך ניט פלייבן.
 כזוייס ניט, וווּ כיוועל זיך אהינטון,
 וווּ כיוועל זיך פארקלייבן...
 און מיט וועמען איך וועל ריידן,
 וועמען וועל איך פרייען,
 און פאר וועמען מינע טרוימען
 וועל איך שטיל פארטרויען?
 טרוימען מינע! יאָרן מינע,

До кого ви прихилитесь,
 Мої злії діти?
 Не хилітьсє ні до кого,
 Ляжте дома спати...
 А я піду четвертий год
 Новий зострічати;
 Добридень же, новий годе
 В торішній свитині,
 Що ти несеш в Україну
 В латаній торбині?
 «Благоденствіє, указом
 Новеньким повите».
 Іди ж здоров, та не забудь
 Злидням поклонитись.

22 декабрия 1845. В'юнища

דרײַ יאָר שווערע, בלינדע!
 צו וועמען וועט איר טוילען זיך,
 מײַנע בייזע קינדער ?
 טוילעט זיך ניט צו צו קיינעם,
 לײַגט אינ שטופ זיך שלאָפן;
 איך וועל גיין דאָס פערטע יאָר
 באגעגענען מיט האָפנונג.
 א גוט מאָרגן, נײַ-יאָר, דיר, —
 אינ פאראיאָריקער שמאטע!
 וואָס־זשע טראָגסט קיין אוקראינע
 אינ א טאַרבע הוילע לאטעס?
 א יעשוע, אן אוקאז א נײַעם
 אונ מיט אלע מײַלעס!
 גיי געזונט, נאָר זע, פארגעס ניט,
 גריס די קאפצעדריילעס!

ויונישטשע 22 דעקאבער 1845

* *
* *

Як умру, то поховайте
 Мене на могилі
 Серед степу широкого
 На Вкраїні милій,
 Щоб лани широкополі,
 І Дніпро, і кручі
 Було видно, було чути,
 Як реве ревучий.

Як понесе з України
 У синєє море
 Кров вб'оружу... отойді я
 І лани і гори —
 Все покину, і долину
 До самого Бога
 Молитися... а до того
 Я не знаю Бога!

Поховайте та вставайте,
 Кайдани порвіте
 І вражою злою кров'ю
 Волю окропіте.

צאוּע

אז כ'וועל שטארבן, איר באהאלטן
 זאלט די ביינער מינע
 צווישן ברייטע מילדע סטעפעס
 אינ מיין היים אוקריינע,
 די ברייטפאלעדדיקע לאַנקעס,
 בערג און דניעפר דער גרויסער
 זאלן זען זיך — ס'זאל זיך הערן,
 ווי ער ראשט, דער רוישער.

וועט א טראַג טון פון אוקריינע
 בלוט פון סוינעס גלידער
 ביז צום יאם דעם בלויען, — דעמלט
 וועל איך בארג און נידער —
 אלץ פארלאָזן און זיך לאָזן
 ביז די הימלען טראַגן
 לויפגעזאנגען. און ביז דעמלט —
 כ'קאָן קיין גאָט פארמאָגן.

מיך באהאלט, שטייט אופ מיט צאָרן,
 קייטן רייסט מיט פייער,
 און מיט סוינעס בייזע בלוטן
 רייך באשפרענקט די פרייהייט!

I мене в сем'ї великій,
 В сем'ї вольній, новій,
 Не забудьте пом'янути
 Незлим тихим словом.

25 декабрь 1845, в Переяслові

אינ געזינד אינ גרויסן, נייעם
 מיט א פרייען ווילן
 ניט פארגעסט אויך מיך דערמאנען
 מיט א וואָרט א שטיקל.

פּערעיאסלעוו 25 דעקאבער 1845

РУСАЛКА

«Породила мене мати
 В високих палатах
 Та й понесла серед ночі
 У Дніпрі скупати.
 Купаючи, розмовляла
 Зо мною, малою:
 “Пливи, пливи, моя доню,
 Дніпром за водою.
 Та впливи русалкою
 Завтра серед ночі,
 А я вийду гуляти з ним,
 А ти й залоскочеш.
 Залоскочи, моє серце,
 Нехай не сміється
 Надо мною, молодою,
 Нехай п’є-уп’ється
 Не моїми кров-сльозами —
 Синьою водою
 Дніпровою. Нехай собі
 Гуляє з дочкою.
 Пливи ж, моя єдина.

רוסאלקע

ס'האָט מײַן מוטער מיכ געפּוירט
 אין הויכע הויז, אין הויפּ דאָרט,
 און אין האַלבער נאכט געטראָגן
 מיכ אין דניעפּער טויוולען.
 מיכ געבאָדן און געטײנעט
 מיט מיר, איר קליינער טאָכטער:
 „שווימ אין דניעפּער, טאָכטער מײַנע,
 מיט דעם שטראָם שווימ דאָרטן,
 מאָרגן פּונקט אין נאכט אין האַלבער
 שווימ ארויס שוין א רוסאלקע;
 איך וועל פירן אים שפּאַצירן,
 זאָלסטו אים פּאַרהאַלטן.
 זאָלסטו אים, הארץ מײַנס, קיצלען, גלעטן, —
 אז פון מיר, דיין יונגער
 מאמע, זאָל ער מער ניט שפּעטן;
 זאָל ער זיך פּאַרטרינקען
 ניט מיט מײַנע הייסע טרערן, —
 נאָר מיט וואסער בלויער
 פון דעם דניעפּער. כּוועל מײַן טאָכטער
 דאָרטן אים פּאַרטרויען!
 שווימ־זשע, שווימ, מײַן איינציקע!

Хвилі! мої хвилі!
Привітайте русалоньку...” —
Та й заголосила,
Та й побігла. А я собі
Плила за водою,
Поки сестри не зостріли,
Не взяли з собою.
Уже з тиждень, як росту я,
З сестрами гуляю
Опівночі. Та з будинку
Батька виглядаю.
А може, вже поєдналась
З паном у палатах?
Може, знову розкошує
Моя грішна мати?» —
Та й замовкла русалочка,
В Дніпро поринула,
Мов пліточка. А лозина
Тихо похитнулась.
Вийшла мати погуляти,
Не спитьсья в палатах.
Пана Яна нема дома,
Ні з ким розмовляти.
А як прийшла до берега,
То й дочку згадала,
І згадала, як купала
І як примовляла.
Та й байдуже. Пішла собі
У палати спати.
Та не дійшла, довелося
В Дніпрі ночувати.
І незчулась, як зуспіли
Дніпрові дівчата —

כוואליעס, מינע כוואליעס,
איר באגריסט מיין מיידעלע!
און אז זי צעהוילט זיך —
און אוועק. און איך בין ווייטער
נאָך דעם שטרעם געשווימען,
האַפן שוועסטער מיך באגעגנט
און מיט זיך גענומען.
שוין א וואָך א גאנצע דאָרט
מיט וואסער-מיידלעך וויין איך,
און באנאכט שוין קוק איך שטענדיק,
צי מיין פאָטער קומט פון ווינונג...
עפּשער האָט זי זיך צעהוילעט,
מיין זינדיקע מוטער?
מיטן פאָרעץ אין פאלאצן
עפּשער לעבט זי ווידער?

...איז אנשווינג די רוסאלקע,
און אין דניעפר א טוק זיך,
ווי א פישל, — און א לאָזע
האָט דאָרט שטיל צעוויגט זיך.

דער מוטער שלאָפט זיך ניט אין פאלאצן, —
איז זי ארויס שפאצירן;
ניטאָ פאן יאן, ניטאָ מיט וועמען
א שמועס א גוטן פירן.
און אז זי איז צום ברעג געקומען,
אפן זינען קומט די טאָכטער,
דערמאנט, ווי זי האָט זי געטויוולט
און ווי דערבלי געשפראָכען.
עס ארט זי ניט! זי גייט זיך ווייטער,
נאָך שלאָפן אין פאלאצן בענקט זי...
נאָר ניט דערגאן: ס'איז אויסגעקומען
די נאכט אין דניעפר פארברענגען.

Та до неї, ухопили,
 Та й ну з нею гратись,
 Радісінькі, що піймали,
 Грались, лоскотали,
 Поки в вершу не запхали...
 Та й зареготались.
 Одна тільки русалонька
 Не зареготалась.

<Київ, 9 серпня 1846 р.>

ניט געהערט, ווי גיכ געקומען
 זיינען דניעפערס טעכטער,
 צו צו איר, געכאפט זי קיצלען,
 פארשווענקט זי מיט געלעכטער!
 געשפילט, געקיצלט, טיפ צופרידן,
 וואס מע האט פארנארט זי...
 צו פישערס אין דער נעצ פארשטופט זי
 און אפ א קאל צעלאכט זיכ...
 איינס נאָר א רוסאלקעלע
 האָט לאַכנ ניט געטראכט גאָר.

קלעוו 9 אויגוסט 1846

* * *

За байраком байрак,
 А там степ та могила.
 Из могили козак
 Встає сивий, похилий.
 Встає сам уночі,
 Іде в степ, а йдучи
 Співа, сумно співає:
 — Наносили землі
 Та й додому пішли,
 І ніхто не згадає.
 Нас тут триста як скло!
 Товариства лягло!
 І земля не приймає.
 Як запродав гетьман
 У ярмо християн,
 Нас послав поганяти.
 По своїй по землі
 Свою кров розлили
 І зарізали брата.
 Крові брата впились

פון ציקל „אין קאזעמאט“

II

טאָל און וואַלד — אַ בּיראַק,
 ווייטער — סטעפעס געהויקערט.
 פון קורגאן א קאָזאַק
 שטייט אופ גראָוו און געפויגן;
 שטייט אליין אופ פּאַנאַכט,
 גייט אין סטעפּ, און אין וועג
 ציט א טרויעריק ליד:
 „אַנגעטראַגן ערד אסאַכ,
 און אהיימ מ'איז אוועק,
 און ס'דערמאַנט זיך ניט קיינער,
 אז דריי הונדערט אָטאָ דאָ
 האָבן געלייגט זייערע ביינער,
 און די ערד נעמט ניט צו.
 ווען דער העטמאַן דער וויסטער
 האָט פאַרקויפט זיי, די קריסטן,
 און געשיקט אונדז זיי טרייבן,
 איבער אייגענעם לאַנד
 אייגן בלוט האָבן צעגאַסן,
 געשניטן ברידערשע לייבער;
 ברודערש בלוט האָבן געטרונקען,

І отут полягли
 У могилі заклятій. —
 Та й замовк, зажурився
 І на спис похилився.
 Став на самій могилі,
 На Дніпро позирав,
 Тяжко плакав, ридав,
 Сині хвилі голосили.
 З-за Дніпра із села
 Руна гаєм гула,
 Треті півні співали.
 Провалився козак,
 Стрепенувся байрак,
 А могила застогнала.

<Санкт-Петербург, між 17 квітня і 19 травня 1847 р.>

אונ אָט דאָ זיכ געלייגט
 אין פארשאַלטענעם ווינקל".
 ווערט אנשווינג פארטראכט,
 אפן שפיז אָנגעשפארט,
 שטייט באַם קייווער פארשטומט,
 אפן דניעפ קוקט זיכ אומ,
 וויינט אונ קלאַגט אומגעהויער,
 ס'וויינען כוואליעס די פרויע.
 פון א דאָרפ איבער דניעפער
 דאָרט א ווידערקאָל שוועפט
 אונ אין וואַלד זיכ באהאלט.
 ס'קרייען הענער, עס טאָגט.
 אונדזער קאָזאק — ער פאלט,
 ס'ציטערט אופ טאָל אונ וואַלד,
 דער קורגאן זיפצט אונ קלאַגט...

[1847] אין קאזעמאט

* *
* *

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісінько мені.

В неволі виріс між чужими
І, неоплаканий своїми,
В неволі, плачучи, умру.
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славій Україні,
На нашій — не своїй землі.
І не пом'яне батько з сином,
Не скаже синові: — Молись,
Молися, сину, за Вкраїну
Його замучили колись. —

Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...
Та неоднаково мені,

III

ס'איז מיר אלציינס, צי וועל איך וויינען
איך אוקרײַנע נאָך, צי ניין,
דערמאנט נאָך ווער דעם נאָמען מײַנעם,
צי מיך פארגעסט איך פרעמד, איך שניי —
דאָס איז מיר גאָר און גאָר אלציינס !

פון קינדווייז — קנעכטשאפט צווישן פרעמדע,
און ניט באוויינט אויך פון באקענטע,
איך קנעכטשאפט מיך דער טויט דערשלאָגט.
און כ׳נעם מיט זיך, וואָס איך פארמאָג, —
מײַן מינדסטן שפור ניט צו געפינען
אפ אונדזער מילדער אוקראינע,
איך אונדזער — און ניט אונדזער היים.
ס׳דערמאנט דער פאָטער ניט, דער זון ניט.
דער פאָטער וועט ניט זאָגן: „זיין,
בעט גאָט פאר איך: פאר אוקראינע
האָט מען פארפּײַניקט איך אמאָל !”

ס'איז מיר אלציינס, בעט יאָ אמאָל
אייענער זון פאר מיר, צי ניין,
נאָר ס'איז מיר אָבער ניט אלציינס,

Як Україну злії люде
 Присплять, лукаві, і в огні
 Її, окраденую, збудять...
 Ох, не однаково мені.

<Санкт-Петербург, між 17 квітня і 19 травня 1847 р.>

ווען אוקראינע ביזע מענטשן
 ארשלעפערן און זי פארויבן,
 און צינדן אונטער — און אין ברענ שוין
 זי וועקן, און פון שלאָפ זי הייבן...
 אוי, דאָס איז מיר שוין ניט אלציינס!

איב קאזעמאט [1847]

* * *

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть.
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають, ідучи, дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Сем'я вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає.
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тільки дівчата
Та соловейко не затих.

<Санкт-Петербург, між 19 і 30 травня 1847 р.>

VIII

א וויינשליסעדל לעמ דעמ שטיבל,
דער זשומ פונ זשוקעס זיכ צעשפרייט,
דער אקערער מיטן אקער גייט,
געזאנג פונ מיידלעך רופט זיכ איבער,
דעמ אָוונט־ברויט די מאמע גרייט.

סיגעזינד עסט וועטשערע לעמ שטיבל,
דער אָוונט־שטערנ שיינט שוין לאנג,
צום טיש די טאָכטער פלינק דערלאנגט,
די מאמע וויל אן אויסרייד געבן,
איז שטערט דעמ סאַלאַוויס געזאנג.

די מאמע שטיל באלייגט לעמ שטיבל
די קליינע קינדערלעך אינ ריי,
אליין אנדרעמלט נעבן זיי.
ס'איז שטיל... און ס'רופט זיכ נאָר איבער
די מיידלעך מיט דעמ סאַלאַוויי.

אינ קאזעמאט [1847]

N. N.

Мені тринадцятий мишло.
 Я пас ягнята за селом.
 Чи то так сонечко сіяло,
 Чи так мені чого було?
 Мені так любо, любо стало,
 Неначе в Бога.....
 Уже прокликали до паю,
 А я собі у бур'яні
 Молюся Богу... І не знаю,
 Чого маленькому мені
 Тойді так приязно молилось,
 Чого так весело було.
 Господне небо, і село,
 Ягня, здається, веселилось!
 І сонце гріло, не пекло!
 Та недовго сонце гріло,
 Недовго молилось...
 Запекло, почервоніло
 І рай запалило.
 Мов прокинувся, дивлюся:
 Село почорніло,

N. N.

ס'איז מיר דאָס דרייצנטע געגאנגען,
 כ'האָב שאָפּ געפאסעט הינטערן דאָרפּ.
 צי פון דער זון, פון שײַן געפאנגען,
 צי גלאַט אזוי פון העלער וואָר —
 ס'איז מיר אזוי וויל, אזוי מילד געוואָרן,
 ניט אנדערש בא גאָט...
 מע רופט שוין צום געטיילטן עסן,
 און איכ, איכ זיצ זיכ אינ פוריאן
 און פעט אלץ גאָט... און כ'קאָן ניט וויסן,
 פארוואָס אינ מײַן געפעט איז היינט פאראן,
 אזא מינ זיסקײט? איכ, א שנעקל,
 און ס'איז מײַן פרייד שוין אזוי גרויס;
 און ס'דאכט זיכ, אז די פרייד פאהיט
 דאָס דאָרפּ, די שאָפּ, די הימל־שטרעקע!
 די זון, זי ווארעמט — און ניט פרייט!

נאָר ניט לאנג די זון איז קלאָר,
 נאָר ניט לאנג דאָס הארץ מײַנס פרייט זיכ...
 די זון, זי פאקט, איז רויט געוואָרן,
 פארברענט מיר מײַן גאניידן.
 איכ כאפ זיכ אופ, ווי פון א כאַלעם —
 ס'איז שווארץ דאָס דאָרפּ, פארסארפעט.

Боже небо голубее
 І те помарніло.
 Поглянув я на ягнята —
 Не мої ягнята!
 Обернувся я на хати —
 Нема в мене хати!
 Не дав мені Бог нічого!..
 І хлинули сльози,
 Тяжкі сльози!.. А дівчина
 При самій дорозі
 Недалеко коло мене
 Плоскінь вибирала,
 Та й почула, що я плачу.
 Прийшла, привітала,
 Утирала мої сльози
 І поцілувала...

Неначе сонце засіяло,
 Неначе все на світі стало
 Мое... лани, гаї, сади!..
 І ми, жартуючи, погналі
 Чужі ягнята до води.
 Бриднтя!.. А й досі, як згадаю,
 То серце плаче та болить,
 Чому Господь не дав дожить
 Малого віку у тім раю.
 Умер би, орючи на ниві,
 Нічого б на світі не знав.
 Не був би в світі юродивим.
 Людей і Бога не прокляв!

<Орська фортеця, кінець червня — грудень 1847 року>

גאַט מײַנער, דער פֿלױער הימל
 מײַעס איז שױנ פֿונ כאַרפּע.
 כײַקוק זיכ אומ אפּ מײַנע שעפּעלעכ—
 שעפּעלעכ ניט מײַנע!
 כײַקער זיכ אויסעט צו די כאַטעס—
 כײַהאַב ניט וווּ ארײַנגיין!
 גאַט האָט גאָר מיר ניט געגעבן!
 טרערן מײַנע גיסן...
 שווערע טרערן... און א מיידל
 באַ דעם ראַנד פֿונ וועג
 האָט ניט ווייט געריסן
 פֿלאַקס; דערהערט מײַן וויינען,
 איז זי פֿאַלד געקומען,
 אָפּגעווישט מיר מײַנע טרערן,
 מיכ ארומגענומען
 און א קוש געגעבן...

איז— ווי די זון זאָל ווידער שײַנען,
 און ווי די גאַנצע וועלט איז מײַנע...
 און פֿעלדער, וועלדער, שײַנע גערטנער!..
 מיר האָבן מיט שפּילעוודיקע ווערטער
 די פֿרעמדע שאַפּ צום טײַכ געטריבן.

א כאַלעם!.. נאָר אז כײַדערמאן זיכ,
 וויינט דאָס האַרצ, צעגייט פֿונ ווייטעק:
 פֿאַרוואָס האָט גאַט אינ דעם גאַניידן
 מיכ ניט געלאַזט אפּן גאַנצן לעבן!
 אינ פֿעלד באַמ אקער וואָלט איכ אויסגיין,
 פֿונ אלץ דאָ אפּ דער ערד באַפֿרײַט,
 כײַוואָלט ווי א דולער ניט ארומגיין
 און ניט פֿאַרשאַלטן [גאַט] און לײַט!

ПОЛЯКАМ

Ще як були ми козаками,
 А унії не чуть було,
 Отам-то весело жилосьь!
 Братались з вольними ляхами,
 Пишались вольними степами,
 В садах кохалися, цвіли,
 Неначе лілії, дівчата.
 Пишалася синами мати,
 Синами вольними... Росли,
 Росли сини і веселили
 Старії скорбнії літа...
 Аж поки іменем Христа
 Прийшли ксьондзи і запалили
 Наш тихий рай. І розлили
 Широке море сльоз і крові,
 А сирот іменем Христовим
 Замордували, розп'яли...
 Поникли голови козачі,
 Неначе стоптана трава,
 Україна плаче, стогне-плаче!
 За головою голова
 Додолу пада. Кат лютує,

* * *

אז מיר זײנען געווען נאָכ קאָזאַקן,
 פון קײן אונזע האָט מען נישט געהערט,
 און, האָט זיך פּרײַלעך געלעבט אפּ דער ערד!
 זיך געפּרידערט מיט די פּרײַע לײַאכונג,
 זיך געגריסט מיט די סטעפּעס די פּרײַע,
 אינ גרינע סעדער זיך האַרציק געלײבט,
 ווי לײַעס, האָבן מײדלעך געבליט;
 מיט פּרײַע זײַן האָבן מאמעס געטרײַע
 זיך געגרויסט... אינ דער לענג אונ אינ דער פּרײַט
 געוואקסן זײנען זײַן אונ האָבן געפּרײַט
 דער מאמעס טרויעריקע יאָרן די אלטע...
 אזש ביז עס זײנען מיט קריסטוסעס נאָמען
 די פאלשע קסיאָנדזן אָנגעקומען,
 אונדזער שטילן קאנט מיט פּייער פּאַרזײט,
 א יאמ טרערן אונ בלוט פּאַרשפּרײַט
 אונ אינ נאָמען פון קריסטוס די יעסוימימ
 געקרייציקט, געפּײַניקט ביז אײנעם.

און קעפּ קאָזאַקישע זיך נײַגן,
 ווי עס בײַגט זיך גראָז אינ פּרײַטן סטעפּ.
 אוקרײַנע זיפצט, פּאַרוויינט די אױגן.
 צו דער ערד עס פּאַלן קעפּ נאָכ קעפּ;

А ксьондз скаженим языком
Кричить: «Te Deum! Алілуя!..»

Отак-то, ляше, друже, брате!
Неситїи ксьондзи, магнати
Нас порізли, розвели,
А ми б і досі так жили.
Подай же руку козакові
І серце чистее подай!
І знову іменем Христовим
Ми оновим наш тихий рай.

<Орська фортеця, кінець червня — грудень 1847 року>

אונ קאטעס ווילדע מייסימ טוען,
אונ קסיאָנדזן מיט די דולע צונגען.
זיי שרייען: Te Deum — האלעלויאָ...
אַט אזוי, פּאָליאקן, ברידער ליבע,
די פייע קסיאָנדזן, די מאגנאטן
האַבן אונדז צעזונדערט אונ צעטריבן;
מיר וואָלטן פּיז אהער זיך ליב געלעבט.
איז גיב דיין האנט דעם קאָזאק דעם פרייען,
דאָס הארץ דאָס ריינע גיב אימ מיט טרייהייט!
אונ ווידער וועלן מיר פרידלעך פיידע
פאנייען אונדזער שטילן גאניידן!

[1858 מארט מאַסקווע]

[1847 פעסטונג]

А. О. КОЗАЧКОВСЬКОМУ

Давно те діялось. Ще в школі,
 Таки в учителя-дяка,
 Гарненько вкраду п'ятака —
 Бо я було трохи не голе,
 Таке убоге — та й куплю
 Паперу аркуш. І зроблю
 Маленьку книжечку. Хрестами
 І везерунками з квітками
 Кругом листочки обведу.
 Та й списую Сквороду
 Або «Три царіє со дари».
 Та сам собі у бур'яні,
 Щоб не почув хто, не побачив,
 Виспівую та плачу.
 І довелось знов мені
 На старість з віршами ховатисьь,
 Мережать книжечки, співати
 І плакати у бур'яні.
 І тяжко плакати. І не знаю,
 За що мене Господь карає?

א. א. קאָזאַטשקאָווסקינ

שוין לאנג איז עס געווען! אינ שול נאָכ טאקע,
 בא דעם לערער בא דעם דיאק
 פלעג איכ אזוי א שלעפ טונ א פיאטאק —
 כ'פין דעמלט נאָכ געווען א קינד א נאקעטס,
 א נעפעכדיקס, — א בייגעלע פאפיר
 געקויפט אונ זיכ געווירעט
 א קליינינק ביכעלע; מיט דריידעלעכ,
 מיט ציילעמלעכ, מיט קוויטעלעכ
 האָב איכ די בייגעלעכ ארומגעפירט,
 אונ „סקאָוואָראָדא“ פאר זיכ אראָפקאָפירט,
 „די דרײַ קייסאַרימ מיט געשאנק“;
 אליינ פין איכ אינ גראָז געזעסן,
 קיינער זאָל ניט זען, ניט הערן.
 כ'זינג אונ כ'וויינ מיט הייסע טרערן...
 אפ דער עלטער איז מיר אויסגעקומען ווידער
 זיכ אויספאהאלטן מיט די לידער,
 זיכ נייען ביכעלעכ אונ וויינען אינעם גראָז,
 אונ וויינען הייס,
 אונ ביטער וויינען. ווער ווייס, פארוואָס,
 פארוואָס פאשטראָפט מיכ גאָט?
 אינ שול אינ פלאָג פונ דר'ערד זיכ שווער געהויבן,

У школі мучилось, росло,
 У школі й сивіть довелось,
 У школі дурня й поховають.
 А все за того п'ятака,
 Що вкрав маленьким у дяка,
 Отак Господь мене карає.

Ось слухай же, мій голубе,
 Мій орле-козаче!
 Як канаю я в неволі,
 Як я нужу світом.
 Слухай, брате, та научай
 Своїх малих діток,
 Научай їх, щоб не вчились
 Змалку віршовати.
 Коли ж яке поквাপиться,
 То нищечком, брате,
 Нехай собі у куточку
 І віршує й плаче
 Тихесенько, щоб Бог не чув,
 Щоб і ти не бачив.
 Щоб не довелося, брате,
 І йому каратисьь.
 Як я тепер у неволі
 Караюся, брате!..

Неначе злодій, поза валами
 В неділю крадуся я в поле.
 Талами вийду понад Уралом
 На степ широкий, мов на волю.
 І болящее, побите
 Серце стрепенеться,

אינ שול אויכ גראָ צו ווערן אָנגעהויבן,
 אינ שול באַגראָבן וועט מען מיכ, דעם נאר;
 און אלץ דערפאר, און אלץ פאר דעם פיאטאק,
 וואָס קליינערהייט
 האָב איכ אוועקגעגאנוועט בא דעם דיאק,
 אזוי פאשטראָפט מיכ גאָט...
 אָט הער מיכ אויס, מיין פריינט מיין זיסער,
 מיין אָדלערישער קאָזאק!
 ווי כ'מוטשע זיכ אינ טפיסע,
 ווי די וועלט איז מיר דערווידער!
 הער־זשע, פרוּדער,
 לערן דינע קליינע קינדער, —
 לערן זיי פון קליינווייז זיכ ניט לערנען שרייבן לידער.
 און אויב איינעם א פארשייטן
 וועט זיכ גלוסטן לידער שרייבן,
 איז געהיימ זאָל ער עס טון,
 זאָל ער זיכ פארקלייבן אינ א ווינקל,
 וויינען שטייל און זינגען
 שטייל, אז גאָט זאָל עס ניט הערן,
 דו זאָלסט אויכ דערפון ניט וויסן,
 ס'זאָל ניט אויסקומען אימ לידן
 און פאשטראָפט צו ווערן,
 ווי אצינדער אינ דער טפיסע
 ווער איכ דאָ פאשטראָפט!..

ניט אנדערש א פארברעכער, הינטער גראָפנס
 איכ גאנווע זונטיק זיכ ארויס אינ פעלד,
 לעמ בערגלעכ כ'גיי לענגויס אוראלער ברעגן
 צום פרייטן סטעפ, צו פרייער וועלט.
 דאָס צעווייטיקט,
 דאָס צעשלאָגן הארצ
 עס טוט א ציטער,
 ווי א פיש אינ וואסער,

Мов рибонька над водою.
 Тихо усміхнеться
 І полине голубкою
 Понад чужим полем,
 І я ніби оживаю
 На полі, на волі.
 І на гору високою
 Вихожу, дивлюся,
 І згадую Україну,
 І згадать боюся.
 І там степи, і тут степи,
 Та тут не такі,
 Руді-руді, аж червоні,
 А там голубії,
 Зеленії, мережані
 Нивами, ланами,
 Високими могилами,
 Темними лугами.
 А тут бур'ян, піски, тали...
 І хоч би на́ сміх де могила
 О давнім давні говорила.
 Неначе люде не жили.
 Од споконвіку і донині
 Ховалась од людей пустиня,
 А ми таки її найшли.
 Уже й твердині поробили,
 Затого будуть і могили,
 Всього наробимо колись!
 О доле моя! Моя країно!
 Коли я вирвусь з цієї пустині?
 Чи, може, крий Боже,
 Тут і загину.

שטיף טוט עס א שמייכל,
 ווי א טויב טוט עס א פלי
 איבער פרעמדע פעלדער, —
 כווער ווי לעבעדיקער
 אפ די פעלדער, אפ דער פרייהייט!..
 אפ א פארג א הויכנ
 כ'קריכ ארום אונ קוק פונדאנען,
 איכ דערמאנ זיכ אינ אוקריינע
 אונ כ'האָב מוירע זיכ דערמאנען...
 דאָרט איז סטעפעס — דאָ איז סטעפעס,
 אָבער ניט אזוינע:
 דאָ זיי זיינען געלע, ברוינע, רויטע,
 דאָרטנ זיינען פֿלויע,
 גרינע, געהעפטע,
 ברייטע פעלדער־שטרעקעס פרישע,
 אונ קורגאנען, טונקלע לאַנקעס.
 אונ דאָ איז נאָר בוריאנ, אונ זאמד פארשפרייט איז...
 אונ זאָל כאַטש ערגעצווו א קיווער
 אפ גרויען אָווער זאָגן איידעס...
 ניט אנדערש מענטשן האָבן ניט געוואנדערט,
 ניט געלעבט ניט איצט, ניט קיינמאָל אפ די שטרעקעס,
 די וויסטעניש האָט זיכ פונ מענטשן אויספאהאלטן;
 נאָר מיר, מיר האָבן זי פונדעסטוועג אנטדעקט,
 אונ טפיסעס אויסגעפויט, אונ צאמען דאָ צעשטעלט,
 נאָכ דעם דאָ וועלן זיינן אויכ קוואַרימ —
 אונ מיט דער צייט וועט ווערן דאָ א וועלט!..
 אַ, מײַן גוירל, מײַן גליק, מײַן לאַנד!
 ווען וועל איכ זיכ שוינ ארויסרייסן פונ מידבער?
 צי עפשער — גאָט באהיט! —
 וועט זיכ דאָ ענדיקן מײַן וועלט?
 אונ ס'וועט שוואַרצ ווערן דאָס רויטע פעלד...
 — „היידא אינ קאזארמעס! היידא אינ געפענקעניש!“ —

І почорніє червоне поле...
 — Айда в казарми! Айда в неволю! —
 Неначе крикне хто надо мною.
 І я прокинусь. Поза горою
 Вертаюсь, крадуся понад Уралом,
 Неначе злодій той, поза валами.

Отак я, друже мій, святкую
 Отут неділеньку святую.
 А понеділок?.. Друже-брате!
 Ще прийде ніч в смердячу хату,
 Ще придуть думи. Розіб'ють
 На стократ серце, і надію,
 І те, що вимовить не вмію...
 І все на світі проженуть.
 І спинять ніч. Часи літами,
 Віками глухо потечуть.
 І я кровавими сльозами
 Не раз постелю омочу.

Перелічу і дні і літа.
 Кого я, де, коли любив?
 Кому яке добро зробив?
 Нікого в світі, нікому в світі.
 Неначе по лісу ходив!
 А малась воля, малась сила,
 Та силу позички зносили,
 А воля в гостях упилась
 Та до Миколи заблудила...
 Та й упиваться зареклась.
 Не pomoже милий Боже,
 Як то кажуть люде.

טוט ווי עמעצ א געשריי דאָ לעפּן מיר.
 איך כאפּ זיך אופּ. פּונ הינטער פּאָרג איך גיי צוריק,
 ווי א פּאַרפּרעכער, הינטער פּערגלעך, הינטער וואַלן
 כ'גאַנווע זיך אַרויס לענגויס אוראל.
 אזוי, מיין פּרודער, פּינ איך קאַנטעט
 מיטן זונטיק, מיטן יאַנטעוו!
 און דער מאָנטיק?.. פּריינט מיין ליבער!..
 ס'וועט קומען נאכט אין שטיקנדיקער שטוב,
 געדאַנקען וועלן קומען... זיי צעשלאָגן
 דאָס האַרץ און אויך די האַפּענונג,
 און דאָס אלץ, וואָס כ'האַב קיין וואָרט דערופּ ניט...
 און אלצדינג וועלן זיי דעריאָגן
 און וועלן אַפּשטעלן די נאכט: שאָען וועלן,
 ווי יאָרן, ווי יאָרהונדערטן זיך שלעפּן.
 און איך, איך וועל מיט טרערן וועפּן
 ניט איין מאָל מיין געלעגער.
 און טעג און יאָרן ציילן כ'וועל זיך נעמען:
 וועמען, וווּ און ווען האָב איך פּאוויזן ליבן?
 און וועמען האָב איך גוטס געטאָן אין לעפּן?
 קיינעם, קיינעם אין דער וועלט ניט.
 גלייך ווי כ'וואָלט אין וואַלד געלעבט!
 און ס'איז דאָך קראפט געוועזן, פּרייהייט!
 די קראפט האָבן כ'וועס אומגעבראכט,
 אין געסט די פּרייהייט האָט געשיקערט
 און האָט פּאַרפּלאַנדזשעט צו מיקאַלען...
 און האָט פּאַרזאָגט שוין מער ניט טרינקען.
 ס'וועט ניט העלפּן גאָט דער ליבער,
 ווי באַ לייטן זאָגט מען:
 „ס'איז כאַראַטע נאָר פּאַרפּליבן,
 אָבער צוריק צו כאַפּן איז אומגעלעכט.“
 איך בעט באַ גאָט, ס'זאָל ווערן ליכטיק:
 ווי אפּ פּרייהייט, כ'וואַרט אפּ שיינ, אפּ זון.
 די גרייט טיאַנשווינגן ווערן; מע טרומייטעט אופּשטיין, —

Буде каяння на світі,
Вороття не буде.
Благаю Бога, щоб світало,
Мов волі, світу сонця жду.
Цвіркун замовкне; зорю б'ють.
Благаю Бога, щоб смеркало,
Бо на позорище ведуть
Старого дурня муштровати.
Щоб знав, як волю шанувати,
Щоб знав, що дурня всюди б'ють.

Минають літа молодії,
Минула доля, а надія
В неволі знову за своє,
Зо мною знову лихо діє
І серцю жалю завдає.
А може, ще добро побачу?
А може, лихо переплачу?
Води Дніпрової нап'юсь,
На тебе, друже, подивлюсь.
І може, в тихій твоїй хаті
Я буду знову розмовляти
З тобою, друже мій. Боюсь!
Боюся сам себе спитати, —
Чи се коли сподіється?
Чи, може, вже з неба
Подивлюсь на Україну,
Подивлюсь на тебе.
А іноді так буває,
Що й сльози не стане;
І блавав би я о смерті...
Так ти, і Україна,

איכ בעט פא גאָט, ס'זאָל ווערן פינצטער,
ווייל מע וועט אימ אפ ביזוונדער פירן,
אימ, דעם אלטן נאר, מושטרירן,
זאָל ער וויסן, ווי די פרייהייט שעצן,
זאָל ער וויסן, אז דעם נאר באשטראַפט מען שטענדיק.
א טאָג פארגייט, א וואָך גייט איבער,
און מעגלעך, פריינט, אז אויך אזוי
די לעצטע יאָרן וועלן פאָריבער...
פאר דעם עמעס מיכ באשטראַפט מען,
כיטראַג מײַן גוירל, ניט איך שעלט אימ...

עס פארגייען יונגע יאָרן;
עס פארגייט דאָס גליק; די האַפענונג,
זי טוט אין טפּיסע ווייטער אירס
און טוט מיט מיר קיין גוטס ניט ווייטער,
מײַן האַרץ פארפילט זי מיט יעסורימ.
עפשער וועל איך גוטס נאָך זען?
און מײַן אומגליק איבערוויינען?
כ'וועל נאָך טרינקען וואסער פונעם דניעפער,
און אפ דיר, מײַן פריינט, וועל איך א קוק טון?
און עפשער איך דײַן שטילן שטיפל
איך וועל ווידער מיט דיר ריידן,
מיט דיר, מײַן פריינט מײַן ליבער? כ'האָב מוירע!
כ'האָב מוירע זיך אליין א פרעג טון:
זי וועט עס נאָך אמאָל געשען?
זי נאָר פון הימל אויסקומען וועט זען,
א בליק נאָך קאָנען געבן
אפ אוקריינע און אפ דיר, מײַן ליבן.
און אמאָל געשעט עס,
אז סע קלעקט ניט אויך קיין טרערן, —
וואָלט איך שוין געשטאָרבן גערן...
אַבער דו, און מײַן אוקריינע,
און דער דניעפער מיט הויכע ברעגן,

I Дніпро крутоберегий,
 I надія, брате,
 Не даєте мені Бога
 O смерті благати!

<Орська фортеця, кінець червня — грудень 1847 року>

אונ די האַפענונג, ברודער ליבער, —
 אלע איר דערלאַזט מיכ ניט,
 כ'זאָל באַ גאָט ראַכמאַנעס וועקן,
 ער זאָל מיר דעם טויט שוינ געבן!

[אַרסקער פעסטונג 1847] — [מאָסקווע 1858] 16 מארט

ВАРНАК

Тиняючи на чужині
 Понад Елеком, стрів я діда
 Вельми старого. Наш земляк
 І недомучений варнак
 Старий той був. Та у неділю
 Якось у полі ми зострілись
 Та й забалакались. Старий
 Згадав свою Волинь святую
 І волю-долю молодую,
 Свою бувальщину. І ми
 В траві за валом посідали,
 І розмовляли, сповідались
 Один другому. — Довгий вік! —
 Старий промовив. — Все од Бога!
 Од Бога все! А сам нічого
 Дурний не вдіє чоловік!
 Я сам, як бачиш, марне, всує,
 Я сам занівечив свій вік.
 І ні на кого не жалкую,
 І ні у кого не прошу я,
 Нічого не прошу. Отак,

ווארנאק

ווען כ'האָב געפלאַנקעט אין דער פרעמד
 באַם טײַכ יעלעק, האָב איך באַגעגנט
 אַן אַלטן גרײַז, אַ לאַנדסמאַן טאַקע,
 אַן אַלטן אויסגעמאַטערטן וואַרנאַק,
 פֿון וויסטער קאַטאַרגע אַנטלאָפֿן.
 מיר האָבן זיך אין פֿעלד געטראָפֿן
 אומ זונטיק. האָבן זיך צערעדט.
 דערמאַנט האָט זײַן וואָלין דער אַלטער,
 די יונגע פֿרײַהײַט די צעשטראַלטע
 און ס'לעבן זײַנס. אין גראַז ביז שפּעט
 באַם שוּצ־בערגל פֿון אונדזער פּעסטונג
 מיר זײַנען שמועסנדיק געזעסן,
 דערצײלט זיך מײַסעס. „וויפֿל יאָרן! —
 דער אַלטער זאָגט. — פֿלוין גאָט דאָס קאָן.
 פֿון גאָט גײַט אַלץ! דער נאַר דער מענטש
 אַלײַן ניט אופטוען וועט גאָרניט!
 דו זעסט? אַלײַן אומזיסט - אומנישט
 דאָס לעבן מײַנס האָב איך פֿאַרוויסט,
 און כ'האָב צו קײַנעם ניט קײַן טײַנעס
 פֿאַר די פֿאַרוויסטע יאָרן מײַנע,
 און כ'בעט פֿאַר קײַנעם גאָרניט. יאָ,

Мій сину, друже мій єдиний,
 Так і загину на чужині
 В неволі. — І старий варнак
 Заплакав нишком. Сивий брате!
 Поки живе надія в хаті,
 Нехай живе, не виганяй.
 Нехай пустку нетоплену
 Іноді нагріє.
 І потечуть з очей старих
 Сльози молодії,
 І умитеє сльозами
 Серце одпочине
 І полине із чужини
 На свою країну.

— Багато дечого не стало, —
 Сказав старий. — Води чимало
 Із Ікви в море утекло...

Над Іквою було село,
 У тім селі на безталання
 Та на погибель виріс я.
 Лихая доленька моя!..
 У нашої старої пані
 Малії паничі були;
 Таки однолітки зо мною.
 Вона й бере мене в покої
 Синкам на вирашку. Росли,
 Росли панята, виростали,
 Як ті щенята. Покусали
 Не одного мене малі.
 Отож і вчити почали
 Письму панят. На безголов'я
 І я учуся. Слізьми! Кров'ю!

מיין זון, כ'האָב דיכ נאָר איינעם
 א פריינט דאָ אינ דער פרעמד. אָט דאָ
 וועל איכ שוין שטארבן. — גענומען וויינען
 האָט דער ווארנאק. „ברודער ליבער,
 גראָווער ברודער. ביז אינ שטיבל
 די האָפענונג וויינט, איז טרייב זי ניט!
 איז זאָל זי וויינען: זאָל אמאָל
 אינ אלטער פוסטקע ווארעם ווערן,
 און זאָל פון אלטע אויגן רינען
 יונגע טרערן;
 און מיט טרערן דורכגעשווענקען,
 וועט דאָס הארץ אויך רוען,
 פון דער פרעמד צום לאַנד צום אייגענעם
 וועט זיכ לאָזן פליען!“

דער אלטער זאָגט: „שוין פיל פארשוונדן,
 פיל וואסער איז אוועקגערוינען,
 פון איקווע אינ [דעם יאמ] אוועק...
 א דאָרפ געשטאנען איז באמ פרעג.
 אינ יענעם דאָרפ אפ שלימ־שלימאזל,
 אפ אומקום בין איכ אויסגעוואקסן.
 אָ, אומגליקלעכער גוירל קאלטער!
 בא אונדזער פריצע בא דער אלטער
 געווען זיינען פאניטשעס קליינע —
 מיט מיר קימאט אינ יאָרן איינע.
 איז נעמט זי מיכ אינ הויז צו זיכ
 מיט פריצימלעכ צו שפילן. עס וואקסן
 די פריצימלעכ — און אויסגעוואקסן...
 ווי הינטעלעכ, צעפיסן מיכ —
 ניט מיכ אליין. מע נעמט זיי לערנען.
 איכ לערן זיכ אויך, צום אומגליק. טרערן
 און בלוט האָט מיכ געקאָסט דאָס לערנען...
 מיר זיינען וועלוועלער פון הינט,

Письмо те полилося... Нас!
Дешевших панської собаки,
Письму учить?!

Молитись Богу

Та за ралом спотикатись,
А більше нічого
Не повинен знать невольник.
Така його доля.
Отож і вивчився я, виріс,
Прошу собі волі —
Не дає. І в москалі,
Проклята, не голить.
Що тут на світі робити?
Пішов я до рала...
А паничів у гвардію
Поопреділяла...

Година тяжкая настала!
Настали тяжкі літа!
Отож працюю я за ралом.
Я був убогий сирота.
А у сусіда виростала
У наймах дівчина. І я...
О доле! Долько моя!
О Боже мій! О мій єдиний!
Воно тойді було дитина,
Воно... Не нам Твої діла
Судить, о Боже наш великий!
Отож вона мені на лихо
Та на погибель підросла.
Не довелось і надивитись,
А я вже думав одружитись,
І веселитися, і жить,

צו וואָס אונדז לערנען ?!
וואָס דארפן מיר ?!
בעטן גאָט, באַמ אַקער גיין געבויגן —
מער דארפ דער קנעכט ניט וויסן,
אזא מיין איז זיין גוירל ! כ'לערן,
כ'פיין שוין אויסגעוואקסן, כ'פעט,
אז מע זאָל מיר פרייהייט געבן;
ווי'ל זי ניט — און איין סאָלדאטן,
די פארפלֹוכטע, שיקט ניט.
אַט אזוי די יאָרן כ'פאטער...
וואָס־זשע טוט מען ? צו דעם אַקער
פיין איך שטיל אוועק...
די פאניטשעס איין דער גווארדיע
האַט מען גיך צעשטעקט...

שווערע יאָרן אָנגעקומען,
כ'האַרעווע אזוי באַמ אַקער:
כ'פיין א יאָסעם. עלנט, קומער !..
און באַמ שאַכטן איז געוואקסן
א מיידעלע א דינסט — א שיינ.
און איך — אַ, מאַזל, מאַזל מייןס!
אַ, גאָט מייןער, אַ, גאָט דו איינער!
כ'האַפּ לייב געקראָגן אַט דאָס שיינע
קינד... ניט מיר, אַ, גאָט, דאָס ווייסן,
ניט מיר, ניט מיר דאָ קאַנען
דיך מישפעטן, אַ, גאָט דו גרויסער!
דאָס קינד, עס וואקסט און ברענגט מיר ליידן,
און אומקום ברענגט זי, ניט קיין פריידן.
ניט אָנגעקוקט גענוג זיך דעמלט...
געוואָלט כ'האַפּ פאר א ווייב זי נעמען,
און פרייען זיך, און לייטיש לעבן,
און לויבן לייט, און גאָט אויך לויבן...
און אויסגעקומען...

Людей і Господа хвалить...

А довелось...

Накупили

І краму, й пива наварили,
Не довелось тільки пить.
Старої пані бахур сивий
Окрав той крам. Розлив те пиво,
Пустив покриткою... Дарма.
Минуло, годі... Не доладу
Тепер і згадувать. Нема,
Нема, минулось, пропало...
Покинув ниву я і рало,
Покинув хату і город,
Усе покинув. Чорт нарадив.
Пішов я в писарі в громаду.

То сьак, то так минає год,
Пишу собі, з людьми братаюсь
Та добрих хлопців добираю.
Минув і другий. Паничі
На третє літо поз'їзжались,
Уже засватані. Жили
В дворі, гуляли, в карти грали,
Свого весілля дожидали
Та молодих дівчат в селі,
Мов бугаї, перебирали.
Звичайне, паничі. Ждемо,
І ми ждемо того весілля.
Отож у Клечальну неділю
Їх і повінчано обох,
Таки в домашньому костьолі.
Вони ляхи були. Ніколи

געקויפט אלצדינג שוין,
און פיר געקאכט, פארגרייט די קליידער,
נאָר ניט באשערט געווען צו טרינקען.
דער אלטער פריצעס גראָווער באַכער
האָט אלץ באַרויבט, דעם פיר צעגאַסן
און א געשענדעטע פארלאָזט זי...
ס'איז אלץ אוועק, ס'איז אלץ פארשוונדן.
צו וואָס דערמאנען איצט? נישטאָ.
נישטאָ!.. פארשוונדן און געפעלט זיכ!
איכ האָב דעם אקער דאן פארוואָרפן,
פארלאָזט דאָס פעלד, די שטוב, דעם גאַרטן,
געוואָרפן אלץ. דעם רועק געפאַלגט, —
אינ דאָרפ א פיסאר כ'פּינ געוואָרן.

און ווי ס'ניט איז איז דורכ א יאָר,
איכ שרייב מיר, כאווער זיכ מיט לייטן,
און יאטן ווילע נעם איכ קלייבן.
פארגייט א צווייט יאָר... פריש און קלאָר,
די פאניטשעס קומען ביידע
פארקנאסטע שוין. מע שוועפט,
מע שפילט אין קאָרטן, מע לעבט,
און צו דער כאסענע מע גרייט זיכ,
צו יונגע מיידלעך פונעם דאָרפ,
ווי בוהייעס, מע קריכט — מע פרייט זיכ.
נו, פריצימלעך! מיר ווארטן אויכ
אפ יענעם כאסענעס און פריידן...

און אָט גאָר גיכ, אין גרינעם זונטיק,
געמאכט א כאסענע זיי ביידן
אינ קאָסטיאָל היימישן (געווען
זיי זיינען ליאכנ). קיינמאָל

Нічого кращого сам Бог
 Не бачив на землі великій,
 Як молодії ті були...
 Заграла весело музика...
 Їх із костьола повели
 В возобновленні покої.
 А ми й зостріли їх і всіх,
 Княжат, панят і молодих,
 Всіх перерізали. Рудою
 Весілля вмилося. Не втік
 Ніже єдиний католик,
 Всі полягли, мов поросята
 В багні смердячому. А ми,
 Упоравшись, пішли шукати
 Нової хати, і найшли
 Зелену хату і кімнату
 У гаї темному. В лугах,
 В степах широких, в байраках
 Крутих, глибоких. Всюди хата,
 Було де в хаті погуляти
 І одпочити де було.

Мене госпóдарем обрали,
 Сем'я моя щодень росла
 І вже до сотні доростала.
 Мов поросяча, кров лилась.
 Я різав все, що паном звалось,
 Без милосердія і зла,
 А різав так. І сам не знаю,
 Чого хотілося мені?
 Ходив три года я з ножами,
 Неначе п'яний той різник.

האַט ניט געזען אויך גאָט קיין שענערס
 אפּ אונדזער ערד אפּ אונדזער גרויסער
 פּונע יענע יונגע פּאַרלעך צוויי...
 ס'האַט פּריילעך די מוזיק צערוישט זיך,
 און אָט פּונע קאָסטיאַל פּירט מען זיי

צו די פּאַלאַצן די באַנייטע...
 און מיר באַגעגענען זיי, באַפּאַלן,
 מיר שעכטן פּירשטן, פּירשטלעך אלע.
 מיט פּלוט די כאַסענע פּאַרלעפּן,
 קיין איין קאטויל איז ניט אנטלאָפּן,
 געפּאַלן אלע, ווי כאַזירימ
 איבן שטינקענדיקן מיסט. און מיר,
 זיך איינגעפּאַרעט, גענומען קלערן,
 א נייע שטוב אוועק זיך זוכן,
 און גאָר אינגיכט זיי געפונען,
 א צימער איבן א הויז א גרינעם,
 איבן וואַלד איבן פינצטערן, איבן פעלד,
 איבן טאָל, איבן סטעפעס העלע,
 איבן טיפע גראָפּנס — אומעטומ
 געווען וווּ הויליען איבן ארומ,
 און אויך וווּ רוען איז געווען.

מ'האַט מיך פאַר אַן עלטסטן אויסגעקליבן;
 פּונע טאָג צו טאָג וואַקסט מיינ געזינד,
 שוינ צו א הונדערט זיך דערקליבן.
 ווי כאַזערשעס דאָס פּלוט אלצ רינט!
 געשניטן אלצ, וואָס פּאַרעצ הייסט,
 און אָן ראַכמאַנעס, אויך אָן פּייז, —
 געשניטן גלאַט... איבן ווייס אלליין ניט,
 וואָס האָט זיך מיר געגלוסט אזוינס?
 מיט מעסערס דריי יאָר געגאַן אזוי,

До сльоз, до крові, до пожару,
 До всього, всього я привик.
 Було, мов жабу ту, на списі
 Спряжеш дитину на огні
 Або панянку білолицю
 Розіпнеш голу на коні
 Та й пустиш в степ.
 Всього, всього тойді бувало,
 І все докучило мені...
 Одурів я, тяжко стало
 У вертепах жити.
 Думав сам себе зарізати,
 Щоб не нудить світом.
 І зарізавав би, та диво,
 Диво дивне сталось
 Надо мною, недолюдом...

Вже на світ займалось,
 Вийшов я з ножем в халяві
 З Броварського лісу,
 Щоб зарізаться. Дивлюся,
 Мов на небі висить
 Святий Київ наш великий.
 Святим дивом сяють
 Храми Божі, ніби з самим
 Богом розмовляють.
 Дивлюся я, а сам млію.
 Тихо задзвонили
 У Києві, мов на небі...
 О, Боже мій милий!
 Який дивний Ти. Я плакав,
 До полудня плакав.

א קוילער־וואָס עס טרעפט נאָר, שניידט ער,
 צו בלוט, צו טרערן און צו שייטערס,
 צו אלץ, צו אלץ שוין צוגעוויינט.
 עס טרעפט, ווי א זשאבע, כאפסט א קינד
 אפן שפיז און בראַטסט אפן פֿייער,
 צי א פאניענקע, בלאס און מילד,
 צעקרייצסטו נאקעט אפ א פערד
 און לאָזט אין סטעפ אין פרייען.
 ס'איז אלץ געווען, ס'האָט פאסירט,
 און אלץ געוואָרן נימעס מיר...

כ'ווער שוין דול. געוואָרן שווער
 אין די גריבער לעבן;
 זיך אליין געוואָלט שוין קוילען,
 אפ דער וועלט קיין קוק מער געבן.
 כ'וואָלט געקוילעט זיך... נאָר ווונדער,
 גרויסע ווונדער קומען
 איבער מיר, דעם אומענטש...
 טאָגן האָט גענומען.
 פון בראַוואַרער וואַלד דעם טיפן
 מיטן מעסער ארויסגעגאנגען,
 קעדיי זיך קוילען. כ'גיב א קוק,
 ווי אפן הימל איז אופגעהאנגען
 דער גרויסער, דער הייליקער קיעוו!
 ווי הייליקע ווונדער, לויכטן
 קלויסטערס קלאָרע, הויכע,
 צו גאָט זיי שיקן רייד.
 איך גיב א קוק, דאָס האַרץ צעגייט,
 מ'האָט שטיל גענומען קלינגען
 אין קיעוו, ווי אפן הימל...
 אָ, גאָט מיינער! געוואָרן גרינגער.
 ס'ארא ווונדער, טאטע זיסער!..
 כ'האָב צעוויינט זיך, טרערן גיסן,

Та так мені любо стало:
 І малого знаку
 Нудьги тії не осталося,
 Мов переродився...
 Подивився кругом себе
 І, перехрестившись,
 Пішов собі тихо в Київ
 Святим помолитись,
 Та суда — суда людського
 У людей просити.

<Орська фортеця, січень — початок травня 1848 року>

כ'ווין ביז האלפֿטאָג, גאָט דו ליבער...
 פֿונ אומעט איז קיין שפור געפֿליבנ,
 אלצ איז ליב אונ קלאָר געוואָרנ, —
 כ'בינ אפסנ' געפֿאָרנ...
 כ'גיב א קוק ארום זיכ —
 איכ ציילעמ פֿרייט זיכ איבער,
 כ'בינ שטיל אוועק קיין קיעוו —
 ניט די הייליקע צו פעטנ, —
 א געריכט, א געריכט א מענטשלעכנ
 דאָרט בא לייטנ פעטנ'.

[אָרסקער פעסטונג 1848]—[1858]

<ЦАРИ>

Старенька сестро Аполлона,
 Якби ви часом хоч на час
 Придигали-таки до нас,
 Та, як бувало во дні они,
 Возвисили б свій Божий глас
 До оди пишно-чепурної,
 Та й заходилися б обоє
 Царів абощо воспівать.
 Бо як по правді вам сказать,
 То дуже вже й мені самому
 Обридли тії мужики,
 Та паничі, та покритки.
 Хотілося б зогнать оскому
 На коронованих главах,
 На тих помазаниках Божих...
 Так що ж, не втну, а як поможеш
 Та як покажеш, як тих птах
 Скубуть і патрають, то, може,
 І ми б подержали в руках

קייסאַרימ¹

איר, שוועסטער אלטינקע אפאלאס!
 ווען איר וואלט איינמאל אפ א שאַ
 צו אונדז זיך צושלעפן אַט דאָ,
 און, ווי געווען איז גאַר אמאָל,
 די שטימ די געטלעכע דערהויבן
 ביז צו אַן אַדע א געפוצטער,
 וואָלטן מיר דאָ ביידע אָנגעהויבן
 די צארן, לאַמיר זאָגן, לויבן!
 דעם עמעס זאָגן, אונדז אליין
 שוין צופיל נימעס זיינען זיי,
 אַט די מוזשיקעס די אזוינע,
 די פאניטשעס און די זוינעס.
 עס ווילט זיך שוין מיין הייליקייט
 אפ די קייסאַרימס קרוינען טרייבן,
 אפ אלע זיי, די גאַטגעזאלבטע...
 איז וואָס? כ'פארשטיי ניט, וויארומ!
 אויב וועסט קומען אונדז צו הילפ
 און וועסט ווייזן, וויאזוי
 מע פליקט, מע טרייבערט יענע פויגלען, —

(1) אין שוועסטערקאָס מאָנטקריפּט האָט די פּאָעמע ניט קיין נאָמען.

Святопомазану чуприну.
 Покиньте ж свій святий Парнас,
 Придибайте хоч на годину
 Та хоч старенький Божий глас
 Возвисьте, дядино. Та ладом
 Та добрим складом хоть на час,
 Хоть на годиночку у нас
 Ту вінченосную громаду
 Покажем спереду і ззаду
 Незрячим людям. В добрий час
 Заходимось, моя порадо.

I

Не видно нікого в Іерусалимі,
 Врата на запорі, неначе чума
 В Давидовом граді, Господом хранимим,
 Засіла на стогнах. Ні, чуми нема;
 А гірша лихая та люта година
 Покрила Ізраїль — царева війна!
 Цареві князі, і всі сили,
 І отроки, і весь народ,
 Замкнувши в городі ківот,
 У поле вийшли, худосилі,
 У полі бились, сиротили
 Маленьких діточок своїх.
 А в городі младиї вдови
 В своїх світлицях, чорноброві,
 Запершись, плачуть, на малих
 Дітей взираючи. Пророка,
 Свого неситого царя,
 Кленуть Давида-сподаря.

וואָלטן מיר זיי אין די הענט געהאלטן
 די טשוּפּרינעס די הויכ־געזאלבטע.
 פארלאָזט דעם הייליקן פארנאס
 און קומט אראָפּ כאָטש אפּ א שאַ,
 גאָטס אלטע שטימ לאָזט הערן הויכ!
 און, ווי געהעריק, שיינ און פּיין
 כאָטשפי א שאַ איר זינגט מיט אונדז,
 קעדיי די איידע די געקרוינטע
 פונ פאָרנט און פונ הינטן ווייזן
 די בלינדע לייט. אין א גוטער שאַ
 מיר הייבן אָן, מיין הילפּ, מיין שוצ !

I

אין יערושאלאָים איצט זעט מען ניט קיינעם,
 אין דאָוויד־שטאָט שליסט מען די טויערן פעסט,
 ניט אנדערש עס האָט אין דער שטאָט אין דער שיינער,
 וואָס גאָט זי באהיט, זיך פארקלייבן די פעסט...
 ניט די פעסט! נאָר אן ערגערע צאָרע א גרויסע
 האָט ייִסראָעלן געטראַפּן: א מילכאָמע האַלט דער קייסער!
 דאָס גאנצע כאַיל, אלע פירשטן,
 די יונגע און דאָס גאנצע פאָלק,
 אין שטאָט פארשלאָסן פעסט דעם מישקן,
 אוועק אין פעלד, אין פרייטן טאָל.
 מע שלאָגט זיך בייז און אָן ראכמאַנעס,
 מע מערט יעסוימי, די אלמאַנעס
 די יונגע דאָרט אין שטאָט באוויינען
 די בידנע קינדערלעך די קליינע,
 דעם נאָווי און דעם קייסער דאָוויד
 אפּ וואָס די וועלט שטייט אלע שעלטן.
 און ער, ווי גאָרניט וואָלט געשען,
 שפאצירט זיך אפּ זיין צעדער־דאכ
 אין מאנטל פּורפורנעם: מיט ברען,

А він собі, узявшись в боки,
 По кровлі кедрових палат
 В червленій ризі похожає
 Та, мов котюга, позирає
 На сало, на зелений сад
 Сусіди Гурія. А в саді,
 В своїм веселім вертограді,
 Версавія купалася,
 Мов у Раї Єва,
 Подружіє Гурієво,
 Рабиня царева.
 Купалася собі з Богом,
 Лоно біле мила
 І царя свого святого
 У дурні пошила.

Надвбрі вже смеркло, і, тьмою повитий,
 Дрімає, сумує Іерусалим.
 В кедрових палатах, мов несамовитий,
 Давид похожає і, о цар неситий,
 Сам собі говорить: «Я... Ми повелим!
 Я цар над Божіим народом!
 І сам я Бог в моїй землі!
 Я все!...» — А трохи згодом
 Раби вечерю принесли
 І кінву доброго сикеру...
 І цар сказав, щоб на вечерю
 Раби рабиню привели,
 Таки Версавію. Нівроку,
 До Божого царя-пророка
 Сама Версавія прийшла,

ווי א קאָטער אפ א פעטער זאכ,
 ער קוקט אינ שאַכנס גרינעם גאַרטן —
 דעם שאַכנס ווייב איצט באַדט זיכ דאָרטן:
 ס'איז אורייעס ווייב — באשעווע,
 ווי אינ גאניידן עווע ¹,
 אינ גרינעם גאַרטן פריילעכ, לוסטיק
 געוואשן האָט די ווייסע ברוסטן.
 זי איז אורייעס פריינדן, אורייעס ווייב,
 נאָר דעם קייסערס שקלאפן זי פארבלייבט,
 אונ דאָוידן דעם הייליקן צאר
 האָט זי פארפירט, געמאכט צום נאר...

אינדרויסן שוינ טונקלעט. אינ פינצטערניש פולער
 שלאָפט אינ דער פארטרויערטער יערושאָלאַים.
 אינ צעדערנעם פאלאצ, ניט אנדערש א דולער,
 שפאנט דאָויד ארום, דער גיריקער קייסער,
 אונ זאָגט זיכ אליין: „איכ... מיר הייסן...!
 איכ בין דער האר
 פונעם פאלק דעם פיינעם,
 אַיכ בין א גאָט אינ לאנד אינ מיינעם,
 איכ בין אלץ...“
 אונ א ביסל שפעטער
 די קנעכט אימ ברענגען א קרוג געטראנק,
 צו אַוונטפרויט דער צאר פארלאנגט,
 די קנעכט זאָלן אימ א קנעכטן ברענגען,
 אונ טאקע זי, באשעווע... קיין איינהאַרע! —
 צום קייסער געטלעכע, צום נאָווי,
 באשעווע ז'אליין געקומען...
 געגעסן אַוונטפרויט, גענומען
 א ביסל מאשקע מיט דעם נאָווי,

I повечеряла, й сикеру
 З пророком випила, й пішла
 Спочити трохи по вечері
 З своїм царем. I Гурій спав.
 Йому, сердешному, й не снилось,
 Що дома нищечком робилось,
 Що з дому цар його украв
 Не золото, не сребро,
 А краще його добро,
 Його Версавію украв.
 А щоб не знав він тії шкоди,
 То цар убив його, та й годі.
 А потім цар перед народом
 Заплакав трохи, одурив
 Псалмом старого Анафана...
 I, знов веселий, знову п'яний,
 Коло рабині заходивсь.

II

Давид, святий пророк і цар,
 Не дуже був благочестивий.
 Була дочка в його Фамар
 I син Амон. I се не диво.
 Бувають діти і в святих,
 Та не такі, як у простих,
 А ось які. Амон щасливий,
 Вродливий первенець його!
 Лежить, нездужає чогось?
 Давид стенає та ридає,
 Багряну ризу роздирає
 I силпе попів на главу.
 — Без тебе я не поживу

דערנאָכ אוועק אפ זיסער רו
 מיטן קייסער... און אורייע איז געשלאָפֿן;
 ס'האָט אים זיך, נעפעך, ניט געכאַלעמט,
 וואָס אינדערהיים דאָרט שטילערהיים
 קומט פֿאַר. דער צאר באַנעמט אים.
 ניט גאַלד, ניט זילבער נעמט ער צו —
 ער נעמט דאָרט צו דאָס בעסטע גוטס —
 באַשעווע, זיינ ווייב זיינ ליבע.
 ער זאָל ניט וויסן פֿון זיינ שאַדן,
 האָט אים דער צאר געטויט — און פֿאַטער...!
 ס'האָט פֿאַר דעם פֿאַלך דערנאָכ דער צאר
 געוויינט א ביסל, אָפּגענארט
 מיט טייליג דעם אלטן נאָווי נאָסן...
 און ווידער פֿריילעך, שיקער ווידער
 ארום דער שקלאַפֿן טאַנצט ער, ציטערט.
 אזוי די הייליקע צאַרן לעבן.
 ווי לעבן פֿראַסטע? מע טאָר ניט ריידן,
 כ'איצע אַיך פֿון דעם גאַנצן
 ניט וויסן גאָר, ניט פֿרעגן קיינעם,
 ס'זאָל ניט פֿאַרשאַטן, — ס'טרעפט ניט איינמאַל...!

II

דער קייסער דאָוויד, דער צאר דער נאָווי,
 ניט איבעריק איז פֿרום געווען.
 געהאט האָט ער א טאָכטער טאַמאַר,
 א זון אמנויב. קיין נעם איז ניט געשען,
 עס איז, פֿאַרשטייט זיך, ניט קיין ווונדער:
 אויב הייליקע פֿאַרמאַגן קינדער,
 נאָר ניט אזעלכע, ווי באַ פֿראַסטע,
 נאָר אַט אוועלכע... דער שיינער אמנויב,
 דער מאַזלדיקער באַכער, ליגט,
 איז קראַנק, און דאָוויד קרעכצט און זיפצט,
 זיינ פֿורפֿור־מאַנטל ער צערייסט,

I дня єдиного, мій сину,
 Моя найкращая дитино!
 Без тебе сонця не узрю,
 Без тебе я умру! умру! —
 I йде, ридаючи, до сина.
 Аж тупає, немов біжить.
 А той, бугай собі здоровий,
 У храміні своїй кедровій
 Лежить, аж стогне, та лежить,
 Кепкує з дурня. Аж голосить,
 Аж плаче, бідний, батька просить,
 Щоб та Фамар, сестра, прийшла.
 — Драгий мій отче і мій царю!
 Вели сестрі моїй Фамарі,
 Щоб коржика мені спекла
 Та щоб сама і принесла,
 То я, вкусив його, возстану
 З одра недуги. —

Вранці-рано

Фамар спекла і принесла
 Опріснок братові. За руку
 Амон бере її, веде
 У темну храмину, кладе
 Сестру на ліжку. Ламле руки,
 Сестра ридає. I, рвучись,
 Кричить до брата: — Схаменись!
 Амоне, брате мій лукавий!
 Єдиний брате мій! Я... Я...
 Сестра єдина твоя!
 Де дінусь я, де діну славу,
 I гріх, і стид? Тебе самого
 I Бог і люде прокленуть!.. —
 Не помогло-таки нічого.

באשיט מיט אש זיין אלטן קאָפּ:
 „איך וועל אָן דיר ניט קאָנען לעבן
 קיין טאָג קיין איינ-אונ-איינציקן, מיין זון,
 מיין קינד מיין טייערס, קינד מיין שיינס!
 אָן דיר איך וועל ניט זען די זון,
 אָן דיר כיוועל שטארבן, שטארבן, שטארבן!
 און קלאַגנדיק ער גייט צום זון,
 ער צאפלט, טופעט און ער לויפט.
 און ער, דער בוהי דער געזונטער,
 אינ צעדער-צימער ליגט ער מונטער:
 ער לאכט זיכ אויס פונעם נאר דעם פאָטער;
 ער ליגט, ער וויינט, געבעכ, און בעט זיכ,
 אז קומען זאל די שוועסטער טאָמאָר:
 „איך בעט דיכ הארציק, דו זאָלסט הייסן,
 א קוכן זאל מיר טאָמאָר באקן,
 און זי אליין זאל מיר אימ ברענגען;
 ווי נאָר איך וועל דערפון פארזוכן,
 וועל איך געזונט ווערן...“

גאנצפרי

האָט טאָמאָר אָפגעבאקט, געבראכט
 געבעקס דעם ברודער. פאר דער האנט
 ער נעמט זי פעסט און פירט אוועק
 אינ פינצטערן צימער. אפ דעם בעט
 ער וואלגערט זי. זי ברעכט די הענט,
 די שוועסטער, קלאַגט און רייסט זיכ, געבעכ,
 זי שרייט צום ברודער: „קום צו זיכ!
 א, אמנוין, פאלשער ברודער מייןער,
 מיין אמנוין איינציקער! איך... איך...
 דיין שוועסטער, דיין איינ-אונ-איינציקער!
 ווהיין וועל איך אהינטונ זיכ?
 די זינד, די בושע און די שאנד!..
 ס'וועלן גאָט און לייט פארשעלטן דיכ!
 ס'האָט אָבער גאַרנישט ניט געהאָלפן!..

Отак царевичі живуть,
Пустуючи, на світі.
Дивітесь, людські діти!..

III

І поживе Давид на світі
Немалі літа,
Одрях старий, і покривали
Многими ризами його,
А все-таки не нагрівали
Котюгу блудного свого.
От отроки й домірковались
(Натуру вовчу добре знали),
То, щоб нагрить його, взяли,
Царевен паче красотою,
Дівчат старому навели.
Да гріють кров'ю молодою
Свого царя. І розійшлись,
Замкнувши двері за собою.
Облизавсь старий котюга,
І розпустив слини,
І пазорі простягає
До Самантянини.
Бо була собі на лихо
Найкраща меж ними,
Меж дівчатами; мов крин той
Сельний при долині —
Меж цвітами. Отож вона
І гріла собою
Царя свого, а дівчата
Грались меж собою

אזוי דאָ לעבן אפ דער וועלט
דעם קייסערס יאָרשימ טאָג ווי נאכט.
פארשטייט עס, מענטשן, גוט באטראכט!..

III

האָט דאָוויד אָפגעלעבט אפ דער וועלט
דער קלאָרער ניט ווייניק יאָרן.
ער איז שוין אלט, און ס'איז אימ קאלט,
מע האָט באדעקט אימ און געקוטעט, —
ס'איז אלץ אימ קאלט, דעם נויעם, דעם קאָטער.
און ס'האָבן יונגען זיך דערטראכט,
ווי אימ דערווארעמען, דעם צאר
(דעם וואָלפס נאטור זיי ווייסן גוט).
מע האָט דעם אלטן אָנגעבראכט
די שענסטע מיידלעך, און אסאך,
שיין, ווי קעניגלעכע טעכטערלעך,
זיי זאָלן אימ מיט יונגען בלוט
דערווארעמען, דעם צאר! — צעגאנגען זיך
און הינטער זיך פארמאכט די טיר...

דער אלטער קאָטער האָט פאלעקט זיך,
אימ רינט די סלינע מאמעש,
ער האָט די נעגעלעך צעשטעקט
און צוגעגאבן צו דער שונאמיס, —
אז אָך און וויי איז איר געווען שוין!
פון אלע שיינע זי די שענסטע,
די בלוט די שענסטע צווישן בלומען,
וואָס וואקסן אין די גרינע טאָלן,
איר שיינקייט איז ניט אָפצומאָלן.
און געווארעמט האָט זי דעם קייסער,
איר קייסער. די מיידלעך

Голісінькі. Як там вона
Гріла, я не знаю,
Знаю тільки, що цар грівся,
І... і не позна ю.

IV

По двору тихо похожає
Старий веселий Рогволод.
Дружина, отроки, народ
Кругом його во златі сяють.
У князя свято, виглядає
Із Літви князя-жениха
За рушниками до Рогніди.

Перед богами Лель і Ладо
Огонь Рогніда розвела;
Драгим елеєм полила
І сипала в огнище ладан.
Мов ті валькірії, круг неї
Танцюють, граються дівчата
І приспівують:

«Гой, гоя, гоя!
Новії покої
Нумо лиш квітчати,
Гостей сподіватись!».
За Полоцьком, неначе хмара,
Чорніє курява. Біжать
І отроки, й старі бояра
Із Літви князя зострічать.
Сама Рогніда з Рогволодом
Пішла з дівчатами, з народом.

געשפילט האָבן נאקעט דאנעבן.
ווי האָט זי געווארעמט? — איך ווייס ניט,
איך ווייס נאָר, ער האָט געווארעמט זיך, געברענט
און... און... זי ניט „דערקענט“.

IV

עס שפאנט זיך שטיל אין הויכע פאלאצ
דער האָפערדיקער ראָגוואָלאָד;
ארום, אין זילבער און אין גאָלד,
דאָס ווייב, דאָס פאָלק, די דינער.
א יאָנטעוו היינט: עס קומט פון ליטע
א פירשט א כאָסן פאר ראָגנידע,
מיט האנטעכער ער וועט זי סוואטענ.

און פאר די געטער לעל און לאדאָ
צעפירט האָט ראָגנידע א פייער,
פאגאָסן האָט מיט אייל מיט טייערן,
אין פייער שיט זי די געווירצן;
ווי די וואלקיריעס, ארום איר
עס טאנצן, שפילן זיך די מיידלעך
און זיינען פריילעך:

„גאָיא, גאָיא, גאָיא!
דאָס נייע הויז אין טויען,
צירן עס מיט בלומען,
סיוועלן געסט היינט קומען!“

און הינטער פאָלאָצק, ווי א כמארע,
זיך שווארצט. עס יאָגן
יונגע הארן, אלטע באַיאָרן
פאגעגענע דעם פירשט פון ליטע;
מיטן פאָטער איז ארויס ראָגנידע,
מיט כאווערטעס, מיטן גאנצן פאָלק.

Не із Литви йде князь сподіваний,
 Ще не знаемий, давно жаданий;
 А із Києва туром-буйволом
 Іде веприщем за Рогнідою
 Володимир князь со киянами.
 Прийшли, і город обступили
 Кругом, і город запалили.
 Владимир-князь перед народом
 Убив старого Рогволода,
 Потя народ, княжну поя,
 Отиде в волості своя,
 Отиде з шумом. І растлі ю,
 Тую Рогніду молодую,
 І прожене ю, і княжна
 Блукає по світу одна,
 Нічого з ворогом не вдіє.

Так отакіі-то святіі
 Оті царі!

V

Бодай кати їх постинали,
 Отих царів, катів людських.
 Морока з ними, щоб ви знали,
 Мов дурень, ходиш кругом їх,
 Не знаєш, на яку й ступити.
 Так що ж мені тепер робити
 З цими поганцями? Скажи,
 Найкраща сестро Аполлона,
 Навчи, голубко, поможи
 Полазить трохи коло трона;
 Намистечко, як зароблю,
 Тобі к Великодню куплю.

נאָר ניט פֿונ לײַטע גײט ער, דער פּאַשערטער,
 דער נײַט־פּאַקאַנטער, דער לאַנג פּאַגערטער,
 נאָר גאָר פֿונ קײַעוו. ווי אַ ווײַלדער שטיר,
 ווי אַ ווײַלדער כאַזער, נאָכ ראָגנידען
 מיט זײַנע לײַט געקומען איז וולאדימיר,
 געקומען און די שטאָט פּאַלאַגערט,
 זי אָנגעצונדן — און זי פּלאַקערט.
 וולאדימיר האָט פּאַרן גאַנצן אוילעם
 דעם אלטן ראָגוואָלאַד געקוילעט,
 דאָס פּאַלק צעפּראַקט, די פּירשטן געשענדעט
 און אוועק אין אייגענע לענדער!
 אוועק מיט ראש. און זי געפּײַניקט,
 די יונגע ראָגנידע, די פּײַנע,
 און דורכגעטריבן. און איינע אליין
 זי פּלאַנדזשעט אומ אין וואַלד, אין פּײַנע,
 און קאָן ניט טון דעם סײַנע גאַרניט...

אזעלכע זײַנען זײ, די הייליקע,
 אָט די קײסאַרימ!

V

און זאָלן טאַליאַנימ זײ הענגען,
 די צאַרן די בײַזע, די מענטשן־הענקער!
 אַ דולעניש מיט זײ, איר זאָלט נאָר וויסן!
 ווי אַ נאַר דו דרײַסט זיכ אַרומ זײ,
 דו ווייסט ניט, וווּ די פּוס אַ שטעל טון!
 און וואָס זאָל איך אַצינדערט טון
 מיט אָט די מענוואָאָלימ? זאָג,
 דו, שענסטע שוועסטער פֿונ אפּאָלאַ!
 לערן אויס מיכ, טײַבעלע, און העלפּ
 אַ פּיסל קריכן לעבן טראָג!
 אז כּװעל פּאַרדינען, רײַכער ווערן, —

Пострижемося ж у лакеї
 Та ревносно в новій лівреї
 Заходимось царів любить.
 Шкода і оливо тупить.
 Бо де нема святої волі,
 Не буде там добра ніколи.
 Нащо ж себе таки дурить?
 Ходімо в селища, там люде,
 А там, де люде, добре буде.
 Там будем жить, людей любить,
 Святого Господа хвалить!

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

קויפ איכ דיר א שנירל פערל,
 און מירב אוועקגיין אינ לאקייען —
 און טריי, אינ ניינקער ליוורייע,
 וועלן מיר קייסאָרימ ליבן שטענדיק.
 א שאָד דעם בלייער אָפצוטעמפן,
 ווו ס'איז ניטאָ די פרייע שיינ,
 קיינ גוטס וועט קיינמאָל דאָרט ניט זיין.
 צו וואָס זיכ נארן? אינ שטעט, אינ דערפער
 זיכ ווענדן לאָמיר: דאָרט זיינען מענטשן!
 ווו מענטשן זיינען, איז גוטס פאראנען.
 דאָרט וועלן מיר לעבן און מענטשן ליבן,
 און גאָט דעם גרויסן לויבן.

[קאָס-אראל 1848] — [1858]

П. С.

Не жаль на злого, коло його
 І слава сторожем стоїть.
 А жаль на доброго такого,
 Що й славу вміє одурить.
 І досі нудно, як згадаю
 Готический с часами дом;
 Село обідране кругом;
 І шапочку мужик знімає,
 Як флаг побачить. Значить, пан
 У себе з причетом гуляють.
 Оцей годований кабан!
 Оце ледащо. Щирий пан,
 Потомок гетьмана дурного,
 І презавзятий патріот;
 Та й християнин ще до того.
 У Київ їздить всякий год,
 У світі ходить меж паннами,
 І п'є горілку з мужиками,
 І вольнодумствує в шинку.
 Отут він ввесь, хоч надрюкуй.
 Та ще в селі своїм дівчаток
 Перебирає. Та спроста

פ. ס.

נו, גוט, א בייזער! ווי א וועכטער,
 דער רום—ער רינגלט אימ ארום;
 נאָר אָט! א גוטער, א גערעכטער,
 און קאָן באשווינדלען אויב דעם רום.
 אויב איצט איז נימעס, ווען כ'דערמאן עס—
 דעם זייגער און דאָס גאָטישע הויז,
 אן אָרעם דאָרפ ארום זיכ שטויסט,
 א פאָן באווייזט זיכ—הייסט עס, פאנעס;
 פון קאָפ די היטל—דער מוזשיק:
 עס שפאנט דער פאן מיט די באגלייטער.
 אָט דאָס איז א קאבאן א שטיק,
 ס'איז א פאסקודניאק—א פאן א ברייטער,
 א זינדל פון א נישט א העטמאן,
 א גאָר געטרייער פאטר'אָט,
 א גוטער קריסט, דערצו נאָכ, רעדט מען,
 יאָר אינ, יאָר אויס קיינ קיעוו פאָרט.
 אינ סוויטע צווישן פאנעס גרויסע,
 און מיט מוזשיקעס מאכט א קויסע,
 און איז א פרידענקער אינ שענק—
 אָט דאָס איז ער, כאָטש מאָל אימ אויס!
 בא זיכ אינ דאָרפ נאָר קלייבט ער איבער

Таки своїх байстрыят з десяток
 У год подержить до хреста.
 Та й тільки ж то. Кругом паскуда!
 Чому ж його не так зовуть?
 Чому на його не плюють?
 Чому не топчуть!! Люде, люде!
 За шмат гнилої ковбаси
 У вас хоч матір попроси,
 То оддасте. Не жаль на його,
 На п'яного Петра кривого.
 А жаль великий на людей,
 На тих юродивих дітей!

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

די מיידעלעך, און שטייל און ליבינק
 מאמזיירימלעך א צענדליק זיינע
 אייעדער יאר ער טראגט צום טויפן,
 און גארניט מער... א וויסטער אויסוורפ!
 פארוואס זשע קוקט מען און מע שפייט ניט?
 מע טרעט ניט מיט די פיס? א, לייטן,
 גענוג א שטיקל קאלבעס פוילן —
 די מוטער וועט מען בא אייך פויעלן,
 איר וועט זי אפגעבן... מע קאן אימ ליידן,
 דעם שיקערן פעטרא דעם ליידאק, —
 נאר ס'איז מיר א פארדראס אפ מענטשן,
 נאר ס'טוען באנק מיר מענטשן קראנקע,
 די דולע קינדער טוען באנק מיר.

[קאס-ארא? 1848]

* *
*

I небо невмите, i заспані хвилі;
 I понад берегом геть-геть,
 Неначе п'яний, очерет
 Без вітру гнеться. Боже милий!
 Чи довго буде ще мені
 В оцій незамкнутій тюрмі,
 Понад оцим нікчемним морем
 Нудити світом? Не говорить,
 Мовчить i гнеться, мов жива,
 В степу пожовкля трава;
 Не хоче правдоньки сказать,
 А більше ні в кого спитать.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

א קויטיקער הימל, די כוואליעס פארשלאָפּן,
 און איבער די פרעגג די גראַע העט-העט —
 ניט אנדערש א שיקערער דער אָטשערעט,
 ער פייגט זיכ אָן ווינט גאָר... ווי לאַנג וועסטו שטראַפּן
 מיכ, גאַטעניו, דאָ אינ דער טורמע אָן טירנ?..
 דער יאמ לייגט פונונטן—ווער דארפ אימ, צו וואָס?
 עס קנייטשט זיכ און פייגט זיכ דאָס געלבלעכע גראַז
 און וויל מיט מיר פאָרט דאָך קיין שמועס ניט פארפירן,
 עס יאָגט זיכ אפ סטעפישע ברייטן ארומ,
 עס קלעמט מיכ מיט פרעמדקייט און קוקט אפ מיר שטומ
 און וויל אלץ ניט זאָגן דעם עמעס דעם ריינעם...
 און ווייטער דאָ פרעגג ניטאָ מער באַ קיינעם...

[קאָס-אראַ 1848]

* * *

Думи мої, думи мої,
 Ви мої єдині,
 Не кидайте хоч ви мене
 При лихій годині.
 Прилітайте, сизокрилі
 Мої голуб'ята,
 Із-за Дніпра широкого
 У степ погуляти
 З киргизами убогими.
 Вони вже убогі,
 Уже голі... Та на волі
 Ще моляться Богу.
 Прилітайте ж, мої любі,
 Тихими речами
 Привітаю вас, як діток,
 І заплачу з вами.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

לידער מײנע, דומעס מײנע!
 איינציקע און איינע!
 איר זאָלט כאָטש מיכ ניט פארלאָזן
 אין אַ בייזער שאַ אַזוינער!
 קומט צו פלײען, מײנע בלויע,
 מײנע טויפן יונגע,
 פון דער זײט פון פרייטן דניעפער
 קומט אין סטעפ דאָ זינגען
 מיט די אַרעמע קירגיזן!
 זיי זײנען שוין באַנומען,
 הויל און נאקעט, אָפער פריי נאָכ
 בעטן גאָט זיי קומען.
 קומט צו פלײען, מײנע ליבע!
 מיט שטילע רייד מיט ריינע
 כװעל, ווי קינדער, אייך באַגריסן,
 מיט אייך איינינעם וויינען.

[אָרסקער פעסטונג 1847]

* * *

I viris я на чужині,
 I siviu в чужому краї:
 То одинокому мені
 Здається — кращого немає
 Нічого в Бога, як Дніпро
 Та наша славная країна...
 Аж бачу, там тільки добро,
 Де нас нема. В лиху годину
 Якось недавно довелось
 Мені заїхати в Україну,
 У те найкращее село...
 У те, де мати повивала
 Мене малого і вночі
 На свічку Богу заробляла;
 Поклони тяжкій б'ючи,
 Пречистій ставила, молила,
 Щоб доля добрая любила
 Її дитину... Добре, мамо,
 Що ти зарані спати лягла,
 А то б ти Бога прокляла
 За мій талан.

Аж страх погано
 У тім хорошому селі.
 Чорніше чорної землі

* * *

כיפין אויסגעוואקסן אין דער פרעמד,
 איך ווער שוין גראָוו אין לאַנד אין פרעמדן,
 איז ווייזט זיך אויס מיר אין מיין עלנט —
 ניטאָ קיין שענערס צווישן לענדער,
 ווי אונדזער לאַנד, ווי אונדזער דניעפער, —
 ניטאָ פא גאָט... איך זע די וועלט דאָ,
 ס'איז דאָרט נאָר גוט, ווי מיר דאָרט פעלן.
 אין א שלעכטער שאָ, ניט לאַנג אָט דאָ
 פין איך געקומען קיין אוקריינע,
 אין יענעם שענסטן דאָרפ דעם גוטן,
 ווי ס'האָט געוויקלט מיך מיין מוטער,
 פאר גאָטס וועגן פארדינט א ליכטל;
 פאנאכט געוואכט, געבוקט זיך טיכטיק,
 געשיקט גאָטס מוטער הייסע טפילעס,
 דאָס מאזל זאָל איר קינד פארהיטן
 פונ אלדאָס ביז... אָ, גוט, מיין מאמע,
 וואָס דו ביסט פרי פונ וועלט אוועק!
 אניט וואָלסטו אויך גאָט פארשאַלטן
 פארן מאזל מינעם.

ס'איז שלעכט, א שרעק,
 אין יענעם גוטן, שיינעם דאָרפ.
 פונ ערד נאָך שווארצער בלאַנדזשען דאָ

Блукають люди, повсихали
Сади зелені, погнили
Біленькі хати, повалались,
Стави бур'яном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе люде подуріли,
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!..

...
І я, заплакавши, назад
Поїхав знову на чужину.
І не в однім отім селі,
А скрізь на славній Україні
Людей у ярма запрягли
Пани лукаві... Гинуть! Гинуть!
У ярмах лицарські сини,
А препоганії пани
Жидам, братам своїм хорошим,
Остатні продають штани...

...
Погано дуже, страх погано!
В оцій пустині пропадать.
А ще поганше на Україні
Дивитись, плакати — і мовчати!
А як не бачиш того лиха,
То скрізь здається любо, тихо,
І на Україні добро.
Меж горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любується
На всю Україну.

די מענטשן — דארע, אויסגעצערטע;
פארטריקנט שוין די גרינע גערטנער;
די וויסע כאטעס קרומ, פארלענדט,
דער סטאו פארוואקסן מיט פוריאן,
און ווי דאָס דאָרפ וואָלט אָפגעברענט,
און מענטשן וואָלטן דול געוואָרן,
אפ פאנשטישנע זיי גייען שטומ
און קינדער פירן מיט זיכ אומ!..

...
און ס'האָט דאָס הארץ געוויינט פון קלעם,
אוועק כ'בינ ווידער אין דער פרעמד.

...
און ניט נאָר אין יענעם דאָרפ,
נאָר אומעטומ אפ אוקראינע
דאָס פאָלק פאריאָכט פאלשע פאנעס...
אין יאָכט קומען אומ און קומען אומ
די יונגע ריטערישע זיין!..

די פאנעס, פאסקודניאקעס גרויסע,
פארקויפן שוין די לעצטע הויזן
די הענדלעך, די גוטע־פרידער...

...
ס'איז זייער שלעכט, ס'איז זייער ביטער
אין אָט דעם מידבער אומצוקומען;
ס'איז שלעכט אוקריינע, אונדזער מוטער,
באקונן, וויינען הייס — און שטומען.

און אז דו זעסט ניט אָט דאָס שלעכטס,
איז דוכט זיכ — גוט אפ יעדן קער
און שטיל אפ אונדזער אוקראינע;
צווישן בערג דער דניעפר דער אלטער,
ניט אנדערש ווי א קינד אין וויגל,
איבער גאנצ אוקריינע
שלענגלט זיכ און שפיגלט.

А понад ним зеленіють
 Широкії села,
 А у селах у веселих
 І люде веселі.
 Воно б, може, так і сталось,
 Якби не осталось
 Сліду панського в Україні.

.....

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

איבער אים זיך שפרייטן
 גרינע דערפער, ברייטע;
 און אין דערפער אין פריילעכע
 זיינען מענטשן פריילעכ.
 ס'וואָלט אזוי געווען אין לעבן,
 ווען ס'וואָלט מער שוין נישט געבליבן
 קיין שפור פון פאן אין אוקראינע.

[קאָס-ארא? 1848]

* * *

Якби мені черевика,
 То пішла б я на музики...
 Горенько мое!
 Черевиків немає,
 А музика грає! грає!
 Жалю завдає!

Ой піду я боса полем,
 Пошукаю свою долю...
 Доленько моя!
 Глянь на мене, чорнобриву,
 Моя доле неправдива...
 Безталанна я!

Дівчаточка на музиках
 У червоних черевиках...
 Я світом нужу.
 Без розкоші, без любові
 Зношу мої чорні брови,
 У наймах зношу!

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

וואָלט איך שיכעלעך פארמאָגן,
 צו די קלעזמער וואָלט איך יאָגן,
 אפן הארץ איז שווער!
 כ'האָב קיין שייך ניט אופגענייט זיך,
 די מוזיק אלץ שפילט, פארגייט זיך,
 טרויעריק מיר ווערט!

באַרוועס כ'גיי איך פעלד איך גרינעם,
 כ'וועל מיינ מאזל דאָרט געפינען.
 ציטריק מאזל מיינס!
 צו מיינ שיינ געזיכט קער אויס זיך,
 ס'איז אן אומרעכט דאָך א גרויסער,
 כ'זאָל אָן גליק דאָ זיינ!

בא מוזיק דאָרט אלע מיידלעך,
 רויטע שיכלעך, מונטער, פריילעך,
 איך פארומערט בין...
 פון קיין ליבע ווייסט מיינ הארץ ניט,
 שיינקייט מיינע, ברעמען שווארצע —
 אלץ פארוועלקט איך דינסט!

[קאָס־אראל 1848]

* * *

Закувала зозуленька
 В зеленому гаї,
 Заплакала дівчинонька —
 Дружини немає.
 А дівочі молодії
 Веселії літа,
 Як квіточки за водою,
 Пливуть з сього світа.
 Якби були батько, мати
 Та були б багаті,
 Було б кому полюбити,
 Було б кому взяти.
 А то нема, сиротою
 Отак і загину,
 Дівуючи в самотині
 Де-небудь під тином.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

קוקעט דאָס קוקאווקעלע
 אינ דעם וואַלד דעם גרינעם;
 צעוויינט האָט זיך דאָס מיידעלע —
 קיין פאָר זיך ניט געפונען.
 און די מיידלשע, די יונגע,
 די פריילעכע יאָרן —
 ווי א קוויטל מיטן וואסער
 גייען זיי פארלאָרן.
 וואָלט איך דאָ געהאט א מאמע,
 אָדער גאָר א רייכע טאטן,
 וואָלט געווען, ווער ס'זאָל מיך נעמען,
 און איצט — ניטאָ. ווי א יעסוימע,
 וועל איך דאָ אומקומען אין נויטן,
 אזוי אין איינזאמקייט אין גרויסער
 ערגעץ דאָרט אונטער די פלויטן.

[קאָס-אראָ 1848]

* * *

Ой не п'ються пивá-меди,
 Не п'ється вода,
 Прилучилась з чумаченьком
 У степу біда.
 Заболіла головонька,
 Заболів живіт,
 Упав чумак коло воза,
 Упав та й лежить.
 Із Одеси преславної
 Завезли чуму,
 Покинули товариші —
 Горенько йому.
 Воли його коло воза
 Понуро стоять.
 А із степу гайворони
 До його летять.
 — Ой не клюйте, гайворони,
 Чумацького трупу,
 Наклювавшись, подохнете
 Коло мене вкупі.
 Ой полетіть, гайворони
 Мої сизокрилі,
 До батечка та скажіте,

* * *

אוי, ס'טרינקט זיך ניט קיין ביר, קיין מעד-וויינ,
 ניט קיין וואסער מער,
 דעם טשומאק אינ סטעפ געטרעפן
 האָט אַן אומגליק שווער.
 ס'איז זיין קאַפ מיט וויי פארלאָפן,
 ס'טוט אימ וויי דער בויכ,
 נעבן וואָגן איז געפאלן,
 ליגט אזוי אָן קויכ.
 פון אָדעס דעם קראַך פארפירט מען
 די טשומא אצינד,
 מ'האָט אינ סטעפ פארלאָזט דעם כאווער,
 וויי איז אימ אונ ווינד.
 נעבן וואָגן שטייען אָקסן
 טרויעריק אונ שטומ,
 אונ פון סטעפ שוין פליען קראָען,
 פליען שוין צו אימ.
 אוי, ניט פיקט נאָר, שווארצע קראָען,
 דעם טשומאקס געביינ,
 מיט מיין ליב איר ווערט געזעטיקט —
 פייגערט איר אליין.
 אוי, איר פליט שוין, שווארצע קראָען,
 איך וועל אייך באפעלן:
 זאָגט דאָרט אָן, מיין ליבער פאָטער

Щоб службу служили
 Та за мою грішну душу
 Псалтир прочитали,
 А дівчині молоденькій
 Скажіть, щоб не ждала.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

זאָל אַ ליכטל שטעלן.
 פאר מיין זינדיקער נעשאַמע
 טילימ זאָגן דארפ מען,
 און דעם יונגן מיידל מינעם
 זאָגט, זי זאָל ניט ווארטן.

[קאָס-אראל 1848]

* * *

Не так тії вороги,
 Як добрії люди —
 І окрадуть, жалкуючи,
 Плачучи, осудять,
 І попросять тебе в хату,
 І будуть вітати,
 І питать тебе про тебе,
 Щоб потім сміятись,
 Щоб з тебе сміятись,
 Щоб тебе добити...
 Без ворогів можна в світі
 Як-небудь прожити.
 А ці добрі люде
 Найдуть тебе всюди,
 І на тім світі добряги
 Тебе не забудуть.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

ניט אזוי די פיזע פיינט,
 ווי די גוטע לייט גאר, —
 מע באנעמט, באדויערנדיק,
 מע באוויינט באצייטנס,
 מע פארפעט דיכ אזוי פריינטלעך,
 גרייט א ווארע מאכנ,
 וועגנ דיר מע פרעגט דיכ אויס,
 קעדיי דערנאָכדעם לאכנ,
 דיכ דערנאָכדעם אויסצולאכנ,
 דיכ נאָכ מער דערשלאָגנ...
 אָן די סאַנימ קאָן מען נאָכ
 ווי עס איז דאָ לעבנ,
 אָפער אָט די גוטע לייט
 שטענדיק זיינען געבנ,
 אויכ אפ יענער וועלט זיי וועלן
 זיכ דערפילן געבנ!

[קאָס-אראל 1848]

* * *

Утоптала стежечку
 Через яр,
 Через гору, серденько,
 На базар.
 Продавала бублики
 Козакам,
 Вторговала, серденько,
 П'ятака.
 Я два шаги, два шаги
 Пропила,
 За копійку дудника
 Найняла.
 Заграй мені, дуднику,
 На дуду,
 Нехай своє лишенько
 Забуду.
 Отака я дівчина,
 Така я!
 Сватай мене, серденько,
 Вийду я.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

דוורכגעלייגט א סטעזשקעלע
 דורכנ יאר,
 דורכנ פארג, א, הארצעניו,
 צומ באזאר.
 כ'האב פארקויפט דאָרט בייגעלעכ
 דעם קאָזאק,
 איינגעלייזט, א, הארצעניו,
 א פיאטאק.
 איז צוויי גראָשן, גרעשעלעכ —
 אפ א טרונק,
 צוויי געשענקט דעם דודניקל,
 שפיל און זינג.
 אפ דיין דודע, דודניקל,
 שפיל מיר גיכ, —
 אכ, מיין מאזל פינצטער איז,
 טרייסט איכ זיכ.
 בין איכ אזא מיידעלע,
 אָט אזא!
 נעם מיכ, נעם מיכ, הארצעניו!
 נעם מיכ, נא!

[קאָס־אראַז 1848]

* * *

Як маю я журитися,
 Докучати людям,
 Піду собі світ-за-очі —
 Що буде, те й буде.
 Найду долю, одружуся,
 Не найду, втоплюся,
 Та не продамся нікому,
 В найми не наймуся.
 Пішов же я світ-за-очі,
 Доля заховалась;
 А воленьку люде добрі
 І не торговали,
 А без торгу закинули
 В далеку неволю...
 Щоб не росло таке зілля
 На нашому полю.

<Раїм, січень — квітень 1849 року>

* * *

וואָס האָב איך וואָס צו זאָרגן
 און דערעסן לייטן,
 כיוועל אוועק איך גאָרער וועלט —
 וואָס סיוועט זיין, כיוועל לייטן,
 איך געפין מיין מאזל — האָב איך כאסענע
 אויב ניט, כידערטרינק זיך.
 אָבער איך פארקויפ זיך קיינעם,
 קיינמאָל איך פארדינג זיך.
 איך בין אוועק איך גאָרער וועלט,
 דאָס מאזל איז פארזונקען;
 די פרייהייט האָבן גוטע לייט
 אפילע ניט געדונגען,
 און אָן דינגעניש פארוואָרפן
 איך א טפיסע אן עלנטער...
 אזא גראָז זאָל גאָר ניט וואקסן
 אפ אונדזערע פעלדער.

[קאָס־אראל 1849]

* * *

I золотої й дорогої
 Мені, щоб знали ви, не жаль
 Моєї долі молодой;
 А іноді така печаль
 Оступить душу, аж заплачу.
 А ще до того, як побачу
 Малого хлопчика в селі.
 Мов одірвалось од гіллі,
 Одно-однісіньке під тином
 Сидить собі в старій ряднині.
 Мені здається, що се я,
 Що це ж та молодость моя.
 Мені здається, що ніколи
 Воно не бачитиме волі,
 Святої воленьки. Що так
 Даремне, марне пролетять
 Його найкращії літа,
 Що він не знатиме, де дітись
 На сім широкім вольнім світі,
 I піде в найми, i колись,
 Щоб він не плакав, не журились,
 Щоб він де-небудь прихилився,
 То оддадуть у москалі.

<Раїм, січень — квітень 1849 року>

* * *

מיין גאָלדענער, מיין יונגער גוירל,
 זייט וויסן, טוט מיר גאָר ניט פאנק,
 און, גלייבט מיר, כ'טו נאָכ אימ ניט טרויערן.
 נאָר ס'טרעפט, אז אומעט, הייסער פאנק
 טרעט צו צומ הארצן, האלט אינ שטייגן,
 ביז כ'הייב אָן פיטער, פיטער וויינען:
 איכ זע א י'נגעלע א קליינינקס,
 ווי אָפגעריסן פון א צווייגל,
 אינ דאָרפ אליין דאָרט אונטער פלויס
 עס זיצט אינ רעדנע אָנגעקליידט,
 און ס'דוכט זיכ מיר, אז דאָס בינ איכ,
 אז דאָס איז זי, די יוגנט מינע,
 און קיינמאָל, קיינמאָל, דוכט זיכ מיר,
 קיינ פרייהייט וועט עס שוין ניט זען,
 ניט וויסן, וואָס איז ליכט פון פרייהייט!
 אומזיסט - אומנישט וועלן זיי פארשווינדן,
 די י'נגסטע שענסטע יאָרן זיינע,
 און ס'וועט ניט וויסן, ווו זיכ הינטון
 אפ אָט דער גרויסער וועלט דער פרייער...
 ס'וועט גיין פא יענעם זיכ פארדינגען.
 דערנאָכ, דאָס לעבן דעם צו מאכנ גרינגער,
 מע זאָל עס ווו ניט איז פאשטאטן,
 וועט מען עס שיקן אינ סאָלדאטן...

[קאָס-אראל 1849]

* * *
 Якби ви знали, паничі,
 Де люде плачуть живучи,
 То ви б елегій не творили
 Та марне Бога б не хвалили,
 На наші сльози сміючись.

За що, не знаю, називають
 Хатину в гаї тихим раєм.
 Я в хаті мучився колись,
 Мої там сльози пролились,
 Найперші сльози; я не знаю,
 Чи єсть у Бога люте зло!
 Що б у тій хаті не жило?
 А хату раєм називають!

Не називаю її раєм,
 Тії хатиночки у гаї
 Над чистим ставом край села.
 Мене там мати повила
 І, повиваючи, співала,
 Свою нудьгу переливала
 В свою дитину... В тім гаю,

* * *
 ווען איר, פאניטשעס, וואָלט געוויסט,
 וווּ מענטשן וויינען, ל'עבן וויסט, —
 צו לויבן גאָט, געזאנג פארפאסן,
 פון טרערן אונדזערע צו שפאסן
 וואָלט אייך זיך מער שוין ניט געגלוסט.

דאָס כאַטקעלע אין שטילן טאָל...
 פארוואָס־זשע רופט מען עס גאניידן?
 כ'האָב פיטער דאָרט געוויינט אמאָל,
 כ'האָב דאָרט דערקענט די שווערסטע ליידן,
 די ערשטע פיטערע פארדראָסן,
 די ערשטע טרערן דאָרט פארגאָסן!
 און אלדאָס ביז געוויינט האָט דאָרט —
 און דאָך גאניידן הייסט דאָס אָרט!

ניט קיינ גאניידן איז דאָס, ברידער,
 דאָס כאַטקעלע אין שטילן נידער,
 באַמ קלאָרן טייך אין עק פון דאָרפ.
 איך בין אינ ווינדעלעך געלעגן דאָרט,
 די מאמע האָט באַ מיין וויג געזונגען,
 זי האָט געשענקט איר קלייניק יינגל
 דעם שווערן אומעט. אין יענעם טאָל,

У тій хатині, у раю,
 Я бачив пекло... Там неволя,
 Робота тяжкая, ніколи
 І помолитись не дають.
 Там матір добрую мою,
 Ще молодую, у могилу
 Нужда та праця положила.
 Там батько, плачучи з дітьми
 (А ми малі були і голі),
 Не витерпів лихої долі,
 Умер на панщині!.. А ми
 Розлізлися межі людьми,
 Мов мишенята. Я до школи —
 Носити воду школярам.
 Брати на панщину ходили,
 Поки лоби їм поголили!
 А сестри! сестри! Горе вам,
 Мої голубки молодії,
 Для кого в світі живете?
 Ви в наймах вирости чужії,
 У наймах коси побіліють,
 У наймах, сестри, й умрете!

Мені аж страшно, як згадаю
 Оту хатину край села!
 Такії, Боже наш, діла
 Ми творимо у нашім раї
 На праведній Твоїй землі!
 Ми в раї пекло розвели,
 А в Тебе другого благаєм,
 З братами тихо живемо,
 Лани братами оремо
 І їх сльозами поливаєм.

אינ יענעם וועלדל, אינ יענעם ווינקל,
 אינ דעם גאניידן כ'האפ אמאָל
 געזען דעם גענעם, קנעכטשאפט הארבע,
 קיין פרייע רעגע, שווערע ארבעט.
 די גרויסע נויט, דער שווערער אָל
 האָט יונגערהייט פון וועלט פארטריבן
 מיין גוטע מאמעניו, מיין ליבע...
 עס וויינט דער טאטע מיט די קינדער
 (מיר זיינען קליין געווען און הויל),
 זיין גוירל ז'אויכ געווען ניט לינדער:
 אפ פאנשטיגע — דער זעלבער גרויל,
 און אומצייטיק דער טויט, און אלץ צעבראָכנ...
 און מיר, ווי מ'זעלעכ, צעקראָכנ:
 אינ דאָרפשויל איכ, דאָרט וואסער טראָגנ,
 די ברידערלעך — צום פאנ אינ סטעפ,
 מ'האָט זיי דערנאָכ פארגאָלט די קעפ;
 און מינע שוועסטער! — ווי צו אייכ!
 ווו זייט איר, יונגע טויבן מינע?
 ווי שווער ס'האָט אייכ דער יאָכ פארקלעמט —
 פא יענעם דינען, אינ דער פרעמד,
 אינ דינסט ביז גראָען צאָפ דאָרט דארנ,
 אינ דינסט אזוי וועט איר אויכ שטארבן!

דערמאנ איכ זיכ אינ דעם גאניידן —
 איז ווערן פריש די אלטע ליידינ!
 אזעלעכס, אונדזער גאָט, זיכ הערט
 אינ דעם גאניידן אינ דעם זיסן
 אפ דיין גערעכטיקפולער ערד!
 געמאכט א גענעם אינ גאניידן
 און פאָדערן בא דיר א צווייטן.
 מיט ברידער פרידן אינגעשטעלט —
 מיט ברידער אקערן דאָס פעלד,
 מיט טרערן זייערע פאגיסן.

А може, й те ще... Ні, не знаю,
 А так здається... сам еси...
 (Бо без Твоєї, Боже, волі
 Ми б не нудились в раї голі).
 А може, й Сам на небесі
 Смієшся, батечку, над нами
 Та, може, радишся з панами,
 Як править миром! Бо дивись,
 Он гай зелений похилився,
 А он з-за гаю виглядає
 Ставок, неначе полотно,
 А верби геть понад ставом
 Тихесенько собі купають
 Зелені віти... Правда, рай?
 А подивися та спитай!
 Що там твориться, у тім раї!
 Звичайне, радість та хвала!
 Тобі, єдиному, святому,
 За дивнії Твої діла?
 Отим-бо й ба! Хвали нікому,
 А кров, та сльози, та хула,
 Хула всьому! Ні, ні, нічого
 Нема святого на землі...
 Мені здається, що й самого
 Тебе вже люди прокляли!

<Оренбург, січень — квітень 1850 року>

אונ עפשער גאָר... איך ווייס ניט, ניין,
 נאָר ס'דאכט זיך מיר, אז דו אליין...
 (ווייל אָן דיין ווילן, זיסער טאטע,
 מיר וואָלטן דאָ זיך ניט געמאטערט!)
 איז עפשער דאָרט אין הימל־ברייט
 דו לאכסט זיך אויס פון אונדזער לייך,
 מיט פריצימ אייצעס טוסטו האלטן,
 ווי מיט דער וועלט אָט דאָ פארוואלטן?!
 אָט גיב א קוק: א גריניק וועלדל,
 א טיכל, ווי א לייונט, העלט זיך,
 און ווערפעס גרינע שטילינק שווינג
 און באַדן די פארטראכטע צווינג...
 ניט עמעס, א גאניידן? נאָר
 דו גיב א קוק אין יענעם אָרט
 און פרעג גוט אויס, וואָס הערט זיך דאָרט
 אין יענעם ליכטיקן גאניידן!
 געוויינלעך, לויב צו דיר און פריידן
 דעם איינציקן, דעם הייליקן איינעם
 פאר דינע וונדער דינע גרויסע!
 דאָס איז דאָך עס! קיין לויב קומט קיינעם,
 נאָר פלוט, און טרערן, און לעסטער הייסער,
 און זידלעריי דער גאנצער וועלט! ניטאָ
 קיין הייליקס אפ דער ערד אָט דאָ!..
 און מענטשן, גאָט מיינער, איך מיינ,
 האָבן שוין פארשאַלטן דיין געביין!

[אָרענבורג 1850]

* * *

Огні горять, музика грає,
 Музика плаче, завиває;
 Алмазом добрим, дорогим
 Сіяють очі молодії;
 Витає радість і надія
 В очах веселих, любо їм,
 Очам негрішним, молодим.
 І всі регочуться, сміються,
 І всі танцюють. Тільки я,
 Неначе заклятий, дивлюся
 І нишком плачу, плачу я.
 Чого ж я плачу? Мабуть, шкода,
 Що без пригоди, мов негода,
 Минула молодість моя.

<Оренбург, січень — квітень 1850 року>

* * *

ס'איז ליכטיק, העל, מוזיק נעמט שפילן,
 זי וויינט, זי רודערט די געפילן;
 ווי איידל־שטיין, ווי בריליאנט,
 די יוגנט שיינט מיט טויזנט קיינען
 פון בליקן אומשולדיקע, ריינע;
 און פרייד און האָפענונג פאנאנד, —
 ווי גוט איז יונג זיין, אלץ דערמאנט.
 און אלע פרייע זיכ און לאכנ,
 און אלע טאנצן. איכ נאָר שטיי,
 ווי א פארשאַטענער, באטראכט אלץ
 און וויינ, און וויינ זיכ שטילערהייט.
 איז וואָס־זשע וויינ איכ? ס'איז מיר פיטער
 אָן פרייד, אָן שפיל, ווי ביז געוויטער,
 אוועק מיינ יוגנט, פול מיט וויי.

[אַרענבורג 1850]

* * *

І досі сниться: під горою
 Меж вербами та над водою
 Біленька хаточка. Сидить
 Неначе й досі сивий дід
 Коло хатиночки і бавить
 Хорошее та кучеряве
 Своє маленькеє внуча.
 І досі сниться, вийшла з хати
 Веселая, сміючись, мати,
 Цілує діда і дитя
 Аж тричі весело цілує,
 Прийма на руки, і годує,
 І спать несе. А дід сидить
 І усміхається, і стиха
 Промовить нишком: — Де ж те лихо?
 Печалі тії, вороги?
 І нищечком старий читає,
 Перехрестившись, Отче наш.
 Крізь верби сонечко сіяє
 І тихо гасне. День погас
 І все почило. Сивий в хату
 Й собі пішов опочивати.

<Оренбург, січень — квітень 1850 року>

* * *

און ס'כאָלעמט זיכ ביז היינט — לעמ ווערפעס
 באמ וואסער דאָרטן הינטערן בערגל
 א שטוב א ווייסינקע. עס זיצט
 דער גראָווער זיידע. דאָרט ביז איצט
 און שפּילט זיכ נעבן ווייסן שטיבל
 מיטן יונגן אייניקל, דעם ליבן
 א קוטשעראווע קינד א שיינס.
 און ס'כאָלעמט זיכ: פון שטיבל
 א מאמע איז ארויס א ליבע,
 דעם זיידן קושט, דאָס קינד דאָס קליינס
 אזש דריי מאָל פריילעכ, הארציק קושט זי,
 נעמט אפ די הענט און גיט די ברוסט דעם
 און שלאָפן טראָגט. דער זיידע שיינט,
 טוט שטייל א מורמל מיט א שמייכל:
 — ווו איז דער אומגליק? ניט דערגרייכט האָט.
 ווו זיינען ליידן יענע, פיינט? —
 און ס'צייילעמט איבער זיכ דער אלטער
 און „אָטשענאש" זאָגט שטילערהייט.
 די זון דורכ ווערפעס שיינט און שטראַלט נאָך
 און לעשט זיכ שטייל. דער טאָג פארגייט,
 און אלץ שוין רוט. דעם גראָוונ זאָקן
 אפ רן די פיס די אלטע טראָגן.

[אָרענבורג 1850]

ЮРОДИВИЙ

Во дні фельдфебеля-царя
 Капрал Гаврилович Безрукий
 Та унтер п'яний Долгорукий
 Україну правили. Добра
 Таки чимало натворили,
 Чимало люду оголили
 Оці сатрапи-ундіра.
 А надто стрижений Гаврилич
 З своїм ефрейтором малим,
 Та жвавим, на лихо лихим,
 До того люд домуштровали,
 Що сам фельдфебель дивувались
 І маршировкою, і всім...
 І «благодарноні пребивали
 Всегда к ефрейторам своїм».
 А ми дивились та мовчали,
 Та мовчки чухали чуби.
 Німії, подлії раби!
 Підніжки царськії, лакеї
 Капрала п'яного! Не вам,
 Не вам, в мережаній лівреї,

דער דולער

אינ טעג פון דעם פעלדפעבעל-צאר —
 קאפראל גאוורילאָוויטש בעזרוקי
 און דער שיקערער אונטער דאָלגאָרוקי
 אפ אוקראינע האָבן רעגירט. אסאכ
 האָבן זיי דאָרט גוטס געשאפן טאקע —
 פיל מענטשן אויסגעטאָגן ביז נאקעט
 אָט די סאטראפן-אונדירלעכ.
 דער גוט-געשוירענער גאווריליטש
 מיט זיין יעפרייטאָרל דעם זשוואוון,
 אפ ביז א מענטשל גאָר א בראווער,
 האָבן אזוי דאָס פאָלק פארדרייט אין מושטרע,
 אז ער, דער צאר, האָט פאר א מוסטער
 די ארבעט זייערע געשטעלט,
 און אלץ אינ זיי האָט ער באויליקט,
 אינ די יעפרייטאָרלעכ — דעם צוויילינג.
 און מיר געקוקט האָבן, געשווינג
 און שווינגנדיק געקראצט די טשופעס;
 איר אויסוורפן, איר קנעכט איר שטומע,
 א פוס-פענקל פאמ צאר, לאקייענ
 פאמ שיקערן קאפראל! ניט איר, ניט איר
 אינ אויסגעטראָצטע ליוריענ,

Донощики і фарисеї,
 За правду пресвятую стать
 І за свободу! Розпинать,
 А не любить ви вчились брата!
 О роде суетний, проклятий,
 Коли ти видохнеш? Коли
 Ми діждемося Вашингтона
 З новим і праведним законом?
 А діждемось-таки колись.
 Не сотні вас, а мільйони
 Полян, дулебів і древлян
 Гаврилич гнув во время оно.
 А вас, моїх святих киян,
 І ваших чепурних киянок
 Оддав своїм профосам п'яним
 У наймички сатрап-капрал.
 Вам і байдуже. А меж вами
 Найшовсь-таки якийсь проява,
 Якийсь дурний оригінал,
 Що в морду затопив капрала,
 Та ще й у церкві, і пропало,
 Як на собаці.

Так-то, так!

Найшовсь-таки один козак
 Із мільйона свинопасів,
 Що царство все оголосив —
 Сатрапа в морду затопив.
 А ви — юродиві — тим часом,
 Поки нездужає капрал,
 Ви огласили юродивим
 Святого лицаря. А бивий
 Фельдфебель ваш, Сарданапал,

איר, מאַסרימ מ'עסע, פאריסייען,
 וועט קאַנען פאר דעם עמעס שטיין
 און פאר דער פרייהייט! ניין און ניין!
 ניט ליבן אים, דעם ברודער, נאָר קרייציקן קאַנט איר.
 אַ, שטאם פארפלוכטער, שטאם פון שענדער,
 ווען פייגערסט אויס שוינ! אַ, ווען
 וועלן מיר א וואשינגטאָן דערלעבן,
 א געזעצ א נייעם זאָל ער געבן?
 מירן דערלעבן, מירן עס זען!
 ניט הונדערטער — מיליאָנען
 פאָליאנעס, דוליעבעס, דרעווליאנעס
 האָט דער גאווריליטש אינגעבוויגן;
 און אייך, איר פרומע קיעווליאנער,
 און אייך, איר שיינע קיעווליאנקעס,
 צו קנעכט צו שיקערע האָט דער קאפראל
 פאר דינסטן אָפגעגעבן אלע.
 און איר, איר שווינגט. און ווען עס האָט
 געפונען זיך אן אַריגינאל,
 וואָס איז אינ מאַרדע דעם קאפראל
 אריינגעפאָרן, און נאָך אינ קלויסטער —
 ס'איז ווי אפ א הונט געגאן פארפאלן.
 איר וואָלט אליין באדארפט, נאראַנימ,
 ארויס, מיט קאָטשערעס — אינ פאָנעם,
 האָט איר דערשראָקן זיך...
 אזוי, אזוי, א גוטער פסאק!
 געפונען האָט זיך איינער א קאָזאק
 פון מיליאָנען סווינאָפאסעס,
 וואָס האָט דעם לאַנד געלאָזט צו וויסן:
 דעם סאטראפ דערלאנגט א קנאק.
 און איר, איר נישטן, האָט דערווייל,
 ביז דער קאפראל איז קראנק געוועזן,
 איר האָט געמאכט אים פאר א דולן,
 דעם הייליקן ריטער! און ער,

Послав на каторгу святого,
А до побитого старого
Сатрапа «навсегда оставсь
Преблагосклонним».

Більш нічого

Не викроїлось, і драму
Глухими, темними задами
На смітник винесли, а я...
О зоре ясная моя!
Ведеш мене з тюрми, з неволі,
Якраз на смітничок Миколи,
І світиш, і гориш над ним
Огнем невидимим, святим,
Животворящим, а із гною
Встають стовпом передо мною
Його безбожній діла...
Безбожний царю! Творче зла!
Правди гонителю жестокий!
Чого накоїв на землі?

А ти, Всевидящее око!
Чи Ти дивилося звисока,
Як сотнями в кайданах гнали
В Сибір невольників святих,
Як мордовали, розпинали
І вішали?.. А Ти не знало?
І Ти дивилося на них
І не осліпло! Око, око!
Не дуже бачиш Ти глибоко!
Ти спиш в кіюти, а царі...
Та цур їм, тим царям поганим!
Нехай верзуться їм кайдани,
А я долину на Сибір,

דער געליטענער סארדאנאפאל,
דער אָפגעשמיסענער פעלדפעבעל,
האָט אימ אפ קאטאָרגע אוועקגעטריבן.
דער צאר איז צו דעם סאטראפ דעם אלטן,
צום אויסגעפאטשטן דינער זיינעם,
„אפ שטענדיק לייטזעליק“ געבליבן.
און גאַרניט מער
איז ניט ארויס דערפון. די דראמע
אפ הינטערגעסלעך, הינטער צאמען
אפן מיסט ארויסגעטראָגן. און איכ...
אָ, שטערן מיינער ליכטיקער און ריינער!
דורכ טורמעס און דורכ שווערע אָלן
דו פירסט מיכ אפ דעם מיסט־פלאַץ אפ מיקאַלעס
און שיינסט און לויכסט — א העלער פייער,
וואָס קיינער זעט אימ ניט; פון מיסט,
ווי סטויפעס, שטייען אופ פאר מיר
די אומווירדיקע טאטן זיינע...
דו צאר, דו אכזער איינער,
פארפאָלגער פונעם עמעס פונעם ריינעם,
וויפל ביזו האָסט אָנגעטאָגן דאָ אפ דער ערד?
און דו, דו אויג, וואָס אלץ דאָ קאַנסטו זען,
ווי ביסטו דעמלטן געווען,
וואָס האָסטו פון דער הייכ געקוקט,
ווי קנעכט ווי הייליקע אינ קייטן מ'האָט געשמידט,
געיאָגט, געטריבן אפ סיביר,
און מ'האָט געהאנגען, מ'האָט געשניטן,
און דו האָסט ניט געוויסט פון גאַרניט?
ציי דעם האָסטו געקאַנט עס צוזען
און בלינד ניט ווערן? אָ, ניין, אָ, אויג, דו אויג!
דו קוקסט ניט טיפ, ניט דאָרט, ווי ס'טויג!
דו שלאָפסט אינ הייליקן ווינקל. די צארן —
צו אלדי רוכעס זיי, די מייעסע הארב!
זאָלן קייטן קומען זיי צו כאָלעם.

Аж за Байкал; загляну в гори,
 В вертепи темнії і в нори,
 Без дна глибокії, і вас —
 Споборники святої волі —
 Із тьми, із смрада, із неволі
 Царям і людям напоказ
 На світ вас виведу надалі
 Рядами довгими в кайданах...

<Нижній Новгород, грудень 1857 року>

און איך וועל פלײען קיין סיפיר,
 אזש צום פייקאל; אפ פערג כיוועל שטייגן,
 אין טיפע אָפּגרונטן, אין טונקעלע היילן,
 אייך, קעמפער פאר דער הייליקער פרייהייט —
 פון כוּישעך, שטיקעניש און קנעכטשאפט
 כיוועל ארויספירן אפ שיינ אפ פרייטער,
 זאָלן צארן זען, זאָלן לײט זיי זען —
 רייען לאַנגע, פארשמידט אין קייטן.

[ניושני-בּוּגאָראָר 1857]

ДОЛЯ

Ти не лукавила зо мною,
 Ти другом, братом і сестрою
 Сіромі стала. Ти взяла
 Мене, маленького, за руку
 І в школу хлопця одвела
 До п'яного дяка в науку.
 — Учися, серденько, колись
 З нас будуть люде, — ти сказала.
 А я й послухав, і учивсь,
 І вивчився. А ти збрехала.
 Які з нас люде? Та дарма!
 Ми не лукавили з тобою,
 Ми просто йшли; у нас нема
 Зерна неправди за собою.
 Ходімо ж, доленько моя!
 Мій друже вбогий, нелукавий!
 Ходімо дальше, дальше слава,
 А слава — заповідь моя.

<Нижній Новгород, 9 лютого 1858 р.>

מײַנ גוירל

האָסט ניט געפעלשט מיר: פיסט א מוטער,
 א פריינט, א שוועסטער און א ברודער
 געווען דעם יאָסעם. האָסט מיכ צארט
 נאָך קינדווייז פאר דער האנט גענומען,
 אפ לערע מיכ אינ שול געבראכט,
 צום דיאק דעם שיקער אָנגעקומען.
 — דו, לערנ זיכ, הארצעניו, אמאָל
 וועט לײַט נאָך זײַן פונ אונדז, — האָסט זיכער
 געזאָגט. איכ האָב געטרײַ דעם אָל
 געטראָגן, אויסגעלערנט זיכ.
 נאָר דו א ליגן האָסט געזאָגט.
 וואָס זײַנען מיר פאר לײַט? נאָר מײַלע!
 פלױז עמעס האָבן מיר פארמאָגט;
 געשפאנט גערעכטיקע און ווילע.
 מײַנ גוירל מײַנ געטרײַער, קומ!
 מײַנ פריינט מײַנ אָרעמער, מײַנ צארטער!
 קומ ווייטער, רום אפ אונדז שױן ווארט דאָרט,
 און מײַנ געפאָט — דו ווייסט — איז רום.

[ניושני-נאָוגאָראָד 9 פעוואל 1858]

СОН

Марку Вовчку

На панціні пшеницю жала,
 Втомилася; не спочивать
 Пішла в снопи, пошкандибала
 Івана сина годувать.
 Воно сповитеє кричало
 У холодочку за снопом.
 Розповіла, нагодувала,
 Попестила; і ніби сном,
 Над сином сидя, задрімала.
 І сниться їй той син Іван
 І уродливий, і багатий,
 Не одинокий, а жонатий
 На вольній, бачиться, бо й сам
 Уже не панський, а на волі;
 Та на своїм веселім полі
 Свою таки пшеницю жнуть,
 А діточки обід несуть.
 І усміхнулася небога,
 Проснулася — нема нічого...

א כאָלעם

אפ פאנשטשינע זי האָט ווייז געשניטן;
 געוואָרן מיד; צום סטויג געגאן —
 ניט געפן רו דעם לייב דעם מידן,
 נאָר האָדעווען דעם זון איוואן.
 אינ וויקעלעכ האָט עס געשרינגן,
 אינ קילן שאָטן הינטערן סנאָפּ.
 צעוויקלט עס, די פרוסט געגעפן,
 א שפיל געטאָן, מיט גרינגן שלאָפּ
 באַם זון אזוי זיכ אינגעדערעמלט,
 אונ זעט אינ כאָלעם: איר איוואן
 איז א געראָטענער, א רייכער,
 ער האָט געפונען שוין זיין גלייכן,
 אונ זי אונ ער שוין פריי פון פאן,
 שוין מער קיין קנעכט — א פרייע וועלט,
 אונ אפ א פריילעכ אייגן פעלד
 אינצווייען שניידן זיי זיכ ווייז,
 אונ קליינע קינדערלעכ מיט פרייד
 דעם מיטיק טראָגן זאלבעצווייט.
 זי האָט צעשמייכלט זיכ, די אָרעמע,
 זיכ אופגעכאפט — ניטאָ שוין גאַרניט!
 א בליק געוואָרפן אפן קינד

На сина глянула, взяла,
 Його тихенько сповила
 Та, щоб дожать до ланового,
 Ще копу дожинать пішла.

<Санкт-Петербург, початок липня 1858 року>

און עס פארוויקלֶט אפ געשווינד.
 און קעדיי צו אַניאַגן דעם טאַג,
 ביז ס'טראַגט דעם אופזעער ניט אַן,
 אוועק דערשניידן נאָכ אַ שאַק.

[ס-פעטעריבורג] 13 יולי 1858

* * *

Я не нездужаю, нівроку,
 А щось такеє бачить око,
 І серце жде чогось. Болить,
 Болить, і плаче, і не спить,
 Мов негодована дитина.
 Лихої, тяжкої години,
 Мабуть, ти ждеш? Добра не жди,
 Не жди сподіваної волі —
 Вона заснула: цар Микола
 Її приспав. А щоб збудить
 Хиренну волю, треба миром,
 Громадою обух сталить,
 Та добре вигострить сокиру,
 Та й заходиться вже будить.
 А то проспить собі небога
 До суду Божого страшного!
 А панство буде колахать,
 Храми, палати муровать,
 Любить царя свого п'янобо,
 Та візантійство прославлять,
 Та й більше, бачиться, нічого.

1858. 22 ноябрь <Санкт-Петербург>

* * *

איך פֿינ ניט שלאפ היינט, אָן איינהאַרע,
 אונ עפעס זעט דאָס אויג דאָס קלאָרע,
 אונ ס'ווארט דאָס הארצ... עס ווארט אינ וויי,
 סיטוט וויי, עס שלאָפט ניט אונ עס וויינט —
 א קינד א הונגעריקס, א צארטס.
 ווייזט אויס, מיינ הארצ, דו ווארטסט,
 א פייערע שאַ זאָל קומענ? יאָ!
 קיינ גוטס ניט ווארט, קיינ גוטס ניטאָ.
 ניט ווארט אפ דער געגארטער פרייהייט —
 זי שלאָפט, די פרייהייט: ער, מיקאָלע,
 האָט זי פארשלאָפערט. קעדיי זי וועקנ,
 די שוואכע פרייהייט, אלע דארפן
 איניינעם גוט דעם אָפּוּכ שטאַלן,
 איניינעם גוט די האק פארשארפן,
 דערנאָכ זיכ נעמענ שוינ צומ וועקנ.
 אויב ניט — איז שלאָפט זי אָן אַן עק גאָר
 ביזן שרעקלעכע געריכט דעם ווייטנ!
 אונ זיי, די פריצימ, וועלן ווייטער
 פאלאצן, קלויסטערס בויען, הייפן,
 דעם צאר דעם שיקערן אלע לויפן,
 ביזאנצ וועלן האלטן אינ איינ לויפן, —
 קיינ פעסערס, דאכט, איז ניט געפליפן!

[ס.פּעטערבורג] 22 נאָיאַבער 1858

МАРКУ ВОВЧКУ

На пам'ять 24 генваря 1859

Недавно я поза Уралом
 Блукав і Господа благав,
 Щоб наша правда не пропала,
 Щоб наше слово не вмирало;
 І виблагав. Господь послав
 Тебе нам, кроткого пророка
 І обличителя жестоких
 Людей неситих. Світе мій!
 Моя ти зоренько святая!
 Моя ти сило молодая!
 Світи на мене, і огрій,
 І оживи моє побите
 Убоге серце, неукрите,
 Голоднее. І оживу,
 І думу вольную на волю
 Із домовини воззову.
 І думу вольную... О доле!
 Пророче наш! Моя ти доне!
 Твоєю думу назову.

1859. Феврала 17. С. П. Б.

מאַרקאָ וואָווטשאַקן

צום אָנדענק פֿון 24 יאנוואַר 1859

ניט לאַנג האָב איך דאָרט באַמ אוראל
 געפלאַנדזשעט און געבעטן גאָט,
 ס'זאָל אונדזער עמעס ניט פארפאלן,
 ס'זאָל ניט פארשטארבן אונדזער וואָרט.
 און אויסגעבעטן! גאָט האָט דיך
 געשיקט אונדז, דיך, דעם שטילן נאָווי,
 דעם שטראַפער פֿון האַרטע, בייזע לייט,
 פֿון אלע די, וואָס זיינען פֿול מיט גיר.
 מײַן הייליק שטערנדל, מײַן שײַן!
 מײַן יונגע קראַפט מײַן שײַנע!
 דו לויכט אפ מיר און מיך באשײַן,
 און מײַן דערשלאַנג האַרץ דערוואַרעם,
 דערקוויק מײַן האַרץ מײַן הוילס, מײַן אַרעמס.
 און איך וועל אופלעבן אפסנײַ,
 ארויסרופן דעם טרוים פֿון פֿרייהייט
 פֿון טונקלען קייווער אפ דער פֿריי,
 און אָט דעם פֿרייען טרוים, דעם ריינעם —
 מײַן מאַזל! נאָווי, טאַכטער מײַנע!
 כװעל זאָגן, אז דער טרוים איז דײַנער!

ס'פֿעטערבורג 17 פעוואַל 1859

ІСАІЯ. ГЛАВА 35

ПОДРАЖАНІЄ

Радуйся, ниво неполитая!
 Радуйся, земле, не повитая
 Квітчастим злаком! Розпустись,
 Рожевим крином процвіти!
 І процвітеш, позеленієш,
 Мов Іорданові святіє
 Луги зелені, береги!
 І честь Кармілова і слава
 Ліванова, а не лукава,
 Тебе укріє дорогим,
 Золототканім, хитрошитим,
 Добром та волею підбитим,
 Святим омóфором своїм.
 І люде темніі, незрячі,
 Дива Господніі побачать.

І спочинуть невольничі
 Утомлені руки,
 І коліна одпочинуть,
 Кайданами куті!

יעשייע, קאפיטל XXXV

נאָכאמונג

פריי זיכ, אָ, פעלד, ניט באוואסערט נאָכ!
 פריי זיכ, אָ, ערד, ניט באוואקסן נאָכ
 מיט בליענדיקע גרינסן און גראָזן!
 צעוואקס און צעבלי און צעלאָז זיכ
 מיט בלומען, מיט בליטן מיט ראָזע!
 ס'וועלן בליען די ברעגן די צארטע,
 ווי הייליקע לאַנקעס פון יארדן!
 דער רום פון לעוואָנען, די ערד פון קארמעל
 דיכ וועלן באדעקן, דיכ וועלן אומארמען
 מיט טייערע שלייערן, אונטערגענייע
 מיט גוטס און מיט פרייהייט, אפ ליכטיקע פריידן,
 און מענטשן פינצטערע און בלינדע
 דערזען וועלן גאָט זיינע ווונדער.

די הענט פון קנעכט וועלן קריגן רו,
 די הענט, וואָס זיינען מיד,
 און אָפרוען וועלן די קני,
 וואָס קייטן האָפּן פארשמידט.
 פרייט זיכ, אָרעמע אינ גייסט!
 שרעקט זיכ ניט פאר קיינ ווונדער!

Радуйтєся, вбогодухі,
Не лѣкайтєся дива, —
Се Бог судить, визволяє
Долготерпеливих
Вас, убогих. І воздає
Злодіям за злая!

Тойді, як, Господи, святая
На землю правда прилетить
Хоч на годиночку спочить,
Незрячі прбзрять, а кривие,
Мов сарна з гаю, помайнують.
Німим отверзуться уста;
Прорветься слово, як вода,
І дебрь-пустиня неполита,
Зцілющою водою вміта,
Прокинеться; і потечуть
Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
Веселим птаством оживуть.

Оживуть степи, озера,
І не верстовіві,
А вольнії, широкії,
Скрізь шляхи святії
Простелятьсѣ; і не найдуть
Шляхів тих владики,
А раби тими шляхами
Без гвалту і крику
Позіходятьсѣ докупѣ,
Раді та веселі.
І пустиню опанують
Веселії села.

25 марта 1859 <Санкт-Петербург>

ס'איז גאָט שפּרײַזט אונ באפּרײַט
די, וואָס לײַדן אונ דולדן,
רײַכ באַלױנט ער אונ באשענקט אײַכ, —
די בײַזע באצאָלט ער פאר שולדן!
אָ, גאָט, ווען דער הייליקער עמעס וועט קומען
צו פּלײַען אהער אפ א שאָ אפ א לײַנדער, —
וועלן זעענדיק ווערן די בלײַנדע
אונ רײַדנדיק ווערן די שטומע,
דאָס וואָרט, ווי א וואסער, וועט רײַסן די לײַפּן;
די קרומע, די לאַמע, וואָס הינקען,
וועלן אָנהײבן לױפּן אונ שפּרײַנגען,
ווי הירשן פון וואַלד וועלן שוועבן;
דער מידיבער, וואָס איז ניט באוואסערט,
מיט הייל־וואסער וועט זיך באוואשן,
אונ פּרײַלעכע טײַכן וועלן רײַנען,
אונ וועלדער וועלן וואקסן אונ גרײַנען,
אונ פּוּיגלען וועלן שפּרײַנגען אונ זינגען.

סױועלן אופלעבן די סטעפעס,
סױועלן אפּוואכן די טײַכן,
מיט סטויפעס ניט צעשײַדטע,
נאָר פּרײַע, ברייטע, נײַע שליאכן
וועלן זיך שפּרײַטן. ניט קײַן הערשער
וועלן געפּינען יענע וועגן. קנעכט
וועלן שטיל מיט פּוּלע רעכט
צונויפּגיין זיך אינײַנעם
אפ יענע ברייטע פּלײַנען,
פּוּל מיט מונטערקײַט, מיט פּרײַדן,
אפ וויסטע ערטער וועלן הערשן
פּרײַלעכ־פּרײַע דערפּער.

[ס.פּעטערבורג] 25 מארט 1859

* * *

Мій Боже милий, знову лихо!..
 Було так любо, було тихо;
 Ми заходились розкувать
 Своім невольникам кайдани.
 Аж гульк!.. Ізнову потекла
 Мужицька кров! Кати вінчані,
 Мов пси голодні за маслак,
 Гризуться знову.

<Санкт-Петербург, квітень—травень 1859 р.>

* * *

מיין ליבער גאָט, ס'איז ווידער ביטער!
 גאָר ליב געווען, גאָר שטיל געווען שוין;
 מיר האָבן אָנגעהויבן קוים
 די קייטן רייסן, ברעכן גראטעס,
 און קוק! שוין ווידער, ווידער רינט
 דאָס פויערישע בלוט... געקרוינטע קאטעס,
 ווי פאר א פיינ די הונגעריקע הינט,
 זיך הריזען ווידער...

[באָוואָפּטראָווסקער פּאָרט (?) 1853]

* * *

Ой маю, маю я оченята,
 Нікого, матінко, та оглядати,
 Нікого, серденько, та оглядати!

Ой маю, маю і рученята...
 Нікого, матінко, та обнімати,
 Нікого, серденько, та обнімати!

Ой маю, маю і ноженята,
 Та ні з ким, матінко, потанцювати,
 Та ні з ким, серденько, потанцювати!

10 іюня <1859 р.> Пирятин

* * *

אוי, האָב איך, אוי, האָב איך אייגעלעך —
 כ'האָב אָבער, מאמעניו, קיינעם אפּ קוקנ,
 כ'האָב אָבער, הארציקע, קיינעם אפּ קוקנ!
 אוי, האָב איך, אוי, האָב איך הענטעלעך —
 אָבער נישט אַיז דאָ, מאמעניו, וועמען,
 הארציקע, וועמען ארומצונעמען!
 אוי, האָב איך, אוי, האָב איך פיסעלעך, —
 אָבער מיט וועמען דאָ, מאמעניו, טאנצן,
 אָבער מיט וועמען דאָ, הארציקע, טאנצן?

פיריאטין 10 יוני [1859]

СЕСТРИ

Минаючи убогі села,
 Понаддніпрянські невеселі,
 Я думав, де ж я прихилюсь?
 І де подінуся на світі?
 І сниться сон мені: дивлюсь,
 В садочку, квітами повита,
 На пригорі собі стоїть,
 Неначе дівчина, хатина.
 Дніпро геть-геть собі розкинувсь!
 Сіяє батько та горить!
 Дивлюсь, у темному садочку,
 Під вишнею у холодочку,
 Моя єдина сестра!
 Многострадалиця святая!
 Неначе в Раї спочиває
 Та з-за широкого Дніпра
 Мене, небога, виглядає.
 І їй здається, виринає
 З-за хвилі човен, допливб...
 І в хвилі човен порина.
 — Мій братику! Моя ти доле! —

דער שוועסטער

פארפייגייענדיק אָרעמע דערפער,
 פּינדליעפּרישע נײַט־פּריילעכע ערטער,
 האָב איך געטראכט: וווּ קריג איך רו,
 זיך אפ דער וועלט אווױ אהינטונ?
 מיר כאַלעמט זיך א כאַלעם: כּיִקֹּק —
 פארהילט איך קווייטן, איך א גאַרטן,
 אפן קליינעם בערגל שטייט זיך
 א שטילע כאטקע, ווי א מיידל.
 דער דניעפּ האָט זיך העט־העט צעוואָרפּן —
 ער שיינט, דער פּאַטקאַ, אונ ער פינקלט!
 איך קוק: איך טונקלען סעדל דאַרטן,
 אונטער א וויינשלאַבוימ, איך קילן שאַטן
 מיין איינציקע הייליקע שוועסטער,
 וואָס האָט אזויפיל פּיינ געליטן,
 ווי איך גאַניידן רוט זיך,
 אונ פונ דעם דניעפּער־ברעג דעם ווייטן,
 בעפעכ, אפ מיר זי קוקט ארויס.
 אונ ס'דוכט זיך איר — עס שווימט ארויס
 א שיפל, פונ הינטער כּוואַליע שווימט עס...
 אונ איך דער כּוואַליע ווייטער זינקט עס.
 „מיין ברודערל! מיין מאזל! מיין שיינער!“

І ми прокинулися. Ти...
На панщині, а я в неволі!..

Отак нам довелося йти
Ще змáлечку колючу ниву!
Молися, сестро! Будем живі,
То Бог поможе перейти.

20 іюля <1859 р.> Черкаси

און ביידע זיך אופגעכאפט: דו —
אפ פאנשטשינע, און איך — אינ געפענקעניש...
אזוי איז אונדז אויסגעקומען צו גיין
נאָכ פונ קינד־היט איבער שטעכיקער ערד!
בעט גאָט, שוועסטער! אויב ס'איז לעבנ פאשערט,
וועט גאָט אונדז העלפן אריבערגיין.

טשערקאס 20 יולי [1859]

* * *

Колись, дурною головою,
 Я думав, — горенько зо мною!
 Як доведеться в світі жить?
 Людей і Господа хвалить?
 В багні колодою гнилою
 Валятись, старітись, гнить,
 Умерти й сліду не покинуть
 На обікраденій землі...
 О горе! горенько мені!
 І де я в світі заховаюсь?
 Щодень пілати розпинають,
 Морозять, шкварять на огні!

21 іюля <1859 р.> Черкаси

* * *

אמאָל מיטג באַרישן קאָפּ אזוי
 האָב איך געטראַכט: אז אָכ אונ וויי!
 ווי וועל איך לעבן אפ וועלטס באַראַט
 און לויבן מענטשן, לויבן גאָט?
 איב זומפּ— א קלאַצ א פוילע
 זיכ וואַלגערן, זיכ עלטערן און פוילן,
 און שטארבן— ניט לאָזן דאָ קיינ סימען
 אפ אָט דער ערד, וואָס איז באַנומען...
 אז אָכ און וויי, און וויי איז מיר!
 ווי זיכ באַהאלטן? גיט אן אייצע!
 טאָגטעגלעך די פילאטן קרייצן,
 מע ברענט אפ שייטערס, מע פארפירט!

טשערקאס 21 יול 1859]

МАРІЯ

ПОЕМА

Радуйся, Ты бо обновила еси зачатья студно.
Акафіст Пресвятой Богородиці. Ікос 10

Все упованіє моє
На Тебе, мій пресвітлий раю,
На милосердіє Твоє,
Все упованіє моє
На Тебе, Мати, возлагаю.
Святая сіло всіх святых,
Пренепорочная, Благая!
Молюся, плачу і ридаю:
Воззри, Пречистая, на їх,
Отих окрадених, сліпих
Невольників. Подай їм сілу
Твойого мученика-Сина,
Щоб хрест-кайдани донесли
До самого, самого краю.
Достойно петая! Благаю!
Царице неба і землі!
Вонми їх стону і пошли

מאַריאַ

„פריי זיכ, דו, וויל דו האָסט געד
הייליקט די שאנד פון אָנפאַנגעניש“.
אקאפיסט דער הייליקער,
גאָטטמוטער, איק. 10.

די גאַנצע האָפענונג מײַנע
אפ דיר, מײַנ ליכטיקער גאַניידן,
אפ דער דערבאַרעמדיקײַט דיַנער, —
די גאַנצע האָפענונג מײַנע
אפ דיר, אָ, מוטער, טו איכ לײַגן.
דו, הייליקסטע פון אלע קרעפטן,
בלויז ריינקײַט, גוטסקײַט בלויז דיכ העפטן!
אָ, מילדע, גיב א קוק אפ זיי,
אפ קנעכט, באנומען, בלינד און קלײַן,
און גיב זיי אויכ דעם הויכנ קויעכ
פון זון, פארפײַניקטן אפ דער גאַלגאַפע,
דערטראַגן העלפ דעם קרייז, די קייטן
ביז ענד, ביז סאָפ פון אלע סאָפן!
דו, הויכגעליבטע, כײַטו דיכ בעטן,
דו. קעניגן פון הימל און פון ערד!
די ווייגעשרײַען זייערע דערהער,
ביז סאָפ ביז ליכטיקן זיי אלע

Благий кінець, о Всеблагая!
 А я, незлобний, воспою,
 Як процвітуть убогі села,
 Псалмом і тихим, і веселим
 Святу доленьку Твою.
 А нині плач, і скорбь, і сльози
 Душі убогої — убогий
 Остатню лепту подаю.

У Йосипа, у тесляра
 Чи в бондаря того святого,
 Марія в наймичках росла.
 Рідня була. Отож небога
 Уже чимала піднялась,
 Росла собі та виростала
 І на порі Марія стала...
 Рожевим квітом розцвіла
 В убогій і чужій хатині,
 В святому тихому раю.
 Тесляр на наймичку свою,
 Неначе на свою дитину,
 Теслу, було, і струг покине
 Та й дивиться; і час мине,
 А він і оком не мигне
 І думає: — Ані родини!
 Ані хатиночки нема,
 Одна-однісінька!.. Хіба...
 Ще ж смерть моя не за плечима?.. —

А та стоїть собі під тиню
 Та вовну білу пряде
 На той бурнус йому святешний
 Або на берег поведе
 Козу з козятчком сердешним

דערפיר. כ'וועל זאָגן הויכ מיין האלעל
 דעם בלי פון נעפעכדיקע דערפער,
 אינ שטיילן טיילימ וועל איכ רימען
 דיין הייליקן, דיין שיינעם גוירל.
 און איצט געווייג, און פליג, און טרערן
 כ'דערלאנג דיר, הויכגעשעצטע, —
 מיין זעלס דער גאָב דער לעצטער.

בא יאָסעפן, פאמ טעסלער-מאן,
 צי בא דעם פאָנדער בא דעם פרומען,
 איז מיריעם¹ ווי א דינסט געוואקסן,
 געוואקסן און צו זיכ געקומען,
 און אָט — א מיידל שוין צו לייטן,
 ווי רויזנ-בלויט האָט זי צעפליט
 אינ אָרעמען, אינ פרעמדן שטיבל,
 אינ שטיילן, הייליקן גאניידן.
 און אפ זיין דינסט דער טעסלער קוקט,
 ווי אפ א קינד א ליפס, אן אייגנס.
 ער פלעג זיין האק, זיין סטרוג פארלאָזן
 און קוקן. א שאַ פארפלי, ער קוקט,
 עס גיט קיין פינטל ניט קיין בליק,
 און טראכט: „פון אלעמען פארלאָזן,
 אָן היימ, אָן קרויווימ וואקסט דאָס קינד, —
 אן עלנטע אפ וויי און ווינד!
 ס'יידן... נאָכ ווייט איז ער, מיין טויט“,

און זי, זי שטייט זיכ נעבן פלווט,
 און ווייסע וואָל זי שפינט און שפינט;
 אפן יאָנטעוודיקן בורנוס זיינעם;
 צי גאָר זי פירט דאָס קליינע רינד,
 די ציג מיטן ציגעלע דעם פיינעם,

І попасти і напоїть,
 Хоч і далеко. Так любила ж
 Вона той тихий Божий став,
 Широкою Тиверіаду,
 І рада, аж сміється, рада,
 Що Йосип, сидячи, мовчав,
 Не боронив їй, не спиняв
 На став іти; іде, сміється,
 А він сидить та все сидить,
 За струг сердега не береться...
 Коза нап'ється та й напасеться.
 А дівчина собі стоїть,
 Неначе вкопана, під гаєм,
 І сумтно, сумно позирає
 На той широкий Божий став,
 І мовила: — Тиверіадо!
 Широкий царю озерам!
 Скажи мені, моя порадо!
 Якая доля вийде нам
 З старим Іосифом? О доле! —
 І похилилась, мов тополя
 Од вітру хилиться в яру.
 — Йому я стану за дитину.
 Плечми моїми молодими
 Його старії підопру! —
 І кинула кругом очима,
 Аж іскри сипнули з очей.
 А з добрих молодих плечей
 Хітон полатаний додолу
 Тихенько зсунувся. Ніколи
 Такої Божої краси
 Ніхто не узрить! Злая ж доля
 Колючим терном провела,
 Згнуцалася над красою!

צומ פרעג — זיי פאשענ אונ זיי פריענ;
 אונ כאַטש ס'איז ווייט, איז לייב איר זייער
 דער געטלעכער אונ שטילער פרעג,
 די טוועריע-וואסערן די ברייטע.
 זי לאכט, איר הארץ איר קינדערש פרייט זיכ,
 וואָס יאָסעפּ שטערט איר ניט דעם וועג.
 זי לאָזט זיכ גיין צום קלאָרן וואסער,
 זי גייט אונ לאכט. ער זיצט אונ שווינגט,
 עס גייט אימ ניט דער סטרוג, דער האמער...
 די ציג ווערט זאט, זי שטיילט איר דאָרשט.
 דאָס מיידל שטייט אלץ אפ איר אָרט,
 ווי איינגעגראָפּן, נעבן וועלדל,
 אונ שטיל באַקוקט דעם זע¹, גאָטס וועלדל,
 אונ טרויעריק זאָגט: „טיווער? אדע,
 דו ברייטער קעניגלעכער זע,
 אַן אייצע גיב, דו קאָנסט מיר ראטן,
 דעם גוירל אונדזערן פארשטייסט;
 דו זאָג מיר: וואָס שטייט פאַר אונדז ביידן?“
 אונ שטיל גענויגט האָט זיכ דאָס מיידל,
 ווי א טאָפּאַליע פונ דעם ווינט.
 „איכ זע, איכ בין אימ ווי א קינד;
 מיט אַקסלען מיינע, וואָס גאָכ וואַקסן,
 וועל איכ זיין אלטע פלייצע שטיצן!“
 אונ ברייט ארום צעפירט די בליקן,
 אונ פונקען פונ די אויגן בליצן.
 אונ פונ די גוטע, יונגע אַקסלען
 די אלטע קליידער לייכט זיכ גליטשן:
 אראָפּגערוקט זיכ דער כיטאָן.
 ס'וועט קיינער ניט דערזען דאָ קיינמאָל
 אזא מינ שיינקייט, רייג אונ געטלעכ!
 דער גוירל דאָכ האָט ביין געטאָן,

О доленько!

Понад водою
Ходою тихою пішла.
Лопух край берега найшла,
Лопух зорвала і накрила,
Неначе бриликом, свою
Головоньку тую смутную,
Свою головоньку святую!
І зникла в темному гаю.

О світе наш незаходимий!
О Ти, Пречистая в женах!
Благоуханний зельний крине!
В яких гаях? В яких ярах,
В яких незнаємих вертепах
Ти заховаєшся од спеки
Огнепалимої тії,
Що серце без огню розтопить
І без води прорве, потопить
Святії думоньки твої?
Де ти сховаєшся? Нігде!
Огонь заключувся вже, годі!
Уже розжеврівся. І шкода,
Даремне сила пропаде.
До крові дійде, до кості
Огонь той лютий, негасимий,
І, недобитая, за сином
Повинна будеш перейти
Огонь пекельний! Вже пророчить,
Тобі вже зазирає в очі
Твоє грядущее. Не зри!
Сльозу пророчую утри!
Заквітчай голову дівочу

מיט דערנער שטעכיקע געגלעט זי,
און אויסגעלאכט זיכ פון דער שיינקייט.
אָ, גוירלֿ ביזער!

הארט באַם וואסער
האַט זי אוועקגעשפאנט געלאסן,
געפונען א לאַפּוכ באַם ברעג,
אימ אָפּגעריסן און באדעקט
דעם קאָפּ, ווי מיט א קרעפּ,
באדעקט דאָס טרויעריקע קעפּל,
דאָס קעפעלע דאָס הייליקע,
און איז פארשוונדן אינעם וואַלד.

אָ, אונדזער שיינ, וואָס שטענדיק העלט!
אָ, דו, די ריינסטע צווישן פרויען!
דו ליליע, דו דופטיקע!
אינ וואָסער טאַל, אינ וואָסער פעלד,
אינ וועלכע אומבאוויסטע היילן
וועסטו באהאלטן זיכ
פון יענעם פּייערדיקן ברעג,
וואָס וועט דיין הארץ צעשמעלצן
און וועט אָן וואסער זיי פארטרינקען,
די הייליק־ריינע טרוימען דינע?
ווי וועסטו זיכ באהאלטן איצט?
דאָס פּייער האָט זיכ שוין פארנומען,
עס פרייטערט זיכ שוין ווייט ארומעט!
אומזיסט דער קויעכ גייט, אומזיסט,
עס וועט דערגיין ביז בלוט, ביז פיין
אייענער ביזער, שארפער פּייער,
און נאָך דיין זון אינ גרויסער טרייהייט
וועסטו א האלב־געטויטע גיין
אינ גענעם־פּייער, און דיין צוקונפט
פארלויפט און קוקט אינ דינע בליקן.
דו, הייליקע, ניט זע, ניט הער,

Лілеями та тим рясним
Червоним маком. Та й засни
Під явором у холодочку,
Поки що буде.

Увечері, мов зоря тая,
Марія з гаю вихожає
Заквітчана. Фавор-гора,
Неначе з злата-серебра,
Далеко, високо сіяє,
Аж спіпить очі. Підняла
На той Фавор свої святіє
Очиці кроткіє Марія
Та й усміхнулась. Зайняла
Козу з козяточком з-під гаю
І заспівала. —

«Раю! раю!
Темний гаю!
Чи я, молодая,
Милий Боже, в твоїм раї
Чи я погуляю,
Нагуляюсь?»

Та й заговкла.
Круг себе сумно озирнулась,
На руки козеня взяла
І веселенькая пішла
На хутір бондарів убогий.
А йдучи, козеня, небога,
Ніби дитину, на руках
Хитала, бавила, гойдала,
До лона тихо пригортала
І цілувала. Козеня,

וויש אָפּ די נעוויִדיקע טרער,
באפּוצ דיין קאָפּ, א קראנצ טו אָנ
פּונ ליליעס, פּונ רויטנ מאָנ,
און אינ דער קיל שלאַפּ איין זיכ שטיל,
ביז עפעס וועג עס וועט געשענ!

פארנאכט, ווי יענער העלער שטערנ,
טוט מיריעמ פּונ דעם וואלד זיכ קערנ,
באפּוצט מיט בלומען. דער בארג טאוואָר,
ווי העליש-גאַלד, ווי זילבער-קלאָר,
די ווייט, די ברייט ארומ באשינט,
באשיינט און מענטשן-בליקן בלענדט.
צו יענעם בארג אויכ מיריעמ ווענדט
די שטילע, פרומע בליקן אירע,
זי קוקט אהינ, זי שמייכלט, מיריעמ;
און, ווי א מוטער, שטיל פארנומען
די ציג, דאָס ציגעלע פּונ וואלד,
און ס'האַט איר קאַל זיכ שטיל צעשאלט:

„אָ, גאניידן,

וואלד דו טריבער!

וועל איכ, מיידל,

גאָט מיין ליבער,

אינ גאניידן

זיכ נאָכ פירן,

אַנשפּאַצירן?»

און אנשווינג.

זיכ טרויעריק ארומגעקוקט,
דאָס ציגעלע — אפ צארטע אָרעמס,
א פריילעכע אוועק צוריק
אינ באַנדערס דערפעלע אינ אָרעמס.
אינ גאנג דאָס ציגעלע געגלעט,
געצערטלט, ווי א קינד אינ וויגל,
און דאָס געקושט און שטיל גערעדט.

Неначе тее кошенья,
 І не пручалось, не кричало,
 На лоні пестилося, гралось.
 Миль зо дві любо з козеням
 Трохи, трохи не танцювала
 І не втомилась. Вигляда
 Старий, сумуючи під тином,
 Давненько вже свою дитину.
 Зострів її і привітав
 І тихо мовив: — Де ти в Бога
 Загаялась, моя небого?
 Ходімо в кущу, опочий,
 Та повечеряємо вкупі
 З веселим гостем молодим;
 Ходімо, доненько. — Який?
 Який се гость? — Із Назарета
 Зайшов у нас підночувать.
 І каже, Божа благодать
 На ветхую Єлисавету
 Учора рано пролилась,
 Учора, каже, привела
 Дитину, сина. А Захарій
 Старий нарек його Іваном...
 Так бачиш що! — А гость роззутий,
 Умитий з кущі вихожав
 В одному білому хітоні,
 Мов намальований сіяв,
 І став велично на порозі,
 І, уклонившись, вітав
 Марію тихо. Їй, небозі,
 Аж дивно, чудно. Гость стояв
 І ніби справді засіяв.
 Марія на його зирнула

ס'איז ווי א קעצל זיכ געלעגן
 און פלוז געשפילט זיכ אפ איר שויס.
 א מײל צווי געטאנצט קימאט,
 און איז גאר ניט געווארן מאט.
 דער אלטער דארט באמ פארקן שטייט
 און איז פארטרויערט; אָט זי גייט,
 ער לויפט אנטקעגן איר און גריסט,
 און זאָגט איר שטיל: „ווי האָסטו זיכ,
 מײַן קינד, פארהאלטן אזוי לאנג?
 אינ שטיבל קומ, רו אָפ פון גאנג,
 מיר עסן באלד דאָס פרויט פון אַוונט,
 מיר האָבן היינט א גאסט א ליבן.
 קומ, טעכטערל!“ — „א גאסט מיר האָבן?
 אוואָסער גאסט?“ — „פון נאזארעט
 צו אונדז געקומען איז אפ נאכט.
 און זאָגט: „ס'האָט גאָט געפראכט
 דער אלטער עלישעווע, וויסט,
 זײַן פראַכע. נעכטן צו פאגינען
 האָט זי א קינד, א זון געפוירן,
 זכאריע, דער אלטער מאן,
 האָט יויכאַנען אימ אַנגערופן!
 איז אָט“...
 די שיכ שוין אויסגעטאָן,
 מיט ריינע פיס דער גאסט פון שטיבל
 זיכ ווייזט אינ קלאַר־ווייסן כיטאָן,
 ס'איז זײַן געשטאלט — א בילד א העלס,
 ער שטעלט זיכ ווירדיק אפן שוועל,
 עס האָט פארנויגט זיכ זײַן געשטאלט
 פאר מיריעמען. ער האָט באגריסט.
 זי ווונדערט זיכ, זי איז צעמישט.
 דער גאסט — ער שײַנט, דער גאסט — ער שטראַלט.
 און מיריעמ האָט אפ אימ געוואָרפן
 א גיכנ קוק און איז דערציטערט.

І стрепенулась. Пригорнулась,
 Ненче злякане дитя,
 До Йосипа свого старого,
 А потім гостя молодого
 Просила, ніби повела
 Очима в куцу. Принесла
 Води погожої з криниці,
 І молоко і сир козлиці
 Їм на вечерю подала.
 Сама ж не їла й не пила.
 В куточку мовчки прихилилась
 Та дивувалася, дивилась,
 І слухала, як молодий
 Дивочний гость той говорив.
 І словеса його святіе
 На серце падали Марії,
 І серце мерзло і пеклось!

— Во Іудеї не було, —

Промовив гость, — того ніколи,
 Що нині узреться. Равві,
 Равві великого глаголи
 На ниві сіються новій!
 І виростуть, і пожнемо
 І в житницю соберемо
 Зерно святее. Я Месію
 Іду народу возвістити! —
 І помолилася Марія
 Перед апостолом.

Горить

Огонь тихенько на кабиці,
 А Йосип праведний сидить
 Та думає... Уже зірниця

אונ, ווי א קינד ווי א דערשראָקנס,
 צו יאָסעפּ זיכ טוֹליעט ווידער.
 דערנאָך האָט זי דעם גאסט געבעטן,
 מיט בליקן ווי געפירט דעם מאן
 צום שטיפּפּאָטער אין שטוב אריין.
 און קאלטע וואסער פונעם פּרוּנעם,
 און ציגנ־קעז און מילך גענומען,
 און אָוונט־פרויט דערלאנגט זיי ביידן.
 און ניט געגעסן, ניט געטרונקען,
 פארוקט זיכ שטיל אין ווייטן ווינקל
 און אלץ געקוקט, געהערט די רייד
 פון ווונדערלעכן גאסט פון שיינעם.
 און ווערטער הייליקע און ריינע
 אפּ מיריעמס הארץ אלץ פאלן, פאלן,
 און קעלט און היצ דאָס הארץ פארקלעמט.
 „אין יעהודייע זײַט געווען,
 נאָך קיינמאָל, זאָגט דער גאסט, אזעלכס,
 וואָס איצט אין לאַנד דאָ קאָן מען זען!
 דעם גרויסן לערערס הויכע רייד,
 זיי ווערן שוין אפּסניי פּארזייט
 אפּ פּרישער ערד. די ריפּע זאמען,
 מיר וועלן שניידן זיי, און זאמלען
 די זאט די הייליקע אין שייערס.
 עס גייט מאַשיעכ דער באַפּרייער.
 דעם פּאָק איכ גיי די פּסורע זאָגן!
 ס'האָט מיריעם איר געבעט געפּראַכט,
 פאר דעם שאַליעכ עס געטראַגן.
 אין אויוון שטיל דערברענט דאָס פייער,
 דער פרומער יאָסעפּ זיצט פּאַרטראַכט...
 ס'גייט אופּ דער מאָרגנשטערן, ס'טאַגט.
 ס'איז מיריעם אופּ, דעם קרוג גענומען...
 אוועק נאָך וואסער צו דעם פּרוּנעם.
 דער גאסט — נאָך איר, און זי דעריאָגט

На небі ясно зайнялась.
 Марія встала та й пішла
 З глеком по воду до криниці.
 І гость за нею, і в ярочку
 Догнав Марію...

Холодочком

До сходу сонця провели
 До самої Тиверіади
 Благовістителя. І раді,
 Радісінькі собі прийшли
 Додому.

Жде його Марія,

І ждучи плаче, молодії
 Ланити, очі і уста
 Марніють зримо. — Ти не та,
 Не та тепер, Маріє, стала!
 Цвіт зельний, наша красота! —
 Промовив Йосип. — Диво сталось
 З тобою, доненько моя!
 Ходім, Маріє, повінчаймось,
 А то... — И не вимовив: уб'ють
 На улиці. — І заховаймось
 В своїм оазисі. — І в путь
 Марія нашвидку збиралась
 Та тяжко плакала, ридала.
 Отож вони собі ідуть,
 Несе з торбиною на плечах
 Нову коновочку старий.
 Спродать би то та молодій
 Купить хустиночку до речі,
 Та й за повінчання оддать.

אין טאָכר...
 אין דער קיל ביז זון
 באַגלייט דעם גאסט ביז סאמע טוועריע,
 און פרייעכ, און אין פרייד געהילט,
 אהיימ געקומען.

מיריעם ווארט
 און וויינט, די באקן און די ליפן —
 זיי וועלען „טאכטער, זאג, וואס הייסט עס,
 מיין ריינע בלום, מיין שיינע צירונג! —
 פרעגט יאָסעפ שטיל. — מיין טאכטער, ווייס,
 עס האָט מיט דיר א נעם פאסירט!
 נו, קומ, מע דארפ א כופע שטעלן!
 אניט... (און ניט דערזאגט: מע וועט
 דיך הארגענען אין גאס)... דערנאָך —
 באהאלטן זיך אפ אונדזער אינדזל".
 ס'האָט מיריעם זיך אין וועג געגרייט
 און פיטער, שווער געוויינט, געקלאָגט.
 און פיידע זיינען שוין אין וועג;
 א קלומעקל דער אלטער טראָגט,
 א נייעם עמער צום פארקויפן:
 מע מוז דאָך פאר דער כופע צאָלן,
 א טיכל צו דער כופע קויפן
 און פאר די קדושינ צו באצאָלן.
 א, אלטער מאן, א, פרומער מענטש!
 ניט פון ציען איז געשענקט אונדז,
 פון שטילן שטיבל דייעם גייט זי,
 די שיינע אויסלייזונג און בענטשונג.
 ווען דו זאָלסט זי געווען פארמיידן,
 די האנט מיט ריינקייט ניט געגעבן,
 איז וואָלטן מיר נאָך קנעכט געבליבן
 ביז איצט...
 א, שווערע ליידן!

О старче праведный, багатий!
 Не од Сіона благодать,
 А з тихої твоєї хати
 Нам возвістилася. Якби
 Пречистій їй не дав ти руку,
 Рабами б бідние раби
 І досі мерли би.

О муко!

О тяжкая душі печаль!
 Не вас мені, сердешних, жаль,
 Сліпі і малиє душою,
 А тих, що бачать над собою
 Сокиру, молот і кують
 Кайдани новіє. Уб'ють,
 Заріжуть вас, душеубійці,
 І із кровавої криниці
 Собак напоять!

Де ж подівсь

Дивочний гость отой лукавий?
 Хоч би прийшов та подививсь
 На брак той славний і преславний,
 На брак окрадений! Не чуть,
 Не чуть ані його, ані Месії,
 А люди ждуть чогось і ждуть,
 Чогось непевного... Marie!
 Ти, безталанная, чого
 І ждеш і ждатимеш од Бога
 І од людей Його? Нічого,
 Ніжé апостола того,
 Тепер не жди. Тесляр убогий
 Тебе повінчану веде
 В свою убогую хатину.

אָ, פֿון מײַן זעל דער גרויסער טרויער!
 ס'איז ניט אפ אייך האָב איך ראַכמאַנעס,
 רײַזײַט פֿלײַנד און אָרעם אומגעװיער,
 איך האָב ראַכמאַנעס אפ אייענע,
 וואָס זעען איבער זיך די האַק
 און שמידן, שמידן נײַע קײַטן.
 סײַוועלן אײַך טאַליאַנימ טײַטן, קוילען,
 און פֿון דעם ברונעם, פֿול מיט פֿלוט,
 וועלן טרינקען הינט!

איז וווּ איז ער,
 דער ווונדערלעכער גאסט, דער פאלשער?
 ער זאל כאַטש קומען און א קוק טון
 אפ דער פֿאַנומענער, באַרימטער
 און שײַנער כופע! מ'הערט אים ניט,
 מ'הערט ניט אויך מאַשײַעכס קומען,
 און לײַטן וואַרטן אלץ און וואַרטן
 אפ אומזיכערס אפ עפעס... מיריעם!
 דו, אָרעמע, אפ וואָס נאָך האַפּסטו
 וואָס וואַרטסט פֿון גאָט, פֿון זײַנע לײַט?
 ניט וואַרט, אויך דער שאַלײַעכ יענער,
 ער קומט ניט מער! דער אלטער טעסלער
 וועט דיך פֿון כופע מיט זיך פירן
 אין אָרעמען, אין שטיבל שטיבל,
 א דאַנק, וואָס ער האָט ניט געוואָרפֿן
 און האָט דיך ניט אַרויסגעטריבן,
 מע וואָלט מיט שטיינער דיך פֿאַרוואָרפֿן,
 ווען ער זאל ניט דײַן שאַנד באַהאַלטן.
 די מענטשן אין טײַוועריאַדע
 האָבן שטיל א קלאַנג צעשפּרייט:
 מע האָט אין שטאָט יערושאַלאַים
 א נאָווי עפעס דאָרט געקרייצט,
 וואָס האָט געזאָגט, אז ס'קומט מאַשײַעכ.
 „ס'איז אים!“ האָט מיריעם שטיל געזאָגט,

Молися й дякуй, що не кинув,
 Що на розпуття не прогнав.
 А то б цеглиною убили —
 Якби не вкрив, не заховав!
 В Єрусалимі говорили
 Тихенько люде, що стяли
 У городі Тиверіаді
 Чи то якогось розп'яли
 Провозвістителя Месії.
 — Його! — промовила Марія,
 І веселесенька пішла
 У Назарет. І він радіє,
 Що наймичка його несла
 В утробі праведную душу
 За волю розп'ятого мужа.

Ото вони собі ідуть,
 Прийшли додому. І живуть
 Повінчані, та не веселі.
 Тесляр колисочку дебелу
 Майструє в сінях. А вона,
 Пренепорочная Марія,
 Сидить собі коло вікна
 І в поле дивиться, і шие
 Малесеньке сороченя —
 Комуś то ще?

— Хазяїн дома? —

Надворі крикнуло. — Указ
 Од кесаря, його самóго,
 Щоб ви сьогодні, сей же час!
 Ви на ревізію у город,
 У город Віфлієм ішли. —

און איז א פריילעכע געגאנגען
 אהיים. אויב ער איז פריילעכ איצט,
 זיין דינסט איז אינגעווייד איצט טראָגט
 א קאָשערע נעשאַמע — פון דעם
 געקרייצטן א שטילער אָנדענק.

זיי גייען זיך אזוי און גייען;
 אהיים געקומען — נאָר ניט פריילעכ
 נאָכן הייראט לעבן זיי.
 דער טעסלער מאכט איז פאָדערצימער
 א וויגעלע א שווערס, און מיריעם,
 די אלערריינסטע מיריעם, זיצט
 באַם פענצטער שטייל און קוקט איז פעלד,
 און ניט א העמדעלע א קליינס —
 פאר וועמען?

„דער באַלעבאָס איז דאָ? —
 האָט זיך דערהערט איז הויפ. — פון קייסער
 געשיקט צו אייך איז א באַפעל,
 אז טייקעם זאָלן אלע היינט
 אפ א רעוויזיע זיך מעלדן,
 איז שטאָט בייסלעכעם דארפט איר קומען!“
 און ס'איז די שווערע שטימ פארשוונדן,
 א ווידערקלאנג איז יאר נאָר יאָגט.

און מיריעם האָט זיך פאלד גענומען,
 געפאקן מאצעס: שווינגנדיק
 איז זעקל זיי צונויפגעלייגט,
 און שטייל נאָכן אלטן איז אוועק
 איז שטאָט בייסלעכעם. „גאָט, דו גאָט!
 דו האָב ראַכמאַנעס, שיק מיר הילפ!“ —
 האָט זי נאָר שטייל ארויסגעזאָגט.
 זיי גייען טרויעריקע ביידע
 און טרייבן, אָרעמע, פאר זיך

І зник, пропав той тяжкий голос.
Тільки руна в яру гула.

Марія зараз заходилась
Пекти опрісноки. Спекла,
В торбину мовчки положила
І мовчки за старим пішла
У Віфлієм. — Святая сило!
Спаси мене, мій Боже милий! —
Тільки й промовила. Ідуть,
Сумуючи, собі обоє.
І вбогії перед собою
Козу з козятчком женуть,
Бо дома ні на кого кинуть.
А може, Бог пошле дитину
В дорозі; от і молоко
Сердешній матері. Скотина
Іде, пасучися; рядком
Ідуть за нею батько й мати
І починають розмовляти
Поволі, тихо. — Семіон
Протопресвітер, — Йосип мовив, —
Такее-то пророче слово
Сказав мені. — Святий закон!
І Авраама і Мойсея!
Возобновлять мужі есеї.
І каже, поти не умру,
Поки Месію не узрю! —
Чи чуєш ти, моя Маріє?
Месія прийде! — Вже прийшов,
І ми вже бачили Месію! —
Марія мовила.

די ציג מיטן ציגעלע דעם קליינעם,
ניטאָ אפּ וועמען לאָזן זיי.
און עפשער שיקט גאָט צו אינ וועג
דאָס קינד — איז מילעכ שוין פאראנען
דער מאמע הארציקער. די פי
זיכ פאשעט פא א זייט. פאנאנד
דאָ גייט דער טאטע מיט דער מאמע
און הייבן אָן א שמועס צו פירן,
און שטיל אזוי: — עס האָט רעפ שימען,
דער קויהענגאָדל, — יאָסעפּ זאָגט,
אָט די נעוווע אונדז געפראכט:
„דעם הייליקן געזעצ פון מוישען
וועלן איצט די איסיים פאנייען!“
און נאָכ גיט צו: „איכ וועל ניט שטארבן,
ביז כוועל מאַשיעכנ ניט זענן!“
דו הערסט, מיינ הארציקע, מיינ מיריעם?
עס קומט מאַשיעכ! — „שוין געקומען!“
זאָגט מיריעם.

יאָסעפּ נעמט פון זאק
א מאצעלע און גיט איר שטיל.
„דערווייל נא, קינד מיינס, לען זיכ אונטער,
ס'איז גאָר ניט נאָענט ביז בייסלעכעם,
און איכ וועל אָפרוען, כ'פין מיד!“
זיי האָבן זיכ געזעצט פאם וועג
דעם מיטיק עסן. זיצן זיי,
די זון די ערלעכע זיכ קויקלט
אהיים, אהינ, אונ — גיב א קוק —
פאהאלטן זיכ. אינ פעלד איז טונקל,
און אָט א וונדער! — עס ציטערט אזש
דער מאן: — א בעזעם איז פון מוזרעכ,
א פייער-פעזעם אופגעגאנגען
דאָרט איבער שטאָט, איבער בייסלעכעם
און האָט פאלויכטן סטעפ און פארג.

Найшов

Опріснок Йосип у торбині,
 Дає та й каже: — На, моя дитино,
 Поки що буде, укріпись,
 До Віфлієма не близенько;
 Та й я спочину. Утомивсь. —
 Та й сіли на шляху гарненько
 Полудновать. Отож сидять,
 А сонце праведне швиденько
 Додолу котиться. І глядь!
 Сховалося, і смеркло в полі.
 І диво дивнее! ніколи
 Ніхто не бачив і не чув
 Такого дива. Аж здогнув
 Святий тесляр. Мітла з востоку
 Над самим Віфліємом, боком,
 Мітла огненна зійшла.
 І степ і гори осіяла.
 Марія з шляху не вставала,
 Марія сина привела.
 Єдиную тую дитину,
 Що нас од каторги спасла!
 І Пресвятая, неповинна,
 За нас, лукавих, розп'ялась!
 А недалеко край дороги
 Отáру гнали чабани
 Та й їх побачили. Небогу,
 Її й дитяточко взяли
 І у вертеп свій принесли,
 І чабани його убогі
 Еммануїлом нарекли.

До сходу сонця, рано-рано
 У Віфліємі на майдані

און מיריעם איז ניט אופגעשטאנען,
 דאָ אפּ דעם שליאכ דעם זון געבוירן,
 דאָס קינד דאָס איינאונ־איינציקע,
 וואָס האָט פון לייַדן אונדז גערעטעט!
 דאָס קינד דאָס הייליקע אָן שולד
 פאר אונדז, פאר פאלשע, איז געקרייצט.
 און דאָ ניט ווייט, באַמ ראַנד פון וועג
 האָבן הירטן זייער פי געפאשעט
 און זיי דערזען. די צארטע מאמע
 אינײנעם מיט איר קינד גענומען
 אינ זייער היים, אינ הייל געפראכט,
 און די געמיינע הירטן האָבן
 דאָס קינד פארופן אימאַנועל.

די זון איז נאָכ ניט אופגעגאנגען,
 און אינ בייסלעכעם אפן שטאָט-פלאַצ
 איז זיכ דאָס פאָלק צונויפגעגאנגען.
 עס רוישט דאָס פאָלק, עס וועט געשען
 מיט אונדז אינ יעהודאָ עפעס בייז.
 עס רוישט דאָס פאָלק — און ווערט געשטילט,
 א פאסטעכ לויפט און שרייט: „איר לייט!
 עס איז מעקויעם שוינ געוואָרן
 דאָס וואָרט פון אונדזערע נעוויימ!
 בא אונדז, בא פאסטעכער, ז'געבוירן,
 געבוירן נעכטן איז מאַשיעכ.“
 און אינ בייסלעכעם רוישט דער פלאַצ:
 „הוישאַנאָ, מאַשיעכ, יעהוישוע!“
 דאָס פאָלק צעגייט זיכ.

אינ א שאַ

ארום איז א באפעל געקומען,
 א לעגיאָן פון הויפטשטאָט קומט
 פון הורדוסן. און ס'איז געשען,
 וואָס קיינער האָט געהערט, געזען.

Зійшовся люд і шепотить,
 Що щось непевне з людьми буде
 Во Іудеї. Гомонить
 І тихне люд. — О люди! люди! —
 Чабан якийсь біжить, кричить.
 — Пророчество Іеремія,
 Ісаія збулось! збулось!
 У нас, у пастирей, Месія
 Родився вчора! — Загуло
 У Віфліємі на майдані:
 — Месія! Ісус! Осанна! —
 І люд розходивсь.

Через час

Чи через два прийшов указ
 І легіон з Єрусалима,
 Од того Ірода. Незрима
 Й нечуте сталося тойді.
 Ще діточки сповиті спали,
 Ще кўпіль гріли матері,
 Намарне гріли: не купали
 Маленьких діточок своїх!
 Ножі солдати сполоскали
 В дитячій праведній крові!
 Такеє-то на світі сталося!
 Дивітеся ж, о! матері!
 Що роблять іроди-царі!

Марія навіть не ховалась
 З своїм младенцем. Слава вам,
 Убогим людям, чабанам,
 Що привітали, заховали
 І нам Спасителя спасли.
 Од Ірода. Нагодували,

עס זײַנען קינדער אין די וויגן
 געוויקלטע אין שלאָפּ געלעגן,
 די מאמעס־זיי די פאָד געווארעמט,
 אומזיסט געווארעמט!.. ניט געבאָדן
 אייענעם טאָג די קליינע קינדער.
 די מעסערס האָפּן די סאָלדאטן
 אין פלוט אין הייליקן געשווענקט!
 אזוינס קאָן אפּ דער וועלט פּאסירן!
 אָ, מוטערס צארטע, זיכ באדענקט,
 וואָס טוען הורדוסעס־קייסאַרימ!
 מיריעם מיט איר קליינעם קינד
 האָט זיכ אפּילע ניט באהאלטן.
 געלויבט זײַט איר, איר פרומע לײַט!
 איר, הירטן פּראָסטע, האָט באהאלטן
 אונ אונדזער רעטער אונדז פּארהײט
 פון הורדוסן! געגעבן עסן
 אונ טרינקען; אפּן וועג א פּעלצ
 זיי גיבן צו, די פרומע הירטן,
 א מעלקנדיקע אייזלקע,
 אונ מיטן קינד אוועקגעזעצט
 די צארטע מוטער אונ באגלייט,
 מיט וועגן מיט פּאַרבאָרגענע
 צום שליאַכ קיין מעמפּיס זיי געפירט.
 דעם וועג האָט, ווי די זון, באַלויכטן
 דער פּייער־בעזעם אונ געקוקט
 אפּ אָט דער אייזלקע, וואָס פּירט
 די צארטע מיריעם קיין מיצראַיִם,
 דאָס קינד — מאַשיעכע מיט איר.

ווען סײַוואָלט אמאָל ערגעץ פּאסירט,
 אז אפּ אַן אייזלקע זאָל רײַטן
 א קעניגן, וואָלט זיכ געקערט
 די וועלט. עס וואָלט באַרימט אפּ ווייטן

І напоїли, і дали
 Кожух і свиту на дорогу,
 І, небораки, додали
 Ослицю дійну. І небогу
 З її дитяточком малим
 І посадили й провели
 Вночі тайніми манівцями
 На шлях мемфіський.

А мітла,
 Мітла огненная світила,
 Неначе сонце, і дивилась
 На ту ослицю, що несла
 В Єгипет кроткую Марію
 І народженого Месію.

Якби де на світі хоть раз
 Цариця сіла на ослицю,
 То слава б стала про царицю
 І про великую ослицю
 По всьому світу. Ся ж несла
 Живого істинного Бога.
 Тебе ж, сердешну, копт убогий
 Хотів у Йосипа купить,
 Та здохла ти: мабуть, дорога
 Таки завадила тобі?

У Нілі скупанеє спить
 У пелюшках долі, під вербою,
 Дитяточко. А меж лозою
 З лози колисочку плете
 Та плаче праведная Мати,
 Кодиску тую плетучи.
 А Йосип заходився хату

די אייזלקע געווען. אצינד
 דו, אייזלקע, האסט שטייל געטרעגן
 דאס געטרעכע דאס שיינע קינד.
 א קאפט אן ארעמער געזאלט
 האט דיכ באמ אלטן יאסעפ קויפן,
 ביסטו, דו הארציקע, געפאלן.
 דער וועג האט דיר, ווייזט אויס, פארשט!
 שטייל אויסגעפאדן זיכ אינ נייל
 דאס קינד, אינ ווינדעלעכ פארהיילט,
 א וויגעלע די מוטער פלעכט
 פון יונגע לאזעס פאר דעם קינד.
 און ס'איז איר פרומער בליק באטרערט,
 זי וויינט און אלץ דאס וויגל פלעכט.
 און יאסעפ האט א קליין געצעלט
 פון אטשערעט זיכ אופגעשטעלט,
 באנאכט זיכ האבן ווו פארהיילן.
 ווי סיטשעס, ספינקסן איבערן נייל
 מיט אויגן טויטע שטום באקוקן
 דאס ארעמע געזינדל; ווייטער,
 אפ זאמדן הוילע מעכטיק שטייען
 אינ ריי אינ שטומער פיראמידן,
 די וואכ פון טויטע פאראנען,
 און גלייכ זיי וואלטן וויסן געבן:
 עס איז גאטס עמעס אופגעשטאנען
 און וועט אפ ערד זיכ שוין פארזייען,
 און זאלן קעניגן זיכ היטן.
 באמ קאפט האט מיריעם זיכ פארדונגען
 צו שפינען וואל. דער אלטער פרומער
 האט פאשען רינדער זיכ גענומען,
 קעדיי א ציג זיכ צו פארדינען,
 א טראפן מילכ דעם קינד דעם קליינעם.
 אוועק א יאר. באמ שטיילן שטייפל,
 אינ פאדערצימערל אינ קליינעם

Из очерету будувати,
 Щоб хоч укритися вночі.
 Э-за Нілу сфінкси, мов сичі,
 Страшними мертвими очима
 На тее дивляться. За ними
 На голому піску стоять
 По шнуру піраміди вряд,
 Мов фараонова сторбжа,
 І ніби фараонам знать
 Вони дають, що правда Божа
 Встає вже, встала на землі.
 Щоб фараони стереглись.
 Марія найнялася прясти
 У копта вовну. А святий
 Іосиф взявсь отару пасти,
 Щоб хоч козу ту заробить
 На молоко малій дитині.
 Минає рік, коло хатини
 В повіточці своїй малій
 Той бондар праведний, святий,
 І гадки, праведний, не має,
 Барило й бочку набиває
 Та ще й курникає. А ти?
 Не плачеш ти і не співаєш,
 Гадаєш, думаєш-гадаєш,
 Як його вчити, навести
 На путь святий святого сина,
 І як його од зол спасти?
 Од бурь житейських одвести?

Ще рік минув. Коло хатини
 Коза пасеться; а дитина
 І невеличке козеня
 У сінях граються. А мати

דער פרומער טעסלער דאָרט דעלופעט,
 האָט אלץ דאָ אינ דער וועלט פארגעסן,
 שלאָגט אָן א דייזשקע, צי א פעסל,
 און מורמלט אונטער. דיר, אָ, מוטער,
 איז ניט צום זינגען, ניט צום וויינען,
 דו קלערסט, דו הערסט ניט אופ צו דענקען,
 ווי לערנען אימ, דעם זון דעם ריינעם,
 אפן וועג אפן הייליקן צו ברענגען,
 פון אלדעם שלעכטן צו פארהיטן,
 באשיצן אימ פון ביז געוויטער...

און נאָך א יאָר אוועק. באַם שטיבל
 א ציג זיכ פאשעט; און דאָס קינד
 מיטן קליינעם ציגעלע אין הויז
 זיכ שפילן ביידע. און די מוטער
 באַם שטיבל אפ דער פריזבע זיצט
 און שפינט די וואָל פון גרויען קנויל.
 אָט גייט דער אלטער מיט דעם שטעקן
 פון הינטער פלוזט ארויס: אינ שטאָט
 אוועקגעטראַגן צו פארקויפן
 א דייזשקע און געפראכט דעם קינד
 א האָניק־לעקעכל; דער מוטער —
 א שאַלעכל, און לעדער זיכ
 אפ שיכ. א ביסל אָפגערוט
 און זאָגט: „מיינ טאָכטער! זאָרג זיכ ניט.
 ניטאָ שוין מער דער קייסער הורדוס!
 זיכ אָנגעפרעסן פון פארנאכט,
 ביז פרי געפלאצט, ניט דאָ געדאכט.
 מע האָט דערציילט עס מיר אפ זיכער.
 איז לאָמיר זיכ מיט הי שוין שיידן,
 איז לאָמיר גיין אהיימ וואָס גיכער,
 אינ אונדזער שמאָלינקן גאניידן.“
 — „איז קומ!“ — האָט זי געזאָגט. אוועק

Сидить на призьбі коло хати
 Та вовну з кужеля пряде.
 Аж ось і сам старий іде
 З щіпочком тихо попід тином:
 Носив у город шапличок
 Продать. Йому медяничок,
 А їй немудрую хустину,
 Собі ж несе на постолі
 Ременю доброго. Спочинув
 Та й каже: — Доню, не журись.
 Царя вже Ірода не стало.
 Чогось увечері наївсь,
 Та так наївся, що й опрігсь,
 Такеє-то мені сказали.
 Ходімо, — каже, — у свій гай,
 У свій маленький тихий рай!
 Ходім додомоньку, дитино.
 — Ходім, — сказала та й пішла
 На Ніл сороченята прати
 В дорогу синові. Паслась
 Коза з козятком коло хати,
 А Йосип сина забавляв,
 На призьбі сидя, поки мати
 На річці прала ті малі
 Сорочечки. А потім в хаті
 Поморщив добре постолі
 Собі в дорогу. Та й знялись
 До сходу сонця, по торбині
 На плечі взявши, а дитину
 Удвох в колисочці несли.

То с'як, то так прийшли додому.
 Бодай не довелось нікому
 Узріть такеє. Благодать!

צומ ניץ די העמדעלעך צו וואשן,
 דאָס קינד זאָל האָבן אפּן וועג.
 די ציג מיטן ציגעלע זיך פּאשען,
 און אפּ דער פּריזבע מיטן קינד
 דער אלטער יאָסעפּ שפּילט זיך שטיץ,
 ביז ס'וועט די מוטער דאָרט באַמ ניץ
 די קליינע העמדעלעך צעשווענקען.
 דערנאָך איז שטופּ איז אָרדנונג פּרענגען
 גענומען אלץ. די שיך די הארטע
 ער קנייטשט, מאכט ווייך — צום וועג מאכט פּארטיק.
 גאַנצפּרי ארויס איז וועג, געטראָגן
 אפּ אקסלען אלץ, וואָס זיי פּאַרמאַגן.
 דאָס קינד איז וויגעלע געפּירט.

אזוי אהיים זיך אומגעקערט.
 זאָל קיינעם מער ניט זיין באשערט
 אזעלכס דערזען! דאָס שיינע וועלדל
 אינמיטן פעלד... א פּראַכ! א קלאַג!
 דאָס פעסטע, וואָס געהאַט, פּאַרמאַגט,
 דאָס וועלדל איז דאָך גאָר פּאַרשווינדן,
 די שטופּ אינגאַנצן איז צעפּלינדערט.
 איז אויסגעקומען זיי פּאַרפּרענגען
 די ערשטע נאכט איז זייער כּורווע.
 און מיריעם איילט זיך גיך צום פּרונעם
 אהין, אהין, איז שטיילן טאָל,
 וווּ אימ זי האָט געזען אַמאָל,
 דעם גאַסט דעם ליכטיקן באגעגנט.
 צום פּרונעם איז דער שטיילער וועג
 מיט ווילד־גראַז, שטעכלקעס פּאַדעקט.
 אַ, מיריעם, וויי איז דיר און ווינד!
 דיין קראפט דיין הייליקע אצינד,
 מיט לאנג געדולד זי פעסט פּאַרשמיד
 און טיפּ פּא זיך איז הארצן היט,

Гайочок тихий серед поля,
 Одна єдиная їх доля
 Отой гайочок! І не знать,
 Де він кохався. І хатина,
 Все, все сплюндровано. В руїні
 Їм довелося ночувать.
 В ярк Марія до криниці
 Швиденько кинулася. Там
 Колись-то з нею яснолиций
 Зострівся гость святий. Бур'ян,
 Будяк колючий з кропивою
 Коло криниці поросли.
 Маріє! Горенько з тобою!
 Молися, серденько, молися!
 Окуй свою святую силу...
 Долготерпенієм окуй,
 В сльозах кровавих загартуй!..
 Небога трохи не втопилась
 У тій криниці. Горе нам
 Було б, іскупленим рабам!
 Дитина б тая виростала
 Без Матері, і ми б не знали
 І досі правди на землі!
 Святої волі! Схаменулась
 І тяжко, важко усміхнулась,
 Та й заридала. Полились
 На цямрину святіє сльози
 Та й висохли. А їй, небозі,
 Полегшало.

Єлисавета,
 Стара вдова, у Назареті
 З малим синком своїм жила,
 Таки з Івасем. Та й була

אינ טרערן בלוטיקע פארגליט!..
 זי האט זיך שיר דארט נישט דערטרונקען,
 די אומגליקלעכע, אינ דעם פרונעם.
 אז אַך אונ ווי געווען וואָלט אונדז,
 מאַשעכס אויסגעלייזטע קנעכט!
 דאָס קינד וואָלט אָן א מוטער וואַקסן,
 אונ מיר, מיר וואָלטן נישט געוויסט גאָר
 פון גרויסן עמעס אפ דער ערד—
 פון פרייהייט הייליקער! צו זיך
 איז מיריעם באַלד געקומען, שווער
 געטאָן א שמייכל, זיך צעוויינט,
 אונ ס'האַפן טרערן זיך געגאָסן
 אפ די ציפרינעס; אויסגעטריקנט
 די טרערן זיינען, אונ ס'איז גרינגער
 געוואָרן איר.

ס'האַט ערשיעווען,
 די אלטע אלמאָנע, אינ נאזארעט
 מיטן קליינעם קינד אירן געלעפט—
 מיט יויכאָנען; א שטיקל קרויווע
 זיי אָנגעקערט. איז אָט— גאנצפרי
 דעם קליינעם קינד געגעבן עסן,
 עס אָנגעטאָן אונ מיט דעם אלטן
 צו דער אלמאָנע קיין נאזארעט
 אוועק זיך בעטן פאר א שכיינע,
 אוועק זיך בעטן פאר א דינסט.

דאָס קינד איז זיך אזוי געוואַקסן,
 מיטן יאָסעם יויכאָנען געשפילט.
 אונ איינמאָל גייען זיי אזוי
 אינמיטן גאס; צוויי שטעקעלעך
 געפונען אונ אהיימ געטראָגן—
 די מאמעס פּרענגען א מאטאָנע,

Якась рідня їм. Вранці-рано
Свою дитину, безталанна,
Нагодувала, одягла
І за святим своїм пішла
У Назарет той до вдовиці
В сусіди, в наймички проситись!

Дитяточко собі росло,
З Івасем-удовенком гралось.
Уже чимале підросло.
Якось вони собі гуляли
Удвох на улиці, знайшли
Дві палички та й понесли
Додому матерям на дрова.
Звичайні діточки! Ідуть
І веселенькі, і здорові,
Аж любо глянуть, як ідуть!
Отож воно, мале, взяло
Другую паличку у Івася —
Івась у коники ігрався —
Зробило хрестик та й несло
Додому, бачте, показати,
Що й він уміє майструвати.
Марія ще за ворітьми
Дітей зостріла, і зомліла,
І трупом пала, як узріла
Той хрестик-шибеничку. — Злий!
Недобрий чоловік, лихий!
Навчив тебе, моя дитино,
Зробить оце! Покинь! Покинь! —
А він, маленький, неповинний,
Святу шибеничку кинув
І зарідав, і пролились
Ще в перший раз младенчі сльози

אפ האַלץ; געוויינלעך — קינדער קליינע!
גייען פריילעכע, געזונטע, —
ס'איז לייב צו קוקן, ווי זיי גייען.
איז אָט, דאָס קליינע קינד נעמט צו
דאָס צווייטע שטעקעלע פאמ כאווער —
פא יויכאַנען (געשפילט אין פערדלעך),
און מאכט אפגיכ, אזוי פאר זיכ,
א ציילעמל. ער טראָגט אימ הויכ
אהיים, פארשטייט איר, צו באווייזן:
ער קאַן אויכ מייסטערעווען, און גוט.
ס'האָט מיריעם פאר דעם טויער נאָכ
באגעגנט זיי און איז דערשטוינט
געוואָרן און ווי טויט געפאלן,
דערזעענדיק דאָס ציילעמל —
דאָס טליעלע. „א שלעכטער מענטש
האָט אויסגעלערנט דיכ, מיין קינד,
צו מאכן דאָס. נו, ווארפ אוועק!“
און ער, דער אומשוילדיקער, האָט
א וואָרפ געטאַן דאָס טליעלע
דאָס הייליקע און טרערן הייסע
פארגאַסן אין דער מוטער-שוים.
ז'א ביסל גרינגער איר געוואָרן,
דער אָרעמער, דער גוטער מאמען.
זי האָט דאָס קינד אוועקגעפירט
אין גערטנדל, אין קילן שאָטן,
א קוש געגעבן אימ. מיט א קיכל,
א זיסינק קיכעלע, א פריש
אימ אָנגעהאָדעוועט. דאָס קינד
האָט זיכ א ביסעלע געשפילט,
געפעסטעט און געצערטלט זיכ,
און איינגעשלאָפן אפ די קני.
עס שלאָפט אזוי, דאָס ברעקעלע —
א שטיינק לעמעלע אין גאניידן.

На лоно матерне. Небозі
 Ніби полегшало. Взяла
 У холодочок завела,
 В бур'ян, в садок, поцілувала
 Та коржиком погодувала,
 Свіженьким коржиком. Воно ж
 Попестилось собі, погралось
 Та й спатоньки, мале, лягло
 Таки ж у неї на колінах.
 Отож і спить собі дитина,
 Мов янгеляточко в Раю.
 І на єдиную свою
 Та Мати дивиться і плаче
 Тихенько-тихо; ангел спить,
 То щоб його-то не збудить.
 Та й не догледіла. Неначе
 Окропу капля, як огонь
 На його впала, і воно
 Прокинулось. Швиденько сльози
 Марія втерла, сміючись,
 Щоб він не бачив. І небозі
 Не довелося одурить
 Малого сина. Подивилось
 І заридало.

Заробила

Чи то позичила вдова
 Півкопи тую на буквар.
 Сама б учила, так не знала ж
 Вона письма того. Взяла
 Та в школу хлопця одвела,
 У ієсейську. Доглядала ж
 Сама його, сама й навчала
 Добру і розуму. Івась,

די מוטער קוקט אפ דעם און וויינט,
 נאָר שטיל אזוי. א מאלעכ שלאַפּט...
 ניט אופוועקן אים, כאס־כאַלילע!
 די מוטער האָט ניט איינגעזען!
 א טראָפּן אַקרעפּ, א הייסע טרער,
 ווי פּייער, איז אפּ דעם געפאלן,
 און ער האָט אופגעוואכט. און זי
 פארווישט די טרערן מיט געלעכטער,
 עס זאָל ניט זען. נאָר ניט געקאָנט
 עס אָפּמאַרן, דאָס קליינע קינד.
 עס האָט א קוק געטאָן אפּ איר
 און זיכ צעוויינט.
 זי האָט פארדינט,
 צי די אלמאָנע האָט אנטליען
 די האַלבע שאַק אפּ אן אלעפּפייס.
 זי וואָלט געלערנט אים די שריפט
 אליין, קען זי ניט. דאָס קינד
 איבן שול איבן אישישער געשיקט;
 אליין דערצויגן אים, געלערנט
 איבן וועג פון סייכל און פון יוישער
 צו גיין. און יויכאַנען, דער יאַסעם,
 צו אים איז ענלעכ און געראַטן,
 און פיידע גייען זיי אין שול.
 אינאיינעם לערנען זיי, און קיינמאָל
 וויל ער ניט שפּילן זיכ מיט קינדער
 און ניט ארומלויפן: אליין,
 איבן איינזאַמקייט אליין. אמאָל
 ער זיצט אזוי זיכ אין פּוריאן
 און טעסעט קלעפּקעס, העלפּט דעם טאטן
 דעם הייליקן איבן מי איבן זיינער.
 אזוי שוין זיבן יאָר געהאט
 (דער יאט האָט גוט געמייסטערעוועט),
 דער אלטער האָט אפּ אים געקוקט

Таки вдовенко, в його вдавсь,
 То вдвох собі й ходили в школу
 І вчились вкупочці. Ніколи
 Ані пограється з дітьми,
 Ані побігає; самий,
 Один-однісінський, бувало,
 Сидить собі у бур'яні
 Та клепку теше. Помагало
 Святому батькові в трудах.

Якось по сьомому годочку —
 Малій вже добре майстрував —
 Одпочиваючи в куточку,
 Старий на сина дивувавсь,
 Який-то з його майстер буде!
 Які-то люди з його будуть!
 Та взявши відер, кандійок,
 І батько, й мати, і воно
 Пішли на ярмарок у самий
 Самісінський Єрусалим.
 Хоч і далеко, так спродати
 Дорогше можна. От прийшли,
 Розташувались. Батько й мати
 Сидять собі та продають
 Добро своє. А де ж дитина?
 Побігло десь. Шукає сина
 Та плаче мати. І не чуть,
 Де ділося. У синагогу
 Зайшла благать благого Бога,
 Щоб син її найшовсь. Аж глядь,
 Межи раввінами дитина,
 Її хлоп'яточко, сидить
 І навчає, неповинне,

אונ פון זײַן ווינקל אימ באווינדערט:
 וואָס וועט עס זײַן פון אימ? א מײַסטער?
 און וואָס פאר דוירעס וועט ער געפן?
 גענומען עמערלעך און דײַזשקעס,
 איז טאטע-מאמע מיט דעם קינד
 אפ דעם יאריד אוועקגעגאנגען,
 און טאקע קײַן יערושלאָלײַם;
 ס'איז טאקע ווייט, דערפאר דאָרט קאָן מען
 פארקויפן טײַערער. געקומען,
 צעשטעלט די סכױרע. טאטע-מאמע,
 זײַ זיצן זיך אזוי אין מארק,
 פארקויפן רוֹק זײַער גוטס.
 נאָר ווײַזשע איז דאָס קינד אהײַן?
 אוועקגעלאָפן וווּ? די מוטער,
 זי זוכט און וויינט. מע ווייסט ניט, וווּ
 ז'אהײַן דאָס קינד. אינ בײַס-האמיקדעש
 ארײַן, באמ גוטן גאָט צו פעטן,
 עס זאָל זיך אָפּזוכן איר זון;
 זי גיט א קוק: איר זון איז דאָ,
 איז צווישן די ראפאָנײַם. זיצט
 און לערנט זײַ, ווי מענטשן לײַבן
 און פארן עמעס שטייט און שטארבן —
 ס'איז ווי אָן עמעס! „אָך און וויי,
 אײַך לערער, אײַך קויהאנײַם, וויי!“...
 די פרושימ, די לאמדאָנײַם האָפן
 באווינדערט זײַנע הײַסע רײַד.
 ס'איז גרויס געווען דער מוטערס פרייד!
 זי, מיריעם, האָט דער וועלט געגעבן
 מאַשײַעכנ, און גאָט אַלײַן
 האָט זי געזען שױנ...
 אויספארקויפט,
 אינ בײַס-האמיקדעש גאָט געפעטן,
 און פריילעכע אינ וועג געלאָזט זיך

Як в світі жить, людей любить,
 За правду стать! за правду згинуть!
 Без правди горе! — Горе вам,
 Учителі-архіереї! —
 І дивувались фарисеї
 І книжники його речам.
 А радость Матері Марії
 Неізреченная. Месію,
 Самого Бога на землі
 Вона вже зріла.

Спродались,
 Во храмі помолились Богу
 І веселенькі у дорогу
 Додому рушили вночі
 По холодочку.

Виростали
 І вкупі вчилися, ростучи
 Святіє діточки. Пишались
 Святіє тії матері
 Своїми дітками. Із школи
 Путем терновим розійшлися
 Обидва. Божії глаголи,
 Святую правду на землі
 І прорекли, і розп'ялись
 За воленьку, святую волю!
 Іван пішов собі в пустиню,
 А твій меж люди. А за ним,
 За Сином праведним своїм,
 І ти пішла. В старій хатині
 В чужій покинула його,
 Святого Йосипа свого!
 Пішла тинятись попідтинню,

אהיימ. געגאנגען פא דער נאכט,
 אינ קילער שאָ.
 געוואקסן פיידע
 די קינדערלעך די הייליקע,
 איניינעם זיכ אינ שול געלערנט.
 עס האָבן זיכ געגרויסט מיט זיי
 די הייליקע, די גוטע מאמעס.
 אוועק פונ שול מיטן דערנער-וועג,
 גאָטס רייד צעשפרייטן אפ דער ערד.
 זיי האָבן עס דערקלערט, דאָס וואָרט,
 דערפאר געקרייציקט האָט מען זיי,
 פאר הייליקער, פאר שיינער פרייהייט!..

אוועק איז יויכאָנען אינ מידבער,
 און דייער — צווישן מענטשן;
 דו ביסט אויכ אוועקגעגאן נאָכ אימ.
 דו ביסט אוועק. אינ פרעמדן הויז,
 אינ אלטער היימ האָסטו פארלאָזט
 דיין הייליקן, דיין אלטן יאָסעפ.
 אוועק צו וואָלען הינטער פלוּיט,
 און אָט אזוי ביסטו דערגאנגען
 פּיז צו גאָלגאָפּע...

נאָכ דעם זון
 איז אומעטום געגאן די מאמע
 די הייליקע, און זיינע רייד,
 און זיינע מייסימ — אלץ געהערט,
 געזען און שווייגנדיק געפרייט זיכ,
 געקוקט אפן זון. און ער פלעג זיצן
 אפן שפיץ פונעם איילאָנימ-פארג,
 ער רוט זיכ אָפּ. יערושאָלאַיִם
 האָט זיכ פאר אימ מיט שטאָלצ צעשפרייט.
 ער שיינט אינ גאָלד, אינ העלן זיידנס,

Аж поки, поки не дійшла
Аж до Голгофи...

Бо за Сином
Святая Мати всюди йшла,
Його слова, його діла —
Все чула, й бачила, і мліла,
І мовчки трепетно раділа,
На Сина дивлячись. А він
Сидить, було, на Єлеоні,
Одпочива. Єрусалим
Розкинувсь гордо перед ним,
Сіяє в золотім вісоні
Ізраїльський архієрей!
Романський золотий плебей!
І час і два мине, не встане,
На матір навіть не погляне
Та аж заплаче, дивлячись
На іудейську столицю.
И вона заплаче, ідучи
У яр по воду до криниці,
Тихесенько. І принесе
Води погожої, і вміє
Утомлені стопи святіє,
І пити дасть, і отрясе,
Одує прах з його хітона,
Зашиє дірочку та знову
Під смокву піде. І сидить
І дивиться, о Всесвятая!
Як Син той скорбний спочиває.
Аж ось і дітвора біжить
Із города. Його любили
Святіє діточки. Слідком

דער קויהענ־גאָדל פֿון יִסראָעל,
דער גאָלדענער פֿלעפּיי פֿון רוים!
א שאַ און צוויי, ער שטייט ניט אופ,
ער גיט קיין קוק ניט אפ דער מוטער,
און יענע וויינט אזש, קוקנדיק
אפ יעהודייעס הויכער, שיינער הויפטשטאַט.
זי וויינט און גייט אראָפֿ צום טאָל,
און שעפט אָן וואסער דאָרט פֿון פֿרונעם,
און פֿרענגט דעם זון זי שטיל צו טראָגן,
די פֿרישע וואסער. און זי וואשט
די מידע טריט, די הייליקע,
און גיט אימ טרינקען, טרייסלט אָפֿ,
בלאָזט אָפֿ דעם שטויב פֿון זײַנע קליידער,
פֿארצירעוועט א ריס, און ווידער
אוועק אינ שאַטן פֿון א בוימ,
און קוקט—אַ, אלערהייליקע!
ווי רו געניסט דער זון דער טריבער.
און אָט, אָט לויפֿן קינדער שוין
פֿון שטאַט: אימ האָבן ליב געהאט
די פֿרעקעלעך די הייליקע,
פֿוסטראָט נאָכ אימ אינ גאס געשפּאנט.
אמאָל צו אימ אפֿ איילאָן־באָרג
געלאָפֿן זײַנען קליינע קינדער;
זיי זײַנען צו. „אַ, הייליקע,
אומשוילדיקע!“—האָט ער געזאָגט,
ווען ער האָט זיי דערזען. ער האָט
באגריסט זיי און געקושט, געפענטשט,
מיט זיי געשפּילט זיך, ווי מיט גלייכע,
דעם פֿורנוס אָנגעטאָן און פֿריילעך
מיט זײַנע קינדערלעך געגאן
א וואָרט א נײַס אינ שטאַט צו פֿרענגען,
א וואָרט פֿון עמעס פֿאר די פֿאלשע.
זיי האָבן ניט געהערט!.. געקרייציקט!..

За ним по улицях ходили,
 А іноді й на Єлеон
 До його бігали малії.
 Отож прибігли. — О святії!
 Пренепорочніє! — сказав,
 Як узрів діток. Привітав
 І цілував, благословляя,
 Погрався з ними, мов маленький,
 Надів бурнус. І веселенький
 З своїми дітками пішов
 В Єрусалим на слово нове,
 Поніс лукавим правди слово!
 Не вняли слову! Розп'яли!

Як розпинать Його вели,
 Ти на розпутії стояла
 З малими дітьми. Мужики,
 Його брати, ученики,
 Перелякались, повтікали.
 — Нехай іде! Нехай іде!
 Отак і вас він поведе! —
 Сказала дітям. І упала
 На землю трупом.

Розп'ялась
 Твоя єдина дитина!
 А ти, спочинувши під тином,
 У Назарет отой пішла!
 Вдову давно вже поховали
 В чужій позиченій труні
 Чужії люде. А Івана
 Її зарізали в тюрмі.
 І Йосипа твого не стало.

און ווען מ'האָט אים געפירט צום טויט,
 איז זי באַם שיידוועג דאָרט געשטאַנען
 אינײנעם מיט די קלײנע קינדער.
 (און מענער, פרידער און טאַלמידים
 אַנטלאָפּן אַלע, זיך דערשראָקן).
 „נו, זאָל ער גיין, נו, זאָל ער גיין!
 ער וועט אײך פירן אויך אזוי!“ —
 געזאָגט די קינדער, טויט געפאַלן
 אפ הארטער ערד.
 געקרייציקט איז
 דײַן זון דײַן אײנאַונאַײנציקער!

און דו האָסט אָפּגערוט באַם פֿלויט
 און קײן נאַזאַרעט געלאָזט זיך!
 שוין לאַנג באַגראָפּן די אַלמאַנע
 אינ אָרן אינ אַנטלײענעם,
 זי האָפּן פרעמדע לײט באַהאַלטן.
 אינ טורמע יויכאַנען קומט אומ,
 און אויך דײַן יאַסעפּ איז נײטאָ שוין!
 און דו ביסט עלנט, ווי א שטיין,
 אַלײן, אַלײן. אזא מינ גירל
 באַשערט איז דיר, אָ, אָרעמע!
 און זײנע פרידער און טאַלמידים,
 נײט־פעסטע, אָרעמע געפאַשעס,
 גערעטעט זיך פון הענט פון מערדער:
 באַהאַלטן זיך, דערנאָך צעלאָפּן,
 און דו געמוזט האָסט זאַמלען זײ...
 זײ זײנען זיך צונויפגעקומען,
 באַנאַכט, געטרויערט ארום דיר,
 און דו, די העכסטע צווישן פרויען! —
 דעם טרויער זײערן, די מוירע
 צעזײט, צעטריפּן, ווי פאַלאָווע.
 מיט פײערדיקן, הויכע וואָרט!

I ти, як палець той, осталась
 Одна-однісінька! Такий
 Талан твій латаний, небого!
 Брати Його, ученики,
 Нетвердії, душеубогі,
 Катам на муку не дались,
 Сховались, потім розійшлись,
 I Ти їх мусила збирати...
 Отож вони якось зійшлись
 Вночі круг Тебе сумовати.
 I Ти, великая в женах!
 I їх униніє і страх
 Розвіяла, мов ту полову,
 Своім святим огнѣнным словом!
 Ти дух святий свій пронесла
 В їх душі вбогії! Хвала!
 I похвала Тобі, Маріє!
 Мужі воспрянули святіє.
 По всьому світу розійшлись,
 I іменем Твойого сина,
 Твоєї скорбної дитини,
 Любов і правду рознесли
 По всьому світу. Ти ж під тинном,
 Сумуючи, у бур'яні
 Умерла з голоду. Амінь.

11 ноябрь <1859 р.> С.-Петербург

דו האסט דיין גיסט דיין הייליקן
 דערטרעגן אין געמיינע זעלן!
 א לויב דיר, מיריעם, זיי געלויבט!
 דיין לערע האפן זיי פארנומען,
 און זיך צעגאנגען איבער וועלט
 אין נאמען פון דיין זון דיין גרויסן,
 אין זיין באטריפטן הויכן נאמען
 צעטראגן עמעס, ליבע הייסע
 אפ גארער וועלט, און דו אליין
 ביסט אין פוריאנען, הינטער א פלויט
 פון הונגער אומגעקומען. אמיין!
 און די מאנאכע האפן נאכדעם
 מיט פורפור דיך באקליידט, געקריונט
 אלס קייסערן... און דיך געקרייציקט,
 ווי אים, דיין זון. און אנגעשפיגן
 אפ דיר, א, מוטער ריינע, מילדע,
 און דיך געשענדעט — קאטעס ווילדע!
 ווי גאלד אין אויוון בא דעם שמעלצן,
 אין זעל אין מענטשלעכער אפסניי
 אנטשטאנען ביסט, אין שוואכער זעל,
 אין זעל אין קנעכטישער, אין גרויער,
 פארפולט מיט פיין, פארפולט מיט טרויער.

[ס - פעטערבורג 11 נאָיאבער 1859]

ОСІЯ. ГЛАВА XIV

ПОДРАЖАНІЄ

Погибнеш, згинеш, Україно,
 Не стане знаку на землі,
 А ти пишалася колись
 В добрі і розкоші! Вкраїно!
 Мій любий краю неповинний!
 За що тебе Господь кара,
 Карає тяжко? За Богдана,
 Та за скаженого Петра,
 Та за панів отих поганих
 До краю нищить... Покара,
 Уб'є незримо

і правдиво;

Бо довго Довготерпеливий
 Дивився мовчки на твою,
 Гріховную твою утробу
 І рек во гніві:

— Потреблю

Твою красу, твою оздобу,
 Сама розіпнешся. Во злобі
 Сини твої тебе уб'ють

XIV הוישייע. קאפיטל

נאכאמונג

וועסט פארלוירן גיין, אוקרײַנע!
 קיין סימען וועט נישט פלייבן אפ דער ערד!
 און דו האָסט זיך געגרויסט אמאָל
 מיט לוקסוס און מיט גוטס! אוקרײַנע,
 מײַן לאַנד מײַן ליבס, מײַן אומשולדיקס!
 פארוואָס פאשטראָפט דיך גאָט,
 פאשטראָפט דיך שווער? סײַ פאר פאָגדאנען,
 סײַ פאר דעם פיאָטער דעם דולן
 און פאר די „פאנעס“ די פאָהאנע
 ביזן סאָפּ ער מאכט דיך כאָרעו... פאשטראָפּן
 און הארגענען ער וועט. און ריכטיק!
 ווייל לאַנג האָט ער געדולדעט דיך
 און שוויגנדיק געקוקט האָט ער
 אפּ דײַן פילזינדיקער טראכט.
 ער האָט געזאָגט מיט קאס, מיט צאָרן:
 „איך וועל דײַן שיינקייט און דײַן פראכט
 ביזן גרונט פארניכטן. אליין זיך קרייציקן
 וועסטו! אין קאס וועלן דײַנע זין
 די שוין באפעדערטע דיך טייטן,
 די ביזפארזייטע וועלן אומקומען,

Оперені, а злозачаті
 Во чреві згинуть, пропадуть,
 Мов недолежані курчата!..
 І плача, матернього плача
 Ісполню гради і поля,
 Да зрить розтленна земля,
 Що я Держитель і все бачу!

Воскресни, мамо! І вернися
 В світлицю-хату; опочий,
 Бо ти аж надто вже втомилась,
 Гріхи синовні несучи.
 Спочивши, скорбная, скажи,
 Пророчи своїм лукавим чадам,
 Що пропадуть вони, лихі,
 Що їх безчестіє, і зрада,
 І криводушіє огнем,
 Крoвaвим, пламенним мечем
 Нарізані на людських душах,
 Що крикне кара невсипуща,
 Що не спасе їх добрий цар,
 Їх кроткий, п'яний господар,
 Не дасть їм пити, не дасть їм їсти,
 Не дасть коня вам охляп сісти
 Та утікати; не втечете
 І не сховається; всюди
 Вас найде правда-мста; а люде
 Підстерезуть вас на тоте ж,
 Уловлять і судить не будуть,
 В кайдани туго окують,
 В село на зрище приведуть,
 І на хресті отім без ката
 І без царя вас, біснуватих,

אינ בויכ נאָכ וועלן אונטערגיין,
 ווי הינדעלעך ניט אויסגעלעגן.
 געוויינ פון מוטערס, מוטערשער געוויינ
 פארפילן וועט די דערפ, די שטעט,
 די ערד, דערשענדעט שוין, זאָל זען,
 אז איכ, וואָס האַלט די מאַכט, איכ זע!
 שטיי אופ, מײַנ מאַמע! קער זיכ אומ
 אינ צימער לײַכטיקן, רו אָפ!
 דו האָסט זיכ צופיל אײַנגעמידט,
 זיי טראָגנדיק, די זינד פון זינ.
 רו אָפ, באַליידיקטע, אונ זאָג,
 זאָג נעווע דינע פאלשע קינדער —
 זיי, בײַזע, וועלן גיין פארלוירן;
 אז זייער פאלשקײַט אונ פאראט
 מיט פלוטיקן, מיט פײַערדיקן שווערד
 איז אויסגעקריצט אפ מענטשנס הערצער;
 סױועט אָנקומען די שטראָפ די שווערע,
 ניט ראטעווען טײַדער גוטער צאר,
 דער שיקערער, דער גוטער האר,
 ניט געבן טרינקען זיי, ניט עסן,
 קיינ פערד ניט געבן, איר זאָלט אָן זאָטל
 אנטלויפן. איר וועט שוין ניט אנטלויפן
 אונ ניט באהאלטן זיכ! דער עמעס
 וועט אומעטומ נעקאָמע נעמען.
 אונ לײַט וועלן לאַקערן אפ אייכ,
 אייכ כאפן, אָן געריכט אייכ שטייפ פארשמידן,
 אינ דאָרפ אפ שאנד אייכ ברענגען;
 אפן ציילעם יענעם, אָן א טאליען
 אונ אָן א צאר אייכ, רוכיש-בייזע,
 מע וועט צערייסן, קרייצן, הענגען,
 מיט אייער פלוט וועלן הינט
 באטרינקען הינט!..
 אונ נאָכ דערגיב זיי,

Розтнуть, розірвуть, розіпнуть,
І вашей кровію, собаки,
Собак напоять...

І додай,

Такеє слово їм додай
Без притчі. — Ви, — скажи, — зробили
Руками скверними створили
Свою надію; й речете,
Що цар наш Бог, і цар надія,
І нагодує і огріє
Вдову і сирот.

— Ні, не те,

Скажи їм ось що: — Брешуть боги,
Ті ідоли в чужих чертогах,
Скажи, що правда оживе,
Натхне, накличе, нажене
Не ветхее, не древле слово
Розтленное, а слово нове
Меж людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе
Од ласки царської...

25 декабря 1859 г. <Санкт-Петербург>

און אָן אַ מאַש'ל זאָג זיי: „געמאכט,
מיט שלעכטע הענט געשאפן האָט איר
די האָפענונג אייערע. איר זאָגט:
דער צאר איז אונדזער גאָט און האָפענונג,
ער וועט אונדז אָנוועטן, דערוואַרעמען
די אַלמאַנעס, די יעסוימימ...“ נייַן און נייַן!
דו זאָג זיי אָט וואָס: „עס לייַגן געטער
און אָפגעטער אין פּרעמדע טעמפלען!“
דו זאָג, ס'וועט אופוואַכן דער עמעס,
וועט אופרופן, באַגייסטערן און טרייַבן.
און ניט דאָס אָפגעלעבטע וואָרט,
דאָס שענדלעכע, — דאָס נייַע וואָרט
וועט צווישן לייַט מיט אַ געשריי אדורכ,
וועט ראַטעווען די באַרויבטע מענטשן
פונעם קייסערס גוטסקייַט...

[ס'פעטערבורג] 2 דעקאבער 1859

* * *

Дівча любе, чорнобриве
 Несло з льоху пиво.
 А я глянув, подивився —
 Та аж похилився...
 Кому воно пиво носить?
 Чому босе ходить?..
 Боже сильний! Твоя сила
 Та тобі ж і шкодить.

<Санкт-Петербург, 15 січня 1860 р.>

* * *

א ליב מיידל, שווארצע ברעמען,
 טראָגט פֿון קעלער ביר אַן עמער;
 כּיהאַב דערזען, אָ, ווי די אויגן —
 אזש זיכ אָנגעפּויגן...
 וועמען טראָגט זי ביר, דאָס מיידל?
 און פּאַרוואָס גאָר פּאַרוועס גייט זי?
 גאָט דו שטאַרקער! דיין א קראַפּט — דאָך
 צאָרעס ברענגט דיר און פאַרשאַפּט דיר!

ס.פּעטערבורג 15 יאנואר 1860

МОЛИТВА

I

Царям, всевітнім шинкарям,
 І дукачі, і таляри,
 І пута кутії пошли.
 Робочим головам, рукам
 На сій окраденій землі
 Свою ти силу ниспошли.
 Мені ж, мій Боже, на землі
 Подай любов, сердечний рай!
 І більш нічого не давай!

24 мая 1860, С. П. Б.

II

Царів, кровавих шинкарів,
 У пута кутії окуй,
 В склепу глибокім замуруй.

Трудящим людям, Всеблагий,
 На їх окраденій землі
 Свою Ти силу ниспошли.

טפילע

קייסאַרימ, אלוועלטלעכע שענקערס —
 מיט רענדלעכ, מיט טאָלערס,
 מיט פענטעס, מיט קייטג זיי קאַנסטו באשענקענ!
 אפ ארבעטער־קעפ, אפ ארבעטער־הענט,
 אפ אונדזער באנומענער ערד
 דיין קראפט, דיין אלמעכטיקע ווענד!

אונ מיר, אַ, מיין גאָט, אפ דער ערד
 שענק ליבע, פארנ הארצ א גאניידנ באשער,
 אונ גאַרניט גיב מיר ניט מער.

ס׳פּעטערבורג 24 מײַ 1860

* * *

קייסאַרימ, די בלוטיקע שענקערס —
 אין פענטעס, אין קייטג פארשמיד,
 פארקאווע אין גריבער, אין טפיסעס זיי היט!

די מענטשנ פונ מי, אַ, גאָטעניו ווילער,
 אָט דאָ אפ דער ערד אפ דער הוילער
 שיק זיי צו דיין אלמעכטיקע קראפט!

А чистих серцем? Коло їх
Постав Ти ангели свої,
Щоб чистоту їх соблюли.

Мені ж, о Господи, подай
Любити правду на землі
І друга щирого пошли!

25 мая <1860 р., Санкт-Петербург>

III

Злоначинающих спина,
У пута кутії не куй,
В склепи глибокі не муруй.

А доброзичдущим рукам
І покажи, і поможи,
Святую силу ниспошли.

А чистих серцем? Коло їх
Постави ангели свої
І чистоту їх соблюди.

А всім нам вкупі на землі
Єдинодумліє подай
І братолюбіє пошли.

27 мая <1860 р., Санкт-Петербург>

די מענטשן מיט לויטערע הערצער —
דו שטעל לעבן זיי דינע וועכטער,
זיי זאלן די ריינקייט פארהיטן!

און מיר, אָ, גאָט, דערלויב
דעם עמעס צו ליבן אפ דער ערד
און אן עכטן פריינט באשער!

ס'פּעטערבורג 25 מײַ 1860

* * *

אָט די, וואָס פייזס פארטראכטן, — צוים,
אינ שווערע קייטן זיי ניט שמיד,
אינ טיפע גריבער זיי ניט היט!

די הענט, וואָס שאפן ערלעך גוטס,
דיינ אָנווייז שיק, דיינ שטיצע שיק,
מיט קראפט מיט הייליקער באגליק!

און די, מיט הערצער ריינע? — זיי
פונ היטערס דינע שיק א ריי,
די ריינקייט זייערע באהיט!

און אלעמען אונדז אפ דער ערד
גיב איינ געדאנק, גיב איינ באגער
און עכטע פרידער-ליבע שיק!

ס'פּעטערבורג 27 מײַ 1860

* * *

Світе ясний! Світе тихий!
 Світе вольний, несповитий!
 За що ж тебе, світе-брате,
 В своїй добрій, теплій хаті
 Оковано, омурано
 (Премудрого одурено).
 Багрянницями закрито
 І розп'ятієм добито?
 Не добито! Стрепенися!
 Та над нами просвітіся,
 Просвітіся!.. Будем, брате,
 З багрянниць онучі драти,
 Люльки з кадил закуряти,
 Явленними піч топити,
 А кропилом будем, брате,
 Нову хату вимітати!

27 іюня <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

שיינ דו קלאָרע! שיינ דו שטילע!
 שיינ דו פרייע, ניט־פארהילטע!
 איז פארוואָס־זשע האָט מען, פרודער,
 אינ דיין וואַרמער שטוב דער גוטער
 דיכ פארקאָועט און פארמאָוערט דיכ,
 דעם קליגסטן דיכ פאטריגן זיי,
 און מיט פורפור דיכ פאדעקן,
 מיט דעם ציילעם דיכ דערשלאָגן?

ניט דערשלאָגן! גיב א רודער!
 איבער אונדז דערשיין, באווייז זיך,
 דו באווייז זיך! מירג, פרודער,
 אָנעטשעס פון פורפור רייסן,
 ליוולקעס צינדן פא קאדילעס,
 מיט איקאָנעס הייצן הרובעס
 און פארקערן מיט קראָפילעס
 אינ דער גייער שטוב די דילן!

27 יוני 1860 ס.פּעטערבורג]

* * *

I Архімед, i Галілей
 Вина й не бачили. Єлей
 Потік у черево чернече!
 А ви, святіє предотечі,
 По всьому світу розійшлись
 I крихту хліба понесли
 Царям убогим. Буде бите
 Царями сіянеє жито!
 А люде виростуть. Умруть
 Ще незачатіє царята...
 I на оновленій землі
 Врага не буде, супостата,
 А буде син, i буде мати,
 I будуть люде на землі.

24 сентябрь <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

אי ארכימעד, אי גאליי
 האבן ניט געזען קיין וויינ. נאָר זיי,
 די פרומע, האָבן בוימל אין דעם בויכ געגאָסן!
 און איר, איר הייליקע גענאָסן,
 האָט זיך אפ גאָר דער וועלט צעשאַטן,
 א ברעקל ברויט האָט אָנגעבאָטן
 די צארן, נעבעכ. ס'וועט פארדארן
 דאָס קאָרן, וואָס עס זייען צארן,
 ס'וועלן מענטשן אויסוואקסן. אין בויכ
 געטויט וועט זיין דעם צארס פארזיי,
 און אפ דער שוין באנייטער ערד
 קיין פיינט ניט זיין וועט קיין ניט־גוטער,
 א זון וועט זיין, ס'וועט זיין א מוטער,
 און מענטשן וועלן זיין אפ דר'ערד.

24 סענטיאבער [פּעטערבורג] 1860.

САУЛ

В непробудимому Китаї,
 В Єгипті темному, у нас,
 І понад Індом і Євфратом
 Свої ягнята і телята
 На полі вольнім вольно пас
 Чабан, було, в своєму раї.
 І гадки-гадоньки не має,
 Пасе, і доїть, і стриже
 Свою худобу та співає...
 Аж ось лихий царя несе
 З законами, з мечем, з катами,
 З князями, темними рабами.
 Вночі підкрались, зайняли
 Отари з поля; а пасущих,
 І шатра їх, убогі куці,
 І все добро, дітей малих,
 Сестру, жену і все взяли,
 І все розтлили, осквернили,
 І осквернених, худосилих,
 Убогих серцем, завдали
 В роботу-каторгу. Минали

שאול

און דאָרט, וווּ אייביק דרעמלט כינע,
 און אין מיצראיִם, און באַ אונדז,
 באַמ טײַכ עפראַט, באַמ אינד —
 מיט שאָפּ און רינד האָט פרייַ געבלאָנקעט
 דער פּאַסטעכ אפּ זײַן פרייער לאָנקע,
 ווי אין גאַניידן — שטיל, אָן זאָרגן;
 פון זײַנע פּי א פרייער היטער,
 האָט ער געשוירן און געמאַלקן
 און זיכ געזונגען זײַנע לידער.
 דעם קײסער טראַגט דער רוכ דאָ אָנעט,
 און מיט געזעצן, מיט טאַליאָנים,
 מיט הויפּלײַט, בלינדע קנעכט און קלאָווימ.
 באַנאַכט באַפאַלן, ווי גאַנאָווימ,
 פאַרנומען טשערעדעס פון פעלדער,
 געצעלטן, פאַסטעכער און רינדער,
 און האָב־אונ־גוטס און קליינע קינדער,
 געכאַפט די שוועסטער און די ווייבער
 און זײ פאַרומוירדיקט, געפּײַניקט,
 און זײ מיט זיכ פאַרשלעפט אפּ אַרבעט,
 אין קאַטאַרגע אזוי צו שטאַרבן.
 און טאָג נאָכ טאָג. עס שווינגן קנעכט.

За днями дні. Раби мовчали,
 Царі лупилися, росли
 І Вавилони муровали.
 А маги, бонзи і жерці
 (Неначе наші панотці)
 В храмах, в пагодах годувались,
 Мов кабани царям на сало
 Та на ковбаси. І царі
 Самі собі побудували
 Храм, кумирні, олтарі.
 Раби німії поклонялись.
 Жидам сердешним заздро стало,
 Що й невеличкою царя
 І з кізяка хоч олтаря
 У їх немає. Попросили
 Таки старого Самуїла,
 Щоб він де хоче, там і взяв,
 А дав би їм, старий, царя.
 Отож премудрий прозорливець,
 Поміркувавши, взяв єлей
 Та взяв од козлиц і свиней
 Того Саула-здоровила
 І їм помазав во царя.
 Саул, не будучи дурак,
 Набрал гарем собі чималий
 Та й заходився царювать.
 Дивилися та дивувались
 На новобранця чабани
 Та промовляли, що й вони
 Таки не дурні. Ач якого
 Собі ми виблагали в Бога
 Самодержавця. А Саул
 Бере і город і аул,

קייסאַרימ ווערנ מער אונ מער
 און בויענ באַוולס איינס נאָכ צווייטן,
 און מאַגנ, באַנזעס און קויהאַנימ
 (ווי „פּאָטערס“ אונדזערע, ווי די גאַלאַכּימ)
 באַ קלויסטערס האָבנ מאַזל־בראַכּע
 און האַדעווענ זיכ, ווי קאַפּאַנעס,
 אפּ שמאַלצ, אפּ קאַלבעס פאַר קייסאַרימ.
 קייסאַרימ בויענ קלויסטערס, טעמפלענ,
 מיזבייכעס האַלט מענ אינ איינ בויענ,
 און וווּ א טראַט — איז דאָרט א קויהענ.
 די יידן, נעכעכ, נעמט א קינע —
 וווּ נעמט מענ עס א שטיקל קעניג,
 און כאַטש פונ קיזיק א מיזבייכע?
 ניטאָ. וואָס טוט מענ? גייט מענ בעטן
 דעם אַלטן שמועל, דעם באַלמויעכ,
 אז וווּ ער וויל און וווּ ער ווייס נאָר,
 נאָר קריגן זאָל ער זיי א קייסער.
 פאַרשטייט דער נאָווי א געשעפטל,
 פאַרכאַפט ער בוימל אפּ צו זאַלפּן,
 פונ הינטער רינדער, הינטער שעפּסן
 האַט ער געפונענ זיי א באַלן,
 א פעסטן יאט, און לויט דעם מינהעג —
 ער זאַלפט זיי שאָולן פאַר א קעניג.
 איז שאָול גאָר ניט אזא טיפּעש,
 ער שאפט א היפּשינקן האַרעם,
 ער קיניגט פרייט, מיט א פאַרנעם,
 און ס'קוקן פאַסטעכער און גאַפּן:
 „מיר זיינענ גאָר ניט קיין נאַראַנימ,
 אַליינ א קייסער זיכ באשאפּן,
 א הערשער האָבנ מיר מיט פיינער.“
 שאָול נעמט די שטאַט און דעם אַויל,
 נעמט מיידלעכ, שעפּסן נעמט,
 בויט אויס פונ צעדערבוימ א הויז,

Бере дівча, бере ягницю,
 Будує кедрові світлиці,
 Престол із золота кує,
 Благоволенье оддає
 Своім всеподданійшим голим.
 І в багряниці довгополій
 Ходив по храміні, ходив,
 Аж поки, лобом неширокий,
 В своїм гаремі одинокий,
 Саул сердега одурів.

Незабаром зібралась рада.
 — Панове чесная громадо!
 Що нам робить? Наш мудрий цар,
 Самодержавець-господар,
 Сердешний одурів. Панове!
 Чи нам його тепер лічить?
 Чи заходиться та зробіть
 Царя здоровшого? — По мові,
 По мудрій раді розійшлись
 Смутні пастирі.

В кедровій

В новій палаті цар не спить,
 Не їсть, не п'є, не гомонить.
 А мовчки долі, всемогучий,
 Дере порфиру на онучі
 І ніби морщить постолі,
 Плете волокни, озуває,
 І у кедрових стін нових
 Про батькове ося питає.
 То возьме скіпетр і заграє,
 Мов на сопілці.

באשטעלט פאר זיך פון גאלד א שטול
 און פירט א שיינע ליבע-שפיל
 מיט זיינע הוילע אונטערטאנער.
 אינ לאנגג מאנטל אינ פורפור-רויט
 אזוי לאנג ער דרייט זיך, פיזואנען
 פון עלנט אינ זיינ גרויס אשירעס, —
 א שטערנ האָט שאָל נישט איבעריק קיין פרייטן, —
 ער האָט פון זינען זיך גערירט.
 האָט זיך א ראט צונויפגעזאמלט:
 „ראבויסי, לאַמיר דאָ צוזאמען
 באקלערן וואָס צו טון. דער קיניג,
 דער הערשער, איז שוין נישט באמ זינען,
 איז, נעפעכ, דול. זאל מען, מאשמאָעס,
 זיך מצען אימ געזונט צו מאכן,
 צי עפשער וועט מען גלייכער זוכן
 אן אנדער קעניג? אָפגעשמועסט,
 זיך דורכגערעדט און זיך צעגאנגען
 די אומעטיקע עלטסטע.

אינ צעדערנעם

אינ נייעם הויז ער מאטערט זיך, דער קעניג,
 ער עסט נישט, טרינקט נישט, קאָן נישט שלאָפן,
 אפ דר'ערד ער זיצט, דער מעכטיקער,
 רייסט אָנעטשעס פון מאנטל פרעכטיקן,
 דרייט שווינגדיק די פאָסטעלעס,
 פארבינדט די שטריקלעך, מאָסטעט זיי
 און פרעגט זיך בא די פרישע ווענט
 אפ אייזל, וואָס באמ טאטן איז געווען.
 ער נעמט דעם סצעפטער און שפילט אפ אימ,
 ווי אפ א פראָסטער דודע.
 און שאָל ווערט ווילד איצט מיטאמאָל —
 אויס פאסטעכ שוין. „אפ קאראול!“
 ער שרייט, רופט שמועלן אפ א קאָל...
 די פאסטעכער,

Чабани,
 Веніамінові внучата,
 Тельця отрбкам принесли,
 Щоб їм дозволено співати
 У сінях царських. Заревла
 Сивоборода, волохата
 Рідня Саулова пузата
 Та ще й гусляра привела,
 Якогось чабана Давида.
 — І вийде цар Саул, і вийде, —
 Чабан співає, — на войну... —

Саул прочумався, та й ну,
 Як той москаль, у батька, в матір
 Свою рідоньку волохату
 І вздовж і впоперек хрестить.
 А гусляра того Давида
 Трохи не вбив. Якби він знав,
 Яке-то лихо з його вийде,
 З того лукавого Давида,
 То, мов гадюку б, розтоптав
 І ядовиту б розтер
 Гадючу слину. А тепер
 Плугами, ралом не розорем
 Прокляту ниву, проросла
 Колючим терном. Горе! Горе!
 Дрібніють люде на землі,
 Ростуть і висяться царі!

13 октября <1860 р. Санкт-Петербург>

ביניאמינס אייניקלעך,
 האָפּן דער וואַך אַ יונגע קאַלפּ געשענקט,
 מע זאָל זיי זינגען דאָ דערלויבן,
 אינ פּאָדערצימער פּא דעם קיניג.
 און שאָולס פּייכיקע מישפּאַכע.
 האָט זיך אינ פּאָדערהויז צעפּילדערט, —
 מע האָט מיטגעבראַכט, ווי אפּצולאָכעס,
 דעם פּאַסטעך דאָווידן, דעם שפּילער.
 „וועט קעניג שאָול ארויס, זיך לאָזן
 אינ קריג...“ — אזוי דער פּאַסטעך זינגט.
 איז שאָול גלייך צו זיך געקומען,
 ווי א סאָלדאַט, זיך פּינן צעלאָזט,
 די קרויווימ אינעם טאַטנס טאַטן
 נאָך שענער דעקן זיך געלאָזט;
 און דאָווידן, דאָס פּאַסטעכל, דעם שפּילער
 שיר געהאַרגעט... ווען ער זאָל וויסן,
 וויפּל אומגליק ער וועט ברענגען,
 דער פּאַסטעך, דער קלוגיטשקער דאָוויד,
 ער וואָלט אימ ווי א שלאַנג צעטראַטן,
 ווי שפּייכע ציפּטיקן צעריבן!
 און איצט אַן אַנדענק איז געבליבן —
 ס'איז מיט אַן אקער שווער צעגראָבן
 דאָס פעלד — עס איז געדיכט פּאַרוואַקסן
 מיט דערנער שטעכיקע. אַ, צאַרעס!
 עס ווערן דריבנער מענטשן דאָ געבאַרן,
 און ס'וואַקסן אַלץ און ס'גרייסן זיך קייסאַרימ!

13 אָקטאָבער [1860 ס. פּעטערבורג]

* * *

Хоча лежачого й не б'ють,
 То і полежать не дають
 Ледачому. Тебе ж, о суко!
 І ми самі, і наші внуки,
 І миром люди прокленуть!
 Не прокленуть, а тільки плюнуть
 На тих оддоених щенят,
 Що ти щенила. Мўко! Мўко!
 О скорбь моя, моя печаль!
 Чи ти минеш коли? Чи псами
 Царі з міністрами-рабами
 Тебе, о люту, зацькують!
 Не зацькують. А люде тихо
 Без всякого лихого лиха
 Царя до ката поведуть.

20 октября <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

כאַטש א ליגנדיקן שלאָגט מען ניט,
 נאָר קיינער אויב קיין רו אימ גיט,
 דעם נישט...
 און דיכ, אָ, צויג!
 אי מיר, אי אייניקלעך, אזוי
 די גאנצע וועלט וועט דיכ פארשעלטן!
 און ניט פארשעלטן, נאָר פאשפּיען
 די הינט, וואָס האָבן דיכ געזויגן,
 די הינט, וואָס דו האָסט אופגעצויגן.
 אָ, וויי, אָ, פּיינ! אָ, ליידן מיינע!
 צי וועט איר ווען עס איז פארשווינדן?
 צי עפשער וועלן זיי, די צארן,
 מיט שקלאפן-מיניסטאַרן, הארן,
 פאריאָגן אייך מיט בייזע הינט?
 אָ, ניינ! ס'וועט אָט וואָס גיך פאסירן:
 ס'וועלן מענטשן שטיל, אָן ראש, אָן ליארעם
 דעם לעצטן צאר צום טאליען פירן!..

20 אָקטיאבער [1860 ס'פּעטערבורג]

* * *

I тут, і всюди — скрізь погано.
 Душа убога встала рано,
 Напряла мало та й лягла
 Одпочивать собі, небога.
 А воля душу стерегла.
 — Прокинься, — каже. — Плач, убога!
 Не зійде сонце. Тьма і тьма!
 I правди на землі нема!
 Ледача воля одурила
 Маленьку душу. Сонце йде
 I за собою день веде.
 I вже тії хребетносили,
 Уже воруються царі...
 I буде правда на землі.

30 октябрия <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

אי דאָ, אי אומעטומ איז ביטער!
 די נעשאַמע איז אופ גאנצפרי מיט ציטער,
 האָט ווייניק אָנגעשפינט, אונ מיד
 געלייגט זיכ אויסצורוען, נעבעכ,
 אונ ס'האָט די פרייהייט זי געהיט...
 „וואכ אופ, — זי זאָגט: — באוויינ דיין לעבנ!
 ניט אופשטיינ וועט די זונ שויב מער,
 ניטאָ קיינ עמעס אפ דער ערד!“
 די שוואכע פרייהייט האָט אָפגענארט
 די קליינע זעל. די זונ — זי גייט
 אונ פירט מיט זיכ דעם טאָג מיט פרייד!
 אונ די קייסאַרימ — רוקנס הארטע —
 זיי רירנ זיכ אינ שרעק, אינ פיינ...
 אונ עמעס אפ דער ערד וועט זיינ!

30 אָקטיאבער [1860 ס.פּעטערבורג]

* * *

О люди! люди небораки!
 Нащо здалися вам царі?
 Нащо здалися вам псарі?
 Ви ж таки люди, не собаки!

Вночі і ожеледь, і мряка,
 І сніг, і холод. І Нева
 Тихесенько кудись несла
 Тоненьку кригу попід мостом.
 А я, ото ж таки вночі,
 Іду та кашляю йдучи.
 Дивлюсь: неначе ті ягнята,
 Ідуть задрипані дівчата,
 А дід (сердешний інвалід)
 За ними гнеться, шкандибає,
 Мов у кошару заганяє
 Чужу худобу. Де ж той світ!?
 І де та правда!?! Горе! Горе!
 Ненагодованих і голих
 Женуть (последний долг отдать),
 Женуть до матері байстрят
 Дівчаточок, як ту отару.

* * *

אָ, מענטשן, נעפעכדיקע מענטשן!
 די קעניגן, וואָס דארפט איר זיי?
 און הינטשלעגער א גאנצע ריי?
 איר זינט דאָך ניט קיין הינט, נאָר מענטשן!

באנאכט ס'א נעפל און א רעגן,
 און גליטש און קעלט. און די נעווא
 האָט שטילערהייט ערגעצ געטראַגן
 דאָס דינע אייז אונטער די פריקן.
 און איך, איך גיי איך אָט דער נאכט,
 און גייענדיק איך הוסט און טראכט.
 איך זע, ווי שעפעלעך א שארע,
 אָט גייען מיידלעך נאסע-דארע,
 נאָך זיי זיך שלעפט, איך דריי געפויגן,
 אן אלטיטשקער (אן אינוואליד) —
 א פרעמדע טשערעדע ער היט...
 און ווו איז די ליכט אוועקגעפלויגן?
 און ווו איז דער עמעס? ווייטעק, ווייטעק!
 מע טרייבט זיי, הונגעריקע, הוילע,
 צו זייער „מאמע" דאָרט איך הויפ
 (אָפגעבן דעם לעצטן כויוו),
 מע טרייבט די אומגליקלעכע שאָפ!

Чи буде суд! Чи буде кара!
 Царям, царятам на землі?
 Чи буде правда меж людьми?
 Повинна быть, бо сонце стане
 І осквернёну землю спалить.

3 ноября <1860 р. Санкт-Петербург>

וועט קומען א געריכט, א שטראַפ
 אפ אלע צארן אפ דער ערד?
 ווען קומט דער עמעס שוין אהער?..
 ס'מוז אופגיין שוין די זון פון עמעס
 און די פארשוועכטע ערד פארברענען!

3 נאָיאַבער [1860 ס.-פּעטערבורג]

* * *
 I день іде, і ніч іде.
 I, голову схопивши в руки,
 Дивуешся, чому не йде
 Апостол правди і науки!

5 ноябрь <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *
 איב ס'גייט דער טאָג, און ס'גייט די נאכט,
 דעם קאָפּ כאַפּסט איב די הענט — איב קלעמענ,
 און טראכסט: וואָס גייט ניט, וואָס נאָכ ווארט
 דער שאָל'יעכ פון וויסנ און פון עמעס!

5 נאָיאבער [1860 ס.פּעטערבורג]

* * *

Тече вода з-під явора
 Яром на долину.
 Пишається над водою
 Червона калина.
 Пишається калинонька,
 Явор молодіє,
 А кругом їх верболози
 Й лози зеленіють.
 Тече вода із-за гаю
 Та попід горою.
 Хлюпощуться качаточка
 Помеж осокою.
 А качечка випливає
 З качуром за ними,
 Ловить ряску, розмовляє
 З дітками своїми.
 Тече вода край города.
 Вода ставом стала.
 Прийшло дівчя воду брати,

פון אונטער יאוואָר רינט א שטראָם

פון אונטער יאוואָר רינט א שטראָם,
 פליסט און פליסט אין נידער,
 איבערנ וואסער, רויט און שיינ,
 א קאלינע דאָרט ציטערט.

שינט די רויטע קאלינע,
 ווערט דער יאוואָר יינגער,
 און ארום זיי ווערפעס ווייכע,
 גרינגע לאָזעס גרינענ.

פליסנ שטראָמענ פון דעם וואלד,
 פון דעם בארג זיך לאָזנ,
 פליוסקענ זיך דאָרט קאטשקעלעכ
 צווישנ נידער-גראָזנ.

שווימט די מוטער ארום זיי,
 און דער קאטשער הינטער,
 כאפן וואסער-לייזנ, שמועסנ
 מיט די ליבע קינדער.

הינטער פלויט עס רינט דער שטראָם
 און שטעלט זיך און פארטרינקט אלצ,

Брало, заспівало.
 Вийшли з хати батько й мати
 В садок погуляти,
 Порадितись, кого б то їм
 Своім зятем звати?

7 ноябрь <1860 р. Санкт-Петербург>

א מיידל קומט וואסער שעפן,
 שעפט זי און צעזינגט זיכ.

פון שטוב ארויס די טאטע־מאמע,
 אינ סאָד זיי שמועסן ביידע
 און אייצענ זיכ און טראכטן: וועמענ
 נעמען פאר אן איידעם.

7 נאָיאבער [1860 ס.־פּעטערבורג]

* * *

Якось-то йдучи уночі
 Понад Невою... та йдучи
 Міркую сам-таки з собою:
 — Якби то, — думаю, — якби
 Не похилилися раби...
 То не стояло б над Невою
 Оцих осквернених палат!
 Була б сестра! і був би брат!
 А то... нема тепер нічого...
 Ні Бога навіть, ні півбога.
 Псарі з псарятами царять,
 А ми, дотепні доїзжачі,
 Хортів годуємо та плачем.

Отак-то я собі вночі,
 Понад Невою ідучи,
 Гарненько думав. І не бачу,
 Що з того боку, мов із ями,
 Очима лупа кошеня.
 А то два ліхтаря горять
 Коло апостольської брами.

* * *

איכ גיי זיך שטייל באנאכט
 פארפיי דעם טייך נעווא און טראכט.
 איכ גיי און רעד מיט זיך אליין:
 „אָ, ווען עס שטייען פעסט די קנעכט
 פאר זייער ערע, זייער רעכט —
 וואָלטן ניט דערוועגט אָט דאָ צו שטיין
 אָט די פאלאצן פול מיט שאנד,
 און ברודער, שוועסטער האנט בא האנט
 וואָלטן דאן געגאנגען! איצט איז גארניט...
 ניטאָ קיין גאָט, קיין האַלב, קיין האָר ניט —
 מיט יעגערס איז די וועלט באשטאט,
 און מיר פאר זיי, באהעלפערס קליינע,
 די כאָרטן האַדעווען און וויינען!“

אזוי איך שפאן אליין באנאכט
 פארפיי דעם טייך נעווא און טראכט,
 פארטראכט זיך טיפ, און איך דערזע ניט,
 ווי פון א גרופ פון זייט פון יענער
 צוויי אויגן קעצישע דאָרט ברענען:
 און דאָס איז גאָר א פאָר לאַמטערנס
 רעם דער אפאָסטאָלישער פעסטונג.

Я схаменувся, осінивсь
 Святим хрестом і тричі плюнув
 Та й знову думать заходивсь
 Про те ж таки, що й перше думав.

13 ноябрь <1860 р. Санкт-Петербург>

כִּהְאָפּ אופגעציטערט, זיכ געצייִלעמט
 און דרײַ מאָל האַסטיק אויסגעשפיגג
 און ווייטער זיכ גענומען קלערן,
 ווי פּרײַער, וועגג דעם זעלבן וועגן...

13 נאָיאבער [1860 ט.פּעטערבורג]

* * *

Бували війни й військові свари:
 Галагани, і Киселі, і Кочубеї-Нагаї —
 Було добра того чимало.
 Минуло все, та не пропало.
 Остались шашелі: гризуть,
 Жеруть і тлять старого дуба...
 А од коріння тихо, любо
 Зелені парості ростуть.
 І виростуть; і без сокири
 Аж зареве та загуде,
 Козак безверхий упаде,
 Розтрощить трон, порве порфіру,
 Роздавить вашого кумира,
 Людській шашелі. Няньки,
 Дядьки отечества чужого!
 Не стане ідола святого,
 І вас не стане, — будяки
 Та кропива — а більш нічого
 Не виросте над вашим трупом.
 І стане купою на купі
 Смердячий гній — і все те, все
 Потроху вітер рознесе,
 А ми помолимося Богу
 І небагатії, невбогі.

26 ноября <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

געווען מילכאָמעס, בייזע קריגערייען:
 גאלאגאנעס און קיסילעס, קאָטשופיי־גאהייעס.
 געווען דאָס גוטס גאָר היפש! צו גרונט
 איז אלץ אוועק, נאָר ניט פארשוונדן —
 געבליבן ווערעם: הריזען, שפאלטן,
 פרעסן אימ, דעם שטאם דעם אלטן...
 און פון די וואָרצלען שטיל, באשיידן
 וועלן יונגע צווייגן הויכ זיך שפרייטן
 און אויסוואקסן: און אָן א האק, אָן אייזן
 וועט דער געקעפטער קאָזאק פאלן,
 און אזש א רעווע טון, א שאל טון,
 דעם טראָן צעקלאַפן, דעם פורפור רייסן,
 דעם אָפגאָט אייערן צעטרעטן,
 איר מענטשן־ווערעם! ניאנקעס איר,
 איר דיאדקעס פון פאָטערלאנד פון פרעמדן!
 מע וועט דעם אָפגאָט שוין פארלענדן,
 און איר וועט אויך ניט ווערן! דערנער
 און קראָפעווע, און גאַרניט מער
 וועט אויסוואקסן אפ אייער קערפער!
 א קופע אפ א קופע ווערעם
 און מיסט, וואָס שטינקט, — אהער־אהין
 צעטראָגן ביסלעך וועט דער ווינט;
 און מיר וועלן גאָט א דאנק נאָר געבן,
 און אויס מיט גווירימ, אויס מיט נעבעכס.

26 נאָיאבער [1860 ס.פּעטערבורג]

Примітки

Усі тексти Тараса Шевченка наводяться за виданням: *Шевченко Тарас. Кобзар / післямова та біографіч. довідки Артур Рудзицький, прим. Євгена Нахліка, за ред. Ст. Захаркіна. 2 вид. (К.: Дух і Літера, 2016. 552 с.)*. Усі переклади Давида Гофштейна наводяться за виданням: *Тарас Шевченко. Вибрані твори / пер. Д. Гофштейна (К.: Державне видавництво національних менишостей УРСР, 1939. (Кабінет по вивченню єврейської радянської літератури, мови та фольклору). 256 с.)*. З «Вибраних творів» ідишем не передруковуємо текст автобіографії Шевченка, оскільки нашої метою було створити видання-білінгу (українська мова та ідиш).

У процесі роботи над текстами були виявлені деякі особливості «Вибраних творів» ідишем 1939 року порівняно з сучасною едиційною практикою видання творів Шевченка: різняться датування («Причинна», «Думка (Нашо мені чорні брови)», «Думи мої, думи мої», А. О. Козачковському, Варнак, <Царі>, «Думи мої, думи мої», «Мій Боже милий, знову лихо!...»). Ми відтворили ці «ознаки» часу.

Усі переклади з ідишського видання зроблено Оксаною Щербою.

Ілюстрації Василя Седляра відтворено за виданням: *Тарас Шевченко «Кобзар» (1931; худ. ред. Олександр Гер)*.

«Як умру, то поховайте»

С. 183.

Текст ідишем має назву «Заповіт».

«За байраком байрак»

С. 193.

У перекладі Д. Гофштейна подано як частину циклу «В казематі»

«Мені однаково, чи буду»

С. 196.

У перекладі Д. Гофштейна подано як частину циклу «В казематі».

«Садок вишневий коло хати»

С. 200.

У перекладі Д. Гофштейна подано як частину циклу «В казематі».

А. О. Козачковському

До шевченківського тексту додано Д. Гофштейном такі рядки:

С. 219 (6–10 рядок згори).

Минає день, минає тиждень,
і може бути, друже мій,

що так же спливуть мої останнії літа...

Покарали мене за правду,

Я несу свій хрест (букв.- свою долю), долю я не проклинаю.

<Царі>

Подаємо переклад приміток:

С. 237. У шевченковому манускрипті поема без назви.

С. 241. Ева – Хава.

С. 243, рядок 16–20 згори. До шевченківського тексту додано Д. Гофштейном такі рядки:

Отак живуть вельможні царі.

А як живуть прості люди? Не вільно говорити.

Я раджу вам із раю,

Нічого не знайте, не питайте нікого,

Аби не нашкодило – таке не раз трапляється!..

Сон («На панщині пшеницю жала»)

С. 305. У перекладі Д. Гофштейна подано без епіграфа – Марку Вовчку.

Марія

Подаємо переклад приміток:

С. 329. Марія (примітка до «Міріам» – О. Щерба).

С. 331. Озеро (примітка до германізму «зе», який пояснюється через слово «озере» – О. Щерба).

С. 373, рядок 12–22. До шевченківського тексту додано Д. Гофштейном такі рядки:

І монахи після цього,

Вбрали тебе у багрянець, коронували

Як царя... І розіп'яли,

Як його, твого сина. І оплювали тебе,

О пречиста мати милосердна,

І осквернили тебе – скажені кати!

Наче золото, що плавиться в печі,

У душі людській наново

Восстала ти, в душі слабого,

В душі невільника-сіроми,

Сповненій болю, сповненій журби.

«Тече вода з-під явору»

С. 409

У перекладі Д. Гофштейна перший рядок вірша продубльовано як назва.

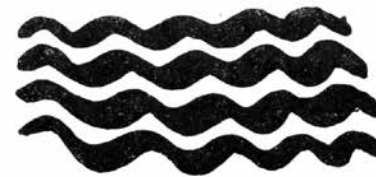


ЗМІСТ

| | |
|---|----------|
| Тарас Шевченко в інтерпретації єврейських письменників. Оксана Пашко | 7 |
| Причинна..... | 34 |
| Думка («Тече вода в синє море») | 50 |
| Думка («Нащо мені чорні брови») | 54 |
| «Думи мої, думи мої» | 58 |
| На забудь Штернбергові | 66 |
| Сон («У всякого своя доля»)..... | 68 |
| Наймичка..... | 106 |
| Кавказ | 142 |
| І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє..... | 156 |
| Три літа | 174 |
| «Як умру, то поховайте» | 182 |
| Русалка..... | 186 |
| «За байраком байрак» | 192 |
| «Мені однаково, чи буду» | 196 |
| «Садок вишневий коло хати» | 200 |
| Н. Н. («Мені тринадцятий минало») | 202 |
| Полякам | 206 |
| А. О. Козачковському..... | 210 |

| | |
|---|-----|
| Варнак..... | 222 |
| «Царі»..... | 236 |
| П. С. | 254 |
| «І небо невмите, і заспані хвилі» | 258 |
| «Думи мої, думи мої» | 260 |
| «І виріс я на чужині» | 262 |
| «Якби мені черевики»..... | 268 |
| «Закувала зозуленька» | 270 |
| «Ой не п'ються пива-меди»..... | 272 |
| «Не так тії вороги» | 276 |
| «Утоптала стежечку» | 278 |
| «Як маю я журитися»..... | 280 |
| «І золотої й дорогої» | 282 |
| «Якби ви знали, паничі» | 284 |
| «Огні горять, музика грає»..... | 290 |
| «І досі сниться: під горою»..... | 292 |
| Юродивий..... | 294 |
| Доля..... | 302 |
| Сон («На панщині пшеницю жала») | 304 |
| «Я не нездужаю, нівроку» | 308 |
| Марку Вовчку..... | 310 |
| Ісаія. Глава 35 | 312 |
| «Мій Боже милий, знову лихо!..» | 316 |
| «Ой маю, маю я оченята»..... | 318 |
| Сестрі..... | 320 |
| «Колись, дурною головою» | 324 |
| Марія..... | 326 |

| | |
|--|-----|
| Осія. Глава XIV | 374 |
| «Дівча любе, чорнобриве» | 380 |
| Молитва..... | 382 |
| «Світе ясний! Світе тихий!» | 386 |
| «І Архімед, і Галілей» | 388 |
| Саул..... | 390 |
| «Хоча лежачого й не б'ють» | 398 |
| «І тут, і всюди – скрізь погано» | 400 |
| «О люди! люди небораки!» | 402 |
| «І день іде, і ніч іде» | 406 |
| «Тече вода з-під явора»..... | 408 |
| «Якось-то йдучи уночі»..... | 412 |
| «Бували війни й військові свари» | 416 |
| Примітки..... | 418 |



Усі права застережено. Передруки і переклади дозволяються
лише за згодою автора й редакції

З питань замовлення та придбання книг просимо звертатися:

Видавництво «ДУХ І ЛІТЕРА»

вул. Сковороди, 7, Київ, 04070, Україна

Телефони: +38 (044) 425-60-20,

+38 (073) 425-60-20 (Lifecell)

+38 (097) 425-60-20 (Kyivstar)

+38 (050) 425-60-20 (Vodafone)

E-mail: **duh-i-litera@ukr.net** – відділ продажу

litera@ukma.kiev.ua – видавництво

Сайт та інтернет-книгарня: **www.duh-i-litera.com**

Надаємо послуги «Книга-поштою»

Друк та палітурні роботи:

МАЙСТЕР
КНИГ

м. Київ, вул. М. Кривоноса, 2Б,

тел. (044) 353 2514

e-mail: info@masterknyg.com.ua

www.masterknyg.com.ua

Свідоцтво про реєстрацію ДК № 3861 від 18.08.2010 р.